

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM 10-38-12

Druk nr 870
Warszawa, 8 listopada 2012 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

- o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny i niektórych innych ustaw z projektami aktów wykonawczych.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanych regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Sprawiedliwości.

Z poważaniem

(-) Donald Tusk

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny i niektórych
innych ustaw^{1),2)}

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego
(Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.³⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2 w § 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba, której nie udowodniono winy, nie poniosła tej odpowiedzialności.”;

2) w art. 5 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wątpliwości, których nie usunięto w postępowaniu dowodowym, rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.”;

3) w art. 14 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Oskarżyciel publiczny może cofnąć akt oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W toku przewodu sądowego cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne jest jedynie za zgodą oskarżonego. Ponowne wniesienie aktu oskarżenia przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn jest niedopuszczalne.”;

4) w art. 15 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Policja i inne organy w zakresie postępowania karnego wykonują polecenia sądu, referendarza sądowego i prokuratora oraz prowadzą pod nadzorem prokuratora śledztwo lub dochodzenie w granicach określonych

w ustawie.”;

5) art. 23a otrzymuje brzmienie:

„Art. 23a. § 1. Sąd, referendarz sądowy, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator lub inny organ prowadzący to postępowanie, może z inicjatywy lub za zgodą oskarżonego i pokrzywdzonego, skierować sprawę do instytucji lub osoby do tego uprawnionej w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między pokrzywdzonym i oskarżonym, o czym się ich poucza, informując o celach i zasadach postępowania mediacyjnego, w tym o treści art. 178a; informację przekazuje się pokrzywdzonemu po wyrażeniu zgody na mediację przez oskarżonego.

§ 2. Postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż miesiąc, a jego okresu nie wlicza się do czasu trwania postępowania przygotowawczego.

§ 3. Postępowania mediacyjnego nie może prowadzić osoba, co do której w sprawie zachodzą okoliczności określone w art. 40 i 41, czynny zawodowo sędzia, prokurator, adwokat, radca prawny, a także aplikant wymienionych zawodów, ławnik, referendarz sądowy, asystent sędziego, asystent prokuratora oraz funkcjonariusz instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw. Przepis art. 42 stosuje się odpowiednio.

§ 4. Udział oskarżonego i pokrzywdzonego w postępowaniu mediacyjnym jest dobrowolny. Zgodę na uczestniczenie w mediacji odbiera organ kierujący sprawę do mediacji lub mediator, po wyjaśnieniu oskarżonemu i pokrzywdzonemu

celu i zasad postępowania mediacyjnego i pouczeniu ich o możliwości wycofania tej zgody aż do zakończenia postępowania mediacyjnego.

§ 5. Mediatorowi udostępnia się akta sprawy, w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego.

§ 6. Instytucja lub osoba do tego uprawniona sporządza, po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego, sprawozdanie z jego wyników. Do sprawozdania załącza się ugodę podpisaną przez oskarżonego, pokrzywdzonego i mediatora, jeżeli została zawarta.

§ 7. Mediację prowadzi się w sposób bezstronny i poufny.

§ 8. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb przeprowadzania mediacji, warunki, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do jej przeprowadzenia, sposób ich powoływania i odwoływania, zakres i warunki udostępniania im akt sprawy oraz formę i zakres sprawozdania z wyników postępowania mediacyjnego, mając na uwadze potrzebę skutecznego przeprowadzenia tego postępowania.”;

6) w art. 28 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Ze względu na szczególną zawilóść sprawy lub jej wagę sąd pierwszej instancji może postanowić o jej rozpoznaniu w składzie trzech sędziów lub jednego sędziego i dwóch ławników.”;

7) w art. 29 po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Jeśli postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, sąd odwoławczy orzeka na rozprawie jednoosobowo, chyba że prezes sądu lub sąd postanowi inaczej.”;

8) art. 30 otrzymuje brzmienie:

„Art. 30. § 1. Na posiedzeniu sąd orzeka jednoosobowo, chyba że ustawa stanowi inaczej, albo, z uwagi na wagę lub zawilość sprawy, prezes sądu zarządzi jej rozpoznanie w składzie trzech sędziów.

§ 2. Sąd odwoławczy na posiedzeniu orzeka jednoosobowo, chyba że zaskarżone orzeczenie wydano w składzie innym niż jednoosobowy albo ustawa stanowi inaczej.”;

9) art. 44 otrzymuje brzmienie:

„Art. 44. Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio do referendarzy sądowych i ławników. O wyłączeniu referendarza orzeka sąd w składzie jednego sędziego.”;

10) w art. 49 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Pokrzywdzonym może być także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną.”;

11) art. 49a otrzymuje brzmienie:

„Art. 49a. Jeżeli nie wytoczono powództwa cywilnego, pokrzywdzony, a także prokurator, może aż do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej złożyć wniosek, o którym mowa w art. 46 § 1 Kodeksu karnego.”;

12) po art. 52 dodaje się art. 52a w brzmieniu:

„Art. 52a. W przypadku likwidacji lub przekształcenia osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, prawa, które by jej

przysługiwały jako pokrzywdzonemu, może wykonywać następcę prawny.”;

13) w art. 54 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego. Pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego, może w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania jako oskarżyciel posiłkowy.”;

14) w art. 55 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu, dołączając po jednym odpisie dla każdego oskarżonego oraz dla prokuratora. Przepis art. 488 § 2 stosuje się odpowiednio. Przepisu art. 339 § 3 pkt 4 nie stosuje się.

§ 2. Akt oskarżenia wniesiony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez pełnomocnika, z zachowaniem warunków określonych w art. 332 i art. 333 § 1.”;

15) w art. 56 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Na postanowienie sądu wydane na podstawie § 1, a także na postanowienie sądu wydane na podstawie § 2, jeżeli dotyczy oskarżyciela posiłkowego określonego w art. 54 § 1 lub art. 55 § 3, zażalenie nie przysługuje.”;

16) w art. 57 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O odstąpieniu oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia w sprawie, w której oskarżyciel publiczny nie bierze

udziału, sąd zawiadamia prokuratora. Nieprzystąpienie przez niego do oskarżenia w terminie 14 dni od doręczenia zawiadomienia powoduje umorzenie postępowania. Postanowienie o umorzeniu postępowania może wydać referendarz sądowy.”;

17) w art. 60 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Pokrzywdzony, który nie wniósł oskarżenia, może w terminie zawitym 14 dni od daty powiadomienia go o odstąpieniu prokuratora od oskarżenia złożyć akt oskarżenia lub oświadczenie, że podtrzymuje oskarżenie jako prywatne, a jeżeli takiego oświadczenia nie złoży, sąd lub referendarz sądowy umarza postępowanie.”;

18) art. 61 otrzymuje brzmienie:

„Art. 61. § 1. W razie śmierci oskarżyciela prywatnego postępowanie zawieszają się, a osoby najbliższe mogą wstąpić w prawa zmarłego. Postanowienie o zawieszeniu postępowania może wydać referendarz sądowy.

§ 2. Jeżeli w terminie zawitym 3 miesiące od dnia śmierci oskarżyciela prywatnego osoba uprawniona nie wstąpi w prawa zmarłego, sąd lub referendarz sądowy umarza postępowanie.”;

19) art. 68 otrzymuje brzmienie:

„Art. 68. W razie zawieszenia postępowania sąd na żądanie powoda cywilnego przekazuje wytoczone powództwo sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych. Postanowienie o przekazaniu powództwa może wydać referendarz sądowy.”;

20) w art. 73 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. W postępowaniu przygotowawczym prokurator, udzielając zezwolenia na porozumiewanie się, może zastrzec w szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli

wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego, że będzie przy tym obecny sam lub osoba przez niego upoważniona.

§ 3. Jeżeli wymaga tego dobro postępowania przygotowawczego prokurator może również zastrzec kontrolę korespondencji podejrzanego z obrońcą.”;

21) w art. 74 po § 3 dodaje się § 3a w brzmieniu:

„§ 3a. Oskarżonego lub osobę podejrzaną wzywa się do poddania obowiązkom wynikającym z § 2 i 3. W razie odmowy poddania się tym obowiązkom oskarżonego lub osobę podejrzaną można zatrzymać i przymusowo doprowadzić, a także stosować wobec niej siłę fizyczną lub środki techniczne służące obezwładnieniu, w zakresie niezbędnym do wykonania danej czynności.”;

22) w art. 75 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Oskarżony jest obowiązany zawiadamiać organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca swego zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, a jeżeli pozostaje na wolności jest obowiązany ponadto stawić się na każde wezwanie w toku postępowania karnego o czym należy oskarżonego uprzedzić przy pierwszym przesłuchaniu.”;

23) art. 78 – 80 otrzymują brzmienie:

„Art. 78. § 1. Oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

§ 2. Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na

podstawie których go wyznaczono. Postanowienie w przedmiocie cofnięcia wyznaczenia obrońcy może wydać również referendarz sądowy.

Art. 79. § 1. W postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli:

- 1) nie ukończył on jeszcze 18 lat,
- 2) jest głuchy, niemy lub niewidomy,
- 3) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona,
- 4) zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny.

§ 2. Oskarżony musi mieć obrońcę również wtedy, gdy sąd uzna to za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę.

§ 3. W wypadkach, o których mowa w § 1 i 2, udział obrońcy jest obowiązkowy w rozprawie oraz w tych posiedzeniach, w których obowiązkowy jest udział oskarżonego.

§ 4. Uznając za uzasadnioną opinię biegłych lekarzy psychiatrów, że czyn oskarżonego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny

i rozsądny, sąd orzeka, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy. Prezes sądu albo sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków, chyba że zachodzą inne przyczyny przemawiające za tym, aby oskarżony miał obrońcę wyznaczonego z urzędu.

Art. 80. Oskarżony musi mieć obrońcę w postępowaniu przed sądem okręgowym, jeżeli zarzucono mu zbrodnię. W takim wypadku udział obrońcy w rozprawie głównej jest obowiązkowy.”;

24) po art. 80 dodaje się art. 80a w brzmieniu:

„Art. 80a. § 1. Na wniosek oskarżonego, który nie ma obrońcy z wyboru, prezes sądu, sąd lub referendarz sądowy wyznacza w postępowaniu sądowym obrońcę z urzędu, chyba że ma zastosowanie art. 78 § 1, art. 79 § 1 i 2 albo art. 80. W takim wypadku udział obrońcy w rozprawie głównej jest obowiązkowy.

§ 2. Przepis § 1 zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio do wyznaczenia obrońcy w celu dokonania określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego.

§ 3. Ponowne wyznaczenie obrońcy w trybie, o którym mowa w § 1 i 2, jest dopuszczalne jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach.”;

25) art. 81 otrzymuje brzmienie:

„Art. 81. § 1. Jeżeli w sytuacji określonej w art. 78 § 1, art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 oskarżony nie ma obrońcy z wyboru, prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza mu obrońcę z urzędu.

§ 2. Na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy może wyznaczyć nowego obrońcę w miejsce dotychczasowego.”;

26) w dziale III po rozdziale 8 dodaje się rozdział 8a w brzmieniu:

„Rozdział 8a. Podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego

Art. 81a. Odpowiedzialnym za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego jest podmiot, wobec którego prokurator, wnosząc akt oskarżenia, wystąpił z wnioskiem o zobowiązanie go przez sąd do takiego zwrotu, z uwagi na uzyskanie tej korzyści w warunkach określonych w art. 52 Kodeksu karnego.

Art. 81b. Do przesłuchania podmiotu, o którym mowa w art. 81a, stosuje się odpowiednio przepisy o przesłuchaniu świadków. Jeżeli podmiotem tym nie jest osoba fizyczna, przesłuchuje się osobę wchodzącą w skład organu uprawnionego do działania w jego imieniu.”;

27) art. 82 otrzymuje brzmienie:

„Art. 82. Obrońcą może być jedynie osoba uprawniona do obrony według przepisów o ustroju adwokatury i ustawy o radcach prawnych.”;

28) w art. 84 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wyznaczenie obrońcy z urzędu nakłada na niego obowiązek podejmowania czynności procesowych do prawomocnego zakończenia postępowania. Jeżeli jednak czynności należy dokonać poza siedzibą lub miejscem

zamieszkania obrońcy z urzędu, prezes sądu, przed którym ma być dokonana czynność lub referendarz sądowy tego sądu, a w postępowaniu przygotowawczym prezes sądu rejonowego miejsca czynności lub referendarz sądowy tego sądu, na uzasadniony wniosek dotychczasowego obrońcy może wyznaczyć do dokonania tej czynności innego obrońcę spośród miejscowych adwokatów lub radców prawnych.”;

29) po art. 93 dodaje się art. 93a w brzmieniu:

„Art. 93a. § 1. W wypadkach określonych w ustawie referendarz sądowy może wydawać postanowienia lub zarządzenia.

§ 2. Polecenia, które zgodnie z ustawą wydaje sąd, może wydawać także referendarz sądowy.

§ 3. Od postanowień i zarządzeń wydanych przez referendarza sądowego może być wniesiony sprzeciw. W razie wniesienia sprzeciwu postanowienie lub zarządzenie traci moc.

§ 4. Prezes sądu odmawia przyjęcia sprzeciwu, jeżeli został wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną.”;

30) art. 95 otrzymuje brzmienie:

„Art. 95. § 1. Sąd orzeka na rozprawie w wypadkach wskazanych w ustawie, a w innych – na posiedzeniu. Orzeczenia podejmowane na posiedzeniu mogą zapadać również na rozprawie.

§ 2. Referendarz sądowy podejmuje postanowienia na posiedzeniu.”;

31) po art. 95 dodaje się art. 95a w brzmieniu:

„Art. 95a. § 1. Posiedzenie sądu odbywa się z wyłączeniem jawności, chyba że ustawa stanowi inaczej albo prezes sądu lub sąd zarządzi inaczej.

§ 2. Jawne są posiedzenia, o których mowa w art. 340, 341, 343, 343a, art. 489 § 1, 603, art. 607l § 1, art. 607s § 3, art. 611c § 4 i art. 611ti § 1.

§ 3. Do posiedzeń, które odbywają się jawnie, przepisy rozdziału 42 stosuje się odpowiednio.”;

32) art. 97 otrzymuje brzmienie:

„Art. 97. Jeżeli zachodzi potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych przed wydaniem orzeczenia na posiedzeniu, sąd dokonuje tego sam albo w tym celu wyznacza sędziego ze składu orzekającego bądź zwraca się o wykonanie określonych czynności do sądu miejscowo właściwego. Jeżeli czynność nie wymaga przeprowadzenia dowodu, może ją wykonać referendarz sądowy.”;

33) w art. 100:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Wyrok oraz postanowienie z uzasadnieniem w wypadku wskazanym w art. 98 § 2 doręcza się stronom, chyba że strona, jej obrońca albo pełnomocnik byli obecni przy jego ogłoszeniu.”;

b) § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. Po ogłoszeniu lub przy doręczeniu orzeczenia należy pouczyć uczestników postępowania o przysługującym im prawie, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia lub o tym, że orzeczenie nie podlega zaskarżeniu.”;

34) w art. 107:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Orzeczenia nakładające obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz nawiązkę orzeczoną na rzecz pokrzywdzonego,

uważa się za orzeczenia co do roszczeń majątkowych, jeżeli nadają się do egzekucji w myśl przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do obowiązku wynikającego z ugody zawartej przed sądem lub referendarzem sądowym, a także ugody zawartej w postępowaniu mediacyjnym.”,

b) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Sąd lub referendarz sądowy odmawia nadania klauzuli wykonalności ugodzie zawartej przed mediatorem, w całości lub części, jeżeli ugoda jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa.”;

35) w art. 117a § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do pełnomocnika osoby niebędącej stroną, o której mowa w art. 87 § 2.”;

36) w art. 120 po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. W postępowaniu przed sądem zarządzenia, o których mowa w § 1 i 2, może wydać także referendarz sądowy.”;

37) art. 124 otrzymuje brzmienie:

„Art. 124. Termin jest zachowany, jeżeli przed jego upływem pismo zostało nadane w placówce podmiotu zajmującego się doręczeniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej, w polskim urzędzie konsularnym lub złożone przez żołnierza w dowództwie jednostki wojskowej albo przez osobę pozbawioną wolności w administracji odpowiedniego zakładu, a przez członka załogi polskiego statku morskiego – kapitanowi statku.”;

38) po art. 127 dodaje się art. 127a w brzmieniu:

„Art. 127a. § 1. Jeżeli warunkiem skuteczności czynności procesowej jest jej dokonanie przez obrońcę lub

pełnomocnika, termin do jej dokonania ulega zawieszeniu dla strony postępowania na czas rozpoznania wniosku o przyznanie pomocy prawnej w tym zakresie.

§ 2. W wypadku wyznaczenia obrońcy lub pełnomocnika z urzędu, termin do dokonania czynności przez wyznaczonego przedstawiciela procesowego rozpoczyna bieg od daty doręczenia mu postanowienia lub zarządzenia o tym wyznaczeniu.”;

39) w art. 132:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W razie chwilowej nieobecności adresata w jego mieszkaniu, pismo doręcza się dorosłemu domownikowi. W razie nieobecności domownika pismo doręcza się administracji domu, dozorczy domu lub sołtysowi, jeżeli podejmą się oddać pismo adresatowi. Przepis art. 133 § 2 stosuje się odpowiednio.”,

b) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Przepisów § 2 i 3 oraz art. 133 § 3 nie stosuje się do doręczenia oskarżonemu zawiadomienia o terminie pierwszej rozprawy głównej, terminie posiedzenia, o którym mowa w art. 341 § 1, art. 343 § 5, art. 343a, art. 420 § 1, oraz doręczenia wyroku wydanego na posiedzeniu, o którym mowa w art. 343a, oraz wyroku, o którym mowa w art. 500 § 1.”;

40) w art. 133 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O pozostawieniu pisma w myśl § 1 doręczający umieszcza zawiadomienie w skrzynce do doręczania korespondencji bądź na drzwiach mieszkania adresata lub w innym widocznym miejscu ze wskazaniem, gdzie i kiedy pismo

pozostawiono oraz że należy je odebrać w ciągu 7 dni; w razie bezskutecznego upływu tego terminu, należy czynność zawiadomienia powtórzyć jeden raz. W razie dokonania tych czynności pismo uznaje się za doręczone.”;

41) w art. 139 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli strona, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie, pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone.”;

42) w art. 143 w § 1 pkt 8 otrzymuje brzmienie:

„8) końcowe zapoznanie się podejrzanego, pokrzywdzonego oraz obrońców i pełnomocników z materiałami postępowania przygotowawczego,”;

43) w art. 144 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Protokół rozprawy spisuje pracownik sekretariatu albo inna osoba upoważniona przez prezesa sądu.”;

44) w art. 147:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli względy techniczne nie stoją na przeszkodzie, przesłuchanie świadka lub biegłego utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk, gdy:

- 1) zachodzi niebezpieczeństwo, że przesłuchanie tej osoby nie będzie możliwe w dalszym postępowaniu,
- 2) przesłuchanie następuje w trybie określonym w art. 396.”,

b) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Przesłuchanie pokrzywdzonego, o którym mowa w art. 185a, oraz świadka, o którym mowa

w art. 185b, utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk.”;

45) w art. 156:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta sprawy sądowej i daje możliwość sporządzenia z nich kopii. Za zgodą prezesa sądu akta te mogą być udostępnione również innym osobom.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Podmiotom wskazanym w § 1 w toku postępowania sądowego udostępnia się na ich wniosek akta postępowania przygotowawczego w części, w jakiej nie zostały przekazane sądowi i umożliwia się ich utrwalenie w postaci elektronicznej.”,

c) § 2 – 4 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy wydaje się odpłatnie kopie dokumentów z akt sprawy. Kopie takie można wydać odpłatnie, na wniosek, również innym stronom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym. Zarządzenie w przedmiocie wniosku może wydać również referendarz sądowy. Od kopii wykonanej samodzielnie nie pobiera się opłaty.

§ 3. Prezes sądu lub referendarz sądowy może w razie uzasadnionej potrzeby zarządzić wydanie odpłatnie uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy.

§ 4. Jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”, przeglądanie akt, sporządzanie odpisów i kopii odbywa się z zachowaniem rygorów określonych przez prezesa sądu lub sąd. Uwierzytelnionych odpisów i kopii nie wydaje się,

chyba że ustawa stanowi inaczej.”,

d) § 5a i 6 otrzymują brzmienie:

„§ 5a. W razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się akta sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku.

§ 6. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wysokość opłaty za wydanie kopii dokumentów oraz uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy oraz sposób ich naliczania, mając na uwadze koszt wykonania takich kopii i odpisów.”;

46) w art. 157 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Stronom oraz osobom, których orzeczenie bezpośrednio dotyczy, należy na ich żądanie nieodpłatnie wydać jeden uwierzytelniony odpis każdego orzeczenia. Odpis wydaje się z uzasadnieniem, jeżeli je sporządzono.

§ 2. W sprawach, w których wyłączono jawność ze względu na ważny interes państwa, osobom, o których mowa w § 1, wydaje się tylko odpis orzeczenia kończącego postępowanie w danej instancji, bez uzasadnienia.”;

47) art. 162 otrzymuje brzmienie:

„Art. 162. Prezes sądu lub referendarz sądowy wzywa strony do złożenia w oznaczonym terminie wniosków co do sposobu odtworzenia akt sprawy oraz przedstawienia dokumentów umożliwiających ich odtworzenie.”;

48) w art. 163 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prezes sądu lub referendarz sądowy wzywa osoby posiadające potrzebne dokumenty do ich przedstawienia sądowi, a w razie potrzeby prezes sądu zarządza ich

przymusowe odebranie. Przepisy art. 217 – 236 stosuje się odpowiednio.”;

49) art. 164 otrzymuje brzmienie:

„Art.164. W celu odtworzenia akt sąd przeprowadza postępowanie, w tym również dowody, jakie uzna za konieczne. W szczególności sąd bierze pod uwagę wpisy do rejestrów karnych, repertoriów i innych ksiąg biurowych, utrwalenia dźwięku lub obrazu, notatki protokolantów, sędziów, ławników, prokuratorów, adwokatów lub radców prawnych, którzy uczestniczyli w rozprawie. Sąd może też przesłuchać w charakterze świadków wszystkich uczestników sprawy, której akta zaginęły lub uległy zniszczeniu, a także inne osoby, które mogą mieć wiadomości co do treści akt. Strony mają prawo wziąć udział w posiedzeniu.”;

50) art. 167 otrzymuje brzmienie:

„Art. 167. § 1. W postępowaniu przed sądem wszczętym z inicjatywy strony dowody przeprowadzane są przez strony, po ich dopuszczeniu przez prezesa, przewodniczącego lub sąd. W razie niestawiennictwa strony, na której wniosek dowód został dopuszczony, a także w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach dowód przeprowadza sąd w granicach tezy dowodowej. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, sąd może dopuścić i przeprowadzić dowód z urzędu.

§ 2. W innym postępowaniu przed sądem oraz w postępowaniu przygotowawczym dowody przeprowadzane są przez organ procesowy prowadzący postępowanie. Nie wyłącza to

prawa do zgłoszenia wniosku dowodowego przez stronę.

51) po art. 168 dodaje się art. 168a w brzmieniu:

„Art. 168a. Niedopuszczalne jest przeprowadzenie i wykorzystanie dowodu uzyskanego do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego.”;

52) w art. 171 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Prawo zadawania pytań mają, oprócz podmiotu przesłuchującego, strony, obrońcy, pełnomocnicy, biegli oraz członkowie składu orzekającego. Pytania zadaje się osobie przesłuchiwanej bezpośrednio, chyba że organ przesłuchujący zarządzi inaczej.”;

53) art. 174 otrzymuje brzmienie:

„Art. 174. Dowodu z wyjaśnień oskarżonego lub z zeznań świadka nie wolno zastępować treścią pism, zapisków, notatek urzędowych lub innych dokumentów.”;

54) w art. 178 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego działającego na podstawie art. 245 § 1, co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę.”;

55) po art. 178 dodaje się art. 178a w brzmieniu:

„Art. 178a. Nie wolno przesłuchać jako świadka mediatora co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego lub pokrzywdzonego, prowadząc postępowanie mediacyjne, z wyłączeniem informacji o przestępstwach, o których mowa w art. 240 § 1 Kodeksu karnego.”;

56) w art. 180 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji niejawnych o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne”

lub tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji, mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator dla dobra wymiaru sprawiedliwości, zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy, jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej. Na postanowienie w tym przedmiocie przysługuje zażalenie.

§ 2. Osoby obowiązane do zachowania tajemnicy notarialnej, adwokackiej, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarskiej, dziennikarskiej lub statystycznej mogą być przesłuchiwane co do faktów objętych tą tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu. W postępowaniu przygotowawczym w przedmiocie przesłuchania lub zezwolenia na przesłuchanie decyduje sąd, na posiedzeniu bez udziału stron, w terminie nie dłuższym niż 7 dni od daty doręczenia wniosku prokuratora. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.”;

57) art. 185a i 185b otrzymują brzmienie:

„Art. 185a. § 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub żąda tego oskarżony, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

- § 2. Przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa. Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, o którym mowa w § 1, ma prawo również być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu.
- § 3. Na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania.
- § 4. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1, małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w § 1 – 3, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wyrządzić negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

Art. 185b. § 1. W sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub określone w rozdziale XXV i XXVI Kodeksu karnego świadka, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1 – 3, jeżeli zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

- § 2. W sprawach o przestępstwa wymienione w § 1 małoletniego świadka, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się

w trybie określonym w art. 177 § 1a, jeżeli zachodzi obawa, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać kłopotliwie na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się do świadka współdziałającego w popełnieniu czynu zabronionego, o który toczy się postępowanie karne lub świadka, którego czyn pozostaje w związku z czynem, o który toczy się postępowanie karne.”;

58) w art. 202 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Opinia biegłych powinna zawierać stwierdzenia dotyczące zarówno poczytalności oskarżonego w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu, jak i jego aktualnego stanu zdrowia psychicznego, a zwłaszcza wskazanie, czy stan ten pozwala oskarżonemu na udział w postępowaniu i na prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny, a w razie potrzeby także stwierdzenia co do okoliczności wymienionych w art. 93 Kodeksu karnego.”;

59) w art. 203 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O potrzebie obserwacji w zakładzie leczniczym orzeka sąd, określając miejsce i czas trwania obserwacji. W postępowaniu przygotowawczym sąd orzeka na wniosek prokuratora. Przepisy art. 156 § 5a oraz art. 249 § 3 i 5 stosuje się odpowiednio.”;

60) w art. 204 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Należy również wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przełożenia na język polski pisma sporządzonego w języku obcym lub odwrotnie albo zapoznania strony z treścią przeprowadzanego dowodu.”;

61) w art. 209 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Otwarcia zwłok dokonuje biegły lekarz, w miarę możliwości z zakresu medycyny sądowej, w obecności prokuratora albo sądu. W postępowaniu przed sądem art. 396 § 1 i 4 stosuje się odpowiednio.”;

62) w art. 231 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli powstaje wątpliwość, komu należy wydać zatrzymaną rzecz, sąd, referendarz sądowy lub prokurator składa ją do depozytu sądowego albo oddaje osobie godnej zaufania, aż do wyjaśnienia uprawnienia do odbioru. Przepisy o likwidacji depozytów i nieodebranych rzeczy stosuje się odpowiednio.”;

63) w art. 232 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przedmioty ulegające szybkiemu zniszczeniu lub takie, których przechowywanie byłoby połączone z niewspółmiernymi kosztami lub nadmiernymi trudnościami albo powodowałyby znaczne obniżenie wartości rzeczy, można sprzedać według trybu określonego dla właściwych organów postępowania wykonawczego. Postanowienie może wydać sąd lub referendarz sądowy w postępowaniu sądowym albo prokurator w postępowaniu przygotowawczym.”;

64) w art. 232a § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Przedmioty i substancje stwarzające niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia, a w szczególności broń, amunicję, materiały wybuchowe lub łatwopalne, materiały radioaktywne, substancje trujące, duszące lub parzące, środki odurzające, substancje psychotropowe lub ich preparaty oraz prekursorzy kategorii 1, a także wyroby tytoniowe i napoje alkoholowe, przechowuje się w miejscu i w sposób zapewniający ich należyte zabezpieczenie.

§ 2. Jeżeli dla zapewnienia prawidłowego toku postępowania wystarczające jest przechowywanie próbek w ilości niezbędnej do przeprowadzenia badań przedmiotów lub substancji, o których mowa w § 1, sąd właściwy do rozpoznania sprawy lub referendarz sądowy na wniosek prokuratora, niezwłocznie zarządza zniszczenie w całości lub w części pozostałych ilości przedmiotów lub substancji zbędnych do przeprowadzenia badań.”;

65) art. 235 i 236 otrzymują brzmienie:

„Art. 235. Sąd lub referendarz sądowy dokonuje czynności przewidzianych w tym rozdziale w postępowaniu sądowym, a prokurator w postępowaniu przygotowawczym, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 236. Na postanowienie sądu lub prokuratora dotyczące przeszukania, zatrzymania rzeczy i w przedmiocie dowodów rzeczowych oraz na inne czynności przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone; zażalenie na postanowienie wydane lub czynność dokonaną w postępowaniu przygotowawczym rozpoznaje sąd rejonowy, w okręgu którego prowadzone jest postępowanie.”;

66) w art. 244 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu prawach, w tym o prawie do skorzystania z pomocy adwokata lub radcy prawnego, oraz wysłuchać go.”;

67) art. 245 otrzymuje brzmienie:

„Art. 245. § 1. Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednio z nimi

rozmowę; zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy niej obecny.

§ 2. Przepisy art. 261 stosuje się odpowiednio, z tym że zawiadomienie następuje na żądanie zatrzymanego.”;

68) art. 247 otrzymuje brzmienie:

„Art. 247. § 1. Prokurator może zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej albo podejrzanego, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że:

- 1) nie stawi się ona na wezwanie w celu przeprowadzenia z jej udziałem czynności, o których mowa odpowiednio w art. 313 § 1 lub 314, albo badań lub czynności, o których mowa odpowiednio w art. 74 § 3 lub 74 § 2,
- 2) może w inny bezprawny sposób utrudniać postępowanie.

W związku z tym zatrzymaniem można też zarządzić przeszukanie. Przepisy art. 220 – 222 i 224 stosuje się odpowiednio.

§ 2. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie, o którym mowa w § 1, może także nastąpić, gdy zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego.

§ 3. Niezwłocznie po doprowadzeniu przeprowadza się z udziałem zatrzymanego czynności wskazane w § 1, a po ich dokonaniu należy zwolnić go, o ile nie zachodzi potrzeba stosowania środka zapobiegawczego.

§ 4. Rozstrzygając w przedmiocie środka zapobiegawczego, prokurator niezwłocznie zwalnia zatrzymanego albo występuje do sądu

z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania.

§ 5. Do zatrzymania, o którym mowa w § 1, stosuje się odpowiednio art. 246.

§ 6. Zarządzenia, o których mowa w § 1, wykonuje Policja lub inne organy, o których mowa w art. 312, w zakresie swych właściwości, jeżeli ustawa uprawnia je do zatrzymywania osoby. Zarządzenia dotyczące zatrzymania i przymusowego doprowadzenia żołnierza w czynnej służbie wojskowej wykonują właściwe organy wojskowe.”;

69) w art. 249 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Prokurator i obrońca mają prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania oraz rozpoznania zażalenia na zastosowanie lub przedłużenie tego środka zapobiegawczego. Na żądanie oskarżonego, który nie ma obrońcy, wyznacza się do tej czynności obrońcę z urzędu. Zarządzenie może wydać także referendarz sądowy. Niestawiennictwo obrońcy lub prokuratora należycie zawiadomionych o terminie nie tamuje rozpoznania sprawy.”;

70) po art. 249 dodaje się art. 249a w brzmieniu:

„Art. 249a. Podstawę orzeczenia o zastosowaniu albo przedłużeniu tymczasowego aresztowania powinny stanowić jedynie ustalenia poczynione na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. Sąd uwzględnia z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił, po ich ujawnieniu na posiedzeniu, jeżeli są one korzystne dla oskarżonego.”;

71) w art. 250 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. We wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania należy wymienić dowody wskazujące na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo oraz okoliczności przemawiające za istnieniem określonych zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwość popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa oraz okoliczności wskazujące na istnienie określonej podstawy stosowania tego środka zapobiegawczego i konieczności jego stosowania.”;

72) w art. 251 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego powinno zawierać przedstawienie dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego przestępstwa, wykazanie okoliczności wskazujących na istnienie określonych zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania lub możliwości popełnienia przez oskarżonego nowego ciężkiego przestępstwa w razie niezastosowania środka zapobiegawczego oraz okoliczności wskazujących na istnienie określonej podstawy jego zastosowania i potrzeby zastosowania danego środka. W wypadku tymczasowego aresztowania należy ponadto wyjaśnić, dlaczego nie uznano za wystarczające zastosowanie innego środka zapobiegawczego.”;

73) w art. 252

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie na zasadach ogólnych, chyba że ustawa stanowi inaczej.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego sąd rozpoznaje niezwłocznie, z tym że zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania nie później niż przed upływem 7 dni od przekazania zażalenia temu sądowi wraz z niezbędnymi aktami.”;

74) w art. 254 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Na postanowienie w przedmiocie wniosku o uchylenie lub zmianę tymczasowego aresztowania oskarżonemu przysługuje zażalenie tylko wtedy, gdy wniosek został złożony po upływie co najmniej 3 miesięcy od dnia wydania postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania.”;

75) w art. 257 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Stosując tymczasowe aresztowanie, sąd może zastrzec, że środek ten ulegnie zmianie z chwilą złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, określonego poręczenia majątkowego; na uzasadniony wniosek oskarżonego lub jego obrońcy sąd może przedłużyć termin złożenia poręczenia.”;

76) art. 258 otrzymuje brzmienie:

„Art. 258. § 1. Tymczasowe aresztowanie i pozostałe środki zapobiegawcze można stosować, jeżeli zachodzi:

- 1) uzasadniona obawa ucieczki lub ukrycia się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu,
- 2) uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.

§ 2. Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, obawy utrudniania prawidłowego toku procesu, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowanie środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary.

§ 3. Środek zapobiegawczy można wyjątkowo zastosować także wtedy, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub umyślnego występku, popełni przestępstwo przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza, gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

§ 4. Decydując o zastosowaniu określonego środka zapobiegawczego uwzględnia się rodzaj i charakter obaw wskazanych w § 1 – 3, przyjętych za podstawę stosowania danego środka oraz nasilenie ich zagrożenia dla prawidłowego przebiegu postępowania w określonym jego stadium.”;

77) w art. 259 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Tymczasowe aresztowanie nie może być stosowane, jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 2 lat.”;

78) art. 260 otrzymuje brzmienie:

„Art. 260. § 1. Jeżeli stan zdrowia oskarżonego tego wymaga, tymczasowe aresztowanie może być

wykonywane tylko w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym lub zakładzie leczenia odwykowego.

§ 2. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wykaz zakładów leczniczych, w tym psychiatrycznych i leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania tymczasowego aresztowania stosowanego wobec osób, których stan zdrowia wymaga umieszczenia w takim zakładzie, oraz warunki zabezpieczenia tych zakładów uniemożliwiające samowolne wydalenie się z nich tymczasowo aresztowanych oraz umożliwiające izolowanie ich ze względów bezpieczeństwa, przy zapewnieniu dostępu do tymczasowo aresztowanych przez organy prowadzące postępowanie karne, mając na uwadze potrzebę zapewnienia prawidłowego toku postępowania oraz tryb i warunki umieszczenia, pobytu i leczenia tymczasowo aresztowanych w takim zakładzie, mając na uwadze niezbędne wyposażenie medyczne oraz warunki techniczne i organizacyjne tych zakładów.”;

79) w art. 261 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Na wniosek oskarżonego można również zawiadomić inną osobę zamiast lub obok osoby wskazanej w § 1, a także organ prowadzący przeciwko oskarżonemu postępowanie karne w innej sprawie.”;

80) w art. 263 po § 4a dodaje się § 4b w brzmieniu:

„§ 4b. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, o którym mowa w § 4, nie stosuje się w odniesieniu do

terminu określonego w § 2, gdy kara realnie grożąca oskarżonemu za zarzucane mu przestępstwo nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, a w stosunku do terminu wskazanego w § 3, gdy nie przekroczy ona 5 lat pozbawienia wolności, chyba że konieczność takiego przedłużenia jest spowodowana celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego.”;

81) w art. 264 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W wypadku prawomocnego orzeczenia środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym można zastosować tymczasowe aresztowanie do czasu rozpoczęcia wykonywania środka, jednak nie dłużej niż na okres 3 miesięcy, z możliwością jednorazowego przedłużenia, w szczególnie uzasadnionym wypadku, na kolejny miesiąc. Tymczasowe aresztowanie wykonuje się w warunkach umożliwiających stosowanie odpowiedniego postępowania leczniczego, terapeutycznego, rehabilitacyjnego oraz resocjalizacyjnego.”;

82) w art. 268 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Orzekając w przedmiocie przypadku lub ściągnięcia wartości majątkowych poręczenia, sąd może orzec częściowy wypadek lub ściągnięcie tych wartości, stosując wówczas wobec oskarżonego ponadto inny jeszcze środek zapobiegawczy, z uwzględnieniem wymogów art. 258 § 4, z wyjątkiem tymczasowego aresztowania.”;

83) w art. 279 po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. W razie ujęcia i zatrzymania osoby ściganej listem gończym należy niezwłocznie doprowadzić ją do sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, aby sąd ten rozstrzygnął z urzędu o utrzymaniu, zmianie

lub uchyleniu tego środka, chyba że prokurator, po przesłuchaniu zatrzymanego, zmienił już środek zapobiegawczy lub uchylił tymczasowe aresztowanie. Przepis art. 344 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.”;

84) art. 291 otrzymuje brzmienie:

„Art. 291. § 1. W razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa, za które można orzec grzywnę, przepadek, nawiązkę lub świadczenie pieniężne albo nałożyć obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania orzeczenia na jego mieniu, jeśli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w zakresie wskazanej kary i środków karnych będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione.

§ 2. W razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa przeciwko mieniu lub wyrządzenia przestępstwem szkody w mieniu, może z urzędu nastąpić na jego mieniu zabezpieczenie roszczeń o naprawienie szkody, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia uwzględniającego takie roszczenia będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione.

§ 3. Z urzędu może także nastąpić na mieniu oskarżonego zabezpieczenie wykonania orzeczenia o kosztach sądowych, jeżeli zachodzi obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w tym zakresie będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione.

§ 4. Z urzędu następuje zabezpieczenie wykonania orzeczenia o kosztach sądowych, w przypadku

wyznaczenia obrońcy na podstawie art. 80a.

§ 5. Na mieniu strony, o której mowa w rozdziale 8a, może nastąpić z urzędu zabezpieczenie wykonania orzeczenia zwrotu korzyści majątkowej, jeżeli zachodzi obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie obowiązku zwrotu tej korzyści będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione.

§ 6. Zabezpieczenie majątkowe należy niezwłocznie uchylić w całości lub w części, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których zostało ono zastosowane w określonym rozmiarze, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie choćby w części.”;

85) w art. 292 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, chyba że ustawa stanowi inaczej.”;

86) art. 293 otrzymuje brzmienie:

„Art. 293. § 1. Postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym wydaje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator.

§ 2. W postanowieniu określa się kwotowo zakres i sposób zabezpieczenia, uwzględniając rozmiar możliwej do orzeczenia w okolicznościach danej sprawy grzywny, środków karnych, obowiązków, roszczeń lub kosztów, o których mowa w art. 291 § 1 – 4. Rozmiar zabezpieczenia powinien odpowiadać jedynie potrzebom tego co ma zabezpieczać. Wymóg kwotowego określenia zabezpieczenia nie dotyczy sytuacji, gdy dokonuje się go na

zajętym przedmiocie podlegającym przepadkowi, jako pochodzącym bezpośrednio z przestępstwa lub służącym albo przeznaczonym do jego popełnienia.

- § 3 Na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Jeżeli postanowienie wydał prokurator, a postępowanie przygotowawcze prowadzone jest w okręgu innego sądu niż sąd miejscowo i rzeczowo właściwy, zażalenie przysługuje do sądu, który byłby właściwy do rozpoznania tej sprawy w pierwszej instancji.
- § 4. Klauzulę wykonalności postanowieniu o zabezpieczeniu nadaje referendarz sądowy lub sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy, w której wydano to postanowienie, a gdy wydano je w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym w okręgu innego sądu niż sąd rzeczowo i miejscowo właściwy, sąd, który byłby właściwy do rozpoznania tej sprawy w pierwszej instancji lub referendarz tego sądu. Nadanie klauzuli postanowieniu, o którym mowa w art. 291 § 1, jest nieodpłatne.
- § 5. Jeżeli zabezpieczenie nastąpiło na rzeczach, które uprzednio oskarżony wydał organowi procesowemu lub które zatrzymano w wyniku czynności, o których mowa w rozdziale 25, nie podejmuje się czynności egzekucyjnych dla uzyskania klauzuli wykonalności i wykonania postanowienia o zabezpieczeniu.”;

87) w art. 297 w § 1 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów w zakresie

niezbędnym dla wniesienia aktu oskarżenia, z uwzględnieniem wymogu art. 2 § 2, aby następnie przedstawić sądowi wniosek o dopuszczenie tych dowodów i przeprowadzić je przed sądem.”;

88) art. 300 otrzymuje brzmienie:

„Art. 300. § 1. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się podejrzanego o jego uprawnieniach do: składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, korzystania z pomocy obrońcy, w tym wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78, końcowego zapoznania z materiałami postępowania, jak również o uprawnieniu określonym w art. 301 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, 75, art. 133 § 2, art. 138 i 139. Pouczenie to należy wręczyć podejrzanemu na piśmie; podejrzany otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.

§ 2. Przed pierwszym przesłuchaniem poucza się pokrzywdzonego o posiadaniu statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach, w szczególności: do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51 i 52 i 315 – 318, do korzystania z pomocy pełnomocnika, do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania, jak również o uprawnieniach określonych w art. 306 oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych

w art. 138 i 139. Pouczenie to należy wręczyć pokrzywdzonemu na piśmie; pokrzywdzony otrzymanie pouczenia potwierdza podpisem.

§ 3. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzory pisemnych pouczeń, o których mowa w § 1 i 2, mając na względzie takie poinformowanie o treści obowiązujących przepisów, które umożliwi ich zrozumienie także osobie niekorzystającej z pomocy obrońcy lub pełnomocnika.”;

89) w art. 304 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Zawiadomienie o przestępstwie lub własne dane świadczące o popełnieniu takiego przestępstwa, co do którego obowiązkowe jest prowadzenie śledztwa lub prowadzenie przez prokuratora dochodzenia, w wypadkach wskazanych w art. 325a § 3 pkt 1 i 2, Policja przekazuje wraz zebrany materiał niezwłocznie prokuratorowi.”;

90) w art. 309 uchyla się pkt 2 i 3;

91) w art. 311 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Prokurator może powierzyć Policji prowadzenie śledztwa w całości lub określonym zakresie albo dokonanie poszczególnych czynności śledztwa. Jeżeli jednak osobą podejrzaną jest osoba, o której mowa w art. 325a § 3 pkt 1 i 2, powierzenie może dotyczyć tylko dokonania określonych czynności śledztwa i nie może obejmować czynności związanych z przedstawieniem zarzutów, ich zmianą lub uzupełnieniem ani zamknięciem śledztwa oraz wydawania postanowień.”;

92) w art. 312 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) organom Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służby Celnej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej,

w zakresie ich właściwości,”;

93) art. 321 otrzymuje brzmienie:

„Art. 321. § 1. Jeżeli istnieją podstawy do zamknięcia śledztwa, na wniosek podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy lub pełnomocnika o umożliwienie końcowego zapoznania się z materiałami postępowania, prowadzący postępowanie powiadamia wnioskującego o możliwości przejrzenia akt i wyznacza mu termin do zapoznania się z nimi, zapewniając udostępnienie mu akt sprawy wraz z informacją, jakie materiały z tych akt, stosownie do wymogów określonych w art. 334 § 1, będą przekazane sądowi wraz z aktem oskarżenia i pouczeniem o uprawnieniu wskazanym w § 4, co odnotowuje się w protokole końcowego zapoznania się strony, obrońcy lub pełnomocnika z materiałami postępowania.

§ 2. Termin zapoznania się strony, obrońcy i pełnomocnika z materiałami śledztwa powinien być tak wyznaczony, aby od dnia doręczenia zawiadomienia o możliwości takiego zaznajomienia się upłynęło co najmniej 7 dni.

§ 3. Nieusprawiedliwione niestawiennictwo podejrzanego, pokrzywdzonego, obrońcy i pełnomocnika w wyznaczonym terminie, mimo prawidłowego doręczenia im zawiadomienia, nie tamuje dalszego postępowania.

§ 4. W terminie 3 dni od dnia zapoznania się z materiałami postępowania strony, obrońcy lub pełnomocnicy mogą składać wnioski o uzupełnienie śledztwa, a także o uzupełnienie materiału dowodowego, który ma być

przekazany sądowi wraz z aktem oskarżenia, o określone dokumenty zawarte w aktach sprawy, gdy ma to znaczenie dla interesów procesowych podejrzanego lub pokrzywdzonego oraz dla realizacji wymogów wskazanych w art. 2 § 2.

§ 5. Jeżeli nie zachodzi potrzeba uzupełnienia śledztwa, wydaje się postanowienie o jego zamknięciu.”;

94) w art. 324 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Do wniosku, o którym mowa w § 1, stosuje się odpowiednio art. 331 § 1, 2 i 4, art. 332, art. 333 § 1 – 3 i art. 334 § 1, a przekazując wniosek do sądu prokurator informuje o tym ujawnionego pokrzywdzonego.”;

95) w art. 325a po § 2 dodaje się § 3 i 4 w brzmieniu:

„§ 3. Prokurator prowadzi dochodzenie, jeżeli:

- 1) osobą podejrzaną jest sędzia, prokurator, funkcjonariusz Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Celnej lub Centralnego Biura Antykorupcyjnego,
- 2) osobą podejrzaną jest funkcjonariusz Straży Granicznej, Żandarmerii Wojskowej, finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, w zakresie spraw należących do właściwości tych organów lub o występki popełnione przez tych funkcjonariuszy w związku z wykonywaniem czynności służbowych,
- 3) z uwagi na wagę lub zawilość sprawy prokurator postanowi o prowadzeniu w sprawie własnego

dochodzenia.

§ 4. W wypadkach określonych w § 3 prokurator może powierzyć Policji dokonanie określonych czynności dochodzenia. Powierzenie nie może jednak obejmować czynności związanych z przedstawieniem zarzutów, ich zmianą lub uzupełnieniem ani zamknięciem dochodzenia oraz wydawania postanowień.”;

96) w art. 325b:

a) w § 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, z tym że w wypadku przestępstw przeciwko mieniu tylko wówczas, gdy wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 200 000 zł,”

b) w § 1 pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) przewidziane w art. 279 § 1, art. 286 § 1 i 2 oraz w art. 289 § 2 Kodeksu karnego, jeżeli wartość przedmiotu przestępstwa albo szkoda wyrządzona lub grożąca nie przekracza 200 000 zł,”

c) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Spośród spraw o przestępstwa wymienione w § 1 pkt 1 nie prowadzi się dochodzenia w sprawach o przestępstwa określone w Kodeksie karnym w art. 155, art. 156 § 2, art. 157a § 1, art. 165 § 2, art. 168, art. 174 § 2, art. 175, 181 – 184, 186, 201, art. 231 § 1 i 3, art. 240 § 1, art. 250a § 1 – 3, art. 265 § 3 oraz w rozdziale XXXVI z wyjątkiem art. 297 i art. 300 i rozdziale XXXVII.”;

97) uchyla się art. 325c;

98) art. 325d otrzymuje brzmienie:

„Art. 325d. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z właściwymi ministrami określi, w drodze

rozporządzenia, organy uprawnione obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organy uprawnione do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakres spraw zleconych tym organom, mając na uwadze określony przez ustawę zakres kompetencji tych organów.”;

99) w art. 325e uchyla się § 3;

100) w art. 325i § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Dochodzenie powinno być ukończone w ciągu 2 miesięcy. Prokurator może przedłużyć ten okres do 3 miesięcy, a w uzasadnionych wypadkach – na dalszy czas oznaczony, nie dłuższy jednak niż rok. W wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach, prokurator bezpośrednio przełożony nad prokuratorem prowadzącym lub nadzorującym dochodzenie może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony.”;

101) art. 332 otrzymuje brzmienie:

„Art. 332. § 1. Akt oskarżenia powinien zawierać :

- 1) imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego,
- 2) dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody,
- 3) wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64 i 65 Kodeksu karnego albo art. 37 § 1 Kodeksu karnego skarbowego,

- 4) wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada,
- 5) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania.

§ 2. Do aktu oskarżenia można dołączyć jego uzasadnienie, w którym przytacza się fakty i dowody, na których oskarżenie się opiera, a w miarę potrzeby wyjaśnia podstawę prawną oskarżenia i omawia okoliczności, na które powołuje się oskarżony w swej obronie.”;

102) w art. 333:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Akt oskarżenia powinien także zawierać wykaz dowodów, o których przeprowadzenie podczas rozprawy głównej oskarżyciel wnosi, wraz z określeniem dla każdego dowodu, jakie okoliczności mają być udowodnione, a w razie potrzeby także wraz ze wskazaniem sposobu i kolejności przeprowadzenia dowodów. Wykaz powinien być usystematyzowany według rodzajów czynności dowodowych, w szczególności zawierać odrębne listy:

- 1) osób, których wezwania na rozprawę oskarżyciel żąda,
- 2) dokumentów, co do których domaga się odczytania, odtworzenia bądź ujawnienia,
- 3) dowodów rzeczowych, podlegających oględzinom.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Jeżeli dane uzyskane w toku postępowania przygotowawczego wskazują na istnienie podstaw do nałożenia na określony podmiot zobowiązania, o którym mowa w art. 52 Kodeksu karnego,

prokurator dołącza do aktu oskarżenia wniosek o takie zobowiązanie, wnosząc też o zawiadomienie tego podmiotu o terminie rozprawy. Wniosek powinien zawierać uzasadnienie.”;

103) art. 334 i 335 otrzymują brzmienie:

„Art. 334. § 1. Z aktem oskarżenia, uwzględniając wymogi wskazane w art. 2 § 2 i art. 4, przekazuje się sądowi jedynie materiały postępowania przygotowawczego związane z kwestią odpowiedzialności osób wskazanych w tym akcie o czyny w nim zarzucane, obejmujące:

- 1) postanowienia i zarządzenia dotyczące tych osób wydane w toku postępowania,
- 2) protokoły z czynności dowodowych i załączniki do nich przewidziane przez ustawę,
- 3) opinie i dokumenty urzędowe i prywatne uzyskane lub złożone do akt sprawy.

§ 2. Na żądanie strony, zgłoszone w trybie wskazanym w art. 321 § 4, oskarżyciel publiczny dołącza do aktu oskarżenia również inne, wskazane w tym żądaniu, materiały postępowania przygotowawczego.

§ 3. Do aktu oskarżenia dołącza się także po jednym odpisie tego aktu dla każdego oskarżonego.

§ 4. Jeżeli do aktu oskarżenia dołączono wniosek, o którym mowa w art. 333 § 4, dołącza się do niego także po jednym odpisie tego wniosku dla podmiotu, którego on dotyczy oraz dla oskarżonego, któremu zarzuca się przestępstwo, z którego podmiot ten miał uzyskać korzyść majątkową, a także odpis aktu oskarżenia dla

podmiotu, którego ten wniosek dotyczy.

§ 5. O przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz o treści przepisów art. 335, 338a i 387 oskarżyciel publiczny zawiadamia oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego, a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Pokrzywdzonego należy pouczyć o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych oraz o treści przepisu art. 49a, a w razie potrzeby także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

Art. 335. § 1. Prokurator może dołączyć do aktu oskarżenia wniosek o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego za występki bez przeprowadzenia rozprawy, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Uzgodnienie może obejmować również poniesienie przez oskarżonego kosztów postępowania.

§ 2. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w § 1, a w świetle zebranych dowodów wyjaśnienia podejrzanego nie budzą wątpliwości, dalszych czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym można nie przeprowadzać; przeprowadza się jednak czynności, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można ich przeprowadzić na rozprawie.

§ 3. Uzasadnienie wniosku, o którym mowa w § 1, można ograniczyć do wskazania dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości i wskazujących, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Przepisów art. 333 § 1 i 2 nie stosuje się.”;

104) po art. 336 dodaje się art. 336a w brzmieniu:

„Art. 336a. Czynności określone w niniejszym rozdziale przez sądu podejmuje nie później niż w 30 dniu od wniesienia do sądu aktu oskarżenia.”;

105) w art. 337 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli akt oskarżenia nie odpowiada warunkom formalnym wymienionym w art. 119, 332, 333 lub 335, a także gdy nie zostały spełnione warunki wymienione w art. 334, przez sądu zwraca go oskarżycielowi w celu usunięcia braków w terminie 7 dni od jego doręczenia. Jeżeli do aktu oskarżenia dołączono wniosek, o którym mowa w art. 333 § 4, a wniosek ten nie odpowiada warunkom formalnym określonym w tym przepisie albo w art. 119, przez sądu zwraca go oskarżycielowi publicznemu w celu usunięcia tych braków w terminie 7 dni od jego doręczenia.”;

106) w art. 338:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli akt oskarżenia odpowiada warunkom formalnym, przez sądu lub referendarz sądowy niezwłocznie zarządza doręczenie jego odpisu oskarżonemu, wzywając do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od doręczenia mu aktu oskarżenia, a także pouczając o prawie do złożenia wniosku o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia

materiałów postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia, o określone dokumenty zawarte w aktach tego postępowania, gdy ma to znaczenie dla interesu oskarżonego oraz dla realizacji wymogów określonych w art. 2 § 2.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a i 1b w brzmieniu:

„§ 1a. Oskarżonego poucza się również o treści przepisów art. 80a, art. 291 § 4, art. 338a, art. 341 § 1, art. 349 § 8, art. 374, 376, 377 i 422 oraz o obowiązku wniesienia opłaty od wniosku o wyznaczenie obrońcy, wynikającym z art. 14a ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz. U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223, z późn. zm.⁴⁾), oraz o tym, że w zależności od wyniku procesu oskarżony może być obciążony kosztami wyznaczenia obrońcy z urzędu.

§ 1b. Jeżeli akt oskarżenia zawiera wniosek, o którym mowa w art. 335 § 1, jego odpis doręcza się ujawnionemu pokrzywdzonemu.”,

c) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Jeżeli do aktu oskarżenia dołączono wniosek, o którym mowa w art. 333 § 4, a akt oskarżenia i wniosek ten odpowiadają warunkom formalnym, prezes sądu lub referendarz sądowy niezwłocznie zarządza doręczenie odpisu aktu oskarżenia i wniosku podmiotowi, którego wniosek ten dotyczy, pouczając go o treści art. 156 § 1 i wzywając do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od doręczenia mu tych dokumentów.”;

107) po art. 338 dodaje się art. 338a w brzmieniu:

„Art. 338a. Oskarżony może, przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy, złożyć

wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.”;

108) w art. 339:

a) w § 1 po pkt 3 dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

„4) oskarżony, któremu zarzucono występki, przed doręczeniem mu zawiadomienia o wyznaczeniu rozprawy złożył wniosek, o którym mowa w art. 338a.”;

b) po § 4 dodaje się § 4a w brzmieniu:

„§ 4a. Jeżeli akt oskarżenia odpowiada warunkom formalnym, czynności, o których mowa w § 1, 3 i 4, prezes sądu dokonuje w terminie 30 dni od wniesienia aktu oskarżenia.”;

109) w art. 341 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prokurator, oskarżony i pokrzywdzony mają prawo wziąć udział w posiedzeniu w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania. Udział ich jest obowiązkowy, jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi.”;

110) w art. 343:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Uwzględniając wniosek, o którym mowa w art. 335, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, warunkowo zawiesić jej wykonanie, albo odstąpić od wymierzenia kary, orzekając środek karny wymieniony w art. 39 Kodeksu karnego.”;

b) po § 3 dodaje się § 3a i 3b w brzmieniu:

„§ 3a. Uwzględnienie wniosku jest możliwe tylko wówczas, jeżeli nie sprzeciwi się temu pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie posiedzenia.

§ 3b. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany zaakceptowanej przez oskarżonego.”,

c) § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Prokurator, oskarżony i pokrzywdzony, a gdy do aktu oskarżenia dołączono wnioski, o którym mowa w art. 333 § 4, także podmiot, którego ten wniosek dotyczy, mają prawo wziąć udział w posiedzeniu. Pokrzywdzony może najpóźniej na tym posiedzeniu złożyć oświadczenie, o którym mowa w art. 54 § 1. Udział podmiotów wskazanych w zdaniu pierwszym w posiedzeniu jest obowiązkowy, jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi.”,

d) § 7 otrzymuje brzmienie:

„§ 7. Jeżeli sąd uzna, że nie zachodzą podstawy do uwzględnienia wniosku, sprawa podlega rozpoznaniu na zasadach ogólnych. W terminie 7 dni od dnia posiedzenia prokurator dokonuje czynności określonych w art. 333 § 1 i 2.”;

111) po art. 343 dodaje się art. 343a w brzmieniu:

„Art. 343a. § 1. W wypadku złożenia przez oskarżonego, któremu zarzucono występki, wniosku, o którym mowa w art. 338a, o terminie posiedzenia zawiadamia się strony i pokrzywdzonego, przesyłając im odpis wniosku.

§ 2. Sąd uwzględnia wniosek, jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte. Uwzględnienie wniosku jest możliwe tylko wówczas, gdy nie sprzeciwi się temu

prokurator. Przepis art. 343 stosuje się odpowiednio.

§ 3. W razie złożenia kolejnego wniosku podlega on rozpoznaniu na rozprawie.”;

112) w art. 345 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd przekazuje sprawę prokuratorowi w celu usunięcia istotnych braków śledztwa lub dochodzenia, zwłaszcza wówczas, gdy akta sprawy wskazują na to, że nie dokonano czynności, które są obowiązkowe, a dokonanie ich przez sąd nie jest możliwe lub spowodowałoby znaczne trudności. Przyczyną przekazania sprawy nie może być potrzeba poszukiwania dowodów.”;

113) art. 346 otrzymuje brzmienie:

„Art. 346. Po usunięciu braków śledztwa lub dochodzenia oskarżyciel publiczny składa nowy akt oskarżenia albo podtrzymuje poprzedni, albo zwraca sądowi akta sprawy z wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania lub postępowanie umarza.”;

114) art. 349 i 350 otrzymują brzmienie:

„Art. 349. § 1. Jeżeli przewidywany zakres postępowania dowodowego uzasadnia przypuszczenie, że w sprawie niezbędne będzie wyznaczenie co najmniej 5 terminów rozprawy, prezes sądu niezwłocznie wyznacza sędziego albo członków składu orzekającego oraz wnosi sprawę na posiedzenie.

§ 2. Czynności, o których mowa w § 1, prezes sądu może dokonać także wówczas, jeżeli ze względu na zawłość sprawy lub z innych ważnych powodów uzna, że może to przyczynić się do usprawnienia postępowania, a zwłaszcza należytego planowania i organizacji rozprawy

głównej.

- § 3. Posiedzenie powinno się odbyć w ciągu 30 dni od daty jego wyznaczenia.
- § 4. Oskarżyciel publiczny, obrońcy i pełnomocnicy mają prawo wziąć udział w posiedzeniu. Prezes sądu może uznać ich udział w posiedzeniu za obowiązkowy. Prezes sądu może także zawiadomić o posiedzeniu pozostałe strony, jeżeli może się to przyczynić do usprawnienia postępowania.
- § 5. Wyznaczając posiedzenie, prezes sądu wzywa oskarżyciela publicznego, pełnomocników i obrońców, do przedstawienia w terminie 7 dni pisemnego stanowiska dotyczącego planowania przebiegu rozprawy głównej oraz jej organizacji.
- § 6. Stanowisko w przedmiocie planowania i organizacji rozprawy głównej obejmuje informacje i oświadczenia, w szczególności o: postulowanych terminach rozpraw, terminach usprawiedliwionej nieobecności uczestników procesu, a także oświadczenia wskazujące na potrzebę wezwania na rozprawę główną biegłych, kuratora sądowego, sprawdzenie danych o karalności oskarżonego, wnioski dowodowe, oraz inne oświadczenia dotyczące okoliczności istotnych dla sprawnego przeprowadzenia dalszego postępowania.
- § 7. Na posiedzeniu przewodniczący składu orzekającego, biorąc pod uwagę stanowiska w przedmiocie planowania i organizacji rozprawy głównej przedstawione przez strony, pełnomocników i obrońców, rozstrzyga

w przedmiocie wniosków dowodowych, przebiegu i organizacji rozprawy głównej oraz wyznacza jej terminy, a także podejmuje inne niezbędne rozstrzygnięcia. Przepisy art. 350 § 2 i 3 stosuje się.

§ 8. Ogłoszenie zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy ma skutek równoznaczny z wezwaniem obecnych uczestników postępowania do udziału w rozprawie albo zawiadomieniem o jej terminie.

Art. 350. § 1. W sprawach, w których nie wyznaczono posiedzenia, o którym mowa w art. 349, prezes sądu wydaje pisemne zarządzenie wskazujące sędziego albo członków składu orzekającego.

§ 2. Przewodniczący składu orzekającego wydaje pisemne zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy głównej, w którym wskazuje:

- 1) dzień, godzinę i salę rozpraw,
- 2) strony i inne osoby, które należy wezwać na rozprawę lub zawiadomić o jej terminie,
- 3) inne czynności konieczne dla przygotowania rozprawy.

§ 3. Co do oskarżonego pozbawionego wolności należy wydać zarządzenie o doprowadzeniu go na rozprawę w celu udziału w czynnościach, o których mowa w art. 374 § 1a, a także jeśli złożył on wniosek, o którym mowa w art. 353 § 3, albo gdy jego obecność na rozprawie została uznana za obowiązkową.”;

115) art. 352 otrzymuje brzmienie:

„Art. 352. Przewodniczący składu orzekającego po rozważeniu wniosków stron dopuszcza dowody i zarządza ich

sprowadzenie na rozprawę. Przepis art. 368 stosuje się odpowiednio.”;

116) w art. 353 po § 2 dodaje się § 3 – 5 w brzmieniu:

„§ 3. Doręczając oskarżonemu pozbawionemu wolności, którego obecność na rozprawie nie jest obowiązkowa, zawiadomienie o terminie rozprawy, należy pouczyć go o prawie do złożenia wniosku o doprowadzenie go na rozprawę.

§ 4. Doręczając oskarżonemu wezwanie na rozprawę lub zawiadomienie o jej terminie, poucza się go o treści przepisów art. 374, 376, 377, 422, art. 427 § 4 i art. 447 § 5.

§ 5. Wniosek, o którym mowa w § 3, jak również wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu na podstawie art. 80a § 1, powinien być złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia wezwania lub zawiadomienia. Wnioski złożone po terminie podlegają rozpoznaniu, jeżeli nie powoduje to konieczności odroczenia rozprawy.”;

117) w art. 366 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przewodniczący kieruje rozprawą i czuwa nad jej prawidłowym przebiegiem.”;

118) art. 370 otrzymuje brzmienie:

„Art. 370. § 1. Na wezwanie przewodniczącego, po swobodnym wypowiedzeniu się osoby przesłuchiwanej, stosownie do art. 171 § 1, zadają jej pytania w następującym porządku: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy, pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego, oskarżyciel prywatny, pełnomocnik oskarżyciela prywatnego, powód cywilny, pełnomocnik powoda cywilnego, biegły, podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści uzyskanej z przestępstwa

zarzucanego oskarżonemu, pełnomocnik tego podmiotu, obrońca, oskarżony, członkowie składu orzekającego.

§ 2. W przypadku dowodu przeprowadzanego przez stronę zadaje ona jako pierwsza pytania osobie przesłuchiwanej, zaś członkowie składu orzekającego mogą zadawać pytania tylko w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych sytuacjach.

§ 3. W przypadku dowodu przeprowadzanego przez sąd pytania osobie przesłuchiwanej jako pierwsi zadają członkowie składu orzekającego.

§ 4. Przewodniczący uchyla pytania, o których mowa w art. 171 § 6, lub gdy z innych powodów uznaje je za niestosowne.”;

119) w art. 374:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Oskarżony ma prawo brać udział w rozprawie. Przewodniczący lub sąd mogą uznać jego obecność za obowiązkową.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. W sprawach o zbrodnie, obecność oskarżonego podczas czynności, o których mowa w art. 385 i 386, jest obowiązkowa.”;

120) art. 376 i 377 otrzymują brzmienie:

„Art. 376. § 1. Jeżeli oskarżony, którego obecność na rozprawie jest obowiązkowa, złożył już wyjaśnienia i opuścił salę rozprawy bez zezwolenia przewodniczącego, sąd może prowadzić rozprawę w dalszym ciągu pomimo nieobecności oskarżonego. Sąd zarządza zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie

oskarżonego, jeżeli uznaje jego obecność za niezbędną. Na postanowienie w przedmiocie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli oskarżony, którego obecność na rozprawie jest obowiązkowa, zawiadomiony o terminie rozprawy odroczonej lub przerwanej nie stawił się na tę rozprawę bez usprawiedliwienia.

§ 3. Jeżeli na rozprawę odroczoną lub przerwana nie stawił się współoskarżony, którego obecność jest obowiązkowa, sąd może prowadzić rozprawę w zakresie niedotyczącym bezpośrednio tego oskarżonego.

Art. 377. § 1. Jeżeli oskarżony wprowadził się ze swej winy w stan powodujący niezdolność do udziału w rozprawie lub w posiedzeniu, w których jego udział jest obowiązkowy, sąd może prowadzić postępowanie pomimo jego nieobecności, nawet jeżeli nie złożył jeszcze wyjaśnień.

§ 2. Przed wydaniem postanowienia, o którym mowa w § 1, sąd zapoznaje się ze świadectwem lekarza, który stwierdził stan takiej niezdolności, lub przesłuchuje go w charakterze biegłego. Stan powodujący niezdolność oskarżonego do udziału w rozprawie można stwierdzić także na podstawie badania niepołączonego z naruszeniem integralności ciała, przeprowadzonego za pomocą stosownego urządzenia.

§ 3. Jeżeli oskarżony, którego obecność na rozprawie jest obowiązkowa, zawiadomiony

o terminie rozprawy oświadcza, że nie weźmie udziału w rozprawie, uniemożliwia doprowadzenie go na rozprawę albo zawiadomiony o niej osobiście nie stawia się na rozprawę bez usprawiedliwienia, sąd może prowadzić postępowanie bez jego udziału; sąd może jednak zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie oskarżonego. Na postanowienie w przedmiocie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia przysługuje zażalenie do innego równorzędnego składu tego sądu.

§ 4. Jeżeli oskarżony nie złożył jeszcze wyjaśnień przed sądem, można zastosować art. 396 § 2 lub uznać za wystarczające odczytanie jego poprzednio złożonych wyjaśnień. Przesłuchania oskarżonego można dokonać z wykorzystaniem środków, o których mowa w art. 177 § 1a.”;

121) w art. 378 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli w sprawie, w której oskarżony musi mieć obrońcę i korzysta z obrony z wyboru, obrońca lub oskarżony wypowiada stosunek obrończy, sąd, prezes sądu lub referendarz sądowy wyznacza obrońcę z urzędu, o ile oskarżony nie powołał obrońcy z wyboru. W razie potrzeby rozprawę przerywa się lub odracza.”;

122) w art. 381 dotychczasową treść oznacza się jako § 1 i dodaje się § 2 w brzmieniu:

„§ 2. Do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wnosić o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia materiałów postępowania przygotowawczego dołączonych do aktu oskarżenia o określone dokumenty, zawarte w aktach tego postępowania, gdy ma to znaczenie dla interesów

procesowych tych stron oraz dla realizacji wymogów określonych w art. 2 § 2. W przedmiocie tego wniosku sąd rozstrzyga, w miarę możliwości, jeszcze przed otwarciem przewodu sądowego.”;

123) w art. 384 uchyla się § 4;

124) art. 385 otrzymuje brzmienie:

„Art. 385. § 1. Przewód sądowy rozpoczyna się od zwięzłego przedstawienia przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia.

§ 2. Jeśli wniesiono odpowiedź na akt oskarżenia, przewodniczący informuje o jej treści.”;

125) w art. 386:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli oskarżony bierze udział w pierwszej rozprawie głównej, przewodniczący, po przedstawieniu zarzutów oskarżenia, poucza go o prawie składania wyjaśnień, odmowy wyjaśnień lub odpowiedzi na pytania, składania wniosków dowodowych i konsekwencjach nieskorzystania z tego uprawnienia oraz o treści przepisów art. 100 § 3, art. 376, 377, 419 i 422, po czym pyta go, czy przyznaje się do zarzucanego mu czynu oraz czy chce złożyć wyjaśnienia i jakie.”;

b) po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do oskarżonego, który stawia się po raz pierwszy na kolejnej rozprawie głównej.”;

126) art. 387 otrzymuje brzmienie:

„Art. 387. § 1. Do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej oskarżony może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu

określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

- § 2. Sąd może uwzględnić wniosek o wydanie wyroku skazującego, gdy okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości, a cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; uwzględnienie wniosku jest możliwe jedynie wówczas, gdy nie sprzeciwia się temu prokurator, a także pokrzywdzony należycie powiadomiony o terminie rozprawy oraz pouczony o możliwości zgłoszenia przez oskarżonego takiego wniosku.
- § 3. Sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku oskarżonego od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany. Przepis art. 341 § 3 stosuje się odpowiednio.
- § 4. Uwzględniając wniosek, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, niezależnie od podstaw przewidzianych w art. 60 § 1 – 4 Kodeksu karnego. W sprawach o zbrodnie nadzwyczajne złagodzenie kary może nastąpić tylko wówczas, gdy wniosek złożony został w terminie określonym w art. 338a.
- § 5. Przychylając się do wniosku, sąd może uznać za ujawnione dowody wymienione w akcie oskarżenia lub dokumenty przedłożone przez stronę.”;

127) art. 389 otrzymuje brzmienie:

„Art. 389. § 1. Jeżeli oskarżony nie stawił się na rozprawę, odmawia wyjaśnień lub wyjaśnia odmiennie niż poprzednio albo oświadcza, że pewnych

okoliczności nie pamięta, wolno na rozprawie odczytywać tylko w odpowiednim zakresie protokoły jego wyjaśnień złożonych poprzednio w charakterze oskarżonego w tej lub innej sprawie w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę.

§ 2. Po odczytaniu protokołu przewodniczący umożliwia oskarżonemu, biorącemu udział w rozprawie, wypowiedzenie się co do jego treści i wyjaśnienie zachodzących sprzeczności.

§ 3. Wolno na rozprawie odczytać wyjaśnienia współoskarżonego, który zmarł.”;

128) w art. 391:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli świadek bezpodstawnie odmawia zeznań, zeznaje odmiennie niż poprzednio, albo oświadczy, że pewnych szczegółów nie pamięta, wolno, na wniosek strony, a w wypadku określonym w art. 167 § 1 zdanie trzecie i art. 167 § 2 także z urzędu, odczytywać protokoły złożonych poprzednio przez niego zeznań w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem w tej lub innej sprawie albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. Przepisu art. 394 § 2 nie stosuje się.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Jeżeli świadek przebywa za granicą, nie można mu było doręczyć wezwania, nie stawił się z powodu niedających się usunąć przeszkód lub prezes sądu zaniechał wezwania świadka na podstawie art. 333 § 2, a także wtedy, gdy świadek zmarł, wolno, na wniosek strony, a w wypadku określonym w art. 167

§ 1 zdanie trzecie i art. 167 § 2 także z urzędu, odczytywać protokoły złożonych poprzednio przez niego zeznań w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem w tej lub innej sprawie albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę.”;

129) w art. 393 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Mogą być odczytywane na rozprawie wszelkie dokumenty prywatne, powstałe poza postępowaniem karnym, w szczególności oświadczenia, publikacje, listy oraz notatki.”;

130) art. 393a otrzymuje brzmienie:

„Art. 393a. W warunkach określonych w art. 389 § 1, art. 391 § 1, 1a i 2, art. 392 i 393 wolno również odczytywać i odtwarzać zapisy, o których mowa w art. 145 § 1 i art. 147 § 3.”;

131) w art. 394 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Protokoły i dokumenty podlegające odczytaniu na rozprawie można uznać bez ich odczytania za ujawnione w całości lub w części. Należy jednak je odczytać, jeżeli wnosi o to strona, która nie miała możliwości zapoznania się z ich treścią. Przepis art. 392 § 2 stosuje się odpowiednio.”;

132) uchyla się art. 397;

133) w art. 401 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przewodniczący może przerwać rozprawę główną w celu przygotowania przez strony wniosków dowodowych lub sprowadzenia dowodu albo dla wypoczynku lub z innej ważnej przyczyny.”;

134) w art. 402 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli przewodniczący, zarządzając przerwę, oznaczy jednocześnie czas i miejsce dalszego ciągu rozprawy,

osoby obecne na rozprawie przerwanej, których obecność była obowiązkowa, są obowiązane stawić się w nowym terminie bez wezwania. Przepis art. 285 stosuje się odpowiednio. Osoby uprawnione do stawiennictwa nie muszą być zawiadamiane o nowym terminie, nawet jeśli nie uczestniczyły w rozprawie przerwanej.”;

135) w art. 406 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Po zamknięciu przewodu sądowego przewodniczący udziela głosu stronom, ich przedstawicielom oraz w miarę potrzeby przedstawicielowi społecznemu, który przemawia przed obrońcą i oskarżonym. Głos zabierają w następującej kolejności: oskarżyciel publiczny, oskarżyciel posiłkowy, oskarżyciel prywatny, powód cywilny, podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści uzyskanej z przestępstwa zarzucanego oskarżonemu, obrońca oskarżonego i oskarżony.”;

136) w art. 411 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W sprawie zawilej albo z innych ważnych powodów sąd może odroczyć wydanie wyroku na czas nieprzekraczający 14 dni.”;

137) w art. 416 § 2 – 4 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Sąd przesłuchuje w charakterze świadka stronę, której dotyczy wniosek określony w art. 333 § 4, bezpośrednio po przesłuchaniu oskarżonego.

§ 3. Strona, o której mowa w § 2, może odmówić zeznań.

§ 4. Przepisy art. 72 i 75 stosuje się odpowiednio.”;

138) w art. 418 po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Ogłaszając wyrok, wolno pominąć treść zarzutów oskarżenia.”;

139) art. 418a otrzymuje brzmienie:

„Art. 418a. W wypadku wyrokowania na posiedzeniu odbywającym się z wyłączeniem jawności treści

wyroku udostępnia się publicznie przez złożenie jego odpisu na okres 7 dni w sekretariacie sądu, o czym należy uczynić wzmiankę w protokole posiedzenia.”;

140) w art. 422:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W terminie zawitym 7 dni od daty ogłoszenia lub doręczenia wyroku strona, a w wypadku wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydane na posiedzeniu, także pokrzywdzony, mogą złożyć wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. Sporządzenie uzasadnienia z urzędu nie zwalnia strony oraz pokrzywdzonego od złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia. Wniosek składa się na piśmie. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.”;

b) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Zarządzenie, o którym mowa w § 3, może wydać także referendarz sądowy.”;

141) w art. 423 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wyrok z uzasadnieniem doręcza się stronie, która złożyła wniosek na podstawie art. 422. Przepis art. 100 § 5 stosuje się.”;

142) w art. 424

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Uzasadnienie powinno zawierać zwięźle:

1) wskazanie, jakie fakty sąd uznał za udowodnione lub nieudowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych,

2) wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku.”;

b) po § 2 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. W wypadku złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku wydanego w trybie art. 343, 343a lub 387 sąd może ograniczyć zakres uzasadnienia do wyjaśnienia podstawy prawnej orzeczenia oraz wymiaru kary.”;

143) w art. 425 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy stronom oraz innym osobom wskazanym w przepisach ustawy.”;

144) art. 427 otrzymuje brzmienie:

„Art. 427 § 1. Odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu, a także podać, czego się domaga.

§ 2. Jeżeli środek odwoławczy pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika, powinien ponadto zawierać uzasadnienie.

§ 3. Odwołujący się może również wskazać nowe fakty lub dowody, jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji.

§ 4. W środku odwoławczym nie można podnosić zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd określonego dowodu, jeżeli strona nie składała w tym zakresie wniosku dowodowego, ani też zarzutu przeprowadzenia dowodu, pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie lub poza zakresem wniosku.”;

145) w art. 433 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, uwzględniając treść art. 447 § 1 i 2, a w zakresie szerszym w wypadkach

wskazanych w art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i 455.”;

146) w art. 434:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego tylko wtedy, gdy wniesiono na jego niekorzyść środek odwoławczy, a także tylko w granicach zaskarżenia i tylko w razie stwierdzenia uchybień podniesionych w środku odwoławczym, chyba że ustawa nakazuje wydanie orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

§ 2. Środek odwoławczy wniesiony na niekorzyść oskarżonego może spowodować orzeczenie także na korzyść oskarżonego, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 440.”,

b) uchyla się § 3,

c) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. W przypadku skazania z zastosowaniem art. 60 § 3 lub 4 Kodeksu karnego lub art. 36 § 3 Kodeksu karnego skarbowego sąd odwoławczy może orzec na niekorzyść oskarżonego, i to niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, także wówczas, jeżeli środek odwoławczy wniesiono wyłącznie na korzyść oskarżonego, który po wydaniu wyroku odwołał lub w istotny sposób zmienił swoje wyjaśnienia lub zeznania. Nie dotyczy to jednak przypadku zasadnego podniesienia zarzutu obrazy prawa materialnego lub stwierdzenia przez sąd odwoławczy okoliczności uzasadniających uchylenie orzeczenia, określonych w art. 439 § 1.”,

d) uchyla się § 5;

147) w art. 437 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli pozwalają na to zebrane dowody, sąd odwoławczy zmienia zaskarżone orzeczenie, orzekając odmiennie co do istoty, lub uchyla je i umarza postępowanie; w innych wypadkach uchyla orzeczenie i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.”;

148) w art. 438 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) rażącej niewspółmierności kary, środka karnego lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego lub innego środka.”;

149) art. 443 otrzymuje brzmienie:

„Art. 443. W razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania wolno w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy, gdy orzeczenie to było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego albo na korzyść oskarżonego w warunkach określonych w art. 434 § 4. Nie dotyczy to orzekania o środkach wymienionych w art. 93 i 94 Kodeksu karnego.”;

150) art. 444 otrzymuje brzmienie:

„Art. 444. § 1. Od wyroku sądu pierwszej instancji stronom, a pokrzywdzonemu od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie, wydanego na posiedzeniu, przysługuje apelacja, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa przypisanego oskarżonemu może wnieść apelację tylko z powodu nałożenia tego obowiązku, a z powodu skazania oskarżonego – tylko wtedy, gdy podważa skazanie, jako podstawę swej

odpowiedzialności za zwrot tej korzyści.

§ 3. O uprawnieniu do złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy w celu sporządzenia apelacji oraz o możliwości obciążenia wnioskującego kosztami wyznaczenia takiego obrońcy należy oskarżonego, nieposiadającego obrońcy, ponownie pouczyć przy ogłoszeniu lub doręczeniu wyroku, niezależnie od pouczenia udzielonego na podstawie art. 338 § 1a.

§ 4. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio w stosunku do pokrzywdzonego, w wypadku wydania na posiedzeniu wyroku warunkowo umarzającego postępowanie.”;

151) w art. 446 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Apelacja od wyroku sądu okręgowego, która nie pochodzi od prokuratora, powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata lub radcę prawnego.”;

152) art. 447 otrzymuje brzmienie:

„Art. 447. § 1. Apelację co do winy uważa się za zwróconą przeciwko całości wyroku.

§ 2. Apelację co do kary uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych.

§ 3. Apelację co do środka karnego uważa się za zwróconą przeciwko całości rozstrzygnięcia o środkach karnych. Zaskarżyć można również brak rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego.

§ 4. W apelacji można podnosić zarzuty, które nie stanowiły lub nie mogły stanowić przedmiotu zażalenia.

§ 5. W postępowaniu wszczętym z inicjatywy strony

w apelacji nie można podnosić zarzutu niedopuszczenia dowodu z urzędu lub niedostatecznej aktywności sądu w przeprowadzaniu dowodu ani też zarzutu przeprowadzenia dowodu pomimo braku wniosku strony w tym przedmiocie.

§ 6. Przepisu § 5 nie stosuje się, jeżeli przeprowadzenie dowodu jest obowiązkowe.

§ 7. Podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4 związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, 343a i 387.”;

153) art. 449a otrzymuje brzmienie:

„Art. 449a. W wypadkach określonych w art. 423 § 1a i art. 424 § 3 przed wydaniem orzeczenia sąd odwoławczy może zwrócić sprawę sądowi pierwszej instancji w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie, jeżeli ma to zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie.”;

154) w art. 450 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Udział w rozprawie prokuratora, a obrońcy w wypadkach określonych w art. 79, 80 i 80a § 1 jest obowiązkowy.”;

155) art. 451 otrzymuje brzmienie:

„Art. 451. Sąd odwoławczy, na wniosek oskarżonego pozbawionego wolności złożony w terminie 7 dni od daty doręczenia mu zawiadomienia o przyjęciu apelacji, zarządza sprowadzenie go na rozprawę, chyba że uzna za wystarczającą obecność obrońcy. Wniosek złożony po terminie podlega rozpoznaniu, jeżeli nie powoduje to konieczności odroczenia rozprawy. O prawie złożenia wniosku należy pouczyć oskarżonego. Jeżeli sąd nie zarządza sprowadzenia oskarżonego, który nie ma obrońcy, sąd, prezes sądu

lub referendarz sądowy wyznacza obrońcę z urzędu.”;

156) w art. 452:

- a) uchyla się § 1,
- b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Sąd odwoławczy, uznając potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego, przeprowadza określone dowody na rozprawie, także z urzędu, jeżeli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania, a nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości. Dowody można dopuścić również przed rozprawą.”;

157) w art. 454 uchyla się § 2;

158) w art. 457 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli sąd utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek strony, chyba że zostało złożone zdanie odrębne. Przepisy art. 422 i 423 stosuje się odpowiednio.”;

159) art. 460 otrzymuje brzmienie:

„Art. 460. Zażalenie lub sprzeciw wnosi się w terminie 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia, a jeżeli ustawa nakazuje doręczenie postanowienia – od daty doręczenia. Dotyczy to również zażalenia na rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów lub opłat zawarte w wyroku; jeżeli jednak odwołujący się złoży wniosek o sporządzenie na piśmie oraz doręczenie uzasadnienia wyroku, zażalenie można wnieść w terminie przewidzianym do wniesienia apelacji.”;

160) w art. 461 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli zażalenie lub sprzeciw pochodzi od osób niewymienionych w § 1, o jego wniesieniu zawiadamia się osoby, których dotyczy zaskarżone postanowienie.”;

161) w art. 466 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przepisy dotyczące sprzeciwów i zażaleń na postanowienia stosuje się odpowiednio do sprzeciwów i zażaleń na zarządzenia.”;

162) w dziale X uchyla się rozdział 51;

163) art. 485 otrzymuje brzmienie:

„Art. 485. W sprawach z oskarżenia prywatnego stosuje się przepisy o postępowaniu zwyczajnym, z zachowaniem przepisów niniejszego rozdziału.”;

164) w art. 489 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Rozprawę główną poprzedza posiedzenie pojednawcze, które prowadzi sędzia lub referendarz sądowy.”;

165) w art. 492 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie pojednania stron postępowanie umarza się. Postanowienie o umorzeniu postępowania może wydać referendarz sądowy.”;

166) w art. 494 uchyla się § 2 ;

167) w art. 500 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W sprawach, w których prowadzono dochodzenie, uznając na podstawie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału, że przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne, sąd może w wypadkach pozwalających na orzeczenie kary ograniczenia wolności lub grzywny wydać wyrok nakazowy.

§ 2. W postępowaniu nakazowym stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu zwyczajnym, jeżeli przepisy niniejszego rozdziału nie stanowią inaczej.”;

168) w art. 501:

a) uchyla się pkt 1,

b) po pkt 3 dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

„4) jeżeli do aktu oskarżenia dołączono wniosek, o którym

mowa w art. 333 § 4.”;

169) art. 517a otrzymuje brzmienie:

„Art. 517a. § 1. W postępowaniu przyspieszonym stosuje się przepisy o postępowaniu zwyczajnym, jeżeli przepisy niniejszego rozdziału nie stanowią inaczej.

§ 2. Niestawiennictwo oskarżyciela publicznego nie tamuje toku rozprawy ani posiedzenia. Jeżeli w rozprawie nie bierze udziału oskarżyciel publiczny, zarzuty oskarżenia odczytuje protokolant.”;

170) w art. 517b § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W postępowaniu przyspieszonym mogą być rozpoznawane sprawy, w których prowadzi się dochodzenie, jeżeli sprawca został ujęty na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, zatrzymany oraz w ciągu 48 godzin doprowadzony przez Policję i przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym, zwanym dalej „wnioskiem o rozpoznanie sprawy.”;

171) w art. 517c:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Podejrzanego poucza się o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do korzystania z pomocy obrońcy, do złożenia – już w toku dochodzenia – wniosku, o którym mowa w art. 338a § 1, a także o możliwości złożenia przez prokuratora wniosku, o którym mowa w art. 335 § 1, oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, 75, 138 i 139. Pouczenie to należy wręczyć

podejrzanemu na piśmie za potwierdzeniem odbioru.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w art. 335 § 1, lub jeżeli podejrzany złożył wniosek określony w art. 338a, podejrzanego przesłuchuje prokurator.”;

172) w art. 517d § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w art. 335 § 1, lub gdy podejrzany złożył wniosek określony w art. 338a, Policja przedstawia wniosek o rozpoznanie sprawy prokuratorowi do zatwierdzenia. Prokurator może odmówić zatwierdzenia wniosku o rozpoznanie sprawy, podejmując decyzję co do dalszego toku sprawy; zatwierdzając wniosek o rozpoznanie sprawy, może też dołączyć do niego wniosek, o którym mowa w art. 335 § 1.

§ 3. Wniosek o rozpoznanie sprawy powinien zawierać dane, o których mowa w art. 332 § 1 pkt 1 – 5; przepisy art. 333 § 1 – 3 i art. 334 § 1 stosuje się odpowiednio; art. 334 § 2 nie stosuje się. Policja doręcza pokrzywdzonemu pisemne pouczenie o uprawnieniach wynikających z art. 46 § 1 Kodeksu karnego, art. 343 § 3a i art. 387 § 2 oraz o treści art. 49a i art. 338a, a także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.”;

173) w art. 517e:

a) uchyla się § 2,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sąd przystępuje niezwłocznie do rozpoznania sprawy. Przepisów art. 339 § 1 pkt 1 i 2, art. 351 § 1 oraz art. 353 nie stosuje się.”;

174) w art. 517g § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli sąd przed rozprawą główną lub w jej toku stwierdzi, że sprawa nie podlega rozpoznaniu w trybie przyspieszonym, rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego i przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, zawiadamiając o tym pokrzywdzonego. Jeżeli natomiast sąd stwierdzi jedynie, że sprawy nie można rozpoznać w postępowaniu przyspieszonym z zachowaniem dopuszczalnego czasu przerw w rozprawie, określonego w art. 517f § 1, rozpoznaje ją w dalszym ciągu w trybie zwyczajnym. Jeżeli jednak sąd stwierdzi niemożność zachowania łącznego czasu przerw, określonego w art. 517f § 1, już przed rozprawą, rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego i przekazuje sprawę prokuratorowi do przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, zawiadamiając o tym pokrzywdzonego.”;

175) w art. 517h § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku może być zgłoszony ustnie do protokołu rozprawy lub posiedzenia albo złożony na piśmie w terminie zawitym 3 dni od daty doręczenia wyroku. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.”;

176) w art. 517i § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania dalsze postępowanie toczy się w trybie zwyczajnym.”;

177) w art. 517j § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W celu umożliwienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym ustanawia się obowiązek pełnienia przez adwokatów i radców prawnych dyżurów w czasie i miejscu ustalonym w odrębnych przepisach.”;

178) art. 519 otrzymuje brzmienie:

„Art. 519. Od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie oraz od prawomocnego postanowienia sądu odwoławczego o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego określonego w art. 93 lub 94 Kodeksu karnego może być wniesiona kasacja. Przepisu art. 425 § 2 zdanie drugie nie stosuje się.”;

179) w art. 523 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Kasacja może być wniesiona tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia; kasacja nie może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary. Strona nie może również wnieść kasacji na podstawie zarzutu naruszenia art. 440.”;

180) w art. 526 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli kasacja nie pochodzi od prokuratora, Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich albo Rzecznika Praw Dziecka, powinna być sporządzona i podpisana przez obrońcę lub pełnomocnika.”;

181) w art. 538 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Z chwilą uchylenia wyroku wykonanie kary i środka karnego ustaje; karę i środek karny już wykonane – w wypadku późniejszego ponownego skazania – zalicza się odpowiednio na poczet nowo orzeczonej kary lub

środka karnego.

§ 2. Sąd Najwyższy, uchylając orzeczenie, może zastosować środek zapobiegawczy. Na postanowienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania służy zażalenie do równorzędnego składu Sądu Najwyższego.”;

182) w art. 540 w § 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) po wydaniu orzeczenia ujawnią się nowe fakty lub dowody wskazujące na to, że:

- a) skazany nie popełnił czynu albo czyn jego nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze,
- b) skazano go za przestępstwo zagrożone karą surowszą albo nie uwzględniono okoliczności zobowiązujących do nadzwyczajnego złagodzenia kary albo też błędnie przyjęto okoliczności wpływające na nadzwyczajne obostrzenie kary,
- c) sąd umorzył lub warunkowo umorzył postępowanie karne, błędnie przyjmując popełnienie przez oskarżonego zarzucanego mu czynu.”;

183) w art. 540b § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się w wypadkach, o których mowa w art. 133 § 2, art. 136 § 1 oraz art. 139 § 1, a także jeżeli w rozprawie lub posiedzeniu uczestniczył obrońca.”;

184) art. 545 otrzymuje brzmienie:

„Art. 545. § 1. W postępowaniu o wznowienie stosuje się odpowiednio art. 425 § 2 zdanie pierwsze, art. 425 § 3 i 4, art. 429, art. 430 § 1, art. 431, 432, 435, 442, 456, 457 § 1 i 3, art. 529, 530, 532 i 538, a w razie wznowienia postępowania na korzyść oskarżonego stosuje się odpowiednio art. 434 i 443.

§ 2. Wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli nie pochodzi od prokuratora, powinien być

sporządzony i podpisany przez obrońcę albo pełnomocnika. Przepis art. 446 stosuje się odpowiednio.

§ 3. Sąd, orzekając jednoosobowo, odmawia przyjęcia wniosku nie pochodzącego od osoby wymienionej w § 2, bez wzywania do usunięcia jego braków formalnych, jeżeli z treści wniosku, w szczególności odwołującego się do okoliczności, które były już rozpoznawane w postępowaniu o wznowienie postępowania, wynika jego oczywista bezzasadność. Na postanowienie o odmowie przyjęcia wniosku przysługuje zażalenie do tego samego sądu, orzekającego w składzie trzech sędziów.”;

185) w dziale XII tytuł rozdziału 58 otrzymuje brzmienie:

„Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu”;

186) w art. 552:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Oskarżonemu, który w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania został uniewinniony lub wobec którego orzeczono następnie łagodniejszą karę lub środek karny albo środek związany z poddaniem sprawy próbie, służy od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary lub środka, których nie powinien być ponieść, oraz wykonywania wobec niego środka przymusu określonego w dziale VI. W razie ponownego skazania oskarżonego, odszkodowanie i zadośćuczynienie służy za niezasadne wykonywanie środków przymusu w zakresie, w jakim nie zostały

zaliczone na poczet orzeczonych kar lub środków.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia z racji niesłusznego wykonania kary lub środka karnego przysługuje również, jeżeli w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania stwierdzono, że zarządzenie wykonania kary, której wykonanie warunkowo zawieszono lub z której wykonania warunkowo zwolniono, albo podjęcie warunkowo umorzonego postępowania i orzeczenie wobec sprawcy kary lub środka karnego było niewątpliwie niezasadne.”;

187) po art. 552 dodaje się art. 552a i 552b w brzmieniu:

„Art. 552a. § 1. W razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia wobec niego postępowania w wypadkach innych niż określone w art. 552 § 1 – 3 oskarżonemu przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za szkodę i zadośćuczynienie za krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec niego w tym postępowaniu środków przymusu, o których mowa w dziale VI.

§ 2. Roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienie, o którym mowa w § 1, przysługuje także oskarżonemu w razie skazania, z tytułu niezasadnego wykonywania środków zapobiegawczych lub zabezpieczenia majątkowego, w zakresie w jakim, z uwagi na rodzaj i rozmiar orzeczonych kar lub środków karnych, nie można było zaliczyć na ich poczet okresów wykonywania odpowiednich środków zapobiegawczych podlegających takiemu zaliczeniu lub w pełni wykorzystać zastosowanego zabezpieczenia majątkowego.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w razie orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

Art. 552b. Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia przysługuje również osobie innej niż oskarżony w razie niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w związku z postępowaniem karnym.”;

188) art. 553 otrzymuje brzmienie:

„Art. 553. § 1. Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie nie przysługuje temu, kto w zamiarze wprowadzenia w błąd organu ścigania lub sądu złożył fałszywe zawiadomienie o przestępstwie lub fałszywe wyjaśnienia i spowodował tym niekorzystne dla siebie orzeczenie w przedmiocie skazania, warunkowego umorzenia postępowania, zastosowania środka zabezpieczającego albo wykonania środka przymusu .

§ 2. Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu wykonywania środka przymusu nie przysługuje, jeżeli jego zastosowanie nastąpiło z powodu bezprawnego utrudniania postępowania przez oskarżonego.

§ 3. Roszczenie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu wykonywania środka zapobiegawczego zastosowanego na podstawie art. 258 § 3 nie przysługuje, jeżeli umorzenie postępowania nastąpiło z uwagi na niepoczytalność.

§ 4. Roszczenie o odszkodowanie nie przysługuje również, jeżeli przed wystąpieniem z tym roszczeniem okres wykonywania kar, środków

karnych, środków zabezpieczających lub środków przymusu, których dotyczy wnioski o odszkodowanie, został zaliczony oskarżonemu na poczet kar, środków karnych lub środków zabezpieczających w innym postępowaniu, co nie wyklucza dochodzenia roszczeń o zadośćuczynienie z powodu ich wykonania.

§ 5. Przepisu § 1 nie stosuje się do osób składających oświadczenie w warunkach określonych w art. 171 § 4, 5 i 7, jak również gdy szkoda lub krzywda powstała na skutek przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązku przez funkcjonariusza publicznego.

§ 6. W wypadku przyczynienia się przez oskarżonego do wydania orzeczenia, o którym mowa w § 1 i 2, przepis art. 362 Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio.”;

189) po art. 553 dodaje się art. 553a w brzmieniu:

„Art. 553a. Ustalając wysokość odszkodowania, sąd uwzględnia zaliczenie oskarżonemu okresu niesłusznego stosowania kar, środków karnych, środków zabezpieczających lub środków przymusu, których dotyczy wnioski o odszkodowanie, na poczet kar, środków karnych lub środków zabezpieczających orzeczonych w innym postępowaniu.”;

190) art. 554 otrzymuje brzmienie:

„Art. 554. § 1. Żądanie odszkodowania i zadośćuczynienia należy złożyć w sądzie okręgowym, w którego okręgu wydano orzeczenie w pierwszej instancji, a w wypadku określonym w art. 552b – w sądzie okręgowym właściwym ze względu na miejsce,

w którym nastąpiło zwolnienie zatrzymanego.

§ 2. Sąd okręgowy orzeka wyrokiem na rozprawie w składzie jednego sędziego.

§ 3. O terminie rozprawy zawiadamia się organ uprawniony do reprezentowania Skarbu Państwa oraz prokuratora, przesyłając odpis wniosku.

§ 4. Postępowanie jest wolne od kosztów sądowych. W razie uwzględnienia roszczeń choćby w części, wnioskodawcy przysługuje od Skarbu Państwa zwrot uzasadnionych wydatków, w tym z tytułu ustanowienia jednego pełnomocnika.”;

191) art. 555 otrzymuje brzmienie:

„Art. 555. Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, a w wypadku określonym w art. 552b – po upływie roku od daty zwolnienia.”;

192) w art. 557 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie naprawienia szkody oraz zadośćuczynienia za krzywdę Skarb Państwa ma roszczenie zwrotne do osób, które swym bezprawnym zachowaniem spowodowały niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego lub środka przymusu albo niesłuszne zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej lub kary, z której wykonania zwolniono oskarżonego albo niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie osoby, wobec której nie prowadzono postępowania karnego.”;

193) art. 558 otrzymuje brzmienie:

„Art. 558. W sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie i niesłuszne stosowanie środków

przymusu przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się tylko w kwestiach nieuregulowanych w niniejszym kodeksie.”;

194) w art. 603 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W posiedzeniu mają prawo wziąć udział prokurator i obrońca.”;

195) w art. 607b pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) w związku z prowadzonym przeciwko osobie ściganej postępowaniem karnym o przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do roku, a także o przestępstwo, za które realnie grożąca kara nie przekroczy 4 miesięcy pozbawienia wolności,”;

196) w art. 618 w § 1 pkt 11 otrzymuje brzmienie:

„11) nieopłaconej przez strony pomocy prawnej udzielonej z urzędu przez adwokatów lub radców prawnych,”;

197) art. 622 i 623 otrzymują brzmienie:

„Art. 622. W postępowaniu z oskarżenia prywatnego w razie pojednania się stron przed wszczęciem przewodu sądowego, warunkowego umorzenia postępowania, umorzenia postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy lub znikomej społecznej szkodliwości czynu albo z powodu stwierdzenia w zarzucanym czynie znamion przestępstwa ściganego z urzędu, zmiany trybu ścigania z powodu przyłączenia się prokuratora do postępowania wszczętego przez oskarżyciela prywatnego i zakończenia tego postępowania w trybie publicznoskargowym – prezes sądu lub referendarz sądowy zarządza zwrot uiszczonych przez oskarżyciela prywatnego zryczałtowanych wydatków w całości, a w połowie – w razie pojednania się stron po rozpoczęciu przewodu sądowego.

Art. 623. Sąd lub referendarz sądowy zwalnia osobę w całości lub w części od wyłożenia kosztów podlegających uiszczeniu przy wnoszeniu pisma procesowego, jeżeli wykazała ona, że ze względu na jej sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów wyłożenie ich byłoby zbyt uciążliwe.”;

198) w art. 626 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli w orzeczeniu wymienionym w § 1 nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach, jak również gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości lub rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wykonawczego, orzeczenie w tym przedmiocie wydaje odpowiednio sąd pierwszej instancji, sąd odwoławczy a w zakresie dodatkowego ustalenia wysokości kosztów także referendarz sądowy właściwego sądu.”;

199) po art. 637 dodaje się art. 637a w brzmieniu:

„Art. 637a. Do kosztów postępowania kasacyjnego stosuje się odpowiednio przepisy o kosztach postępowania odwoławczego, chyba że ustawa stanowi inaczej.”;

200) art. 646 otrzymuje brzmienie:

„Art. 646. W sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych nie stosuje się przepisów o postępowaniu prywatnoskargowym, nakazowym i przyspieszonym. Poza tym stosuje się przepisy działów poprzednich, chyba że przepisy działu niniejszego stanowią inaczej.”;

201) uchyla się art. 663.

Art. 2. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.⁵⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 59 dodaje się art. 59a w brzmieniu:

„Art. 59a. Na wniosek pokrzywdzonego umarza się

postępowanie karne o występki zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, jeżeli przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji sprawca pojednał się, w szczególności w wyniku mediacji, z pokrzywdzonym i naprawił szkodę wyrządzoną przestępstwem lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie, chyba że zachodzi wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami, nakazujący spełnienie celów kary.”;

2) w art. 178a uchyla się § 2.

Art. 3. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2010 r. Nr 46, poz. 275, z późn. zm.⁶⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 45 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. W wypadku wszczęcia postępowania mediacyjnego czasu jego trwania nie wlicza się do okresu przedawnienia.”;

2) w art. 87:

a) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Tej samej karze podlega, kto znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1, 1a lub 2 orzeka się zakaz prowadzenia pojazdów.”;

3) art. 119 i 120 otrzymują brzmienie:

„Art. 119. § 1. Kto kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza 1000 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności

albo grzywny.

§ 2. Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 dopuścił się go na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

§ 4. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 można orzec obowiązek zapłaty równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia, jeżeli szkoda nie została naprawiona.

Art. 120. § 1. Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie albo kradnie lub przywłaszcza sobie z lasu drzewo wyrąbane lub powalone, jeżeli wartość drzewa nie przekracza 300 złotych,
podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Usiłowanie oraz podżeganie i pomocnictwo są karalne.

§ 3. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 orzeka się nawiązkę w wysokości podwójnej wartości wyrąbanego, ukradzionego lub przywłaszczonego drzewa, a ponadto, jeżeli ukradzione lub przywłaszczone drzewo nie zostało odebrane, orzeka się obowiązek zapłaty jego równowartości.”;

4) art. 122 otrzymuje brzmienie:

„Art. 122. § 1. Kto nabywa mienie, wiedząc o tym, że pochodzi ono z kradzieży lub z przywłaszczenia, lub pomaga do jego zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej mienie to przyjmuje lub

pomaga do jego ukrycia, jeżeli wartość mienia nie przekracza 1000 złotych, a gdy chodzi o mienie określone w art. 120 § 1, jeżeli wartość nie przekracza 300 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Kto nabywa mienie, o którym na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że zostało uzyskane za pomocą kradzieży lub przywłaszczenia, lub pomaga do jego zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej mienie to przyjmuje lub pomaga do jego ukrycia, jeżeli wartość mienia nie przekracza 1000 złotych, a gdy chodzi o mienie określone w art. 120 § 1, jeżeli wartość nie przekracza 300 złotych, podlega karze grzywny albo karze nagany.

§ 3. Usiłowanie wykroczenia określonego w § 1 oraz podżeganie do niego i pomocnictwo są karalne.”;

5) art. 124 otrzymuje brzmienie:

„Art. 124. § 1. Kto cudzą rzecz umyślnie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, jeżeli szkoda nie przekracza 1000 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne.

§ 3. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego.

§ 4. W razie popełnienia wykroczenia można orzec obowiązek zapłaty równowartości wyrządzonej szkody lub obowiązek przywrócenia do stanu

poprzedniego.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz. U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223, z późn. zm.⁷⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 14 dodaje się art. 14a w brzmieniu:

„Art. 14a. 1. Od wniosku o ustanowienie obrońcy z urzędu, o którym mowa w art. 80a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.⁸⁾) uiszcza się opłatę:

- 1) w przypadku wyznaczenia obrońcy w postępowaniu sądowym w pierwszej lub drugiej instancji w wysokości od 100 zł do 1000 zł,
 - 2) w przypadku wyznaczenia obrońcy w celu dokonania określonej czynności procesowej w toku postępowania sądowego w wysokości od 50 zł do 500 zł.
2. Opłaty wymienione w ust. 1 uiszcza się wraz ze złożeniem wniosku. Do wniosku dołącza się dowód wpłacenia opłaty do kasy sądowej.
3. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych, w drodze rozporządzenia, określi wysokość opłat, o których mowa w ust. 1, mając na uwadze przeciętne koszty obrony z urzędu ponoszone przez Skarb Państwa oraz wysokość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej.”;

2) w art. 16 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Jeżeli w orzeczeniu, o którym mowa w ust. 1, opłaty nie określono albo błędnie ustalono jej wysokość, orzeczenie

w tym przedmiocie wydaje sąd odwoławczy lub sąd pierwszej instancji; w wypadku gdy opłaty nie określono, orzeczenie może wydać także referendarz sądowy.”.

Art. 5. W ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz. U. z 2009 r. Nr 146, poz.1188, z późn. zm.⁹⁾) art. 94 otrzymuje brzmienie:

„Art. 94. Obwiniony ma prawo do ustanowienia obrońcy, którym może być wyłącznie adwokat lub radca prawny.”.

Art. 6. W ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. – o radcach prawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 10, poz. 65, z późn. zm.¹⁰⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 4 otrzymuje brzmienie:

„Art. 4. Wykonywanie zawodu radcy prawnego polega na świadczeniu pomocy prawnej.”;

2) w art. 6 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Świadczenie pomocy prawnej przez radcę prawnego polega w szczególności na udzielaniu porad i konsultacji prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed urzędami i sądami w charakterze pełnomocnika lub obrońcy.”;

3) uchyla się art. 7;

4) w art. 8 po ust. 5 dodaje się ust. 6 w brzmieniu:

„6. Pomoc prawna polegająca na występowaniu przez radcę prawnego w charakterze obrońcy w postępowaniu karnym może być świadczona w ramach wykonywania przez niego zawodu na podstawie umowy cywilnoprawnej, w kancelarii radcy prawnego oraz w spółce, o której mowa w ust. 1, pod warunkiem że radca prawny nie pozostaje w stosunku pracy z innymi podmiotami.”.

Art. 7. W ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach

nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, z późn. zm.¹¹⁾) w art. 48 uchyla się pkt 1.

Art. 8. W ustawie z dnia 25 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599 i Nr 240, poz. 1430 oraz z 2012 r. poz. 637) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 75 otrzymuje brzmienie:

„Art. 75. Obwiniony może ustanowić obrońcę tylko spośród prokuratorów, adwokatów lub radców prawnych.”;

2) w art. 99 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Asesor prokuratury nieposiadający uprawnień do czynności prokuratorskich może występować w charakterze oskarżyciela publicznego w sprawach, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia.”.

Art. 9. W ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158, z późn. zm.¹²⁾) art. 56 otrzymuje brzmienie:

„Art. 56. Obwiniony może ustanowić obrońcę spośród notariuszy, adwokatów lub radców prawnych.”.

Art. 10. W ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59, z późn. zm.¹³⁾) w art. 47 w ust. 2 pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania aktów oskarżenia, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drzewo lub drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, w trybie i na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego;”.

Art. 11. W ustawie z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. z 2005 r. Nr 127, poz. 1066, z późn. zm.¹⁴⁾) w art. 39 w ust. 2 pkt 7 otrzymuje brzmienie:

„7) prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania aktu

oskarżenia, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest zwierzyzna, w trybie i na zasadach określonych w Kodeksie postępowania karnego;”.

Art. 12. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.¹⁵⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 25 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W pierwszej kolejności podlegają zaspokojeniu zasądzone roszczenia cywilne mające na celu naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za doznaną krzywdę oraz należności sądowe.”;

2) w art. 211 uchyla się § 6.

Art. 13. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2012 r. poz. 952) w art. 40 § 9 otrzymuje brzmienie:

„§ 9. Obwiniony może ustanowić obrońcę spośród sędziów sądów wojskowych, adwokatów lub radców prawnych.”.

Art. 14. W ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765, z późn. zm.¹⁶⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) po art. 114a dodaje się art. 114b w brzmieniu:

„Art. 114b. W razie uzasadnionej potrzeby akta sprawy można udostępnić, wydać z nich odpisy lub kopie także organom prowadzącym postępowanie kontrolne, podatkowe, celne lub administracyjne, w zakresie niezbędnym do prawidłowego przeprowadzenia tego postępowania.”;

2) w art. 117 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Orzekanie w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe następuje w postępowaniu:

1) w przedmiocie udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności;

- 2) zwyczajnym;
- 3) nakazowym;
- 4) w stosunku do nieobecnych.

§ 2. W sprawach o wykroczenia skarbowe w postępowaniu zwyczajnym orzeka się, gdy brak jest podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym oraz gdy odmówiono uprzednio udzielenia zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.”;

- 3) w art. 118 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. W granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, niezbędnych czynności procesowych w sprawach, o których mowa w art. 133 § 1 pkt 1, mogą dokonywać także upoważnieni przez urząd celny funkcjonariusze celni pełniący służbę w izbie celnej. Po dokonaniu tych czynności przekazuje się sprawę urzędowi celnemu do dalszego prowadzenia, chyba że za wykroczenie skarbowe nałożono karę grzywny w drodze mandatu karnego.”;

- 4) w art. 119 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przedawnia się, jeżeli powództwa nie wytoczono przed upływem 3 miesięcy od dnia, w którym powód dowiedział się o prawomocnym orzeczeniu przepadku przedmiotów, nie później jednak niż przed upływem 10 lat od prawomocnego orzeczenia przepadku.”;

- 5) art. 122 otrzymuje brzmienie:

„Art. 122 § 1. W sprawach, w których finansowy organ postępowania przygotowawczego jest uprawniony do prowadzenia takiego postępowania, a następnie do wniesienia i popierania aktu oskarżenia przed sądem:

- 1) przez wyrażenie „prokurator” w art. 18 § 2, art. 19 § 1 zdanie pierwsze, art. 19 § 2 i 4, art. 20 § 1 i 1b, art. 23, art. 46, art. 71 § 2, art. 87 § 3, art. 93 § 3, art. 100 § 2, art. 135, art. 156 § 5, art. 158, art. 160 § 4, art. 192 § 2, art. 215, art. 218 § 1 zdanie pierwsze, art. 231 § 1, art. 232 § 1, art. 232a § 2, art. 236, art. 281, art. 282 § 1 pkt 1, art. 285 § 1a, art. 288 § 1, art. 290 § 1 i 2, art. 298 § 1, art. 299 § 3, art. 308 § 1, art. 317 § 2, art. 323 § 1 i 3, art. 325e § 2 zdanie drugie, art. 327 § 1 i 3, art. 330 § 1, art. 333 § 2, art. 336 § 1 i 3, art. 339 § 3 pkt 4, art. 340 § 2, art. 341 § 2, art. 343a § 2 zdanie drugie, art. 345 § 1 i 2, art. 381 § 2, art. 387 § 2, art. 441 § 4, art. 446, art. 448, art. 461 § 1, art. 505, art. 526 § 2, art. 527 § 1, art. 530 § 4 i 5, art. 545 § 2, art. 550 § 2, art. 570, art. 571 § 2, art. 611fs, art. 618 § 1 pkt 2 oraz art. 626a Kodeksu postępowania karnego rozumie się także „finansowy organ postępowania przygotowawczego”;
- 2) przez wyrażenie „prokurator” w art. 15 § 1, art. 48 § 1, art. 179 § 3, art. 325, art. 325e § 2 zdanie pierwsze i § 4 zdanie drugie, art. 326 § 1 – 3, art. 327 § 2 i 3 oraz 626a Kodeksu postępowania karnego rozumie się także „organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego”, z tym że z tytułu sprawowanego nadzoru organ nadrzędny nie może przejąć sprawy do swego prowadzenia”;

3) przez wyrażenie „Prokurator Generalny” w art. 328 Kodeksu postępowania karnego rozumie się także „ministra właściwego do spraw finansów publicznych”, gdy potrzeba uchylecia prawomocnego postanowienia zachodzi w sprawie o wykroczenie skarbowe.

§ 2. Finansowy organ postępowania przygotowawczego może wystąpić z wnioskiem do prokuratora o podjęcie czynności, o których mowa w art. 73 § 2 i 3, art. 180 § 1, art. 202 § 1, art. 203 § 2, art. 214 § 1 i 8, art. 218 § 1 zdanie drugie, art. 220 § 1, art. 226 zdanie drugie, art. 237 § 1 i 2, art. 247 § 1 i 2, art. 250 § 2 – 4, art. 263 § 2, art. 270 § 1 oraz art. 293 § 1 Kodeksu postępowania karnego. Jeżeli w wypadku, o którym mowa w art. 202 § 1 Kodeksu postępowania karnego, prokurator powołuje biegłych lekarzy psychiatrów, a także gdy sąd zastosował tymczasowe aresztowanie podejrzanego, prokurator z mocy prawa obejmuje nadzorem postępowanie przygotowawcze. W sprawach o wykroczenia skarbowe w celu zbadania stanu zdrowia psychicznego oskarżonego powołuje się jednego biegłego lekarza psychiatrę, a powołując go prokurator może objąć dochodzenie nadzorem.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się w razie przejęcia sprawy przez prokuratora do swego prowadzenia.”;

6) w art. 124:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Pociągnięcie do odpowiedzialności posiłkowej

następuje w formie postanowienia.”,

b) uchyla się § 5;

7) w art. 125:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Do podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej oraz jego pełnomocnika stosuje się odpowiednio dotyczące podejrzanego, oskarżonego i obrońcy przepisy: art. 72, art. 74 § 1, art. 75 – 79, art. 80a, art. 81, art. 84 – 89, art. 157 § 1 i 2, art. 174 – 176, art. 300, art. 301, art. 315 § 1, art. 316, art. 321, art. 323 § 2, art. 334 § 5 zdanie pierwsze, art. 338 § 1, art. 343 § 5, art. 353 § 2, art. 386, art. 389, art. 390, art. 391 § 2, art. 431 § 2 i 3, art. 434 – 435, art. 440, art. 443, art. 453 § 3, art. 454 § 1, art. 455, art. 524 § 3, art. 540 § 2 i 3, art. 542 § 2, art. 545 § 1, art. 547 § 3, art. 548, art. 624 § 1, art. 627, art. 630, art. 632 – 633 oraz art. 636 § 1 Kodeksu postępowania karnego.”,

b) § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Do podmiotu, który uzyskał korzyść majątkową z przestępstwa oskarżonego stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego o stronie, o jakiej mowa w rozdziale 8a tego Kodeksu z tym, że przez wyrażenie „prokurator” należy rozumieć także „finansowy organ postępowania przygotowawczego.”;

8) w art. 128 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Do interwenienta oraz jego pełnomocnika stosuje się odpowiednio przepisy art. 232 § 3, art. 305 § 4, art. 315 § 1, art. 316 § 1, art. 318, art. 321, art. 323 § 2, art. 334 § 2, art. 338 § 1, art. 343 § 5, art. 343a, art. 475, art. 540 § 2, art. 549 oraz art. 550 § 2 Kodeksu postępowania

karnego.”;

9) w tytule II w dziale I tytuł rozdziału 13 otrzymuje brzmienie:

„Rozdział 13. Zatrzymanie rzeczy. Zabezpieczenie majątkowe”;

10) po art. 129 dodaje się art.129a w brzmieniu:

„Art. 129a. § 1. W razie zarządzenia przez finansowy organ postępowania przygotowawczego sprzedaży przedmiotów, o których mowa w art. 232 § 1 Kodeksu postępowania karnego, jej wykonanie następuje w trybie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2012 r. poz. 1015).

§ 2. Uzyskaną ze sprzedaży kwotę pieniężną można złożyć także do depozytu we właściwym miejscowo finansowym organie postępowania przygotowawczego.”;

11) w art. 131:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie popełnienia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego można zabezpieczyć także środek karny przepadku przedmiotów lub ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów lub przepadku korzyści majątkowej lub ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku korzyści majątkowej oraz uiszczenia należności publicznej uszczuplonej czynem zabronionym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w zakresie tych środków lub ściągnięcie uszczuplonej należności publicznoprawnej będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione.”,

b) uchyla się § 2;

12) w art. 137 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Upoważniony organ postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciel, nakładając karę grzywny w drodze mandatu karnego, obowiązany jest określić wykroczenie skarbowe zarzucane sprawcy oraz pouczyć go o warunkach dopuszczalności postępowania mandatowego, a zwłaszcza o skutkach prawnych braku zgody, o której mowa w § 3.”;

13) w art. 140:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prawomocny mandat karny podlega uchyleniu, jeżeli grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie skarbowe albo wobec osoby, która nie była sprawcą tego wykroczenia skarbowego lub która nie ponosi odpowiedzialności za wykroczenia skarbowe. Uchylenie następuje na wniosek ukaranego, jego przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego, złożony nie później niż w terminie 7 dni od daty przyjęcia mandatu albo z urzędu.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Prawomocny mandat karny podlega także uchyleniu w trybie określonym w § 1 zdanie drugie, jeżeli grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 137 § 2 pkt 2 i 4. Podlega on także uchyleniu, gdy grzywnę nałożono w wysokości wyższej niż wynika to z art. 48 § 2, z tym że w takim wypadku jedynie w części przekraczającej dopuszczalną jej wysokość.”;

14) art. 151a i 151b otrzymują brzmienie:

„Art. 151a. § 1. Postępowanie przygotowawcze prowadzi się w formie śledztwa lub dochodzenia. Śledztwo

proceeds the prosecutor, unless the preparatory financial organ of the proceedings.

- § 2. The investigation is conducted in cases of tax offenses committed under the conditions specified in art. 37 § 1 and art. 38 § 2.
- § 3. In the remaining cases of tax offenses and in cases of tax offenses, the investigation is conducted, unless in the case of a tax offense the prosecutor or the preparatory financial organ of the proceedings orders the conduct of the investigation taking into account its weight or complexity. The investigation is conducted by financial and non-financial organs of the proceedings, unless the prosecutor.
- § 4. The prosecutor conducts the investigation in cases of tax offenses:
- 1) if the person suspected is a judge, prosecutor, police officer, officer of the Internal Security Agency, officer of the Intelligence Agency or the Central Anti-Corruption Bureau;
 - 2) if the person suspected is an officer of the Border Guard, Gendarmery or the Army, a financial organ of the proceedings or an organ superior to the financial organ of the proceedings;
 - 3) if the prosecutor so orders.
- § 5. The prosecutor also conducts the investigation, when

osobą podejrzaną w sprawach określonych w § 2 jest osoba, o której mowa w § 4 pkt 1 lub 2.

Art. 151b. § 1. Wydając postanowienie o wszczęciu śledztwa, finansowy organ postępowania przygotowawczego niezwłocznie przesyła jego odpis prokuratorowi.

§ 2. Jeżeli prokurator wszczął postępowanie przygotowawcze, może powierzyć organowi określonemu w art. 118 § 1 pkt 1 – 5 albo w § 2 jego przeprowadzenie w całości albo w określonym zakresie lub dokonanie poszczególnych czynności tego postępowania. W wypadkach określonych w art. 151a § 4 pkt 1 i 2 i § 5 prokurator może powierzyć innemu organowi jedynie dokonanie poszczególnych czynności postępowania, z wyłączeniem jednak czynności związanych z przedstawieniem zarzutów, ich zmianą lub uzupełnieniem oraz zamknięciem dochodzenia lub śledztwa.

§ 3. Powierzając prowadzenie wszczętego postępowania przygotowawczego w całości lub określonym zakresie innemu organowi, prokurator może zastrzec do osobistego wykonania jakąkolwiek czynność, w szczególności wymagającą wydania postanowienia, związaną z przedstawieniem, zmianą lub uzupełnianiem zarzutów, pociągnięciem do odpowiedzialności posiłkowej i zmianą postanowienia o pociągnięciu do tej odpowiedzialności albo zamknięciem postępowania przygotowaw-

czego.”;

15) po art. 151b dodaje się art. 151c w brzmieniu:

„Art. 151c. § 1. Śledztwo prowadzone przez finansowy organ postępowania przygotowawczego nadzoruje prokurator.

§ 2. Prokurator sprawuje także nadzór nad dochodzeniem w sprawie o przestępstwo skarbowe prowadzonym przez organ wskazany w § 1, gdy zachodzą okoliczności określone w art. 79 § 1 Kodeksu postępowania karnego oraz w wypadku, o którym mowa w art. 122 § 2 zdanie drugie, a także gdy obejmie on je swym nadzorem z uwagi na wagę lub zawłość sprawy. W sprawach o wykroczenia skarbowe sprawuje on taki nadzór jedynie w razie objęcia go nim w wypadku określonym w art. 122 § 2 zdanie trzecie.

§ 3. W pozostałych wypadkach nadzór nad dochodzeniem prowadzonym przez organ wskazany w § 1, sprawuje organ nadrzędny nad tym organem.”;

16) w art. 153 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postępowanie przygotowawcze w sprawie o przestępstwo skarbowe powinno być zakończone w ciągu 3 miesięcy. W razie niezakończenia postępowania w tym terminie organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, a gdy postępowanie prowadzi lub nadzoruje prokurator – prokurator bezpośrednio przełożony, mogą przedłużyć je na okres do 6 miesięcy. W szczególnie uzasadnionych wypadkach właściwy prokurator bezpośrednio

przełożony może przedłużyć okres postępowania na dalszy czas oznaczony, jednak gdy jest ono prowadzone w formie śledztwa albo gdy prowadzi je prokurator, przedłużenia na okres przekraczający rok dokonuje prokurator nadrzędny nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym postępowanie.”;

17) po art. 154 dodaje się art. 154a w brzmieniu:

„Art. 154a. Czynności końcowego zaznajomienia się stron z materiałem postępowania przygotowawczego, o których mowa w art. 321 Kodeksu postępowania karnego, przeprowadza się na wniosek podejrzanego, osoby pociągniętej do odpowiedzialności posiłkowej oraz interwenienta, a także obrońców i pełnomocników tych stron.”;

18) art. 155 otrzymuje brzmienie:

„Art. 155. § 1. W sprawie, w której finansowy organ postępowania przygotowawczego prowadził śledztwo, oraz w sprawie o przestępstwo skarbowe, w której prowadził on dochodzenie objęte nadzorem prokuratora, organ ten, jeżeli nie umarza postępowania, sporządza w ciągu 14 dni od zakończenia dochodzenia lub śledztwa akt oskarżenia i przesyła go wraz z aktami prokuratorowi, ze wskazaniem, jaki materiał dowodowy przedstawiono stronom podczas czynności, o której mowa w art. 154a, jako przekazywany do sądu wraz z aktem oskarżenia, przekazując jednocześnie prokuratorowi także ewentualne wnioski, o których mowa w § 5, oraz dowody rzeczowe. Akt oskarżenia zatwierdza i wnosi do sądu prokurator. W akcie oskarżenia należy także wskazać finansowy organ postępowania

przygotowawczego, który prowadził postępowanie przygotowawcze, któremu przysługują przed sądem uprawnienia oskarżyciela publicznego. Organ ten zawiadamia się o wniesieniu aktu oskarżenia przez doręczenie jego odpisu.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, gdy w sprawach w nim wskazanych zachodzą warunki do dołączenia do aktu oskarżenia wniosku o skazanie bez rozprawy lub do wystąpienia z wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania albo z wnioskiem, o którym mowa w art. 324 Kodeksu postępowania karnego. Finansowy organ postępowania przygotowawczego, który prowadził to postępowanie, ma wówczas prawo uczestniczyć w posiedzeniach przewidzianych w art. 341 § 1, art. 343 § 5 i art. 354 pkt 2 Kodeksu postępowania karnego oraz w rozprawie, gdy rozpoznanie sprawy przekazano na rozprawę.

§ 3. W pozostałych sprawach, w których finansowy organ postępowania przygotowawczego prowadził dochodzenie, sporządza on w ciągu 14 dni od jego zakończenia akt oskarżenia albo wnioski o warunkowe umorzenie postępowania i wnosi go do właściwego sądu oraz popiera przed tym sądem albo wydaje postanowienie o umorzeniu lub o zawieszeniu postępowania przygotowawczego lub zarządza uzupełnienie dochodzenia. O wniesieniu aktu oskarżenia w sprawie o przestępstwo skarbowe

zawiadamia się niezwłocznie prokuratora przez przesłanie mu odpisu tego aktu. W sprawie o wykroczenie skarbowe finansowy organ postępowania przygotowawczego zawiadamia prokuratora o wniesieniu aktu oskarżenia jedynie w razie uprzedniego objęcia przez prokuratora nadzoru nad dochodzeniem w tej sprawie.

§ 4. W sprawie o przestępstwo skarbowe, w której podejrzany jest tymczasowo aresztowany, terminy określone w § 1 i 3 wynoszą 7 dni. Jeżeli wobec podejrzanego stosowane jest tymczasowe aresztowanie, akt oskarżenia należy wnieść do sądu nie później niż 14 dni przed upływem dotychczas określonego terminu stosowania tego środka.

§ 5. Do aktu oskarżenia prokurator lub finansowy organ postępowania przygotowawczego dołącza wniosek o nałożenie odpowiedzialności posiłkowej, jeżeli ustalono istnienie podstaw tej odpowiedzialności określonych w art. 24 § 1 i 2, a także wniosek o zobowiązanie określonego podmiotu do zwrotu na rzecz Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa skarbowego zarzucanego oskarżonemu, jeżeli ustalono istnienie podstaw do nałożenia takiego obowiązku, wskazanych w art. 24 § 5, załączając do tych wniosków materiał dowodowy ich dotyczący. Wnioski te dołącza się do aktu oskarżenia wraz z odpisami dla oskarżonego i osób, których dotyczą,

powiadamiając je o ich złożeniu.”;

19) w art. 156 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prokurator, a także finansowy organ postępowania przygotowawczego może dołączyć do aktu oskarżenia wniosek o wydanie, bez przeprowadzania rozprawy, wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego za zarzucane mu przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe, jeżeli okoliczności popełnienia czynu zabronionego nie budzą wątpliwości, a postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte.”;

20) w art. 157 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli akt oskarżenia w sprawie o przestępstwo skarbowe wniósł finansowy organ postępowania przygotowawczego, udział tego organu lub jego przedstawiciela w rozprawie głównej jest obowiązkowy. Jeżeli akt oskarżenia dotyczy wykroczenia skarbowego udział ten jest obowiązkowy, gdy prezes sądu lub sąd tak zarządzi.”;

21) w art. 158:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Jeżeli podmiot, o którym mowa w § 1, usprawiedliwi swoje niestawiennictwo i jednocześnie wnieśnie o odroczenie rozprawy, nie można jej prowadzić w czasie nieobecności tego podmiotu w zakresie dotyczącym jego interesu procesowego.”;

b) uchyla się § 3;

22) art. 163a otrzymuje brzmienie:

„Art. 163a. W razie skazania z zastosowaniem art. 36 § 3, po ogłoszeniu lub przy doręczeniu wyroku, należy pouczyć oskarżonego o treści art. 434 § 4 oraz art. 443 Kodeksu postępowania karnego, a gdy do

skazania doszło z zastosowaniem art. 156 lub 161 – o treści art. 447 § 7 Kodeksu postępowania karnego.”;

23) art. 165 otrzymuje brzmienie:

„Art. 165. Do udziału finansowego organu postępowania przygotowawczego jako oskarżyciela publicznego w rozprawie odwoławczej stosuje się odpowiednio art. 157.”;

24) w art. 167 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Zażalenie na postanowienia i zarządzenia oraz na inne czynności lub zaniechanie czynności finansowego organu postępowania przygotowawczego rozpoznaje organ nadrzędny, a w wypadkach przewidzianych przez ustawę – prokurator sprawujący nadzór nad tym postępowaniem albo sąd.”;

25) w art. 176 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy wyznacza nieobecnemu oskarżonemu obrońcę z urzędu. Udział obrońcy jest obowiązkowy także w postępowaniu odwoławczym.”;

26) w art. 179:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Zabezpieczenia majątkowego na towarach podlegających kontroli wykonywanej przez Służbę Celną, będących w dyspozycji urzędu celnego, oraz na wartościach dewizowych lub krajowych środkach płatniczych podlegających kontroli dewizowej wykonywanej przez urząd celny, w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe prowadzonych przez urzędy celne, dokonują te organy.”;

b) § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. Kompetencje urzędu celnego określone w § 1, 3, 4 i 5 może wykonywać także izba celna.”;

27) w art. 187 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wykonanie prawomocnych mandatów karnych, o których mowa w art. 138 § 1 pkt 2, następuje w trybie przepisów ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.”.

Art. 15. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.¹⁷⁾) art. 113 otrzymuje brzmienie:

„Art. 113. Obwiniony może ustanowić obrońcę spośród sędziów, adwokatów lub radców prawnych.”.

Art. 16. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2008 r. Nr 133, poz. 848, z późn. zm.¹⁸⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 8 otrzymuje brzmienie:

„Art. 8. W postępowaniu uregulowanym w niniejszym kodeksie stosuje się odpowiednio przepisy art. 2, 4, 5, 7 – 9, 13, 14, art. 15 § 2 i 3, art. 16, art. 18 § 2, art. 20, art. 23 i art. 23a Kodeksu postępowania karnego.”;

2) art. 16 otrzymuje brzmienie:

„Art. 16 § 1. Do wyłączenia sędziego i referendarza sądowego stosuje się odpowiednio przepisy art. 40, 41 i art. 42 § 1 – 3 Kodeksu postępowania karnego.

§ 2. O wyłączeniu sędziego rozstrzyga inny równorzędny skład sądu, przed którym sprawa się toczy. W razie niemożności utworzenia takiego składu o wyłączeniu orzeka sąd wyższego rzędu. O wyłączeniu referendarza

sądowego sąd orzeka w składzie jednego sędziego.”;

3) po art. 18 dodaje się art. 18a w brzmieniu:

„Art. 18a. Udział w rozprawie oskarżyciela publicznego, który złożył wniosek o ukaranie, jest obowiązkowy, gdy w sprawie występuje obrońca, o którym mowa w art. 21 § 1.”;

4) w art. 21 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W wypadku, o którym mowa w § 1 pkt 2, obowiązek korzystania z pomocy obrońcy ustaje, jeżeli sąd uznaje za uzasadnioną opinię biegłego psychiatry, że czyn obwinionego nie został popełniony w warunkach wyłączenia lub znacznego ograniczenia zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem i że stan psychiczny obwinionego pozwala na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Sąd zwalnia wówczas obrońcę z jego obowiązków.”;

5) art. 23 otrzymuje brzmienie:

„Art. 23. Obrońcę z urzędu wyznacza prezes lub referendarz sądowy sądu właściwego do rozpoznania sprawy.”;

6) w art. 27 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Prezes sądu lub referendarz sądowy zawiadamia o wniesieniu wniosku o ukaranie, o którym mowa w § 1 i 2, właściwego oskarżyciela publicznego. Jeżeli oskarżyciel ten w ciągu 14 dni od otrzymania zawiadomienia wniesie w sprawie o ten sam czyn tej samej osoby publiczny wniosek o ukaranie, wniosek pokrzywdzonego traktuje się jak oświadczenie wskazane w art. 26 § 3.”;

7) w art. 28 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Odstąpienie oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa

w art. 27 § 1 i 2, od oskarżenia, powoduje umorzenie postępowania. Postanowienie o umorzeniu postępowania może wydać referendarz sądowy.”;

8) w art. 31 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie śmierci oskarżyciela posiłkowego, o którym mowa w art. 27 § 1 i 2, sąd lub referendarz sądowy zawiesza postępowanie, a osoby najbliższe mogą wstąpić w prawa zmarłego. Jeżeli w terminie zawitym miesiąca od dnia śmierci oskarżyciela osoba uprawniona nie wstąpi w prawa zmarłego, sąd lub referendarz sądowy umarza postępowanie.”;

9) w art. 32 po § 3 dodaje się § 3a w brzmieniu:

„§ 3a. Postanowienia i zarządzenia, o których mowa w § 3, może wydawać także referendarz sądowy, gdy ustawa to przewiduje.”;

10) w art. 38 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Do czynności procesowych prowadzonych w postępowaniu w sprawach o wykroczenia stosuje się odpowiednio także przepisy art. 95, art. 100 § 1 i 6 zdanie pierwsze, art. 105, 107, 108, 116 – 134, 136 – 142, art. 156 § 1 – 4, art. 157, 158, 160 – 166 Kodeksu postępowania karnego, a gdy sąd orzeka jednoosobowo, również przepisy art. 109 – 115 Kodeksu postępowania karnego.”;

11) w art. 39 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W postępowaniu przed sądem dowody przeprowadza się na wniosek stron, a w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach także z urzędu. Przepis art. 168 Kodeksu postępowania karnego stosuje się.”;

12) w art. 41 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Przy przeprowadzaniu dowodu z zeznań świadka stosuje się odpowiednio przepisy art. 177, 178, 178a, 182, 183,

185 – 190, 191 § 1 i 2 oraz art. 192 Kodeksu postępowania karnego.”;

13) w art. 49 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na świadka, biegłego, tłumacza lub specjalistę, który bez usprawiedliwienia nie stawiał się na wezwanie uprawnionego organu lub bez zezwolenia tego organu samowolnie wydalili się z miejsca czynności przed jej zakończeniem albo bezpodstawnie odmówił złożenia zeznań, wykonania czynności biegłego, tłumacza lub specjalisty, można nałożyć karę porządkową od 50 do 1 000 złotych, a w razie ponownego niezastosowania się do wezwania od 100 do 1 500 złotych.”;

14) w art. 50 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie niestawienia się świadka na wezwanie bez usprawiedliwienia można, niezależnie od nałożenia kary porządkowej, zarządzić jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie przez Policję. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie może być zrządzone także wobec osoby przesłuchanej w trybie określonym w art. 54 § 6, jeżeli nie stawiała się ona na wezwanie organu prowadzącego czynności wyjaśniające bez usprawiedliwienia. Przepis art. 47 stosuje się wówczas odpowiednio, z tym że zażalenie na zatrzymanie rozpoznaje sąd rejonowy miejsca prowadzenia postępowania lub prowadzenia czynności wyjaśniających, w ramach których zarządził zatrzymanie w celu przymusowego doprowadzenia.”;

15) art. 52 uchyla się;

16) art. 53 otrzymuje brzmienie:

„Art. 53. Jeżeli miejsce pobytu osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia nie jest znane, sąd może zarządzić ustalenie miejsca jej pobytu przez Policję. Policja ustala też miejsce pobytu z własnej inicjatywy albo na

wniosek organu dokonującego czynności wyjaśniających.”;

17) w art. 54:

a) § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W celu ustalenia, czy istnieją podstawy do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie oraz zebrania danych niezbędnych do sporządzenia takiego wniosku, Policja z urzędu przeprowadza czynności wyjaśniające. Czynności te w miarę możliwości należy podjąć w miejscu popełnienia czynu bezpośrednio po jego ujawnieniu. Powinny one być zakończone w ciągu miesiąca od ich podjęcia.

§ 2. Jeżeli czynności wyjaśniające nie dostarczyły podstaw do wniesienia wniosku o ukaranie, zawiadamia się o tym ujawnionych pokrzywdzonych oraz osobę, o której mowa w art. 56a, wskazując przyczynę niewniesienia wniosku o ukaranie. Zawiadamiając pokrzywdzonego, poucza się go także o prawie, o którym mowa w art. 27 § 2, oraz o możliwości zaznajomienia się z materiałem dowodowym uzyskanym w toku czynności wyjaśniających oraz sporządzania odpisów i kopii. Na wniosek pokrzywdzonego lub jego pełnomocnika wydaje się odpłatnie kopie i uwierzytelnione odpisy tych materiałów; do odpłatności na wydawanie kopii i uwierzytelnionych odpisów stosuje się odpowiednio przepisy art. 156 § 6 Kodeksu postępowania karnego.”,

b) § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Jeżeli okoliczności czynu budzą wątpliwości, dla realizacji celu określonego w § 1 można, z urzędu lub na wniosek pokrzywdzonego albo osoby,

o której mowa w § 5 i 6, przeprowadzić odpowiedni dowód. Utrwalenie takiej czynności następuje w formie protokołu.”,

c) po § 6 dodaje się § 6a w brzmieniu:

„§ 6a. Osoba przesłuchana w trybie określonym w § 6 ma obowiązek informowania organu prowadzącego czynności wyjaśniające o każdej zmianie miejsca swego zamieszkania lub pobytu trwającej dłużej niż 7 dni oraz stawienia się na wezwanie tego organu pod rygorem zatrzymania i przymusowego doprowadzenia, o czym należy ją pouczyć przy przesłuchaniu, odnotowując to w protokole tej czynności.”,

d) po § 8 dodaje się § 9 w brzmieniu:

„§ 9. W ramach czynności wyjaśniających organ je prowadzący może, z inicjatywy lub za zgodą osoby określonej w § 6 i pokrzywdzonego, skierować sprawę do instytucji lub osoby do tego uprawnionej w celu przeprowadzenia mediacji. Przepis art. 23a Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio.”;

18) art. 81 otrzymuje brzmienie:

„Art. 81. Przy przeprowadzaniu rozprawy stosuje się odpowiednio przepisy art. 369, 371, 372, art. 374 § 2, art. 375 – 377, 379, 384, 386, 395, 396, 399, 405 i 406 Kodeksu postępowania karnego.”;

19) w art. 84 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli w wyroku nie rozstrzygnięto lub rozstrzygnięto wadliwie o zaliczeniu na poczet kar lub środków karnych okresów, o których mowa w art. 82 § 2 pkt 2, albo odnośnie do dowodów rzeczowych, sąd rozstrzyga o tym postanowieniem na posiedzeniu.”;

20) w art. 85 § 4 otrzymuje brzmienie:

„§ 4. Przymusowego doprowadzenia osoby, o której mowa w art. 10 § 1, jeżeli zachodzi przypadek wymieniony w art. 50 § 1, art. 53, art. 71 § 4, dokonują właściwe organy wojskowe, chyba że ważne powody stoją temu na przeszkodzie.”;

21) w art. 92 w § 1 pkt 5 i 6 otrzymują brzmienie:

„5) uzasadnienie wyroku sporządza się tylko na wniosek strony złożony ustnie do protokołu rozprawy bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku;

6) termin do wniesienia środka odwoławczego wynosi 3 dni i biegnie od daty doręczenia wyroku z uzasadnieniem;”;

22) w art. 101:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prawomocny mandat karny podlega uchyleniu, jeżeli grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie lub wobec osoby, która nie była sprawcą tego wykroczenia albo która nie ponosi odpowiedzialności za wykroczenie. Uchylenie następuje na wniosek ukaranego, jego przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego, złożony nie później niż w terminie 7 dni od uprawomocnienia się mandatu lub na wniosek organu, którego funkcjonariusz nałożył grzywnę albo z urzędu.”;

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Prawomocny mandat karny ulega także uchyleniu w trybie określonym w § 1, jeżeli grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 96 § 2. Podlega on również uchyleniu, gdy grzywnę nałożono w wysokości wyższej niż wynika to z art. 96 § 1 – 1b, z tym że w takim wypadku jedynie

w części przekraczającej dopuszczalną jej wysokość.”,

c) po § 3 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. W razie uchylenia mandatu w wypadkach wskazanych w § 1 i 1a zdanie pierwsze, organ uprawniony do ścigania wykroczeń podejmuje ściganie na zasadach ogólnych, chyba że nastąpiło już przedawnienie karalności wykroczenia.”;

23) w art. 103 po § 3 dodaje się § 3a i 3b w brzmieniu:

„§ 3a. Od postanowień i zarządzeń referendarza sądowego może być wniesiony sprzeciw. Powoduje on utratę mocy postanowienia lub zarządzenia.

§ 3b. Sprzeciw przysługuje stronie, a także osobie, której postanowienie lub zarządzenie dotyczy. Składa się go w terminie 5 dni od ogłoszenia postanowienia lub zarządzenia, a gdy podlega ono doręczeniu – od daty doręczenia. Prezes sądu odmawia przyjęcia sprzeciwu, jeżeli został on wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną.”;

24) w art. 104 uchyla się § 2;

25) w art. 106 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Sąd odwoławczy na żądanie obwinionego pozbawionego wolności, złożone nie później niż ciągu 7 dni od zawiadomienia go o przyjęciu apelacji, zarządza jego sprowadzenie na tę rozprawę, chyba że uzna za wystarczający udział w niej jego obrońcy. Jeżeli obwiniony nie ma obrońcy wyznacza się mu obrońcę z urzędu.”;

26) art.106a otrzymuje brzmienie:

„Art. 106a. Sąd odwoławczy może, uznając potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego, przeprowadzić dowód na rozprawie, jeżeli przyczyni się to do

przyśpieszenia postępowania, a nie jest konieczne przeprowadzenie na nowo przewodu w całości.

Dowód można dopuścić również przed rozprawą.”;

27) w art. 113 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postępowanie sądowe, prowadzone w trybie określonym przez przepisy rozdziałów 11 – 16 oraz działu X niniejszego kodeksu, zakończone prawomocnym orzeczeniem, może być wznowione na wniosek strony, a gdy ustawa to przewiduje – z urzędu. Do wznowienia tego stosuje się odpowiednio przepisy art. 540 – 542, art. 544 § 2 i 3 oraz art. 545 – 548 Kodeksu postępowania karnego.”;

28) w art. 114 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również obwinionemu, wobec którego zastosowano zabezpieczenie majątkowe środka karnego przepadku, w zakresie szkody i krzywdy wyrządzonej tym środkiem przymusu, gdy został on następnie prawomocnie uniewinniony albo umorzono wobec niego postępowanie lub mimo skazania go nie orzeczono środka karnego przepadku.”.

Art. 17. W ustawie z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154, z późn. zm.¹⁹⁾) w art. 37 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych;”.

Art. 18. W ustawie z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zagrożone pod groźbą kary (Dz. U. z 2012 r. poz. 768 i 769) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 21a ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. W postępowaniu sądowym, po zgłoszeniu w nim udziału

przedstawiciela podmiotu zbiorowego, podmiotowi temu przysługują uprawnienia określone w art. 156, 167, art. 171 § 2, art. 341 § 1, art. 343a, art. 345 § 5, art. 350 § 1 pkt 3, art. 352, art. 396 § 3, art. 406, art. 422 § 1, art. 423 § 2, art. 425, 444, art. 457 § 2 i art. 459 Kodeksu postępowania karnego.”;

2) po art. 26 dodaje się art. 26a w brzmieniu:

„Art. 26a. 1. Sąd może zastosować wobec podmiotu zbiorowego środek zapobiegawczy w postaci zakazu łączenia się, podziału lub przekształcenia się podmiotu zbiorowego w czasie prowadzenia postępowania przeciwko niemu, a także obciążania w tym czasie bez zgody sądu swego majątku lub zbywania bez takiej zgody określonych przez sąd składników majątkowych.

2. Na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego przysługuje zażalenie.”;

3) art. 28 otrzymuje brzmienie:

„Art. 28. Wniosek złożony przez pokrzywdzonego powinien być sporządzony i podpisany przez osobę uprawnioną do obrony według przepisów o ustroju adwokatury lub ustawy o radcach prawnych.”.

Art. 19. W ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417, z późn. zm.²⁰⁾) art. 66 otrzymuje brzmienie:

„Art. 66. W postępowaniu przed komisjami dyscyplinarnymi I i II instancji w sprawach nieuregulowanych w niniejszym rozdziale stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.²¹⁾). Nie stosuje się przepisów o oskarżycielu prywatnym, powodzie cywilnym, przedstawicielu społecznym, o postępowaniu

przygotowawczym oraz środkach przymusu,
z wyjątkiem przepisów o karze pieniężnej.”.

Art. 20. W ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r., o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2012 r. poz. 621) w art. 26 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych;”.

Art. 21. W ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. Nr 104, poz. 709, z późn. zm.²²⁾) w art. 41 w ust. 1 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

„4) sędziów, prokuratorów, adwokatów i radców prawnych;”.

Art. 22. W ustawie z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (Dz. U. Nr 219, poz. 1708, z późn. zm.²³⁾) w art. 112 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, nie stosuje się przepisów o oskarżycielu prywatnym, powodzie cywilnym, przedstawicielu społecznym, o postępowaniu przygotowawczym oraz środkach przymusu, z wyjątkiem przepisów o karze pieniężnej;”.

Art. 23. W ustawie z dnia 1 lipca 2011 r. o samorządzie pielęgnarek i położnych (Dz. U. Nr 174, poz. 1038) w art. 88 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, nie stosuje się przepisów o oskarżycielu prywatnym, powodzie cywilnym, przedstawicielu społecznym, o postępowaniu przygotowawczym oraz środkach przymusu, z wyjątkiem przepisów o karze pieniężnej;”.

Art. 24. Przepisy ustaw wymienionych w art. 1 – 23 niniejszej ustawy, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem

jej wejścia w życie, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej.

Art. 25. Czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych.

Art. 26. W razie wątpliwości, czy stosować prawo dotychczasowe czy przepisy niniejszej ustawy, stosuje się tę ustawę.

Art. 27. Jeżeli na podstawie niniejszej ustawy nastąpiła zmiana właściwości lub składu sądu, do czasu zakończenia postępowania w danej instancji orzeka sąd dotychczas właściwy lub w dotychczasowym składzie.

Art. 28. Niezwłocznie po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy właściwy organ procesowy przekazuje stronom i innym osobom uprawnionym informacje o zmianie zakresu ich obowiązków i uprawnień wynikającym ze zmiany treści art. 75 § 1, art. 80a, 300, 321, 338, 349, art. 386 § 1 i 2 oraz art. 444 § 3 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, a także wynikającym z treści art. 33 pkt 6 i 7 niniejszej ustawy.

Art. 29. Dochodzenie, śledztwo albo postępowanie sądowe wszczęte lub prowadzone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, jest prowadzone nadal w dotychczasowej formie lub trybie i mają do niego zastosowanie przepisy, dotyczące tej formy lub trybu postępowania, w brzmieniu dotychczasowym, z wyjątkiem art. 517g § 1 oraz 517i § 2 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, które stosuje się w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

Art. 30. W postępowaniu w przedmiocie wniosku o wznowienie postępowania, wszczętym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 31. W sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do zakończenia postępowania w danej instancji, przepis art. 80 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 32. 1. W sprawach, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy złożono wnioski o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania albo zastosowanie innego środka zapobiegawczego, sąd, przed jego rozpoznaniem, może wyznaczyć termin na zmianę wniosku uwzględniającą treść art. 249a, art. 250 § 2a, art. 258 § 1, art. 259 § 3, art. 263 § 4b i art. 268 § 1a ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

2. Jeżeli po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, brak jest podstaw prawnych do stosowania środka zapobiegawczego lub zabezpieczenia majątkowego, taki środek lub zabezpieczenie należy niezwłocznie uchylić lub zmienić.

3. W sprawach, w których orzeczono środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym i zastosowano tymczasowe aresztowanie na podstawie art. 264 § 3 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym, aresztowanie to nie może trwać dłużej niż 2 miesiące od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, jeżeli zostało zastosowane wcześniej niż miesiąc przed tym dniem.

4. W sprawach, w których orzeczono środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym i zastosowano tymczasowe aresztowanie na podstawie art. 264 § 3 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym, tymczasowe aresztowanie może być wykonywane także w zakładzie, w którym sprawca przebywał przed tym dniem.

Art. 33. W sprawach, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wniesiono do sądu akt oskarżenia:

- 1) art. 168a ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, nie stosuje się do czasu prawomocnego zakończenia postępowania;
- 2) art. 167, 170, 366, 370, 391, 397, art. 401 § 1, art. 427, art. 433 § 1, art. 434, art. 437 § 2, art. 443, 447, 452 oraz 454 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się

- w brzmieniu dotychczasowym do czasu prawomocnego zakończenia postępowania; przepis art. 434 § 4 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą stosuje się jednak w przypadku zasadnego podniesienia zarzutu obrazy prawa materialnego;
- 3) jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przesłuchano już pokrzywdzonego, przepis art. 49a ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym;
 - 4) jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przesłuchano już małoletniego pokrzywdzonego lub świadka, przepisy art. 185a oraz art. 185b ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym do czasu prawomocnego zakończenia postępowania;
 - 5) prokurator może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kary lub środka karnego w sprawach o występki zagrożony karą przekraczającą 10 lat pozbawienia wolności, w terminie do dwóch miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, ale nie później niż do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej;
 - 6) w sprawach o zbrodnie, oskarżony może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary w terminie do dwóch miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, ale nie później niż do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej; uwzględniając wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, niezależnie od podstaw przewidzianych w art. 60 § 1 – 4 ustawy, o której mowa w art. 2 niniejszej ustawy;
 - 7) jeżeli rozprawę przerwano przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, o nowym terminie zawiadamia się oskarżonego, który nie uczestniczył w rozprawie przerwanej,

- a którego stawiennictwo nie jest obowiązkowe;
- 8) jeżeli przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy doręczono oskarżonemu pozbawionemu wolności zawiadomienie o przyjęciu apelacji, do zakończenia postępowania w instancji odwoławczej przepis art. 451 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 34. Przepisy art. 33 pkt 1, 2 i 4 stosuje się także, w przypadku gdy przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wniesiono do sądu akt oskarżenia, a po wejściu w życie niniejszej ustawy doszło do uchylecia prawomocnego orzeczenia wyłącznie sądu odwoławczego i ponownego rozpoznania sprawy.

Art. 35. 1. W sprawach wszczętych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, w postępowaniu przygotowawczym do czasu wniesienia aktu oskarżenia a w postępowaniu sądowym do zakończenia postępowania w danej instancji, przepis art. 139 § 1 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

2. Do wyroków ogłoszonych lub doręczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepis art. 422 § 1 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

3. Do wyroków ogłoszonych lub doręczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepis art. 517h § 1 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 36. Do prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, przepis art. 523 § 1 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 37. 1. Jeżeli orzeczenie dające podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia w rozumieniu rozdziału 58 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, zostało wydane przed dniem

wejścia w życie niniejszej ustawy, i na podstawie przepisów dotychczasowych roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie mogło być dochodzone w postępowaniu karnym lub cywilnym, przedawnienie tego roszczenia w rozumieniu art. 555 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, następuje nie wcześniej niż po upływie roku od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Roszczenie jednak nie przysługuje, jeżeli orzeczenie zostało wydane wcześniej niż 3 lata przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do roszczeń związanych z zatrzymaniem.

Art. 38. Jeżeli fałszywe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa lub fałszywe wyjaśnienia zostały złożone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do oceny zasadności roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie w rozumieniu rozdziału 58 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, stosuje się przepis art. 553 § 1 tej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 39. Jeżeli postępowanie przed sądem w sprawie o wykroczenie rozpoczęło się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do postępowania tego stosuje się przepis art. 39 § 1 ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 40. Jeżeli zachowanie określone w art. 49 § 1 ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy, stanowiące podstawę orzeczenia kary porządkowej, miało miejsce przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, karę porządkową orzeka się w granicach określonych w art. 49 § 1 ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 41. Przepis art. 33 stosuje się odpowiednio w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawie o wykroczenie oraz o wykroczenie lub przestępstwo skarbowe, mają zastosowanie przepisy ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy.

Art. 42. Jeżeli postępowanie przyśpieszone w sprawie o wykroczenie rozpoczęło się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do postępowania tego stosuje się przepis art. 92 § 1 pkt 5 ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 43. Do wyroków doręczonych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepis art. 92 § 1 pkt 6 ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. Do wyroków ogłoszonych lub doręczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przepis art. 92 § 1 pkt 6 ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy, stosuje się w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 44. Jeżeli postępowanie przed sądem odwoławczym w sprawie o wykroczenie rozpoczęło się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do postępowania tego stosuje się przepisy art. 104, art. 106 § 2 oraz art. 106a ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 45. Przepis art. 37 stosuje się odpowiednio do roszczeń związanych z zastosowaniem w postępowaniu w sprawach o wykroczenie, przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, zabezpieczenia majątkowego, w sposób stanowiący podstawę do odszkodowania lub zadośćuczynienia w rozumieniu przepisu art. 114 § 2a ustawy, o której mowa w art. 16 niniejszej ustawy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

Art. 46. Jeżeli postępowanie przed sądem w sprawie wykroczenia lub przestępstwa skarbowego rozpoczęło się przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, do postępowania tego stosuje się przepis art. 158 § 2 ustawy, o której mowa w art. 14 niniejszej ustawy w brzmieniu dotychczasowym.

Art. 47. 1. Jeżeli według niniejszej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na karę pozbawienia wolności stanowi wykroczenie, orzeczona kara podlegająca wykonaniu ulega zamianie na karę aresztu

w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn, a jeżeli ustawa nie przewiduje za ten czyn kary aresztu, na karę ograniczenia wolności lub grzywny, przyjmując jeden dzień pozbawienia wolności za równoważny grzywnie w kwocie od 10 do 250 zł i nie przekraczając górnej granicy tego rodzaju kary przewidzianej za ten czyn.

2. Jeżeli według niniejszej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na grzywnę lub karę ograniczenia wolności stanowi wykroczenie, orzeczone kary ulegają zamianie tylko wówczas, gdy kara grzywny lub ograniczenia wolności podlegająca wykonaniu przekroczyłaby górną granicę ustawowego zagrożenia przewidzianą za ten czyn. Wówczas wymierza się karę w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn.

3. Jeżeli według niniejszej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo stanowi wykroczenie orzeczone środki karne podlegają wykonaniu na podstawie przepisów dotychczasowych.

4. Jeżeli według niniejszej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo stanowi wykroczenie, stosuje się do tego czynu przepisy ustawy, o której mowa w art. 3 niniejszej ustawy dotyczące przedawnienia wykonania kary oraz zatarcia ukarania.

Art. 48. Dotychczasowe akty wykonawcze wydane na podstawie upoważnień ustawowych zawartych w art. 23a § 5, art. 156 § 6, art. 325d i art. 517j § 2 ustawy, o której mowa w art. 1 niniejszej ustawy, zachowują moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 23a § 8, art. 156 § 6, art. 325d i art. 517j § 2 tej ustawy, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 49. 1. W latach 2014 – 2023 maksymalny limit wydatków budżetu państwa będący skutkiem finansowym ustawy wynosi 2 000 000 tys. zł, z tym że w:

- 1) 2014 r. – 200 000 tys. zł,
- 2) 2015 r. – 200 000 tys. zł,
- 3) 2016 r. – 200 000 tys. zł,
- 4) 2017 r. – 200 000 tys. zł,

- 5) 2018 r. – 200 000 tys. zł,
- 6) 2019 r. – 200 000 tys. zł,
- 7) 2020 r. – 200 000 tys. zł,
- 8) 2021 r. – 200 000 tys. zł,
- 9) 2022 r. – 200 000 tys. zł,
- 10) 2023 r. – 200 000 tys. zł.

2. Minister Sprawiedliwości monitoruje wykorzystanie zaplanowanych na dany rok wydatków na bezpłatną pomoc prawną udzielaną z urzędu w postępowaniach sądowych, obejmujących łącznie:

- 1) limit wydatków będący skutkiem finansowym ustawy, o którym mowa w ust. 1;
- 2) pozostałe wydatki na obronę z urzędu w postępowaniach sądowych.

3. W ramach procesu monitorowania, o którym mowa w ust. 2, Minister Sprawiedliwości dokonuje, co najmniej cztery razy w roku, według stanu na koniec każdego kwartału, analizy stopnia wykorzystania zaplanowanych na dany rok wydatków na bezpłatną pomoc prawną.

4. W przypadku przekroczenia przyjętej na dany rok budżetowy łącznej wielkości planowanych wydatków, o których mowa w ust. 2, oraz w przypadku wystąpienia takiego zagrożenia w trakcie roku, tj. w sytuacji, gdy część planowanych wydatków, o których mowa w ust. 2, przypadająca proporcjonalnie na okres od początku roku kalendarzowego do końca danego kwartału została przekroczona:

- 1) po pierwszym kwartale – co najmniej o 15 %,
- 2) po dwóch kwartałach – co najmniej o 10 %,
- 3) po trzech kwartałach – co najmniej o 5 %,

Minister Sprawiedliwości stosuje mechanizm korygujący, polegający na:

- 1) podniesieniu wysokości opłaty, o której mowa w art. 14a ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz. U. z 1983 r. Nr 49, poz. 223, z późn. zm.²⁴⁾) lub
- 2) obniżeniu wysokości określonych odrębnymi przepisami opłat za czynności pełnomocników z urzędu przed organami wymiaru sprawiedliwości.

Art. 50. Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 2, 3 i art. 47, które wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia.

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się: ustawę z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, ustawę z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych, ustawę z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze, ustawę z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, ustawę z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, ustawę z dnia 25 czerwca 1985 r. o prokuraturze, ustawę z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, ustawę z dnia 28 września 1991 r. o lasach, ustawę z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawę z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, ustawę z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, ustawę z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, ustawę z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, ustawę z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, ustawę z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich i ustawę z dnia 1 lipca 2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych.

²⁾ Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji częściowego wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz. Urz. UE L 101 z 15.04.2011 r.) oraz Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz. Urz. UE L 335 z 17.12.2011 r.).

³⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 i Nr 197, poz. 1307, z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280, Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886, 1091 i 1101.

⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1995 r. Nr 89, poz. 443, z 2003 r. Nr 229, poz. 2272 oraz 2011 r. Nr 240, poz. 1431.

⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027 i Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889 i Nr 243, poz. 2426, z 2005 r. Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 132, poz. 1109, Nr 163, poz. 1363, Nr 178, poz. 1479 i Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 190, poz. 1409, Nr 218, poz. 1592 i Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, Nr 123, poz. 850, Nr 124, poz. 859 i Nr 192, poz. 1378, z 2008 r. Nr 90, poz. 560, Nr 122, poz. 782, Nr 171, poz. 1056, Nr 173, poz. 1080 i Nr 214, poz. 1344, z 2009 r. Nr 62, poz. 504, Nr 63, poz. 533, Nr 166, poz. 1317, Nr 168, poz. 1323, Nr 190, poz. 1474, Nr 201, poz. 1540 i Nr 206,

- poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 40, poz. 227 i 229, Nr 98, poz. 625 i 626, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 127, poz. 857, Nr 152, poz. 1018 i 1021, Nr 182, poz. 1228, Nr 225, poz. 1474 i Nr 240, poz. 1602, z 2011 r. Nr 17, poz. 78, Nr 24, poz. 130, Nr 39, poz. 202, Nr 48, poz. 245, Nr 72, poz. 381, Nr 94, poz. 549, Nr 117, poz. 678, Nr 133, poz. 767, Nr 160, poz. 964, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280, Nr 233, poz. 1381 i Nr 240, poz. 1431 oraz z 2012 r. poz. 611.
- ⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 106, poz. 672, Nr 152, poz. 1017 i 1018, Nr 217, poz. 1427 i Nr 225, poz. 1466, oraz z 2011 r. Nr 126, poz. 715, Nr 217, poz. 1280, Nr 224, poz. 1340, Nr 230, poz. 1370 i Nr 240, poz. 1431.
- ⁷⁾ Zmiany wymienione w odnośniku 4.
- ⁸⁾ Zmiany wymienione w odnośniku 3.
- ⁹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 166, poz. 1317, Nr 210, poz. 1628 i Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 7, poz. 45, Nr 47, poz. 278, Nr 200, poz. 1326 i Nr 217, poz. 1429 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.
- ¹⁰⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 216, poz. 1676, z 2010 r. Nr 47 poz. 278, Nr 200, poz. 1326, Nr 217, poz. 1429 oraz z 2011 r. Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.
- ¹¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 112, poz. 654, Nr 149, poz. 887 i Nr 191, poz. 1134 oraz z 2012 r. poz. 579.
- ¹²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2009 r. Nr 37, poz. 286, Nr 166, poz. 1317, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 oraz z 2011 r. Nr 85, poz. 458, Nr 87, poz. 483, Nr 106, poz. 622 i Nr 142, poz. 830.
- ¹³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 34, poz. 170, Nr 106, poz. 622 i Nr 224, poz. 1337.
- ¹⁴⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 175, poz. 1462, z 2006 r. Nr 220, poz. 1600, z 2007 r. Nr 176, poz. 1238, z 2008 r. Nr 201, poz. 1237, z 2009 r. Nr 92, poz. 753 i Nr 223, poz. 1777, z 2011 r. Nr 106, poz. 622 oraz z 2012 r. poz. 985.
- ¹⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 160, poz. 1083, z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 60, poz. 701 i Nr 120, poz. 1268, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 111, poz. 1194, z 2002 r. Nr 74, poz. 676 i Nr 200, poz. 1679, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 142, poz. 1380 i Nr 179, poz. 1750, z 2004 r. Nr 93, poz. 889, Nr 210, poz. 2135, Nr 240, poz. 2405, Nr 243, poz. 2426 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 163, poz. 1363 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 123, poz. 849, z 2008 r. Nr 96, poz. 620 i Nr 214, poz. 1344, z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 22, poz. 119, Nr 62, poz. 504, Nr 98, poz. 817, Nr 108, poz. 911, Nr 115, poz. 963, Nr 190, poz. 1475, Nr 201, poz. 1540 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 34, poz. 191, Nr 40, poz. 227, Nr 125, poz. 842 i Nr 182, poz. 1228, z 2011 r. Nr 39, poz. 201 i 202, Nr 112, poz. 654, Nr 129, poz. 734, Nr 185, poz. 1092, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1431 oraz z 2012 r. poz. 908.
- ¹⁶⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 64, poz. 432, Nr 112, poz. 766, z 2008 r. Nr 66, poz. 410, Nr 215, poz. 1355 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 3, poz. 11, Nr 8, poz. 39, Nr 157, poz. 1241, Nr 168, poz. 1323, Nr 201, poz. 1540 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 88, poz. 583, Nr 127, poz. 858 i Nr 151, poz. 1013, z 2011 r. Nr 48, poz. 245, Nr 129, poz. 733, Nr 171, poz. 1016 i Nr 240, poz. 1431 oraz z 2012 r. poz. 362.
- ¹⁷⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1787, z 2002 r. Nr 153, poz. 1802, Nr 213, poz. 2050, Nr 240, poz. 2052, z 2003 r. Nr 188, poz. 1832, Nr 228, poz. 2256, z 2004 r., Nr 34, poz. 304, Nr 130, poz. 1376, Nr 185, poz. 1907 i Nr 273, poz. 2702 i 2703, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 131, poz. 1102, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1410, 1413 i 1417 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 144, poz. 1044, Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 64, poz. 433, Nr 73, poz. 484, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 136, poz. 959, Nr 138, poz. 976, Nr 204, poz. 1482 i Nr 230, poz. 1698, z 2008 r. Nr 223, poz. 1457, Nr 228, poz. 1507 i Nr 234, poz. 1571, z 2009 r. Nr 1 poz. 4, Nr 9, poz. 57, Nr 26, poz. 156 i 157, Nr 56, poz. 459, Nr 157, poz. 1241, Nr 178, poz. 1375, Nr 219, poz. 1706 i Nr 223, poz. 1777, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 205, poz. 1364, z 2011 r. Nr 109, poz. 627, Nr 126, poz. 714 i Nr 203, poz. 1192 oraz z 2012 r. poz. 637 i 672.
- ¹⁸⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2008 r. Nr 214, poz. 1344 i Nr 237, poz. 1651, z 2009 r. Nr 178, poz. 1375, Nr 190 poz. 1474 i Nr 206, poz. 1598, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228, Nr 197, poz. 1307 i Nr 225, poz. 1466, z 2011 r. Nr 217, poz. 1280, Nr 240, poz. 1431 i Nr 244, poz. 1454 oraz z 2012 r. poz. 1101.

- ¹⁹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2010 r. Nr 182, poz. 1228 i Nr 238, poz. 1578, z 2011 r. Nr 53, poz. 273, Nr 84, poz. 455, Nr 117, poz. 677 i Nr 230, poz. 1371 oraz z 2012 r. poz. 627 i 908.
- ²⁰⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 264, poz. 2205, z 2006 r. Nr 170, poz. 1217 i Nr 218, poz. 1592, z 2008 r. Nr 227, poz. 1505, z 2009 r. Nr 26, poz. 156, Nr 79, poz. 660 i Nr 216, poz. 1676 oraz z 2010 r. Nr 182, poz. 1228.
- ²¹⁾ Zmiany wymienione w odnośniku nr 3.
- ²²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z. 2006 r. Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 25, poz. 162, z 2009 r. Nr 85, poz. 716, z 2010 r. Nr 182, poz. 1228, z 2011 r. Nr 22, poz. 114, Nr 53, poz. 273 i Nr 84, poz. 455 oraz z 2012 r. poz. 707.
- ²³⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 112, poz. 654 i Nr 113, poz. 657.
- ²⁴⁾ Zmiany wymienione w odnośniku 4.

10/21rch

UZASADNIENIE

1. Zagadnienia wstępne

Powołana z końcem 2009 roku Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, za swoje priorytetowe zadanie uznała przygotowanie gruntownej nowelizacji przepisów postępowania karnego. Obecny model postępowania karnego powoli wyczerpuje już swoje możliwości. Wobec struktury i natężenia przestępczości, a co za tym idzie, charakteru postępowań prowadzonych przez organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości, konieczne okazują się zmiany, których wprowadzenie powinno przeciwdziałać nadmiernej przewlekłości postępowań, a także nadmiernej długotrwałości stosowanego w Polsce tymczasowego aresztowania, co Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu sygnalizuje jako polski problem o charakterze strukturalnym (zob. rezolucję tymczasową CM/ResDH (2007)75). Przyczyn tego niekorzystnego stanu rzeczy jest niewątpliwie wiele. Za najważniejsze Komisja uznała:

- odejście od kontrydiktoryjności postępowania sądowego na rzecz inkwizycyjnego wyjaśniania faktów sprawy w toku postępowania sądowego, a w konsekwencji nieprawidłowe rozłożenie ciężaru odpowiedzialności za wynik procesu,
- nadmierny formalizm (czy wręcz fasadowość) wielu czynności, który nie służąc zapewnieniu gwarancji procesowych uczestników postępowania, wydłuża procedowanie,
- zbędne angażowanie sędziów do czynności, które z powodzeniem mogą być dokonywane przez czynnik niesądowy,
- niewłaściwe realizowanie standardów konstytucyjnych, które wobec rosnącej aktywności Trybunału Konstytucyjnego w obszarze prawa karnego procesowego, jawią się jako coraz bardziej klarowne.

Mając świadomość głębokości koniecznych zmian, Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego uznała za celowe przeprowadzenie możliwie szerokich konsultacji środowiskowych, zarówno wśród teoretyków, jak i – przede wszystkim – wśród praktyków wymiaru sprawiedliwości. W celu wysłuchania głosu tych środowisk, pod auspicjami Komisji Kodyfikacyjnej, w Ministerstwie Sprawiedliwości zorganizowano w 2010 roku trzy konferencje robocze,

poświęcone kolejno: modelowi postępowania przygotowawczego i jurysdykcyjnego, stosowaniu środków przymusu w procesie karnym oraz modelowi kontroli instancyjnej i pozainstancyjnej. W zakresie każdego z tematów przygotowano wstępnie dokumenty robocze, zawierające swoiste „ankiety” sygnalizujące potrzebę rozstrzygnięcia ujawniających się problemów legislacyjnych. Ankiety te były podstawą ekspertyz, przygotowywanych na zlecenie Komisji przez ekspertów zewnętrznych, będących wybitnymi teoretykami i praktykami. Ekspertyzy te były zaś podstawą dyskusji konferencyjnych, prowadzonych z udziałem przedstawicieli nauki prawa karnego procesowego oraz praktyków reprezentujących wszystkie profesje prawnicze. Analiza wyników tych dyskusji, a także opinii zgłoszonych Komisji Kodyfikacyjnej w związku z opublikowaniem na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości założeń planowanych reform oraz wspomnianych ekspertyz, była podstawą sformułowania wstępnych propozycji legislacyjnych, które następnie, po wielomiesięcznych dyskusjach w gronie Komisji Kodyfikacyjnej, pozwoliły na sformułowanie wstępnego projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego i niektórych innych ustaw, który opublikowany został w lutym 2011 r. Rozpoczęło to fazę wszechstronnych konsultacji środowiskowych, w ramach których zgłoszono kilkaset stanowisk i opinii, które następnie poddane były analizie przez Komisję Kodyfikacyjną.

Prezentowany obecnie projekt jest wynikiem tej analizy i zmierza w szczególności do osiągnięcia następujących celów:

- przemodelowania postępowania jurysdykcyjnego w kierunku większej kontrydiktoryjności, która stwarza najlepsze warunki do wyjaśnienia prawdy materialnej i najlepiej służy poszanowaniu praw uczestników postępowania,
- przemodelowania – w zakresie niezbędnym dla zbudowania modelu kontrydiktoryjnej rozprawy – postępowania przygotowawczego, zwłaszcza w zakresie celów, do osiągnięcia których to postępowanie zmierza,
- usprawnienia i przyspieszenia postępowania, dzięki stworzeniu prawnych ram szerszego wykorzystania konsensualnych sposobów zakończenia postępowania karnego i w szerszym zakresie wykorzystaniu idei sprawiedliwości naprawczej, także dzięki nowemu ujęciu instytucji mediacji,

- usunięcia „fasadowości” postępowania, dzięki nowemu określeniu sposobu procedowania opartego na rezygnacji z szeregu czynności nie służących ani wyjaśnieniu prawdy w procesie, ani poszanowaniu gwarancji uczestników postępowania, ani realizacji zasady sprawiedliwej represji,
- ukształtowania na nowo podstaw stosowania środków zapobiegawczych, w sposób zapobiegający ich nadmiernemu wykorzystywaniu w praktyce procesowej a zarazem lepiej gwarantujący osiągnięcie podstawowego ich celu, jakim jest zabezpieczenie prawidłowego przebiegu postępowania, a także lepiej chroniący gwarancje procesowe oskarżonego oraz w szerszym niż obecnie zakresie umożliwiające dochodzenie odszkodowania i zadośćuczynienia za szkody i krzywdy wyrządzone wykonywaniem tych środków w toku postępowania,
- ograniczenia przewlekłości postępowania, dzięki nowemu ukształtowaniu modelu postępowania odwoławczego, w sposób umożliwiający szersze orzekanie reformatoryjne, a tym samym ograniczający kasatoryjność tego postępowania przyczyniającą się do przedłużania postępowania karnego,
- odciążenia sędziów, prezesów sądów i przewodniczących wydziałów poprzez ukonstytuowanie możliwości podejmowania decyzji o charakterze porządkowym i technicznym (a także mniej ważkich decyzji merytorycznych) przez referendarzy sądowych, a dzięki temu umożliwienie wykorzystania czasu sędziów w bardziej efektywny sposób,
- uzyskania pełnej zgodności rozwiązań kodeksowych ze standardami ujawniającymi się na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka,
- usunięcia oczywistych i ujawnionych w orzecznictwie sądowym usterek obowiązującej regulacji.

Zaznaczyć trzeba, że prezentowany projekt stanowi spójną i kompleksowo przemyślaną całość. Jedne zmiany generują konieczność zaproponowania innych. W konsekwencji nie jest możliwe, bez szkody spójności systemu, cząstkowe wprowadzanie proponowanych w projekcie rozwiązań z jednoczesną rezygnacją z innych.

2. W kierunku kontradiktoryjności

Wadą obecnego modelu postępowania w sprawach karnych jest to, że z jednej strony w toku postępowania przygotowawczego zmierza się do możliwie wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy i zabezpieczenia w możliwie szerokim zakresie dowodów dla sądu, z drugiej zaś całe postępowanie dowodowe powtarzane jest w toku postępowania sądowego. Zarządzenie owej zbędnej dwutorowości postępowania możliwe jest albo poprzez przyjęcie założenia, że nie ma potrzeby dublowania w postępowaniu sądowym czynności dowodowych przeprowadzonych w śledztwie (lub dochodzeniu), co wymagałoby najpewniej wprowadzenia do postępowania przygotowawczego czynnika sądowego (sędziego śledczego), albo poprzez redukcję znaczenia postępowania dowodowego prowadzonego na etapie przygotowawczym z jednoczesnym zwiększeniem roli kontradiktoryjnego wyjaśniania faktów sprawy przed sądem. Zdecydowaną przewagę uzyskała druga z opcji. Uznano bowiem, iż instytucja sędziego śledczego nie sprzyja szybkości postępowania, czego dowodem są doświadczenia przedwojenne. (zob. szerzej Krzysztof Eichstaedt Ponownie na temat sędziego śledczego, Prokuratura i Prawo nr 1, z 2005 r.). Do tego obecny model postępowania karnego zakłada już w chwili obecnej duży udział czynnika sądowego w postępowaniu przygotowawczym np. do sądu należy kontrola decyzji prokuratora o umorzeniu, bądź odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia. To sąd przeprowadza niektóre kluczowe dowody w śledztwie np. przesłuchanie małoletnich pokrzywdzonych i świadków, w trybie art. 185a i 185b k.p.k. oraz kontroluje decyzje prokuratora o zastosowanych środkach zapobiegawczych oraz zatrzymaniu.

W konsekwencji proponowany model postępowania opiera się na założeniu, że czynności dowodowe postępowania przygotowawczego mają – co do zasady – stworzyć podstawę skargi oskarżycielskiej (przeprowadzane są dla oskarżyciela, a nie dla sądu), a jedynie wyjątkowo – w takim zakresie, w jakim przeprowadzenie dowodu przed sądem nie będzie możliwe – wykorzystywane będą przez sąd jako podstawa ustalania faktów sprawy. Oczywiście, założenie powyższe nie może prowadzić do rezygnacji z dokonywania i dokumentowania czynności dowodowych w postępowaniu przygotowawczym, albowiem może to w oczywisty sposób spowodować utrudnienia dla osiągnięcia celów postępowania, w szczególności wówczas, gdy w grę wchodzi dowody z natury swojej „niepowtarzalne”, albo ślady (w tym pamięciowe) ulegające zacieraniu z biegiem czasu. Stąd też propozycji ukształtowania nowego modelu kontradiktoryjnego postępowania sądowego nie towarzyszą

postulaty gruntownych zmian modelowych w obrębie postępowania przygotowawczego, chociaż proponuje się wyraźne zaakcentowanie jego odmiennych niż obecnie celów w art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k. Proponowana zmiana tego przepisu robi wrażenie jedynie redakcyjnej, niemniej obecne sformułowanie „zebranie, zabezpieczenie i (...) utrwalenie dowodów dla sądu” sugeruje szeroką możliwość korzystania z tych dowodów przez sąd w postępowaniu rozpoznawczym przy ustalaniu faktów sprawy, zaś proponowane sformułowanie „zebranie, zabezpieczenie i (...) utrwalenie dowodów z uwzględnieniem wymogu art. 2 § 2, aby następnie przedstawić sądowi wniosek o dopuszczenie tych dowodów i przeprowadzić je przed sądem” wolne jest od takiej sugestii i powinno być rozumiane jako dyrektywa zbierania i utrwalania dowodów w takim zakresie, jaki jawi się niezbędny dla wsparcia skargi oskarżycielskiej i możliwości realizacji roli, jaką oskarżycielowi przyjdzie pełnić po wniesieniu aktu oskarżenia.

Przedstawione powyżej założenie prowadzi do przerzucenia odpowiedzialności za wynik postępowania z sądu na strony, w pierwszym zaś rzędzie – z uwagi na obowiązującą zasadę domniemania niewinności – na oskarżyciela. Sąd powinien pełnić rolę raczej biernego arbitra, który po przeprowadzeniu przez strony dowodów, uprzednio wnioskowanych przez strony i dopuszczonych przez sąd, wyda sprawiedliwe rozstrzygnięcie.

Centralną proponowaną w tym zakresie zmianą jest zmiana art. 167 k.p.k. O ile obecnie przepis ten określa jedynie inicjatywę w zakresie wprowadzania dowodów do procesu, to obecnie proponuje mu się nadanie zupełnie nowej struktury, uwzględniającej następujące elementy:

- inicjatywę w zakresie wprowadzania dowodów do procesu, ukształtowaną odmiennie w postępowaniu przygotowawczym i postępowaniu sądowym, a także w sposób uwzględniający to, czy postępowanie wszczęte zostało z inicjatywy strony, czy z urzędu,
- sposób przeprowadzania dowodu, także ukształtowany różnie, w zależności od wyżej wskazanych czynników.

Założono, że we wszystkich postępowaniach przed sądem wszczynanych z inicjatywy strony procesowej, co będzie dotyczyć zarówno postępowania po wniesieniu publicznego i prywatnego aktu oskarżenia, jak i postępowań inicjowanych wniesieniem środków

odwoławczych oraz wszelkich wniosków, inicjatywa dowodowa należy do stron, zaś sąd będzie mógł wprowadzić do procesu dowód jedynie w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach (proj. art. 167 § 1 k.p.k.). W szczególności, ten nowy sposób procedowania zwalnia sąd od „poszukiwania” dowodów winy oskarżonego w sytuacji, gdy oskarżyciel nie kwapi się, by ich dostarczyć. Z drugiej jednak strony sąd w mniejszym niż dotąd stopniu pełnił będzie rolę „gwaranta” wobec oskarżonego, którego – jako stronę procesową – obciążał będzie w większym niż dotąd stopniu ciężar dowodu w znaczeniu materialnym. Oczywiście, nowa reguła podlegać musi innym jeszcze ograniczeniom wynikającym z tego, że przeprowadzenie niektórych dowodów jest obligatoryjne (np. dowód z opinii biegłych psychiatrów w sytuacji zaistnienia wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, czy dowód z karty karnej co do uprzedniej karalności). W takich sytuacjach sąd nie może być pozbawiony możliwości przeprowadzenia dowodu w sytuacji pasywności stron. Zakłada się jednak, że w takich sytuacjach sąd będzie mógł uznać, że zachodzi wyjątkowy i szczególnie uzasadniony wypadek.

Proponuje się jednocześnie przyjęcie zasady, że dowody przeprowadzane są przed sądem przez tę stronę, na wniosek której został on dopuszczony, co oznacza że ta właśnie strona w pierwszej kolejności zadaje pytania osobom przesłuchiwanym, prezentuje dowody rzeczowe, itd. Sąd będzie mógł wyreczyć stronę jedynie wyjątkowo, gdy uzna, że przejęcie inicjatywy jest szczególnie uzasadnione i przyczyni się do sprawniejszego osiągnięcia celów procesu. Strony, według projektowanych i w dalszej części szczegółowo omawianych rozwiązań, poza prokuratorem, który reprezentuje interes publiczny, nie będą miały obowiązku stawiennictwa na rozprawie. Nie oznacza to jednak, że regułą ma być przeprowadzanie dowodu dopuszczonego na wniosek strony przez sąd zawsze wtedy, gdy nie stawi się ona na rozprawie. Taka praktyka prowadziłyby do daleko posuniętej dysfunkcjonalności postępowania rozpoznawczego i stymulowałyby pasywność stron, które mogłyby unikać stawiennictwa na rozprawie, dążąc do przejęcia przez sąd obowiązku przeprowadzenia dopuszczonego dowodu. Wręcz przeciwnie – obciążenie stron obowiązkiem przeprowadzenia zawnioskowanych przez nie dowodów, ma służyć właśnie stymulowaniu ich do aktywnego uczestniczenia w postępowaniu dowodowym, pod rygorem utraty możliwości przedstawienia sądowi swoich racji.

Oczywiście, jeśli w postępowaniu wszczętym z inicjatywy strony, sąd skorzystał z wyjątkowej możliwości i dopuścił jednak dowód z urzędu, sam go w konsekwencji przeprowadzi.

Z nowym ukształtowaniem reguł dopuszczania i przeprowadzania dowodów przed sądem wiąże się proponowana zmiana art. 370 k.p.k., określającego zasady przeprowadzania przesłuchania. Proponuje się mianowicie, by w wypadku przeprowadzania tego dowodu przez stronę, zawsze zadawała ona pytania osobie przesłuchiwanej w pierwszej kolejności, a członkowie sądu mieli takie uprawnienie tylko wyjątkowo i czynili to zawsze w ostatniej kolejności (proj. art. 370 § 1 i 2 k.p.k.). Uprzednio podejmowane przez ustawodawcę próby, nakierowane na osiągnięcie podobnego rezultatu, nie dawały efektów, przede wszystkim – jak się wydaje – z powodu nazbyt silnych przyzwyczajień do zastanego modelu i braku bodźców stymulujących strony procesowe do aktywności w sądowym postępowaniu dowodowym. Obecnie reguły przeprowadzenia dowodów ze źródeł osobowych zapisane zostały w sposób konsekwentny i uniemożliwiający członkom składu sądu „zdominowanie” postępowania dowodowego.

W postępowaniu przygotowawczym oraz w innym postępowaniu przed sądem niż wszczęte z inicjatywy stron, działały będą inne reguły. W tych postępowaniach dowody przeprowadzane będą z inicjatywy organu procesowego prowadzącego postępowanie (proj. art. 167 § 2 k.p.k.), co nie wyklucza prawa do zgłaszania wniosków dowodowych przez strony. Nawet jednak gdy dowód dopuszczono na wniosek strony, podmiotem, który go przeprowadzi będzie organ procesowy. Będzie to miało znaczenie przede wszystkim w postępowaniu przygotowawczym, gdzie strony zachowają prawo do zgłaszania wniosków dowodowych, albowiem same będą w sposób istotny ograniczone, co do możliwości przygotowania się do roli, jaką przyjdzie im pełnić po zainicjowaniu postępowania przed sądem.

Konsekwentnie, zaproponowano odmienne reguły zadawania pytań osobie przesłuchiwanej na rozprawie. Zgodnie z proj. art. 370 § 3 k.p.k., w wypadku dowodu przeprowadzanego przez sąd, jako pierwsi osobie przesłuchiwanej zadają pytania członkowie składu orzekającego. Oczywiście, nie wyklucza to uprawnienia do zadawania pytań przez strony, według kolejności określonej w art. 370 § 1 k.p.k. Te same względy (a dodatkowo także

nadanie statusu strony osobie, o której mowa w art. 416), przesadzają o konieczności korekty art. 171 § 2.

Elementarnym warunkiem kontrydiktoryjności postępowania sądowego jest równa pozycja spierających się stron. Jest jednak oczywiste, że takiej pełnej równości pomiędzy oskarżycielem i oskarżonym nie da się w postępowaniu sądowym osiągnąć. Z jednej strony, jest tak dlatego, że oskarżony jest w pozycji uprzywilejowanej, ponieważ chroni go domniemanie niewinności, dzięki któremu jego racje sąd przyjąć musi bez dowodu, chyba że dowiedziono racji przeciwnych. Z drugiej jednak strony, to oskarżony znajduje się na pozycji słabszej z uwagi na to, że ma niepomernie mniejsze możliwości przygotowania się do sporu w fazie poprzedzającej wniesienie aktu oskarżenia. Nie ma i nie może bowiem mieć możliwości prowadzenia sformalizowanego postępowania przygotowawczego i przeprowadzania w jego toku dowodów, które następnie prezentowałby sądowi. „Wyrównanie szans” stron wymaga jednak uczynienia pewnego wyłomu od dotychczas obowiązującej zasady, według której na rozprawie sądowej nie wolno odczytywać dokumentów prywatnych powstałych poza postępowaniem karnym i dla jego celów (art. 393 § 3 k.p.k. a contrario). Proponuje się rezygnację z zawartego w tym przepisie ograniczenia zamkniętego w sformułowaniu „nie dla jego celów”, co w sposób istotny rozszerzy możliwości przygotowania się stron, w szczególności obrony, do czekającego je postępowania przed sądem (proj. art. 393 § 3 k.p.k.). Nie oznacza to jednak, że obrona będzie mogła bez ograniczeń prowadzić własne „postępowanie przygotowawcze”, albowiem czynności dokonane i udokumentowane w postępowaniu przygotowawczym będą mogły być w ograniczonym zakresie wykorzystywane jako podstawa dowodzenia przed sądem. W szczególności naturalną barierę stanowił będzie zakaz określony w proj. art. 174 k.p.k., dotyczący wyjaśnień oskarżonego i zeznań świadków. Proponuje się wręcz rozszerzenie zakresu tego zakazu poprzez wskazanie, że zakaz zastępowania dowodu z wyjaśnień oskarżonego i zeznań świadków nie może być zastępowany nie tylko – jak dotąd – treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych, ale także innych dokumentów. Strona ma jednak do dyspozycji instrument polegający na wnioskowaniu przeprowadzenia dowodu przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze. W wypadkach, w których strona ma podstawy by przypuszczać, że dowodu z osobowego źródła dowodowego nie będzie można przeprowadzić na rozprawie, zawsze będzie mogła taki wniosek złożyć, a w postępowaniu

przed sądem wnioskować o wprowadzenie dowodu do procesu bez jego przeprowadzenia – w granicach określonych przez przepisy art. 389 i 391 k.p.k.

Ograniczenie to nie będzie już jednak dotyczyło innych dowodów, takich jak na przykład opinie biegłych, czy oględziny, które będą mogły być dokumentowane przez stronę lub na jej zlecenie, a odpowiednia dokumentacja (np. opinia „biegłego”, nagranie video dokumentujące oględziny rzeczy lub miejsca) będzie mogła być przedłożona sądowi. Oczywiście, priorytetem nadal pozostanie bezpośrednie przeprowadzenie, czy zweryfikowanie dowodu na rozprawie. Strona zatem będzie miała możliwość złożenia wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego (który sporządził dla obrony opinię) i przesłuchania go przed sądem, jeśli sąd dowód ten dopuści. Także dowody rzeczowe strona powinna sądowi zaprezentować na rozprawie (i pozostałym stronom, a w razie potrzeby – świadkom i biegłym), jeśli jest to fizycznie możliwe, stosownie do art. 395 k.p.k.

Mając jednak na uwadze świadomość ryzyka, jakie wiąże się z dopuszczeniem w proponowany sposób „dowodów prywatnych”, Komisja proponuje w sposób jasny ograniczyć możliwość wprowadzania do procesu dowodów, które zostały uzyskane z naruszeniem prawa, z tym że niedopuszczalność ich wykorzystania proponuje się ukonstytuować jedynie do tych spośród nich, które pozyskano dla celów postępowania karnego, za pomocą czynu zabronionego (nowy proj. art. 168a k.p.k.). Wykluczyć to musi możliwość instalowania na zlecenie strony procesowej podsłuchów, czy dokonywania przeszukania. Proponowany art. 168a k.p.k. będzie miał także i ten walor, że określi granice dopuszczalności wykorzystania dowodów zaprezentowanych przez oskarżyciela, co obecnie w ogóle nie jest w Kodeksie postępowania karnego uregulowane i co jest źródłem poważnych rozbieżności w piśmiennictwie prawniczym oraz judykaturze. Trzeba jednak wyraźnie zaznaczyć, iż zakaz wynikający z przepisu nie będzie dotyczył czynności operacyjno-rozpoznawczych, uregulowanych w odrębnych ustawach, zmierzających do sprawdzenia uzyskanych wcześniej wiarygodnych informacji o przestępstwie oraz wykrycia sprawców i uzyskania dowodów, które mogą polegać na dokonaniu w sposób niejawnym nabycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub obrót są zabronione, a także przyjęciu lub wręczeniu korzyści majątkowej. Czynności te stanowią legalny sposób pozyskiwania dowodów przez m.in. służby takie jak: Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, o ile zostały przeprowadzone z zachowaniem wymogów

ustawowych, zatem nie ma przeszkód by były one stosowane jako dowody w postępowaniu karnym.

Proponowana modelowa zmiana każe w pierwszym rzędzie rozważyć, czy nie stoi jej na przeszkodzie zasada prawdy materialnej. Może się bowiem wydawać, że sąd – który zdany jest na dowody prezentowane przez strony – orzekać niekiedy będzie w sytuacji braku przekonania co do tego, czy obraz zdarzeń ujawniający się na tle tych dowodów, odpowiada prawdzie. Obawy te nie są jednak zasadne. Po pierwsze, zdaniem Komisji Kodyfikacyjnej, nie ulega wątpliwości, że właśnie w pełni kontradiktoryjne przeprowadzanie dowodów przed bezstronnym sądem stwarza najlepsze warunki wyjaśnienia prawdy, albowiem zmusza strony procesowe do podjęcia wysiłku zmierzającego do przekonania sądu o swoich racjach. Jednocześnie należy stwierdzić, że osiągnięciu prawdy materialnej, jako warunku realizacji zasady trafnej represji, nie sprzyja model obecny, albowiem przy braku jakiegokolwiek aktywności ze strony oskarżyciela publicznego, zmusza sąd do poszukiwania dowodów umożliwiających wydanie wyroku skazującego. Jeśli podczas rozprawy pojawiają się w praktyce elementy sporu, to jest on zazwyczaj prowadzony pomiędzy obroną a sądem, co nie tylko jest mało efektywne, ale też nie buduje wizerunku sądu jako organu niezawisłego i bezstronnego, który w demokratycznym państwie prawnym ma być gwarantem poszanowania praw i wolności.

Po wtóre, pozostawia się w nowej konstrukcji art. 167 § 1 k.p.k. „furtkę” w postaci możliwości przeprowadzenia jednak przez sąd (w wyjątkowych i szczególnie uzasadnionych wypadkach) dowodu z urzędu, w celu uniknięcia konieczności orzekania wobec głębokiego przekonania, że to, co ustalono w oparciu o dowody przeprowadzone na wniosek stron, jednak prawdzie nie odpowiada. „Furtka” ta uznana została po długich debatach za niezbędną, ponieważ na drodze legislacyjnej nie da się zadekretować pożądanego poziomu merytorycznego uczestników postępowania karnego ani oczekiwanego od nich zaangażowania w spór, który prowadzą przed sądem. Trzeba mieć też świadomość, że pomimo proponowanego w projekcie znaczącego rozszerzenia dostępu do obrony z urzędu (pkt. 7 uzasadnienia), oskarżony nie zawsze będzie jednak występował przed sądem z obrońcą.

Konstrukcja przyjęta w proj. art. 167 § 1 k.p.k. „lawinowo” wywołuje konieczność dalszych zmian legislacyjnych, wśród których najważniejsze to:

– przy zachowaniu w dotychczasowym brzmieniu art. 2 § 2 k.p.k., konstytuującego zasadę prawdy, odmienne określenie dyrektywy kształtowania przepisów postępowania karnego w proj. art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k., według którego mają one na celu takie jego ukształtowanie, aby sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba której nie udowodniono winy, nie poniosła tej odpowiedzialności. Dzięki temu ujęciu wyraźnie zostanie podkreślone, że przypisanie winy w sensie procesowym nie będzie możliwe, jeżeli przed sądem nie zostanie przeprowadzony dowód winy.

– nadanie nowego sensu zasadzie in dubio pro reo przewidzianej w art. 5 § 2 k.p.k., zgodnie z którym niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego; tymczasem, zgodnie z art. 5 § 2 k.p.k. w projektowanym brzmieniu, na korzyść oskarżonego rozstrzygane być mają wątpliwości, których w postępowaniu nie usunięto. Przepis ten nadal nie określa, na kim spoczywa obowiązek wyjaśnienia tych wątpliwości, niemniej jest jasne, że nie ciąży on na sędzie, albowiem ten nie jest – co do zasady – zobowiązany do przeprowadzania dowodów z urzędu. Rezygnuje się także z zastrzeżenia, że mają to być wątpliwości „nieusuwalne”. Dzięki temu to oskarżyciela będzie obciążać powinność usunięcia wątpliwości (w sensie materialnym także obronę). Nowym brzmieniem art. 5 § 2 k.p.k. ustawodawca przesądzi także, iż podlegające rozstrzygnięciu na korzyść oskarżonego wątpliwości dotyczyć mogą jedynie kwestii dowodowych, a nie prawnych, co dotąd było rozmaicie ujmowane zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie. Zakłada się bowiem, że wątpliwości co do interpretacji prawa muszą być w drodze wykładni usunięte w każdym wypadku, a powinność dokonania tego spoczywa właśnie na sędzie.

– wzmocnienie pozycji oskarżonego, który w mniejszym niż dotąd stopniu chroniony będzie paternalizmem ze strony sądu, przede wszystkim poprzez szerszy dostęp do obrony z urzędu (w tej kwestii zob. pkt 7 uzasadnienia), a także poprzez rozbudowanie systemu pouczeń oskarżonego o przysługujących mu uprawnieniach i konsekwencjach dokonywanych przezeń wyborów, co dotyczy zresztą także innych uczestników postępowania (w tej kwestii zob. także pkt 16 uzasadnienia).

– wprowadzenie reguły, zgodnie z którą wraz z aktem oskarżenia nie przesyła się sądowi całych akt postępowania przygotowawczego, a jedynie akta w takim zakresie,

w jakim zawierają materiały wspierające oskarżycielskie wnioski dowodowe – zob. w tej kwestii propozycje nowelizacji art. 156, 321, 334 k.p.k. oraz objaśnienia w pkt 10 uzasadnienia.

– skreślenie instytucji przewidzianej obecnie w art. 397 k.p.k. określanej mianem „wezwania oskarżyciela do przedstawienia dodatkowych dowodów”. W sytuacji, gdy na sądzie nie ciąży obowiązek poszukiwania i przeprowadzania dowodów z urzędu, nie może mieć jakiegokolwiek sensu inicjowanie przez sąd przedstawienia dodatkowych dowodów i w tym celu przerywanie bądź odraczenie rozprawy. Sąd jednak powinien dać stronom szansę na przygotowanie nowych, nie zgłoszonych uprzednio wniosków dowodowych, w szczególności wówczas, gdy potrzeba ich zgłoszenia ujawniła się w toku przewodu sądowego. W związku z tym proponuje się stosowne uzupełnienie powodów zarządzenia przerwy w proj. art. 401 § 1 k.p.k. poprzez wskazanie, że możliwe jest to także dla przygotowania przez strony wniosków dowodowych. Jest oczywiste, że przerwanie rozprawy z tego powodu następować będzie na wniosek stron.

– z tych samych powodów nie ma racji bytu kontrolowanie wniesionego do sądu aktu oskarżenia pod kątem kompletności przedstawionego wraz z aktem oskarżenia materiału dowodowego. Jest to bowiem w kontradiktoryjnym postępowaniu rzeczą oskarżyciela, a nie sądu. Nie uznano jednak za stosowne zrezygnowanie z instytucji zwrotu sprawy prokuratorowi w celu usunięcia istotnych braków postępowania przygotowawczego przewidzianej obecnie w art. 339 § 3 pkt 4 i art. 345 k.p.k. Uznano bowiem, że zwrot taki następować może nie tylko z powodu braków dowodowych, ale także z powodu innych wad postępowania przygotowawczego (np. niewłaściwa forma, nieprzeprowadzenie czynności obligatoryjnych). W związku z tym proponuje się przemodelowanie proj. art. 345 § 1 k.p.k. poprzez wykluczenie możliwości dokonania zwrotu sprawy prokuratorowi w celu poszukiwania dowodów i wskazanie, że zwrot może nastąpić zwłaszcza w sytuacji nie dokonania w postępowaniu przygotowawczym czynności, które są obligatoryjne, a konwalidacja nie jest w postępowaniu sądowym możliwa lub powodowałaby znaczne trudności. Konsekwencją tej zmiany jest także drobna korekta redakcji art. 346 k.p.k., który powinien znajdować zastosowanie w razie „usunięcia braków” postępowania przygotowawczego, a nie jego „uzupełnienia”.

– konieczność przeciwdziałania nadużywania wyjątku przewidzianego w proj. art. 167 § 1 zdanie drugie k.p.k.; jeżeli bowiem pozostawia się sądowi możliwość przeprowadzenia (nawet wyjątkowo) dowodów z urzędu, istnieje obawa, że strony, które nie przejawiały koniecznej dla ochrony ich interesów aktywności, będą następnie w postępowaniu odwoławczym zarzucały nie skorzystanie przez sąd z możliwości, jakie powyższa norma konstytuuje – w tej kwestii zob. pkt 12 uzasadnienia.

Kontradyktoryjność zakłada ponadto, większą niż obecnie, swobodę stron w zakresie podejmowania decyzji o zakresie ich uczestniczenia w procesie (co dotyczy innych stron niż oskarżyciel) oraz w szerszym zakresie dysponowanie przedmiotem procesu (co dotyczy oskarżyciela). Z tego powodu konieczne okazało się zaproponowanie nowego brzmienia proj. art. 14 § 2 k.p.k. i ukonstytuowanie możliwości cofnięcia przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej (a więc nie będzie już dopuszczalne po uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania). Takie cofnięcie aktu oskarżenia będzie czymś zupełnie innym niż przewidziane obecnie w art. 14 § 2 k.p.k. odstąpienie od oskarżenia. Cofnięcie aktu oskarżenia oznaczało będzie konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., z uwagi na brak skargi uprawnionego oskarżyciela. Rozwiązanie to jest niezbędne, aby uniknąć sytuacji, w której sąd, który nie przeprowadza co do zasady dowodów z urzędu, stanąłby w razie rezygnacji z popierania oskarżenia przez oskarżyciela.

Zakłada się, że w toku przewodu sądowego cofnięcie aktu oskarżenia dopuszczalne będzie jedynie za zgodą oskarżonego (proj. art. 14 § 2 zdanie drugie k.p.k.), albowiem w przeciwnym razie oskarżyciel mógłby jednostronną czynnością procesową doprowadzić do umorzenia postępowania w sytuacji, w której udowodnienie tezy oskarżenia napotyka przed sądem na trudności. W takiej sytuacji, oskarżony, który stanął pod zarzutem popełnienia przestępstwa, powinien mieć prawo do uniewinnienia, które w większym stopniu prowadzi do jego zrehabilitowania niż umorzenie postępowania z powodu cofnięcia skargi. Przewiduje się także, że ponowne wniesienie aktu oskarżenia przeciwko tej samej osobie o ten sam czyn będzie niedopuszczalne. Zapis taki, proponowany jako zdanie trzecie w proj. art. 14 § 2 k.p.k., usunie wątpliwości co do charakteru prawnego orzeczenia o umorzeniu postępowania wobec braku skargi i wykluczy przyjęcie interpretacji opartej na założeniu, że brak skargi jest negatywną przesłanką procesową o charakterze względnym i przemijającym.

Nowe ujęcie art. 14 § 2 k.p.k. wymaga zabezpieczenia interesów oskarżyciela posiłkowego, który nie powinien być pozbawiany swoich uprawnień z tego powodu, że oskarżyciel publiczny cofa akt oskarżenia. Przewidziano w związku z tym, zmianę w proj. art. 54 § 2 k.p.k., według którego cofnięcie aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego nie pozbawia uprawnień oskarżyciela posiłkowego, zaś pokrzywdzony, który uprzednio nie korzystał z uprawnień oskarżyciela posiłkowego będzie mógł w terminie 14 dni od powiadomienia go o cofnięciu przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia oświadczyć, że przystępuje do postępowania, jako oskarżyciel posiłkowy.

Ponadto, w duchu kontradiktoryjności, przyjmuje się, że udział stron w rozprawie sądowej (co nie dotyczy oskarżyciela publicznego) powinien być – co do zasady – ich prawem, a nie obowiązkiem. Jedyne w sprawach o najcięższe przestępstwa obowiązkowy będzie udział oskarżonego w czynnościach rozpoczynających rozprawę (symboliczne postawienie oskarżonego przed sądem i zaprezentowanie zarzutów) – w tej kwestii zob. pkt 10 uzasadnienia. Odmiennie rzecz ma się z prokuratorem, który nadal będzie miał obowiązek uczestniczenia w rozprawie głównej i to w szerszym niż obecnie zakresie, albowiem skreśleniu, wraz z całym rozdziałem 51 Kodeksu postępowania karnego, ulegnie także art. 477 k.p.k. Oskarżyciel publiczny nie reprezentuje jednak w postępowaniu sądowym własnych interesów, a wobec nowego ukształtowania reguł dowodzenia w postępowaniu przed sądem, jego udział w rozprawie, także w sprawach drobniejszych, musi być obowiązkowy. Nie do zaakceptowania byłaby bowiem sytuacja, w której na skutek absencji oskarżyciela sąd musiałby wydać wyrok uniewinniający, albowiem nie byłoby komu przeprowadzić dowodów wspierających oskarżenie.

3. Rozszerzenie „konsensualizmu procesowego”

Propozycje w tym zakresie stanowią realizację powszechnie formułowanego postulatu o rozszerzenie zakresu wykorzystania instytucji procesowych, które wprowadzone do systemu wraz z nowym kodeksem w 1998 r., a następnie istotnie zmodyfikowane nowelą z 10 stycznia 2003 r. (Dz. U. Nr 17, poz. 155), przyczyniły się znacząco do zwiększenia

efektywności postępowania, bez szkody dla realizacji gwarancji procesowych oskarżonego i pokrzywdzonego.

Uznając zasadność wspomnianych postulatów uznano za możliwe nie tylko rozszerzenie zakresu zastosowania instytucji wniosku o skazanie bez rozprawy i tzw. wniosku o dobrowolne poddanie się karze, ale także odformalizowanie postępowania w przedmiocie obydwu wniosków. Proponuje się rozszerzenie instytucji wniosku o skazanie bez rozprawy na wszystkie występki (proj. art. 335 § 1 k.p.k.). Zakres przedmiotowy spraw, w jakich może on być stosowany, był stopniowo poszerzany. W 1997 r. przyjęto, że chodzić ma tylko o występki zagrożone karą pozbawienia wolności do 5 lat, w 2003 r. objęto tą instytucją sprawy o czyny zagrożone taką karą do 10 lat. Obecnie sugeruje się objęcie nią wszystkich występków, bez względu na zagrożenie (tzn. także tych z zagrożeniem do 12 lat, gdyż innego tu nie ma).

Ponadto, za celowe uznano doprecyzowanie przepisu art. 343 k.p.k., poprzez urealnienie gwarancji procesowych pokrzywdzonego, który będzie miał zagwarantowane prawo sprzeciwu wobec wydania wyroku bez przeprowadzenia rozprawy (nowy § 3a), a także wyraźne zapisanie w § 3b, że sąd może uzależnić uwzględnienie wniosku od dokonania w nim wskazanej przez siebie zmiany, zaakceptowanej przez oskarżonego. Nie ma przy tym konieczności dodawania, że proponowana zmiana musi być także zaakceptowana przez oskarżyciela, albowiem w wypadku braku akceptacji z jego strony, wniosek o skazanie bez rozprawy może po prostu cofnąć, co spowoduje konieczność rozpoznania sprawy na zasadach ogólnych. Dzięki temu zabiegowi, jest nadzieja na zwiększenie roli instytucji skazania bez rozprawy.

Dobrowolne poddanie się karze ma być dopuszczalne w sprawach o wszystkie przestępstwa (proj. art. 387 k.p.k.). Brak jest przekonujących racji, dla których poddanie się karze dobrowolnie w sprawach o najcięższe przestępstwa powinno być niedopuszczalne. Można nawet dowodzić, że ryzyko nietrafnych materialnie rozstrzygnięć, wynikających z „instrumentalnego” przyznania się do popełnienia przestępstwa, jest relatywnie niższe w sprawach o zbrodnie niż w sprawach o lżejsze występki.

Istotnym novum w zakresie procedowania w sytuacji dobrowolnego poddania się karze jest możliwość uwzględnienia wniosku oskarżonego na posiedzeniu (podobnie jak obecnie jest to w postępowaniu uproszczonym), jeżeli wniosek zgłoszony został przed doręczeniem mu

zawiadomienia o terminie rozprawy (proj. art. 338a k.p.k.). W takim wypadku, wniosek kierowany będzie na posiedzenie (proj. art. 339 § 1 pkt 4 k.p.k.), w którym będą mogły wziąć udział strony i pokrzywdzony (proj. art. 343a k.p.k.). Takie procedowanie przewiduje się jednak jedynie wówczas, gdy wniosek dotyczy występków. W wypadku, gdy dotyczy zbrodni, kierowany będzie do rozpoznania na rozprawie. Nie ulega przy tym wątpliwości, że w wypadku gdy wniosek wpłynął do sądu już po wyznaczeniu terminu rozprawy, nic nie stoi na przeszkodzie rozpoznaniu go na tej rozprawie, nawet bez konieczności otwierania przewodu sądowego.

Co ważniejsze, proponuje się także, aby – podobnie jak w przypadku skazania bez rozprawy w trybie określonym w art. 343 k.p.k. – także i w przypadku dobrowolnego poddania się karze, możliwe było zastosowanie dobrodziejstw związanych z jej wymiarem w zakresie szerszym niż przewidują to uregulowania Kodeksu karnego. Dotyczyć to ma jednak jedynie nadzwyczajnego złagodzenia kary niezależnie od podstaw przewidzianych w art. 60 § 1 – 4 k.k., przy czym w przypadku zbrodni z dobrodziejstwa tego oskarżony będzie mógł skorzystać jedynie wówczas, gdy wniosek złoży przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy (proj. art. 387 § 4 k.p.k.), choć oczywiście niezależnie od tego, czy wniosek rozpoznany zostanie na posiedzeniu, czy na rozprawie. Takie zróżnicowanie dobrodziejstw, z których oskarżony może skorzystać, powinno stymulować go do podejmowania decyzji, które z jednej strony dobrze chronić będą jego własne interesy, z drugiej zaś oszczędzą wymiarowi sprawiedliwości niepotrzebnej pracy.

4. Mediacja

Przepisy regulujące postępowanie mediacyjne wymagają kilku istotnych zmian i uzupełnień, aby – z jednej strony – ułatwić stosowanie tej instytucji w praktyce, a z drugiej – gwarantować przestrzeganie jej zasad i uznanych standardów.

W dokumentach międzynarodowych dotyczących zwłaszcza standardów prowadzenia mediacji, w szczególności w Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy Nr R(99)19 wyraźnie stwierdzono, że skierowanie sprawy do mediacji, informowanie o jej istocie, celu i zasadach jak również ocena jej wyniku, powinny należeć do kompetencji organu procesowego. Mediacja jest dobrowolna; standardy nie precyzują, kto ma odbierać zgodę na

udział w mediacji, a więc upoważniony jest wniosek, że podmiotem odbierającym zgodę na mediację może być, obok organu kierującego sprawę do mediacji, także mediator. Standardy wskazują natomiast, że powinno to nastąpić po wyczerpującym poinformowaniu stron o ich prawach, istocie postępowania mediacyjnego i możliwych konsekwencjach ich decyzji (pkt IV.10 Reguł i komentarz – pkt 10). Dlatego też proponuje się zmianę w art. 23a § 1. Projektowany § 4 art. 23a k.p.k. rozwija kwestię dostarczenia stronom niezbędnej wiedzy o istocie i zasadach postępowania mediacyjnego, na podstawie której mogą one wyrazić świadomą zgodę na wzięcie udziału w mediacji. Podkreśla się informowanie o możliwości wycofania tej zgody aż do zakończenia postępowania mediacyjnego. W przepisie tym reguluje się ważną kwestię odbierania zgody na udział w mediacji, włączając do tego – obok prokuratora, policji i sądu – mediatora. Dysponując praktyczną znajomością mediacji, którą mediator przekazuje stronom w trakcie indywidualnych spotkań, może stronom dokładniej naświetlić możliwe konsekwencje mediacji oraz odebrać od stron zgodę na udział w mediacji. Przyczyni się to poza tym do sprawności postępowania karnego, dając możliwość odciążenia organów procesowych. Nie bez znaczenia jest także to, że zarówno pokrzywdzony jak i oskarżony, aż do zakończenia postępowania mediacyjnego, mogą cofnąć zgodę na mediację i z niej zrezygnować. Projekt zawiera także gwarancję ochrony pokrzywdzonego. Zakłada bowiem przekazanie informacji o mediacji pokrzywdzonemu dopiero po wyrażeniu zgody na mediację przez oskarżonego, co ma zapobiec jego wtórnej wiktyimizacji (zdanie po średniku proj. § 1 art. 23a k.p.k.).

W proj. § 6 art. 23 k.p.k. proponuje się zagwarantowanie zasady poufności mediacji, nakazując ujawnienie w sprawozdaniu tylko wyników mediacji. Projektowany przepis wskazuje także na podstawową kwestię dotyczącą sprawozdania z mediacji, nakazując załączanie do niego ugody, podpisanej przez uczestników i mediatora, o ile została zawarta. Pozostałe wymogi formalne sprawozdania pozostawiono do uregulowania w rozporządzeniu wykonawczym, o którym mowa w proj. § 8 art. 23 a k.p.k. Delegacja ustawowa wskazuje na sposób i tryb prowadzenia mediacji i została uzupełniona o formę i zakres sprawozdania z wyników mediacji.

Stosownie do zaleceń zawartych w międzynarodowych dokumentach, w szczególności w Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy Nr R(99)19 w sprawie mediacji w sprawach karnych, a także wskazań zawartych w Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy Nr R(85)11 w sprawie pozycji ofiary w prawie i procesie karnym, postępowanie

mediacyjne musi być prowadzone z zachowaniem zasady poufności. Oznacza to, że informacje o przebiegu mediacji nie mogą być udzielone żadnej osobie postronnej oraz organowi procesowemu, który przekazał sprawę na drogę postępowania mediacyjnego lub przed którym toczy się postępowanie karne. Informacje ujawnione w toku procedury mediacji nie mogą być wykorzystane jako materiał dowodowy w postępowaniu karnym.

Obowiązujące przepisy prawne w zakresie postępowania mediacyjnego nie gwarantują zachowania poufności w omawianej procedurze. Z tego względu konieczne jest uzupełnienie regulacji prawnych o przepisy gwarantujące poufność. Jedną z takich gwarancji jest dodanie po art. 178 k.p.k. projektowanego art. 178a k.p.k. Postępowanie mediacyjne jest poufne i oświadczenia składane w jego toku nie mogą stanowić dowodu w postępowaniu karnym, co daje stronom gwarancję, że okoliczności, o których zdecydowały się mówić w trakcie mediacji pozostaną nieujawnione.

Z tego względu zdecydowano o umieszczeniu zakazu przesłuchania mediatora co do okoliczności, o których dowiedział się w trakcie mediacji właśnie w tym miejscu regulacji ustawowej. Jedynym wyjątkiem od zasady zakazu przesłuchania mediatora będzie możliwość jego przesłuchania w zakresie informacji, jakie uzyskał prowadząc mediację od oskarżonego lub pokrzywdzonego, dotyczących przestępstw, o których mowa w art. 240 § 1 k.k. Proponowane rozwiązanie jest zgodne z § 30 Rekomendacji Nr R(99)19, który to przepis przewiduje możliwość informowania przez mediatora organów ścigania o okolicznościach dotyczących bardzo poważnych przestępstw, o których dowiedział się prowadząc mediację od uczestników tego postępowania. Rekomendacja nie określa bliżej, co należy rozumieć pod pojęciem „poważne przestępstwo”, zaś polskie prawo karne nie operuje takim zwrotem. Z tego względu projektodawca zdecydował, że w świetle polskiego prawa karnego do kategorii ciężkich przestępstw niewątpliwie należy zaliczyć przygotowanie, usiłowanie lub dokonanie przestępstwa, o którym mowa w art. 240 § 1 k.k.. Przepis ten przewiduje bowiem obowiązek – pod groźbą sankcji karnej – niezwłocznego przekazania organowi powołanemu do ścigania przestępstw wiarygodnej wiadomości o karalnym przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu czynu zabronionego, określonego w art. 118, 118a, 120-124, 127, 128, 130, 134, 140, 148, 163, 166, 189, 189a § 1, art. 252 k.k. lub przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Projekt wzmacnia także gwarancję przestrzegania zasady poufności w przypadku sporządzania przez mediatora sprawozdania z mediacji, eliminując z przepisu informację o przebiegu mediacji (proj. art. 23a § 6 k.p.k.).

Projekt wprowadza również zmianę co do kręgu osób wyłączonych z możliwości prowadzenia postępowania mediacyjnego. W odniesieniu do obowiązującego przepisu § 3 art. 23a k.p.k., proponuje się zawężenie wyłączeń do czynnego zawodowo sędziego, prokuratora, adwokata, radcy prawnego, a także aplikanta do tych zawodów, ławnika sądowego, referendarza sądowego, asystenta sędziego, asystenta prokuratora, funkcjonariusza instytucji powołanej do ścigania przestępstw (proj. art. 23a § 3 k.p.k.). Propozycja ta jest odpowiedzią na zgłaszaną w praktyce krytykę wyłączenia innych osób zatrudnionych w sądzie, prokuraturze lub innej instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw. Pozostawiono oczywiście wyłączenie osób, co do których w sprawie zachodzą okoliczności określone w art. 40 – 41 k.p.k., poprawiając jedynie obecny § 3 art. 23a k.p.k., w którym omyłkowo wskazano także na art. 42 k.p.k., chociaż przepis ten nie formułuje żadnych okoliczności powodujących wyłączenie, lecz tryb postępowania w przedmiocie wyłączenia. Przepis ten stosowany będzie jednak odpowiednio w odniesieniu do wyłączenia mediatora, dzięki czemu określony będzie tryb, w jakim to następuje.

Proponuje się także ujęcie w Kodeksie postępowania karnego zasad mediacji – jako oddzielnego przepisu (proj. art. 23a § 7 k.p.k.), podobnie jak przyjęto w regulacjach mediacji cywilnej. Zasady mediacji powinny mieć bowiem rangę ustawową.

W świetle obowiązujących przepisów, tylko ugoda zawarta na posiedzeniu pojedynczym jest tytułem egzekucji sądowej po nadaniu jej przez sąd klauzuli wykonalności (obecny art. 494 § 2 k.p.k.). Waleru takiego nie ma więc obecnie ugoda zawarta między stronami przed mediatorem. W praktyce zatwierdzenie ugody mediacyjnej poprzez nadanie jej klauzuli wykonalności sprowadza się do konieczności podjęcia przez sąd dodatkowych czynności, tj. wpisania postanowień ugody mediacyjnej do protokołu posiedzenia i dopiero tak sporządzona ugoda może stać się tytułem wykonawczym. Zgłaszany był przez praktykę także problem braku zrozumienia przez strony konieczności ponownego sporządzania ugody, tym razem przed sądem. Umorzenie zaś postępowania karnego w przypadku nie zagwarantowania pokrzywdzonemu – oskarżycielowi prywatnemu realizacji jego roszczenia, która to realizacja była wynikiem wspólnych ustaleń oskarżonego i oskarżyciela prywatnego na spotkaniu w obecności mediatora, byłoby po pierwsze przedwczesne, z drugiej zaś strony mogłoby spowodować wtórną traumę pokrzywdzonego. Rozbudowanie art. 107 k.p.k., w którym w proponowanym brzmieniu ujęto wszystkie sytuacje, w których dochodzi do nadania klauzuli wykonalności (art. 107 § 1 i 3 k.p.k.), pozwoliło na zaproponowanie nowelizacji

art. 494 k.p.k., który w nowym brzmieniu będzie jedynie konstytuował dopuszczalność objęcia ugoda w postępowaniu prywatnoskargowym także roszczeń pozostających w związku z oskarżeniem. Wszystkie kwestie związane z nadawaniem klauzuli wykonalności „przeniesiono” zaś do art. 107 k.p.k., w związku z czym obecny art. 494 § 2 k.p.k. stanie się zbędny. W proj. art. 107 § 4 k.p.k. proponuje się wprowadzenie możliwości odmowy nadania klauzuli wykonalności zawartej przed madiatorem w sytuacji, gdy okazała się ona być sprzeczna z prawem, względnie z zasadami współżycia społecznego, albo zmierza do obejścia prawa. Uzasadnione jest to tym, że madiatorem nie musi być osoba obeznana z prawem.

Projekt wprowadza także mediację do postępowania w sprawach o wykroczenia. Umożliwia to stosowanie mediacji także w odniesieniu do wykroczeń (proj. art. 8 k.p.s.w.), co jest odpowiedzią na zgłaszane przez praktyków wymiaru sprawiedliwości postulaty (w tej kwestii zob. także pkt 17 uzasadnienia).

5. Skład sądu

Proponuje się istotne zmiany w zakresie składu sądu orzekającego zarówno na rozprawie, jak i na posiedzeniu.

Zmiana dotycząca składu sądu orzekającego na rozprawie odnosi się zarówno do sądu pierwszej instancji, jak i drugiej instancji.

Proponuje się większą niż dotąd elastyczność w kształtowaniu składu sądu pierwszej instancji. O ile obecnie, w świetle art. 28 § 3 k.p.k., ze względu na szczególną zawłość sprawy sąd pierwszej instancji może postanowić o rozpoznaniu jej w składzie trzech sędziów, to rozwiązanie projektowane zakłada także możliwość rozpoznania sprawy w składzie jednego sędziego i dwóch ławników. Ponadto, zakłada się, że takie odstępstwo od jednoosobowego rozpoznawania sprawy dopuszczalne byłoby nie tylko z uwagi na szczególną zawłość sprawy, ale także ze względu na jej wagę. Zmiana ta podyktowana jest koniecznością pełniejszej realizacji gwarancji konstytucyjnej zapisanej w art. 182 Konstytucji RP. Przepis ten wprawdzie pozostawia ustawodawcy określenie zakresu, w jakim obywatele uczestniczą w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, niemniej nie oznacza to, iż ustawodawcy wolno było udział ten sprowadzić na margines, co uczyniono nowelą z 15 marca 2007 r. (Dz. U. Nr 112, poz. 766). Rozwiązanie to zgodne jest także z postulatami

formułowanymi przez praktyków. Trzeba jednak wyraźnie zaznaczyć, że sięganie po skład kolegialny powinno być raczej wyjątkowe, przy czym w zależności od powodów, dla których nastąpić ma wyznaczenie składu poszerzonego, celowym będzie sięgnięcie po dwóch dodatkowych sędziów zawodowych, względnie po dwóch ławników. Zawilość sprawy, zwłaszcza jeśli występuje na płaszczyźnie podlegającego zastosowania prawa, a nie ustalanych faktów, z reguły powinna prowadzić do wyznaczenia trzyosobowego składu zawodowego. Waga sprawy, a niekiedy stopień skomplikowania okoliczności sprawy, raczej powinny przemawiać za wyjątkowym wyznaczeniem składu ławniczego.

Proponuje się wprowadzenie reguły, zgodnie z którą sąd odwoławczy orzekający w sprawach, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, orzeka jednoosobowo – proj. art. 29 § 2a k.p.k. (obecnie skład taki w postępowaniu odwoławczym może orzekać jedynie wówczas, gdy zarządzi tak prezes sądu – art. 476 § 2 k.p.k.). Odniesienie się w tym przepisie do formy postępowania przygotowawczego, a nie do trybu postępowania przed sądem, uzasadnione jest tym, że w projekcie proponuje się rezygnację trybu uproszczonego (zob. pkt 14 uzasadnienia).

Proponuje się uproszczenie procedowania sądów wszystkich szczebli na posiedzeniach, zakładając, że każdy z tych sądów orzekałby, co do zasady, jednoosobowo, a jedynie, gdy ustawa stanowiłaby inaczej, albo z uwagi na wagę bądź zawilość sprawy zarządziłby to prezes sądu, orzekanoby w składzie trzech sędziów. W aktualnym stanie prawnym jednoosobowo na posiedzeniach orzeka jedynie sąd rejonowy i okręgowy, a pozostałe w składzie trzech sędziów, i to bez względu na charakter kwestii, w jakiej wydaje się postanowienia, a więc nawet np. w kwestii wynagrodzenia dla obrońcy z urzędu, przekazania sprawy innemu sądowi, itd. Niezależnie od tego, niektóre przepisy i tak odrębnie zakładają orzekanie na posiedzeniu w składzie trzech sędziów (np. art. 403 czy art. 544 § 1 w zw. z § 3 k.p.k.). Proponowana zmiana uprościłaby orzekanie na tym forum, nie zmieniając jednak tych przepisów, które i dziś zakładają odrębnie orzekanie w składzie kolegialnym. Przyjęcie reguły wskazanej w art. 30 § 1 k.p.k. wpłynęłoby bez wątpienia na szybkość postępowania, gdyż nie angażowałoby w rozstrzyganie określonej kwestii każdorazowo trzech sędziów w Sądzie Apelacyjnym i Sądzie Najwyższym, a każdy z pozostałych dwóch sędziów mógłby w tym czasie rozstrzygać w innych kwestiach.

W tym samym kierunku zmierza zmiana przewidziana w § 2 art. 30 k.p.k. O ile bowiem obecnie sąd odwoławczy orzeka zawsze na posiedzeniu w składzie trzyosobowym, jeżeli tylko ustawa nie stanowi inaczej, to wedle nowego jego brzmienia, sąd ten orzekałby już tylko jednoosobowo, chyba, że zaskarżone orzeczenie wydano w składzie innym niż jednoosobowy albo z innego przepisu ustawy wynikałoby, że wymaga się tu składu kolegiального (tak np. w art. 75 § 3, czy art. 263 § 5 k.p.k.).

6. Referendarze sądowi

Część projektowanych zmian Kodeksu postępowania karnego dotyczy kompetencji referendarzy sądowych w postępowaniu karnym. Brak stosownych przepisów wyklucza obecnie ich udział w postępowaniu karnym mimo, że w art. 2 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r., Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 z późn. zm.) wprowadzona została możliwość wykonywania zadań z zakresu ochrony prawnej w sądach także przez referendarzy sądowych.

W postępowaniu cywilnym referendarze sądowi wykonują czynności procesowe już od dnia 1 stycznia 1998 r. Aktualnie zakres tych czynności określa art. 47¹ k.p.c. Przepis ten stanowi, że „Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej.”.

Projekt stwarza możliwość powierzania referendarzom sądowym określonych czynności także w postępowaniu karnym. Jest to wyjście naprzeciw postulatowi wskazującemu, że udział w postępowaniu karnym referendarzy sądowych, poprzez wykonywanie „zadań z zakresu ochrony prawnej” (art. 2 § 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych), byłoby istotnym instrumentem usprawnienia tego postępowania i odciążenia sędziów od czasochłonnych, chociaż nieskomplikowanych pod względem prawnym czynności, które nie stanowią „wymiaru sprawiedliwości” w rozumieniu art. 175 Konstytucji RP, a w dużej części mają charakter administracyjno-organizacyjny.

Propozycja zmiany Kodeksu postępowania karnego w tym zakresie z jednej strony ma na celu w miarę pełne wykorzystanie możliwości, jakie daje powołany przepis Prawa o ustroju sądów

powszechnych, natomiast z drugiej strony uwzględnia konstytucyjny wymóg sprawowania sprawiedliwości jedynie przez sądy i sędziów (art. 175 ust. 1 i art. 178 ust. 1 Konstytucji RP).

Należy przy tym mieć na uwadze stanowisko TK zawarte w wyroku z dnia 12 maja 2011 r. (Sygn. akt P 38/08) nie uznającym niezgodności z Konstytucją RP art. 2 § 2 Prawa o ustroju sądów powszechnych i przedstawioną w nim wykładnię pojęcia „zadań z zakresu ochrony prawnej”, które może wykonywać referendarz sądowy.

Zadania referendarzy w postępowaniu karnym precyzuje proponowany art. 93a § 1 k.p.k. Przewiduje on, że „Polecenia może wydawać referendarz sądowy”.

Określenie zadań referendarzy sądowych w odrębnym, dodanym, przepisie ma znaczenie nie tylko redakcyjne, ale ma na celu umożliwienie jego stosowania także w postępowaniu wykonawczym, bez potrzeby zmiany Kodeksu karnego wykonawczego. Byłaby ona zbędna w świetle art. 1 § 2 k.k.w. Odpowiednie stosowanie art. 93a § 1 k.p.k. w postępowaniu wykonawczym będzie dawało podstawę do wydawania przez referendarzy poleceń nie tylko Policji lub innym organom, ale też skazanym (np. 44, 60, 79 § 1, 199, 206 § 1 k.k.w.), a także do wydawania w tym postępowaniu postanowień i zarządzeń o charakterze procesowym, przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego. Ewentualne określenie tych zadań w art. 93 k.p.k. uniemożliwiłoby odpowiednie jego stosowanie w postępowaniu wykonawczym z uwagi na to, że regulacja dotycząca tej samej kwestii zamieszczona jest w art. 18 k.k.w. (art. 1 § 2 k.k.w.).

Propozycja trybu wzruszania decyzji referendarzy sądowych zamieszczona jest w dodanych do art. 93a § 3 i 4 k.p.k. Stosownie do tych przepisów od postanowień referendarza sądowego może być wniesiony sprzeciw. W razie wniesienia sprzeciwu postanowienie traci moc. Prezes sądu będzie odmawiał przyjęcia sprzeciwu jedynie wówczas, gdy wniesiony zostanie po terminie lub przez osobę nieuprawnioną. Propozycja sprzeciwu ma charakter kasatoryjny i wzorowana jest na instytucji sprzeciwu od wyroku nakazowego – art. 506 § 1 – 3 k.p.k. Ma to na celu zabezpieczenie konstytucyjności proponowanych rozwiązań. Konsekwencją zmiany brzmienia art. 93a k.p.k. musi być proponowana zmiana brzmienia także art. 460, 461 § 2 i art. 466 § 1 k.p.k.

Kierując się wskazanymi przesłankami, proponuje się stworzenie możliwości wykonywania przez referendarzy sądowych zadań z zakresu ochrony prawnej w następujących grupach tematycznych:

- a. wydawanie postanowień o charakterze obligatoryjnym (proj. art. 57 § 2, 60 § 4, 61 § 1 i 2, 68 k.p.k.);
- b. wydawanie postanowień i zarządzeń w kwestiach dotyczących udziału obrońcy i pełnomocnika w postępowaniu karnym, niezastrzeżonych do wyłącznej kompetencji sądu (proj. art. 78 § 2, 80a, 81, 84 § 2, 378 § 1, 451 k.p.k.);
- c. wydawanie postanowień w przedmiocie kosztów procesu, które nie rozstrzygają ostatecznie, kto ma je ponosić (proj. art. 623 i 626 § 2 k.p.k.);
- d. nadawanie klauzuli wykonalności (proj. art. 107 § 1, 3 i 4, 293 § 3 k.p.k.);
- e. wydawanie zarządzeń dotyczących biegu sprawy, nie ingerujących w jej końcowe rozstrzygnięcie (proj. art. 120 § 1 i 2, 338 § 1, 422 § 3 k.p.k.);
- f. wykonywanie czynności i podejmowanie decyzji procesowych w sprawach z oskarżenia prywatnego (proj. art. 489 § 1, 492 § 1 i 622 k.p.k.);
- g. wykonywanie innych zadań:
 - wydawanie poleceń policji i innym organom w zakresie postępowania karnego (proj. art. 15 § 1 k.p.k.);
 - kierowanie spraw do postępowania mediacyjnego (proj. art. 23a § 1 k.p.k.);
 - zarządzanie wydawania kserokopii i uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy (proj. art. 156 § 2 i 3 k.p.k.);
 - wykonywanie czynności w ramach pomocy prawnej (proj. art. 97 k.p.k.);
 - wydawanie zarządzeń w przedmiocie nadania biegu sprawom o odtworzenie akt (proj. art. 162 i 163 § 1 k.p.k.);
 - podejmowanie decyzji w przedmiocie dowodów rzeczowych (proj. art. 231 § 1, 232 § 1, 232a § 2, 235 k.p.k.);

Należy zauważyć, że szereg proponowanych uprawnień referendarzy sądowych w postępowaniu karnym, zostało im przyznanych w postępowaniu cywilnym. Chodzi w szczególności o decyzje w przedmiocie: udziału pełnomocnika w tym postępowaniu (art. 123 § 2 k.p.c.), ustalania wysokości kosztów procesu (art. 108 § 1 k.p.c.), nadawania klauzuli wykonalności (art. 781 § 1¹ k.p.c.), nadawania biegu pismom procesowym (art. 130 § 1 w zw. z art. 130⁵ k.p.c.).

Uprawnienie referendarza do podejmowania czynności procesowych wymaga, aby również do niego miały zastosowanie przepisy o wyłączeniu sędziego; służy temu proponowana zmiana brzmienia art. 44 k.p.k.

Konsekwencją propozycji dotyczących udziału referendarzy sądowych w postępowaniu karnym będzie zmiana brzmienia kilku przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, Kodeksu karnego skarbowego i ustawie z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych.

7. Przepisy o pokrzywdzonym, oskarżonym, obrońcy, pełnomocniku i odpowiedzialnym za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego

Uznano za zasadne dokonać zmian w sposobie określenia pokrzywdzonego nie będącego osobą fizyczną. Dotychczasowy art. 49 § 2 k.p.k. nie uwzględnia zmian, jakie nastąpiły w tym zakresie zarówno w Kodeksie cywilnym jak też w Kodeksie karnym skarbowym. Pomija także okoliczność funkcjonowania w obrocie jednostek organizacyjnych, które co prawda nie posiadają osobowości prawnej ale mają zdolność prawną przyznaną im przez przepisy szczególne. Z uwagi na to, że poszerza się kategoria przestępstw wnioskowych skierowanych także przeciwko podmiotom, które nie są osobami fizycznymi czy prawnymi należało nadać art. 49 § 2 k.p.k. nowe brzmienie nawiązujące do treści analogicznego przepisu w Kodeksie karnym skarbowym. Przepis ten nie posługuje się już podziałem na instytucje państwowe, samorządowe czy społeczne, ale wprowadza jedno kryterium: zdolności prawnej przysługującej danej jednostce organizacyjnej, bez względu na to, czy ma ona charakter jednostki publicznej, społecznej czy prywatnej.

Wprowadzanie nowych typów przestępstw ściganych na wniosek pokrzywdzonego uzasadniło także wprowadzenie nowej regulacji dotyczącej możliwości wykonywania uprawnień pokrzywdzonego przez następcę prawnego osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej posiadającej jedynie zdolność prawną, która została zlikwidowana lub przekształcona. Usuwa to obecną lukę w zakresie ochrony praw procesowych podmiotów, które nie są osobami fizycznymi, a także rozstrzyga wątpliwości jakie pojawiają się w związku ze znaczeniem procesowym przekształceń podmiotowych po stronie takich podmiotów. Należy przy tym mieć na względzie, że uprawnienia procesowe pokrzywdzonego na gruncie projektowanych przepisów będzie mógł wykonywać wyłącznie następca prawny danej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, a więc podmiot przejmujący całość jej praw i obowiązków.

W art. 49a k.p.k. proponuje się zmianę terminu, do którego dopuszczalne jest złożenie wniosku, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k. Obecnie termin ten upływa wraz z zakończeniem pierwszego przesłuchania podejrzanego na rozprawie głównej. Nie ma powodów, dla których pokrzywdzony, nawet jeżeli nie jest stroną postępowania sądowego, złożył taki wniosek także później, jeżeli nie wytoczył powództwa cywilnego. Przedłużenie terminu do chwili zamknięcia przewodu sądowego w sposób istotny wzmacnia gwarancje procesowe pokrzywdzonego, a ponadto eliminuje wątpliwość co do terminu, do jakiego może być złożony wniosek, jeżeli pokrzywdzony nie jest w postępowaniu sądowym przesłuchiwany.

W celu wzmocnienia pozycji pokrzywdzonego w procesie karnym oraz ułatwienia mu realizowania jego uprawnień strony postępowania przygotowawczego, za zasadne uznano ustawowe uregulowanie obowiązku poinformowania pokrzywdzonego o uprawnieniach i obowiązkach. Obowiązek pisemnego poinformowania pokrzywdzonego o jego uprawnieniach przed pierwszym przesłuchaniem w postępowaniu przygotowawczym jest obecnie uregulowany w sposób ogólny w § 167 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. (Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz. U. Nr 49, poz. 296). Jednak, jak wynika z wystąpień Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sprawiedliwości (m.in.: wystąpienie z dnia 9 sierpnia 2011 r., sygn.: RPO-513323-II/05/DK), obowiązek ten nie zawsze jest realizowany przez organy ścigania w prawidłowy sposób, co powoduje, że pokrzywdzeni w praktyce nie posiadają wystarczających informacji o przysługujących im uprawnieniach i ciążących na nich obowiązkach. Wprowadzenie do art. 300 k.p.k. nowego

§ 2 wynika również z potrzeby równego traktowania stron postępowania przygotowawczego: podejrzanego i pokrzywdzonego. Obecnie tylko podejrzany ma zagwarantowane ustawowo prawo do uzyskania pakietu informacji o prawach i obowiązkach.

Projektowany art. 300 § 2 k.p.k. ma również na celu wprowadzenie standardu ochrony procesowej pokrzywdzonego, który został wypracowany w ramach Unii Europejskiej, w szczególności w projekcie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej minimalne standardy praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw (dokument 2011/0129 (COD); po zaaprobowaniu tekstu tej dyrektywy przez Radę na posiedzeniu w dniach 13-14 grudnia 2011 r. do jej ostatecznego przyjęcia niezbędne jest jedynie pozytywne stanowisko Parlamentu Europejskiego).

Zgodnie z projektowanym art. 300 § 2 k.p.k., przed pierwszym przesłuchaniem w postępowaniu przygotowawczym pokrzywdzony powinien zostać pouczony w szczególności o tych uprawnieniach, które wiążą się z jego aktywnością jako strony postępowania przygotowawczego. W przepisie tym nie przewidziano więc przekazania pokrzywdzonemu informacji o uprawnieniach do dochodzenia roszczeń cywilnych w procesie karnym, jak również tych, które wiążą się z uzyskaniem statusu strony postępowania sądowego. Te są bowiem przekazywane pokrzywdzonemu wraz z zawiadomieniem o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu (art. 334 § 2 k.p.k.) lub już w toku postępowania sądowego. Projektowany przepis nie wymienia też obowiązku poinformowania pokrzywdzonego o możliwości przeprowadzenia mediacji. Wynika to z założenia, że przekazanie informacji o mediacji pokrzywdzonemu powinno nastąpić dopiero po wyrażeniu zgody na mediację przez oskarżonego. Ma to zapobiec wtórnej wiktyimizacji pokrzywdzonego (por. projektowany art. 23a § 1 in fine k.p.k.).

Pakiet pouczeń przekazywanych pokrzywdzonemu powinien zawierać informację o uprawnieniu do inicjowania czynności śledztwa lub dochodzenia oraz zasadach uczestniczenia w przeprowadzaniu tych czynności, określonych w art. 51 – 52 k.p.k. oraz w art. 315 – 318 k.p.k. Za konieczne uznano również wyraźne pouczenie pokrzywdzonego o prawie do posiadania pełnomocnika z wyboru, jak również o możliwości złożenia wniosku o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów pełnomocnika bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Ponieważ projekt realizuje od lat postulowane zrównanie uprawnień pokrzywdzonego

i podejrzanego do udziału w końcowym zaznajomieniu z materiałami postępowania przygotowawczego (por. projektowany art. 321 § 4 k.p.k.), za zasadne uznano poinformowanie pokrzywdzonego o możliwości złożenia wniosku o zapoznanie z aktami już na początku postępowania przygotowawczego.

Poinformowanie o treści art. 306 k.p.k. ma na celu przede wszystkim przekazanie pokrzywdzonemu informacji o procesowych możliwościach reagowania na bezczynność organów ścigania po złożeniu zawiadomienia o popełnieniu czynu zabronionego. O możliwości, terminie i sposobie złożenia zażalenia na postanowienie o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego pokrzywdzony jest bowiem informowany ponownie przy doręczeniu mu tego postanowienia. Wobec konsekwencji naruszenia przez pokrzywdzonego obowiązków przewidzianych w art. 138 i 139 k.p.k., konieczność uprzedzenia o nich jawi się jako oczywista.

Inne zmiany w przepisach rozdziałów 8 i 9 Kodeksu postępowania karnego są bezpośrednią konsekwencją zwiększenia kontradyktoryjności postępowania sądowego. Wprowadzają odmienny od dotychczasowego system wyznaczania oskarżonemu obrońcy z urzędu (art. 78, 80a, 81 k.p.k.), modyfikują przesłanki obrony obowiązkowej (art. 79, 80 k.p.k.), oraz niektóre zasady wykonywania obrony z urzędu (art. 84 k.p.k.). Niektóre mają charakter porządkujący, inne zaś gwarancyjny, m.in. obowiązkowe będzie posiadanie obrońcy w przypadku oskarżonego młodocianego, nie zaś jak dotychczas – nieletniego. Tego rodzaju zmiana czyni zadość wymogom art. 40 ust. 2 pkt. b lit. ii Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.). Równocześnie ustawa upoważnia referendarza sądowego do wydawania postanowień w przedmiocie: wyznaczenia i cofnięcia obrońcy z urzędu w oparciu o tzw. prawo ubogich (art. 78 § 2, 81 § 1 k.p.k.), wyznaczenia obrońcy z urzędu w postępowaniu sądowym na wniosek oskarżonego (art. 80a § 1 k.p.k.), wyznaczenia obrońcy z urzędu na wniosek oskarżonego celem dokonania określonej czynności procesowej (art. 80a § 2 k.p.k.), wyznaczenia obrońcy z urzędu w przypadku braku obrońcy z wyboru w warunkach art. 79 § 1 i 2, 80 k.p.k. (art. 81 § 1 k.p.k.), zmiany obrońcy z urzędu (art. 81 § 2 k.p.k.). Celem tych zmian jest stworzenie możliwości odciążenia sądu albo jego prezesa przez referendarza sądowego od wydawania tych rozstrzygnięć procesowych, które mają charakter wykonawczy, nie wkraczają bezpośrednio w sferę wolności i praw strony postępowania, a nadto przysługuje na nie sprzeciw przewidziany w nowym przepisie art. 93 a k.p.k.

Przechodząc do uwag szczegółowych wskazać należy, że modyfikacja przepisu art. 75 § 1 k.p.k. jest zmianą o charakterze porządkującym. Skorelowana jest z modyfikacją art. 139 § 1 k.p.k. Ma na celu usunięcie wątpliwości zgłaszanych w praktyce oraz usprawnienie postępowania związanego z realizacją obowiązku stawiennictwa oskarżonego na wezwanie organu procesowego oraz pozostawania do jego dyspozycji. Eliminuje możliwość uchylenia się od skutków odstąpienia od powiadomienia o zmianie miejsca pobytu, nawet jeśli jego powodem jest pozbawienie wolności w innej sprawie. Obowiązek ten ciąży na oskarżonym także na etapie postępowania sądowego, niezależnie od braku co do zasady obowiązku stawiennictwa na rozprawie głównej (art. 374 § 1 k.p.k.).

Zmianie ulega dotychczasowy system wyznaczania obrońcy z urzędu (art. 78, 80a, 81 k.p.k.). Celem tych zmian jest rozszerzenie oskarżonemu dostępu na etapie postępowania sądowego do pomocy prawnej ze strony obrońcy. Ewolucja ta wynika zarówno z przekazania oskarżonemu większej swobody w zakresie realizacji prawa do obrony, poszerzenia elementów kontradiktoryjności, jak też z konieczności realizacji dyrektyw wynikających z orzecznictwa krajowych i międzynarodowych organów sądowych.

Jako zasadę przyjmuje się korzystanie przez podejrzanego z prawa ubogich na etapie postępowania przygotowawczego (art. 78 § 1 k.p.k.), oraz ogólne prawo do wyznaczenia obrońcy z urzędu na etapie postępowania sądowego (art. 80a k.p.k.). Zatem tylko na etapie postępowania przygotowawczego wyznaczenie obrońcy z urzędu wymagało będzie wykazania braku możliwości poniesienia kosztów obrony. W postępowaniu sądowym wyznaczenie obrońcy z urzędu (w innych przypadkach niż art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 k.p.k.) następować będzie na wniosek oskarżonego, bez związku z jego sytuacją majątkową.

Celem zmiany zasad wyznaczania obrońcy z urzędu, określonych w przepisie art. 80a § 1 k.p.k., jest rozszerzenie zakresu działania obrońcy, tak by jego udział w postępowaniu sądowym stawał się regułą, a nie wyjątkiem. Wprowadzona reguła zapobiegać ma paraliżowi postępowania sądowego lub późniejszego powoływania się na brak możliwości prowadzenia skutecznej obrony i faktyczny brak możliwości korzystania z profesjonalnego zastępstwa procesowego. Jedyną podstawą odmowy wyznaczenia obrońcy w tym trybie jest funkcjonowanie obrońcy z wyboru albo konieczność wyznaczenia obrońcy z urzędu w trybie art. 81 § 1 k.p.k.. Wyznaczenie obrońcy w trybie przepisu § 1 nakłada na niego obowiązek udziału w rozprawie głównej, skorelowany z treścią art. 80 k.p.k., a nadto konieczny

w świetle zmiany zasad udziału samego oskarżonego w rozprawie głównej (art. 374 § 1 k.p.k.).

Koszty związane z wprowadzeniem rozszerzenia obrony z urzędu na etapie postępowania sądowego nie powinny być nadmierne, jeśli uwzględnić sytuacje, w których udział ten jest już w obecnym stanie zapewniony, tj. art. 78, 79, 80 k.p.k., możliwość wyznaczenia obrońcy tylko do poszczególnych czynności (art. 80a § 2 k.p.k.), oraz działanie obrońców z wyboru. Ponadto, wyznaczenie obrońcy z urzędu nie jest równoznaczne z obciążeniem Skarbu Państwa wynikłymi z tego kosztami. Rozstrzygnięcie w tym zakresie dokonywane jest w oparciu o ogólne reguły w zakresie kosztów, wynikające z przepisów Działu XIV Koszty procesu. Oznacza to zatem możliwość obciążenia oskarżonego kosztami wyznaczenia obrońcy z urzędu w zależności od wyniku postępowania. Taki stan prawny wymaga stosownego pouczenia oskarżonego. Cel ten spełnia przepis art. 338 k.p.k., w którym zawarto też pouczenie o możliwości złożenia samego wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Zmiana art. 335 k.p.k. umożliwiająca uzgodnienie między prokuratorem a podejrzanym kwestii zwrotu kosztów postępowania oraz nowelizacja art. 25 Kodeksu karnego wykonawczego w zakresie ustalenia kolejności egzekucji mają również sprzyjać efektywniejszemu egzekwowaniu należności sądowych.

Celem przepisu art. 80a § 2 k.p.k. jest wprowadzenie nowej instytucji wyznaczenia obrońcy z urzędu celem udziału jedynie w określonej czynności procesowej w postępowaniu sądowym. Instytucja ta służyć ma uelastycznieniu przepisów o udziale w postępowaniu obrońcy z urzędu i zapobiegać sztuczemu często utrzymywaniu obrońcy w dalszym toku postępowania, albo wymuszaniu rozstrzygnięć o zwolnieniu obrońcy z dalszych obowiązków. Wyznaczenie następuje na zasadach określonych w § 1, zatem na wniosek oskarżonego, co związane jest z możliwością obciążenia go wynikłymi z tego kosztami. Dodać należy, że realizacji tego samego celu służy przepis art. 444 § 3 k.p.k. przewidujący wyznaczenie obrońcy z urzędu wyłącznie celem sporządzenia apelacji.

Istotnych zmian dokonano w zakresie przesłanek obrony obligatoryjnej, nadając nowe brzmienie przepisom art. 79 i art. 80. Ich zasadniczym celem jest usunięcie wątpliwości i trudności związanych z wykładnią przepisów art. 79. Projekt przewiduje – w art. 79 § 1 pkt 1 – określenie pierwszej przesłanki obrony obligatoryjnej poprzez wskazanie górnej granicy wieku oskarżonego ukończenia 18 lat, zamiast dotychczasowej przesłanki „nieletniości”

oskarżonego. Nowe brzmienie przepisów art. 79 § 1 pkt 3 i 4 eliminuje mankament powstały w wyniku nowelizacji dokonanej w 2003 r., polegający na odniesieniu użytego w dotychczasowej treści art. 79 § 4 pojęcia poczytalności nie tylko do chwili popełnienia czynu, ale także do czasu trwania postępowania karnego. Proponowane zmiany stanowią w zasadniczej części realizację postulatów doktryny i inkorporację trafnego w tym zakresie stanowiska zajmowanego w orzecznictwie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2010 r., I KZP 6/10, OSNKW 2010, z. nr). Opierają się na rozbiciu w art. 79 § 1 podstaw obrony obligatoryjnej z powodów przesłanek występujących *tempore criminis* (pkt. 3) oraz *tempore procedendi* (pkt 4). Przesłanki obrony obligatoryjnej w pierwszym przypadku odwołują się zatem, nie jak dotąd, do trudnego do zdefiniowania pojęcia „poczytalności”, lecz do treści art. 31 § 1 i 2 k.k., jako podstaw oceny, czy zachodzą przesłanki wyłączenia lub złagodzenia odpowiedzialności karnej. Tymczasem przesłanki określone w pkt. 4 służą ocenie możliwości realizacji przez oskarżonego przysługującego mu prawa do obrony w toku postępowania karnego, prowadzenia samodzielnej i efektywnej obrony. Celem posłużenia się w tym przypadku przesłankami „samodzielności” i „ rozsądnego sposobu prowadzenia obrony” było wskazanie na kryteria zobiektywizowane, lecz jednocześnie odwołujące się do pewnego wzorca przeciętnego zachowania, w którym istnieje faktyczna możliwość oceny własnego zachowania i realizacji przyznanych uprawnień. Odmienny charakter przesłanek w obu przypadkach, tj. *tempore criminis* i *tempore procedendi*, przesądził o konieczności określenia tych podstaw w odrębnych jednostkach redakcyjnych i odrębnego w konsekwencji kształtowania ocen ich występowania.

Zmiana przepisu art. 79 § 2 ma charakter redakcyjny, wskazując na „inne” niż wynikające z § 1 okoliczności utrudniające obronę.

Zmiana przepisu § 4 usuwa wadliwą redakcję, wskazującą dotąd na to, że o ustanowieniu obrońcy obligatoryjnego przesądza autonomicznie treść opinii biegłych. Nowe brzmienie wskazuje jednoznacznie, że powodem ustania obrony obligatoryjnej jest stwierdzenie przez sąd w oparciu o opinię biegłych braku realizacji przesłanek określonych w § 1 pkt. 3 i 4, nie zaś sam środek dowodowy, tj. opinia biegłych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 lutego 2006 r., II KK 340/05, OSNwSK 2006, poz. 29). Warunkiem orzeczenia, że udział obrońcy nie jest obowiązkowy jest albo brak wystąpienia przesłanek relewantnych *tempore criminis* dla odpowiedzialności karnej oskarżonego albo brak wpływu przesłanek istotnych *tempore procedendi* na zdolność do prowadzenia w sposób samodzielny i rozsądny. Przepis

§ 4 wprowadza też odmienną od przyjętej dotąd sekwencję czynności. Stwierdzenie realizacji przesłanek określonych w zdaniu pierwszym wymusza wydanie przez sąd postanowienia stwierdzającego, że udział oskarżonego nie jest obligatoryjny. Konsekwencją powyższego może być zwolnienie obrońcy z jego obowiązków, o ile brak jest innych przyczyn posiadania przez oskarżonego obrońcy z urzędu. Ustawa posługuje się pojęciem „zwolnienia z obowiązków” w miejsce „cofnięcia wyznaczenia”, jako oddającego charakter czynności, która przerywa, a nie anuluje dotychczasowe działania obrońcy obligatoryjnego. Celem przekazania upoważnienia do wydania tego ostatecznego rozstrzygnięcia także sądowi działającemu poza rozprawą jest chęć racjonalizacji i usprawnienia działania sądu.

Celem zmiany przepisu art. 80 k.p.k. jest ograniczenie zakresu obrony obligatoryjnej w postępowaniu przed sądem okręgowym. Wyeliminowano kryterium wolnościowego statusu oskarżonego pozostawiając wyłącznie kryterium przedmiotowe, tj. stawiany zarzut. Usunięcie „pozbawienia wolności”, jako przesłanki automatycznie uruchamiającej stan obrony obligatoryjnej jest wyrazem przekonania o częstym występowaniu w praktyce braku faktycznego uzasadnienia istnienia obrony obligatoryjnej, wynikającej wyłącznie z faktu zastosowania jakiegokolwiek formy pozbawienia wolności, w szczególności bez względu na czas jej trwania. Zmiany w tym zakresie są ściśle powiązane ze zmianą modelu wyznaczenia obrońcy z wyboru w trybie art. 80a k.p.k., pozostawiając oskarżonemu (w tym zwłaszcza pozbawionemu wolności) możliwość domagania się wyznaczenia obrońcy.

Projekt przewiduje dwie niewielkie zmiany w przepisach rozdziału 9 kodeksu, będące konsekwencją zmian zawartych w rozdziale 8 kodeksu. Pierwsza z nich sprowadza się do poszerzenia o referendarza sądowego zakresu podmiotów upoważnionych do wyznaczenia zastępczego obrońcy z urzędu w razie dokonywania czynności procesowych poza siedzibą lub miejscem zamieszkania obrońcy z urzędu (art. 84 § 2 k.p.k. – zob. w tej kwestii pkt 5 uzasadnienia).

Porządkujący charakter mają zmiany w licznych przepisach, będące konsekwencją nowelizacji art. 88 ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. (Dz. U. Nr 206, poz. 1589). Nie mają już racji bytu obecne w wielu miejscach Kodeksu postępowania wskazania, że określone uprawnienie ma „pełnomocnik będący adwokatem lub radcą prawnym”, względnie „radca prawny. Wszędzie tam właściwy jest zapis „pełnomocnik” (por. proj. 55 § 2, proj. art. 526 § 2, proj. art. 545 § 2 k.p.k.).

Z uwagi na obawy dotyczące nadużywania możliwości żądania wyznaczenia obrońcy (nowego) z urzędu, zasadnym jest również wprowadzenie mechanizmu kontrolnego w przypadku rezygnacji z wyznaczonego obrońcy i złożenia ponownego wniosku w tym przedmiocie poprzez dodanie nowego § 3 w proj. art. 80a k.p.k.

Konsekwencją odmiennego uregulowania dotyczącego możliwości skorzystania z pomocy obrońcy z urzędu jest wprowadzenie dodatkowej opłaty za korzystanie przez oskarżonego z adwokata z urzędu w sytuacji, gdy wystąpił z takim wnioskiem, a nie jest uprawniony do obrony obligatoryjnej ani uprawniony do skorzystania z tzw. prawa ubogich.

Opłata ta nie jest naliczana wobec osób które nie mogą samodzielnie pokryć kosztów postępowania bez uciążliwości ze względu na swoją sytuację rodzinną, majątkową i wysokość dochodów, gdyż stanowiłoby to dodatkowe utrudnienie dla nich w uzyskaniu dostępu do sądu.

Odmienne należy natomiast ocenić sytuację osób, które mogą ze względu na swoją sytuację majątkową pozwolić sobie na adwokata z wyboru. Wówczas opłata jest w rzeczywistości swoistą „ceną” za kredytowanie obrony z urzędu przez Skarb Państwa podobnie do odsetek bankowych. Jednocześnie opłata ta wywiera efekt psychologiczny, gdyż oskarżony musi rozważyć czy w jego ocenie złożenie takiego wniosku jest dla niego opłacalne w świetle szans na uzyskanie pozytywnego dla niego wyniku postępowania. Osoby te mają alternatywę w postaci obrony z urzędu która może okazać się bardziej korzystna cenowo. Tym samym projektowane rozwiązanie utrzymuje ułatwienie dostępu do obrońcy ale jednocześnie pozwala pokryć koszt tego rozwiązania. Oskarżony ma dostęp do adwokata nawet bez angażowania środków finansowych oraz zaciągania zobowiązań.

Opłata jest naliczana niezależnie od zwrotu kosztów nieopłaconej przez strony pomocy adwokata i niezależnie od innych kosztów postępowania. W rzeczywistości jest to nowe obciążenie fiskalne które powinno znaleźć swoją podstawę w przepisach rangi ustawowej. Wprowadzenie opłaty będzie związane z nowelizacją ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych (Dz. U. z 1983 r., Nr 49, poz. 223, z późn. zm.¹⁾) – art. 4 projektu.

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 112, poz. 654, Nr 149, poz. 887 i Nr 191, poz. 1134.

Odpowiedzialność za zwrot korzyści uzyskanych przez osobę trzecią z przestępstwa innej osoby wprowadzona została w 1998 r. przez art. 52 k.k. Regulacja kodeksu postępowania karnego w tej materii ograniczyła się jednak wyłącznie do wskazania, że podmiot ten pojawia się w razie wystąpienia przez prokuratora, przy wnoszeniu aktu oskarżenia, także z wnioskiem o zobowiązanie takiej osoby do zwrotu Skarbowi Państwa uzyskanej korzyści (art. 333 § 4 k.p.k.) oraz zasad rozpoznawania takiego wniosku i przesłuchiwania owej osoby, określonych w art. 416 k.p.k. Status tego podmiotu nie jest natomiast dotąd w pełni dookreślony. Kodeks jednak wyraźnie nie traktuje go jako strony postępowania, gdyż w szeregu przepisach używa się zwrotu „strona oraz podmiot z art. 416” (np. art. 168, art. 425 § 1, czy art. 444 k.p.k.). W istocie zatem jest to podmiot, który można określić mianem quasi-strony, a więc korzystający jedynie z niektórych uprawnień stron i to tylko w zakresie określonym wyraźnie przez ustawę. W konsekwencji, nie jest on pełnoprawnym uczestnikiem postępowania, mimo że dotyczy ono jego odpowiedzialności majątkowej wobec Skarbu Państwa. Nie może więc np. uczestniczyć choćby w posiedzeniu, na którym rozpoznaje się wniosek prokuratora o skazanie oskarżonego bez rozprawy, mimo że skazanie na posiedzeniu rodzi też potrzebę uwzględnienia wniosku o nałożenie obowiązku zwrotu korzyści majątkowej przez osobę trzecią. Należy też zauważyć, że wprowadzanie tego podmiotu do procesu jest przy tym jedynie fakultatywne, gdyż prokurator może tylko, ale nie musi, dołączyć do aktu oskarżenia wnioski o zobowiązanie podmiotu, który uzyskał korzyść z cudzego przestępstwa, do jej zwrotu Skarbowi Państwa. Takie rozwiązanie nie sprzyja zaś odzyskiwaniu przez Skarb Państwa bezprawnych korzyści uzyskiwanych z przestępstwa przez osoby nie będące uczestnikami czynu zabronionego, czemu służyć miał art. 52 k.k. Mając na uwadze powyższe wadliwości dotychczasowego rozwiązania i potrzebę zarówno właściwego ukształtowania statusu omawianego podmiotu w procesie karnym, jak i zapewnienia realności odzyskiwania przez Skarb Państwa bezprawnych korzyści płynących z przestępstwa, zdecydowano się dokonać zmian w tym zakresie. Sprowadzają się one do przyjęcia, że podmiot, o którym mowa w art. 52 k.k. byłby stroną postępowania, ale jednak z pewnymi ograniczeniami swoich uprawnień przy zaskarżaniu wyroku oraz zobligowania prokuratora do występowania z wnioskiem o zobowiązanie go do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści uzyskanej z przestępstwa zarzucanego oskarżonemu.

Dla realizacji pierwszego z tych celów wprowadza się do Kodeksu postępowania karnego w dziale o stronach dodatkowy rozdział 8a, uznając za taką stronę odpowiedzialnego za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego. Obejmuje on dwa artykuły, 81a i 81b k.p.k. W pierwszym z nich zdefiniowano tę stronę, przyjmując że jest nim podmiot, wobec którego prokurator, wnosząc akt oskarżenia, wystąpił z wnioskiem o zobowiązanie go przez sąd do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści, z uwagi na uzyskanie jej w warunkach określonych w art. 52 k.k. W drugim zaś wskazano, że do przesłuchania takiej strony stosuje się odpowiednio przepisy o przesłuchiwanie świadków, a gdy jest nią osoba inna niż fizyczna, przesłuchuje się osobę wchodzącą w skład organu uprawnionego do działania w jej imieniu.

W dalszych przepisach kodeksu obudowano te założenia regulacjami gwarancyjnymi dla nowej strony. I tak w projektowanym art. 334 § 4 k.p.k. zastrzeżono, że występując z wnioskiem, prokurator powinien dołączyć do niego stosowny jego odpis dla tej strony oraz odpis aktu oskarżenia, który także powinna ona otrzymać, a sam wniosek powinien również w odpisie trafić do oskarżonego. Natomiast w nowym § 4 art. 338 k.p.k. przyjęto obowiązek prezesa sądu do niezwłocznego doręczenia nowej stronie odpisów wskazanego wyżej wniosku i aktu oskarżenia, z jednoczesnym pouczeniem o możliwości zapoznania się z aktami postępowania przekazanymi sądowi wraz z oskarżeniem. Utrzymano bowiem konstrukcję dotychczasową, że omawiana strona pojawia się nadal dopiero w sądowym stadium procesu, a więc nie występuje w postępowaniu przygotowawczym. Z kolei w nowym § 5 art. 343 k.p.k., dopuszczono wyraźnie tę stronę do udziału w posiedzeniu sądu w przedmiocie skazania bez rozprawy, mając na względzie, że skazanie takie daje podstawę do nałożenia obowiązku zwrotu korzyści, stosownie do art. 52 k.k.

Jednocześnie realizując drugi ze wskazanych wyżej celów nowego rozwiązania, w projektowanym art. 333 § 4 k.p.k. przyjęto, że jeżeli tylko dane uzyskane w toku postępowania przygotowawczego wskazują na istnienie podstaw do nałożenia na określony podmiot zobowiązania, o jakim mowa w art. 52 k.k., prokurator „dołącza”, a nie jak dotąd „może dołączyć”, do aktu oskarżenia wnioski o zobowiązanie tego podmiotu do zwrotu Skarbowi Państwa uzyskanej korzyści. Tym samym ukształtowano obowiązek prokuratora do wystąpienia z przedmiotowym wnioskiem, gdy tylko ustalono istnienie podstaw do odpowiedzialności określonej w art. 52 k.k.

W związku z powyższym zmodyfikowane zostały również wszelkie przepisy, które umieszczały podmiot z art. 416 k.p.k. obok stron, jako że stał się on już stroną procesu.

Zmodyfikowano również art. 416 k.p.k., ale tylko odnośnie jego § 2 i 4. Bez zmian pozostawiono zatem § 1, który określa, kiedy sąd uwzględnia wnioski prokuratora, a kiedy pozostawia go bez rozpoznania, oraz § 3, który nadaje omawianemu tu podmiotowi prawo do odmowy zeznań, niezależne od regulacji tego prawa przewidzianej w art. 182 k.p.k. W zmodyfikowanym § 2 art. 416 k.p.k., który dotąd przewidywał, że podmiot, o którym mowa w art. 52 k.k., jest przesłuchiwany w charakterze świadka „przed zakończeniem przewodu sądowego”, zakłada się w niniejszym projekcie, że byłby on przesłuchiwany bezpośrednio po przesłuchaniu oskarżonego, a więc już w pierwszej fazie przewodu sądowego, co umożliwiłoby mu realną realizację swoich interesów procesowych. Natomiast w zmienionym § 4, ograniczono się jedynie do wskazania, że do strony tej stosuje się odpowiednio art. 72 k.p.k. o prawie do tłumacza oraz art. 75 k.p.k. o obowiązku zawiadomiania organu prowadzącego postępowanie o zmianie swego miejsca zamieszkania lub pobytu, pomijając przywoływane tam obecnie, jako stosowane odpowiednio art. 87 i 89 k.p.k., dotyczące korzystania z pomocy pełnomocnika, ponieważ jako strona inna niż oskarżony, już według generalnej reguły wynikającej z art. 87 k.p.k., podmiot ten miałby prawo do korzystania z takiej pomocy prawnej.

Wspomniane zaś wcześniej ograniczenie uprawnień nowej strony przewidziane zostało w nowym § 2 art. 444 k.p.k. Przyjęto w nim, że strona ta może wnieść apelację jedynie z powodu nałożenia na nią obowiązku zwrotu Skarbowi Państwa korzyści, a z powodu samego skazania oskarżonego, tylko wówczas, gdy podważa to skazanie jako podstawę swojej odpowiedzialności za ów zwrot. Podobna konstrukcja funkcjonuje już w kodeksie karnym skarbowym w odniesieniu do podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo (art. 166 k.k.s.), którego odpowiedzialność, podobnie jak odpowiedzialność za zwrot korzyści przewidziana w art. 52 k.k., aktualizuje się jedynie w razie skazania samego sprawcy. Tym samym, nowa strona postępowania karnego mogłaby – podobnie jak odpowiedzialny posiłkowo – składać apelację kwestionując sam fakt nałożenia na nią obowiązku przewidzianego w art. 52 k.k., jeżeli podważa istnienie warunków, od których przepis ten uzależnia zobowiązanie jej do zwrotu korzyści (tj. faktu uzyskania samej korzyści lub istnienia odpowiednich powiązań między sprawcą, a tą stroną), zaś samo skazanie tylko wtedy, gdyby chciała podważyć zasadność przypisania oskarżonemu sprawstwa i winy odnośnie czynu, z którego pochodzić miała przedmiotowa korzyść majątkowa.

Zaprezentowane nowe rozwiązanie sprzyjałoby odzyskiwaniu bezprawnych korzyści uzyskanych przez osoby trzecie z przestępstwa popełnionego przez samego oskarżonego,

a jednocześnie dawałoby podmiotowi, wobec którego oskarżyciel publiczny żąda nałożenia zwrotu takiej korzyści, należyte gwarancje rzetelnego przeprowadzenia procesu, także odnośnie tej odpowiedzialności karnomaterialnej.

8. Dowody

W zakresie objętym regulacją działu V k.p.k. projekt przewiduje jedynie nieliczne zmiany, których celem jest usprawnienie postępowania i usunięcie wątpliwości ujawnionych na tle przepisów obowiązujących. Obok omówionej już w pkt 2 uzasadnienia propozycji nowelizacji art. 167, 167a, 178a, 201 – 232a, 235 k.p.k., przewiduje się także zmiany art. 174, 180, 185a, 185b, 202, 203 i 209 k.p.k.

Nowelizacja art. 180 § 1 k.p.k. podyktowana jest koniecznością wprowadzenia trybu zaskarżenia decyzji w przedmiocie ujawnienia tajemnic o klauzuli tajności „zastrzeżone” lub „poufne” oraz tajemnic związanej z wykonywaniem określonego zawodu lub pełnieniem określonej funkcji. Brzmienie art. 180 § 2 k.p.k. stanowi natomiast wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 grudnia 2011 (K 33/08), który orzekł o niezgodności z Konstytucją przepisu art. 180 § 1 k.p.k., w zakresie w jakim dotyczy on tzw. tajemnicy statystycznej. Trybunał jednoznacznie wskazał na konieczność przeprowadzenia niezbędnych zmian legislacyjnych, uzależniających wydanie decyzji o uchyleniu tajemnicy statystycznej od określenia kryteriów, na podstawie których taka decyzja sądu lub prokuratora miałyby być podjęta, wskazując, by uchylenie takiej tajemnicy było „konieczne z punktu widzenia postępowania karnego”. Dostrzegając szczególną potrzebę precyzyjnego określenia reguł procesowych obowiązujących przy zwalnianiu z obowiązku zachowania tajemnicy statystycznej, wynikających nie tyle z charakteru samej tajemnicy, co z zakresu objętych nią informacji, obejmujących często dane sensoryczne, odnoszące się bezpośrednio do sfery życia rodzinnego, osobistego, intymnego czy stanu zdrowia, a zatem informacji podlegających szczególnej ochronie, uzasadnionym jest objęcie tajemnicy statystycznej poziomem ochrony przewidzianym w art. 180 § 2 k.p.k. poprzez odpowiednią korektę tego przepisu.

Celem zmian projektowanych w przepisach proj. art. 185a i 185b k.p.k. a także powiązanych z nimi propozycji dotyczących proj. art. 147 § 2a, jest wzmocnienie ochrony małoletnich świadków przed negatywnymi skutkami wielokrotnego przesłuchiwania w obecności

oskarżonego. Projektowane zmiany stanowią realizację postulatów zgłaszanych w piśmiennictwie pod adresem obecnie funkcjonującego szczególnego trybu przesłuchania małoletnich świadków. Jednocześnie służą wdrożeniu do prawa polskiego postanowień dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz. Urz. L 101 z 5.4.2011 r., s. 1; zwanej dalej „dyrektywą w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi”). Dyrektywa wprowadza szereg wymogów, jakie powinno spełniać przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego przestępstwem handlu ludźmi. Przepis art. 15 ust. 3 dyrektywy nakazuje podjęcie środków niezbędnych do zapewnienia, aby w postępowaniu przygotowawczym i sądowym:

- „a) przesłuchania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi odbywały się bez nieuzasadnionej zwłoki po zgłoszeniu faktów właściwym organom;
- b) przesłuchania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi odbywały się, w razie potrzeby, w pomieszczeniach specjalnie przeznaczonych lub przystosowanych do tego celu;
- c) przesłuchania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi prowadzone były, w razie potrzeby, przez lub z udziałem specjalistów, odpowiednio przeszkolonych do tego celu;
- d) wszystkie przesłuchania dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi prowadziła, tam gdzie to możliwe i właściwe, ta sama osoba;
- e) liczba przesłuchań była jak najbardziej ograniczona i by były one przeprowadzane tylko w tych przypadkach, gdy jest to absolutnie niezbędne do celów postępowania przygotowawczego i sądowego;
- f) pokrzywdzonemu dziecku mógł towarzyszyć jego przedstawiciel lub, w odpowiednich przypadkach, wybrana przez nie osoba dorosła, o ile nie podjęto uzasadnionej decyzji o wykluczeniu takiej osoby.”

Zgodnie z art. 2 ust. 6 dyrektywy, pod pojęciem „dziecka” należy rozumieć osobę poniżej 18 roku życia.

W art. 15 ust. 4 i 5 dyrektywy dodatkowo przewiduje się wprowadzenie obowiązku audiowizualnego utrwalania „wszystkich przesłuchań dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi, lub w odpowiednich przypadkach, dziecka występującego jako świadek” oraz możliwości wykorzystania jako dowodu w postępowaniu przed sądem utrwalonego audiowizualnie przesłuchania dziecka. Ponadto w art. 15 ust. 5 lit. b) dyrektywy zobowiązano państwa członkowskie do wprowadzenia regulacji umożliwiającej przesłuchanie w sądzie dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi „bez jego obecności, w szczególności dzięki wykorzystaniu odpowiednich technologii komunikacyjnych”.

Podobne środki ochrony małoletniego pokrzywdzonego przestępstwami przeciwko wolności seksualnej wprowadza Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz. Urz. UE L 335 z 17.12.2011 r.). W szczególności art. 20 ust. 3 lit. f dyrektywy przewiduje aby w postępowaniu karnym pokrzywdzonemu małoletniemu mogła towarzyszyć wybrana przez niego osoba dorosła natomiast ust. 4 dyrektywy przewiduje audiowizualną rejestrację przesłuchań małoletniego pokrzywdzonego bądź świadka. Projekt w zakresie wymienionych przepisów stanowi zatem transpozycję dyrektywy 2011/93/UE.

W celu wdrożenia wspomnianych standardów przesłuchania dzieci ofiar handlu ludźmi oraz przestępstw przeciwko wolności seksualnej, za zasadne uznano rozszerzenie stosowania istniejącego trybu przesłuchania małoletnich, przewidzianego w art. 185a k.p.k. oraz dokonanie korekty treści art. 147 k.p.k.

Projektowane brzmienie art. 147 § 2a k.p.k. wprowadza obligatoryjność rejestrowania przebiegu przesłuchania świadka na podstawie art. 185a i 185b k.p.k. za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk. Obecnie obowiązująca regulacja pozwala na odstępianie od rejestrowania przebiegu tej czynności, jeżeli względy techniczne stoją temu na przeszkodzie. Z badań wynika, że około 60 % przesłuchań przeprowadzanych na podstawie art. 185a i 185b k.p.k. nie jest utrwalanych za pomocą urządzeń rejestrujących. Brak zapisu obrazu i dźwięku przesłuchania małoletniego może w praktyce podważać jednorazowy charakter tej czynności, generując wnioski oskarżonych o ponowne przesłuchanie świadka. Rejestracja przesłuchania i możliwość odtworzenia jego przebiegu na rozprawie lepiej zabezpiecza też realizację zasady

bezpośredniości i prawo do obrony, umożliwiając oskarżonemu, który nie ma prawa uczestniczyć osobiście w czynności przesłuchania, na śledzenie zachowania świadka i dokonanie oceny jego wiarygodności.

Jak już wspomniano, wymóg rejestrowania przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego został też wyrażony w art. 15 ust. 4 dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi. Po zaproponowanych zmianach rejestrowane będzie każde przesłuchanie pokrzywdzonego-dziecka przeprowadzone w trybie art. 185a k.p.k., czyli także przesłuchanie małoletnich, którzy w chwili przeprowadzania tej czynności ukończyli już 15 lat, jednak na podstawie art. 185a § 4 k.p.k. uznano za konieczne zastosowanie wobec nich specjalnego trybu odebrania zeznań.

Dodatkowo dokonano korekty brzmienia art. 147 § 2 k.p.k., wprowadzając względny obowiązek rejestrowania również obrazu, a nie tylko – jak dotychczas – dźwięku wymienionych tam czynności.

Zmiany projektowane w treści art. 185a i 185b k.p.k. bazują na założeniu, że w wobec małoletniego pokrzywdzonego składającego zeznania w charakterze świadka oraz małoletniego świadka niebędącego pokrzywdzonym należy stosować inny zakres i poziom ochrony w procesie karnym. Małoletni pokrzywdzony powinien być chroniony przed wtórną wiktymizacją, utrwaleniem się w jego psychice traumatycznych przeżyć wywołanych popełnionym czynem zabronionym. W przypadku świadka, który nie jest pokrzywdzonym, celem prowadzenia przesłuchania w szczególnym trybie jest przede wszystkim ograniczenie negatywnych przeżyć psychicznych związanych z samą czynnością przesłuchania. Za objęciem wyższym standardem ochrony właśnie świadków będących pokrzywdzonymi optują również obie ww. dyrektywy unijne.

Ustalenie poziomu ochrony małoletnich świadków w procesie karnym musi uwzględniać prawo oskarżonego do zadawania pytań „świadkom oskarżenia”, które gwarantuje mu art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznaje za dopuszczalne ograniczenie tego prawa w celu ochrony życia prywatnego pokrzywdzonych składających zeznania w charakterze świadków, w szczególności w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (por. wyrok z dnia 19 czerwca 2007 r. w sprawie W.S. przeciwko Polsce, § 57; wyrok z dnia 4 listopada 2008 r. w sprawie Demski przeciwko Polsce, § 38). Jednocześnie jednak podkreśla, że

dopuszczalne są tylko takie środki, które są niezbędne dla realizacji tego celu, a ich realizacja nie powinna pozbawiać oskarżonego możliwości efektywnego realizowania prawa do obrony. Zarówno zasada jednorazowego przesłuchania świadka małoletniego, jak i sam sposób przeprowadzenia tej czynności wykluczający bezpośredni udział w niej oskarżonego, ograniczają jego prawo do obrony. Dlatego rozszerzenie szczególnego trybu przesłuchania w projektowanych zmianach proponuje się tylko w takim zakresie, jaki jest konieczny dla należytej ochrony małoletnich świadków, a jednocześnie nie ogranicza w sposób nadmierny i nieusprawiedliwiony praw oskarżonego.

Wdrożenie art. 15 ust. 3 – 5 dyrektywy w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi wymagało poszerzenia katalogu spraw, w których dopuszczalne jest przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego w trybie art. 185a k.p.k. o przestępstwo handlu ludźmi, stypizowane obecnie w art. 189a Kodeksu karnego. Z tego powodu, utrzymując przyjętą konwencję, w projektowanym art. 185a k.p.k., proponuje się rozszerzenie katalogu czynów, do których będzie miał zastosowanie ten tryb przesłuchania o przestępstwa z rozdziału XXIII k.k. Jako że celem dyrektywy jest ochrona ofiar handlu ludźmi, podobne rozszerzenie katalogu przestępstw nie jest konieczne w art. 185b k.p.k., odnoszącym się do małoletnich świadków niebędących pokrzywdzonymi.

Wymienione powyżej dyrektywy unijne wymagają rozszerzenia zastosowania szczególnego trybu przesłuchania pokrzywdzonych również na małoletnich powyżej 15 roku życia w chwili przesłuchania (projektowany art. 185a § 4 k.p.k.).

Uznano ponadto za konieczne wprowadzenie obowiązku – a wobec małoletnich pokrzywdzonych powyżej 15 roku życia – możliwości stosowania szczególnego trybu przesłuchania w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej. Wielokrotne przesłuchiwanie ofiar czynów zabronionych popełnionych w taki sposób może prowadzić do wtórnej wiktyimizacji i stanowić dla nich szczególnie trudne przeżycie psychiczne. W rezultacie, wobec świadków czynów popełnionych z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, którzy nie są pokrzywdzonymi, szczególny tryb przesłuchania z art. 185a k.p.k. byłby stosowany tylko w przypadku przeprowadzenia przesłuchania wobec małoletniego, który w chwili tej czynności nie ukończył 15 lat. Natomiast w przypadku małoletnich świadków – pokrzywdzonych przestępstwem

popelnionym przy użyciu przemocy lub groźby bezprawnej, dopuszczalne będzie przesłuchanie w tym trybie również po ukończeniu 15 roku życia.

Wdrożenie ww. dyrektyw unijnych wymagało również wprowadzenia możliwości uczestniczenia w przesłuchaniu prowadzonym na podstawie art. 185a k.p.k. „osoby pełnoletniej wskazanej przez pokrzywdzonego”, o ile nie ograniczy to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

Realizując postulaty zgłaszane w piśmiennictwie, w tym przez praktyków uczestniczących w czynnościach przesłuchania małoletnich pokrzywdzonych, proponuje się następujące zmiany w treści art. 185a k.p.k.:

- podkreślenie, że do przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego powinno dochodzić tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 185a § 1 k.p.k.),
- w zdaniu trzecim projektowanego brzmienia art. 185a § 2 k.p.k. proponuje się, że podejrzany musi być reprezentowany przez obrońcę w czasie przesłuchania przeprowadzanego w tym trybie. Dlatego też, jeżeli nie posiada on obrońcy, sąd wyznaczać mu będzie obrońcę z urzędu. Cel proponowanej regulacji jest dwojaki: z jednej strony zmierza do zmniejszenia liczby ponawianych przesłuchań dzieci z uwagi na nieposiadanie obrońcy przez oskarżonego w czasie pierwszego przesłuchania. Z drugiej strony gwarantuje oskarżonemu prawo do rzetelnego procesu, zgodnie z wymogami art. 6 ust. 3 lit. d Konwencji. Jak już wspomniano, z orzecnictwa Trybunału wynika, że w przypadku pokrzywdzonych dzieci dopuszczalne są pewne odstępstwa od zapewnienia oskarżonemu prawa do zadawania im pytań bezpośrednio na rozprawie. Za akceptowalny standard uznaje się umożliwienie zadawania pytań pokrzywdzonemu na którymkolwiek etapie postępowania i za pośrednictwem obrońcy. Do naruszenia art. 6 Konwencji nie dochodzi nawet wówczas, gdy obrońca oskarżonego, prawidłowo zawiadomiony o tej czynności, zrezygnował z udziału w przesłuchaniu dziecka, a następnie nagranie tej czynności odtworzono na rozprawie (wyrok z dnia 2 lipca 2002 r. w sprawie S.N. przeciwko Szwecji). Zmiany proponowane w art. 185a § 2 k.p.k. nie wyeliminują możliwości wnioskowania o kolejne przesłuchanie małoletniego wówczas, gdy pierwsze odbyło się przed przeprowadzeniem czynności

przedstawienia zarzutów podejrzanemu. Powinny jednak ograniczyć ilość przypadków, w których do ponownego przesłuchania małoletniego dochodzi nie z powodu ujawnienia się nowych istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przeprowadzenia tej czynności, a jedynie z powodu nieposiadania obrońcy przez podejrzanego w czasie pierwszego przesłuchania małoletniego,

- w art. 185a § 3 k.p.k. proponuje się wprowadzenie obowiązku odtworzenia na rozprawie sporządzonego zapisu przebiegu przesłuchania, który byłby skorelowany z nowym brzmieniem art. 147 § 2a k.p.k,
- w paragrafie 4 art. 185a k.p.k. proponuje się rozszerzenie możliwości stosowania szczególnego trybu przesłuchania na małoletnich pokrzywdzonych czynami zabronionymi, wymienionymi w art. 185a § 1 k.p.k., którzy ukończyli 15 lat w czasie przesłuchania. Zastosowanie szczególnego sposobu przesłuchania nie następowałoby automatycznie. Zostało bowiem uzależnione od ustalenia, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na stan psychiczny pokrzywdzonego. Oceny zaistnienia tej przesłanki dokonywałby organ procesowy na tle okoliczności konkretnej sprawy, przy czym zasadą powinno być uzyskanie opinii biegłego psychologa na tę okoliczność. Jak już wspomniano, celem tej regulacji jest również wdrożenie ww. dyrektyw unijnych, które pod pojęciem dziecka nakazują rozumieć osobę poniżej 18 roku życia w chwili przesłuchania.

Proponowana zmiana treści art. 185b k.p.k. ma na celu wprowadzenie obligatoryjności stosowania specjalnego trybu przesłuchania do świadków, którzy w czasie tej czynności nie ukończyli 15 lat. Jednocześnie proponuje się rozszerzenie przypadków stosowania tego przepisu na sprawy dotyczące przestępstw przeciwko rodzinie i opiece (rozdział XXVI k.k.). W takich sprawach małoletni świadkowie składają zazwyczaj zeznania dotyczące osób im najbliższych. Z tych względów zasadne wydaje się zapewnienie im specjalnych warunków przesłuchania, o których mowa w art. 185a § 1 – 3 k.p.k.

Dostrzegając konieczność zapewnienia przyjaznych warunków przesłuchania małoletnich świadków, którzy ukończyli już 15 lat w chwili przeprowadzania tej czynności, za zasadne

uznano zaproponowanie względnej obligatoryjności przesłuchiwania takich świadków na odległość, w trybie przewidzianym w art. 177 § 1a k.p.k. (proponowany art. 185b § 2 k.p.k.).

Zgodnie z art. 177 § 1a zdanie pierwsze k.p.k. „Przesłuchanie świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiającą przeprowadzenie tej czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku”. W sprawach o przestępstwa wymienione w art. 185b § 1 k.p.k., organ procesowy będzie uprawniony przesłuchać małoletniego świadka powyżej 15 roku życia przy wykorzystaniu urządzeń technicznych, „jeżeli należy się obawiać, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny”. Pierwsza z przesłanek zastosowania tego trybu przesłuchania jest identyczna z przewidzianą w art. 390 § 2 k.p.k. podstawą czasowego wydalenia oskarżonego z sali rozpraw. Stwierdzenie zaistnienia drugiej przesłanki może mieć miejsce przy udziale biegłego psychologa, przewidzianym już obecnie w art. 192 § 2 k.p.k.

W proponowanym art. 185b § 3 k.p.k. rozszerza się wyłączenie stosowania specjalnego trybu przesłuchania w stosunku do małoletnich świadków, których czyny zabronione pozostają w związku z czynem, o który toczy się postępowanie.

W rezultacie projektowanych zmian normatywnych małoletnim świadkom zapewnione zostaną różne poziomy ochrony, uzależnione od ich wieku oraz tego, czy posiadają w postępowaniu karnym status pokrzywdzonego:

- do pokrzywdzonych, którzy nie ukończyli lat 15 w chwili przesłuchania, zastosowanie znajdzie zasada jednorazowego prowadzenia tej czynności w szczególnych warunkach (jak dotychczas), przy czym: 1) rozszerzeniu ulega katalog czynów, do których ma zastosowanie ten tryb przesłuchania o wszystkie przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej oraz z rozdziału XXIII k.k.; 2) wprowadza się klauzulę, że należy sięgać po to źródło dowodowe jedynie w celu ustalenia istotnych okoliczności sprawy (projektowany art. 185a § 1 k.p.k.),
- do świadków niebędących pokrzywdzonymi, którzy w chwili przesłuchania nie ukończyli lat 15, obligatoryjne będzie stosowanie szczególnego trybu przesłuchania z art. 185a § 1 – 3 k.p.k., gdy ich zeznania mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, zgodnie z projektowanym brzmieniem art. 185b § 1 k.p.k.

zostało ono przewidziane w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa z rozdziału XXV i XXVI Kodeksu karnego (w stosunku do stanu obecnego katalog przestępstw został uzupełniony o te z rozdziału XXVI k.k.),

- wobec małoletnich pokrzywdzonych, którzy ukończyli 15 lat w chwili przesłuchania przewidziano możliwość zastosowania zasady jednorazowego przesłuchania w szczególny sposób, określony w art. 185a § 1 – 3 k.p.k., zarezerwowaną dla spraw o przestępstwa wymienione w art. 185a § 1 k.p.k. i uzależnioną od zaistnienia okoliczności wskazanych w art. 185a § 4 k.p.k.,
- wobec małoletnich świadków, którzy ukończyli 15 lat w chwili przesłuchania w sprawach o przestępstwa wymienione w art. 185b § 1 k.p.k. przewidziano względnie obligatoryjne przesłuchanie przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość, bez konieczności bezpośredniego kontaktu z oskarżonym (art. 185b § 2 k.p.k.).

Dla wszystkich pozostałych świadków, bez względu na ich wiek art. 177 § 1a k.p.k. już obecnie przewiduje możliwość przesłuchania ich na odległość, bez konieczności osobistego zetknięcia się z oskarżonym. Ten sposób przesłuchania może znaleźć zastosowanie w szczególności w razie konieczności przesłuchania małoletnich świadków w sprawach o przestępstwa nieobjęte katalogiem przewidzianym w art. 185a i 185b k.p.k.

Zmiany w treści art. 202 § 5 k.p.k. pozostają w ścisłym związku z tymi, które wprowadzone zostały w art. 79 § 1 i § 4 k.p.k. Stwierdzenie przesłanek określonych w art. 79 § 1 pkt 4 k.p.k., służących do oceny możliwości realizacji przez oskarżonego przysługującego mu prawa do obrony, wymaga niejednokrotnie wiadomości specjalnych. Dlatego też w przepisie art. 202 § 5 k.p.k. doprecyzowano dotychczasowy zapis dotyczący treści, jakie powinna zawierać opinia biegłych lekarzy-psychiatrów, o wymóg zamieszczania przez biegłych w treści opinii wskazań, czy aktualny (to jest relacjonowany do czasu toczącego się postępowania) stan psychiczny oskarżonego pozwala mu na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny. Pozostałe wymogi co do tego, jakie treści powinna zawierać opinia składana przez biegłych lekarzy psychiatrów, nie uległy zmianom w porównaniu z brzmieniem przepisu przed nowelizacją.

Zmiana art. 203 § 2 k.p.k. polega na uzupełnieniu jego zdania trzeciego o odesłanie do odpowiedniego stosowania art. 156 § 5a k.p.k. Ponieważ nie ulega wątpliwości, że umieszczenie oskarżonego w zamkniętym zakładzie leczniczym stanowi ingerencję w konstytucyjne prawo do wolności osobistej, brak jest – zdaniem projektodawców – uzasadnienia dla funkcjonowania niższego standardu procedowania w przedmiocie takiego umieszczenia niż w przypadku orzekania o pozbawieniu oskarżonego wolności poprzez jego tymczasowe aresztowanie. Ponieważ obecnie, zarządzenie obserwacji psychiatrycznej może nastąpić tylko w przypadku ustalenia, że zachodzi duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił zarzucane mu przestępstwo, proponuje się aby podejrzany, wobec którego ma być zarządzona detencja uzyskać dostęp do akt postępowania przygotowawczego w takim samym zakresie jak podejrzany, wobec którego rozważana jest kwestia jego tymczasowego aresztowania. Z uwagi na nieograniczony dostęp stron do akt na etapie postępowania przed sądem, podobna gwarancja nie jest już niezbędna po wniesieniu aktu oskarżenia.

Zmiana przepisu art. 209 § 4 k.p.k. ma na celu podkreślenie że otwarcia zwłok winien dokonywać w miarę możliwości, a więc przede wszystkim, biegły będący lekarzem z zakresu medycyny sądowej. Jedynie w wypadku trudności w tym zakresie, może ich dokonać jako biegły inny lekarz. W dotychczasowym stanie prawnym przyjmuje się ogólnie, że otwarcia zwłok dokonuje biegły lekarz bez żadnego dookreślenia specjalności tego lekarza, co nie zmusza organów ścigania do poszukiwania w miarę szybko biegłego z zakresu medycyny sądowej, a w konsekwencji nierzadko czynności tej dokonuje inny lekarz, co może i prowadzi niekiedy do błędnych ustaleń faktycznych. Rozwiązanie obecne jest tym bardziej nieprawidłowe, że w przypadku zwykłych oględzin zwłok przyjmuje się, iż dokonuje się ich z udziałem w miarę możliwości lekarza z zakresu medycyny sądowej. Tym bardziej zatem wymóg taki powinien być wyraźnie zapisany przy otwarciu zwłok, czyli sekcji.

9. Środki przymusu i odszkodowanie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu procesowego

Zmiany w zakresie środków przymusu, które to środki wkraczają w sferę konstytucyjnie chronionych praw i wolności osobistych, mają na celu uściślenie wymogów stosowania tzw. zatrzymania prokuratorskiego, wzmocnienie pozycji oskarżonego, ograniczenie stosowania najsurowszego z tych środków, czyli tymczasowego aresztowania,

doprecyzowanie wymogów wniosku o zastosowanie tego środka, jak i uzasadnienia jego stosowania, a także doprecyzowanie warunków stosowania zabezpieczenia majątkowego, które w istotny sposób wkracza w sferę chronionego konstytucyjnie prawa własności, a praktyka dostarcza dowodów na nie zawsze właściwe stosowanie takiego zabezpieczenia. Ze zmianami tymi korespondują później zmiany dotyczące przepisów rozdziału 58 k.p.k. o odszkodowaniu za niesłuszne stosowanie takich środków. Prawa osoby zatrzymanej (art. 245 k.p.k.). Zmiana przepisu § 2 art. 245 k.p.k. związana jest z koniecznością dostosowania obowiązującej regulacji do wymogów wynikających z art. 41 pkt 2 Konstytucji, poprzez zapewnienie zatrzymanemu możliwości zawiadomienia o zatrzymaniu także wskazanej przez niego osoby innej niż osoba najbliższa. Obowiązujące w tym zakresie przepisy, poprzez odwołanie wyłącznie do art. 261 § 1 i 3 k.p.k., wyłączają taką możliwość, albowiem o dokonanych zatrzymaniu należy zawiadomić, na żądanie zatrzymanego jedynie osobę najbliższą. Zatrzymanemu w ramach tego uprawnienia przysługuje wybór, kogo spośród osób najbliższych chce o swoim zatrzymaniu powiadomić. Art. 245 § 2 k.p.k. nie odsyła natomiast do § 2 art. 261 k.p.k., który daje możliwość powiadomienia także innej osoby, spoza kręgu osób najbliższych określonego w art. 115 § 11 k.k. Tymczasem, zgodnie z powołanym przepisem Konstytucji, każdemu pozbawionemu wolności nie na podstawie wyroku sądowego przysługuje prawo wyboru, czy chce aby o dokonanych zatrzymaniu została powiadomiona rodzina, czy inna wskazana osoba. Proponowana zmiana powoduje, że możliwe będzie zawiadomienie więcej niż jednej osoby, obok osoby najbliższej dotyczyć może bowiem także innej wskazanej osoby. Oznacza to wprowadzenie jednolitego rozwiązania w zakresie kręgu osób podlegających zawiadomieniu zarówno w przypadku tymczasowego aresztowania, jak i zatrzymania.

Zatrzymanie prokuratorskie (art. 247 k.p.k.). Zmiany w tym zakresie otwiera modyfikacja art. 247 k.p.k. dotycząca tzw. zatrzymania prokuratorskiego. Niezbędna jest modyfikacja całego obecnego art. 247 k.p.k. i przyjęcie, że zatrzymanie i doprowadzenie na zarządzenie prokuratora będzie mogło nastąpić zarówno wobec osoby podejrzanej, jak i podejrzanego, co do tego pierwszego podmiotu – z uwagi na potrzebę przedstawienia zarzutów, co do tego drugiego – dla konieczności dokonania zmiany zarzutów, a nadto co do każdej z tych osób – dla przeprowadzenia badań lub innych czynności wskazanych odpowiednio w art. 74 § 2 lub 3 k.p.k., i to niezależnie od zakładanej w nowym proj. § 3a art. 74 k.p.k. możliwości takiego zatrzymania i doprowadzenia przy odmowie poddania się przez nich tym badaniom

i czynnościom – pod warunkiem że istnieje uzasadniona obawa, iż: a) osoba ta nie stawi się na wezwanie, albo że b) podejmie ona w inny bezprawny sposób działania utrudniające postępowanie lub gdy c) zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania wobec niej środka zapobiegawczego (nowe § 1 i 2). Niezbędne jest wprowadzenie konieczności niezwłocznego dokonania badań lub czynności, dla których zastosowano zatrzymanie i doprowadzenie, z nakazem zwolnienia zatrzymanego po ich dokonaniu, co naturalne, przez prokuratora lub inny organ postępowania przygotowawczego, który wnosił o to zatrzymanie i doprowadzenie, chyba że prokurator ma też rozstrzygnąć w kwestii środka zapobiegawczego, kiedy to również niezwłocznie – po dokonaniu tych badań lub czynności i wymaganym wówczas przez art. 249 § 3 k.p.k. przesłuchaniu podejrzanego – powinien on zdecydować w przedmiocie tego środka i o zwolnieniu zatrzymanego lub wystąpieniu do sądu o tymczasowe aresztowanie (proj. nowy § 3). Przy czym zaznaczyć należy, iż o ile decyzja o zatrzymaniu leży wyłącznie w gestii prokuratora, o tyle samo przeprowadzenie czynności z udziałem osoby podejrzanej i podejrzanego, będzie mogło zostać przeprowadzone także przez inne organy postępowania przygotowawczego np. Policję, czy finansowy organ dochodzenia, co wynika jednoznacznie z brzmienia projektowanego art. 247 § 4 k.p.k. Proponuje się też utrzymanie, istniejącego dotąd, odpowiedniego stosowania do zatrzymania z art. 247 k.p.k. przepisu art. 246 k.p.k. o zażaleniu do sądu na to zatrzymanie (proj. nowy § 5) i doprecyzowanie, że wykonanie zarządzenia prokuratora o zatrzymaniu i doprowadzeniu wykonuje tu Policja lub inny organ wskazany w art. 312 k.p.k. według swojej właściwości, a wobec żołnierza odpowiednie organy wojskowe (proj. nowy § 6).

Środki zapobiegawcze

Zmiany w tym zakresie obejmują kilkanaście przepisów kodeksu i obostrzają wymogi stosowania najsurowszego z nich, czyli tymczasowego aresztowania, precyzyjnie określając też podstawy stosowania wszystkich środków zapobiegawczych, zasady żalenia się na nie i wzmacniają w tej sferze prawo do obrony. W pierwszym ze zmienianych tu przepisów, art. 249 § 5 k.p.k., dotyczącym prawa do udziału prokuratora i obrońcy w posiedzeniu sądu dotyczącym przedłużenia tymczasowego aresztowania oraz rozpoznawania zażalenia na jego zastosowanie lub przedłużenie, dodaje się zdanie drugie, przyjmując, że gdy oskarżony, którego środek ten dotyczy, nie ma obrońcy, ustanawia się mu obrońcę z urzędu dla zapewnienia mu obrony formalnej w zakresie wskazanych czynności. W aktualnym stanie

prawnym takiego wymogu nie było, zatem dopuszczano możliwość braku w ogóle reprezentacji oskarżonego na tych posiedzeniach, co z uwagi na to, że chodzi o pozbawianie człowieka wolności, budzi zasadne zastrzeżenia, tak od strony konstytucyjnej, jak i konwencyjnej. Nadal jednak nie będzie wymagane każdorazowe sprowadzanie samego oskarżonego (podejrzanego) na wskazane posiedzenia, a i niestawienie się prokuratora lub obrońcy na to posiedzenie mimo prawidłowego powiadomienia nie będzie tamowało rozpoznania sprawy. Niezbędne będzie natomiast zmodyfikowanie rozporządzenia wykonawczego Ministra Sprawiedliwości dotyczące opłat za czynności adwokackie, aby objąć nim także opłaty dla obrońcy z urzędu ustanowionego ad hoc tylko do określonej czynności procesowej – tu udziału w posiedzeniu, o którym mowa w art. 249 § 5 k.p.k. – z tym wszak, że w razie obciążenia, następnie w wyroku, kosztami procesu oskarżonego, do kosztów, jakie będzie on musiał uiścić Skarbowi Państwa, włączona będzie także owa opłata. Dalsze zmiany, dotyczące dodania art. 249a k.p.k. oraz modyfikacji art. 250 i 251 k.p.k., odnoszą się do podstaw dowodowych stosowania tymczasowego aresztowania oraz wymogów wniosku prokuratora o zastosowanie tego środka i uzasadnienia postanowienia sądu o zastosowaniu każdego środka zapobiegawczego, w tym i tymczasowego aresztowania. Dodawany art. 249a k.p.k. formułuje, czego dotąd w kodeksie nie było, podstawy dowodowe postanowień o zastosowaniu lub przedłużeniu tymczasowego aresztowania i jest powiązany z rozwiązaniem zawartym w § 5a art. 156 k.p.k. (także zmienianym). Ponieważ w tym ostatnim przepisie zakłada się wymóg udostępnienia podejrzanemu i jego obrońcy akt sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku o tymczasowe aresztowanie. Art. 249a k.p.k. kierowany jest do sądu i zakłada, że podstawą orzeczenia o zastosowaniu lub przedłużeniu omawianego środka zapobiegawczego mogą być jedynie ustalenia poczynione na podstawie owych jawnych dla tych podmiotów dowodów. Sąd w tym zakresie nie będzie więc mógł czynić podstawą faktyczną postanowienia tego, co wynika z innych zawartych w aktach dowodów, których nie ujawniono podejrzanemu i obrońcy, co obecnie jest możliwe (zob. aktualny § 5a art. 156 k.p.k., dodany przez ustawę z dnia 16 lipca 2009 r. Dz. U. Nr 127, poz. 1051), choć trudno to pogodzić z zasadą prawa do obrony (art. 6 k.p.k.). Istnienie takich dowodów w aktach przekazanych sądowi nie będzie więc mogło stwarzać podstawy do dokonywania w oparciu o nie ustaleń rzutujących na orzeczenie o tymczasowym aresztowaniu. Proponowany art. 249a k.p.k. w swoim zdaniu drugim zobowiązuje jednak sąd do uwzględniania z urzędu także okoliczności, których prokurator nie ujawnił tym podmiotom, ale tylko odnośnie do tych, które są korzystne dla oskarżonego; sąd będzie

wówczas zobligowany do ich ujawnienia na posiedzeniu, na którym rozstrzyga w kwestii tymczasowego aresztowania, co umożliwi też obronie stosowną argumentację, a prokuratorowi ustosunkowanie się przed sądem do tych okoliczności na tle dowodów wskazanych na poparcie wniosku o zastosowanie tego środka. Natomiast nowy § 2a art. 250 k.p.k. formułuje – niewystępujące dotąd wprost w kodeksie – wymogi, jakie spełniać powinno uzasadnienie wniosku prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Konsekwencją tej zmiany jest także modyfikacja art. 251 § 3 k.p.k., normującego uzasadnienie postanowienia sądu o zastosowaniu tego środka. Proponowany § 2a art. 250 k.p.k. przyjmuje, że we wniosku o zastosowanie tymczasowego aresztowania prokurator powinien: a) po pierwsze wymienić dowody, które wskazują na zaistnienie – wymaganej przez art. 249 § 1 k.p.k. – przesłanki dużego prawdopodobieństwa, że podejrzany popełnił zarzucane mu przestępstwo, b) po wtóre wskazać okoliczności, z których wynika określona obawa bezprawnego utrudniania przez podejrzanego postępowania lub możliwość popełnienia przez niego nowego ciężkiego przestępstwa, a więc również wykazać je określonymi dowodami, z tym że, co naturalne, nie muszą to być tzw. dowody ścisłe, ale i swobodne, nadal jednak tylko dowody legalnie (zgodnie z prawem) uzyskane, a więc mogące stanowić dowód oraz c) po trzecie wykazać w związku z nimi istnienie określonej podstawy prawnej do stosowania tego środka zapobiegawczego – podstawy te wskazane są w modyfikowanym także art. 258 § 1 – 3 k.p.k. – i konieczności jego stosowania, co z kolei wiąże się z warunkiem przewidzianym w § 1 art. 257 k.p.k., według którego tymczasowego aresztowania nie stosuje się, gdy wystarczający jest inny środek zapobiegawczy oraz założonym w nowym § 4 art. 258 k.p.k. wymogiem uwzględniania stopnia nasilenia zagrożenia danej obawy w określonym stadium procesu. Przy dopełnianiu wymogów określonych w § 2a art. 250 k.p.k. należy uwzględnić wskazany wcześniej art. 249a k.p.k., co oznacza, że muszą one być oparte wyłącznie na dowodach ujawnionych podejrzanemu i obrońcy. Należy tu mieć też na uwadze, że w orzecznictwie i doktrynie zgodnie przyjmuje się, że przedłużanie tymczasowego aresztowania jest także jego stosowaniem, tyle że dalszym, zatem wymogi wskazane w art. 250 § 2a k.p.k. dotyczą odpowiednio także wniosku prokuratora o przedłużenie stosowania tego środka zapobiegawczego. Powiązana z rozwiązaniem przyjętym w powyższym przepisie modyfikacja § 3 art. 251 k.p.k. sprowadza się do wprowadzenia również odnośnie do uzasadnienia postanowienia sądu o zastosowaniu każdego środka zapobiegawczego, a nie tylko o tymczasowym aresztowaniu (i jego przedłużeniu), dodatkowego wymogu wykazania w nim istnienia w danej sprawie także

konkretnych okoliczności wskazujących na określone zagrożenia ze strony podejrzanego dla prawidłowego toku procesu lub na możliwość popełnienia przez niego, jeżeli nie zastosuje się danego środka, nowego ciężkiego przestępstwa, a nie tylko – jak obecnie, co nadal również pozostanie aktualne – dowodów świadczących, że popełnił on przestępstwo oraz okoliczności wskazujących na podstawę prawną stosowania środka zapobiegawczego oraz konieczność (potrzebę) jego stosowania, zaś przy tymczasowym aresztowaniu jeszcze i wykazania, że inny środek jest niewystarczający. Odnośnie do potrzeby i niezbędności określonego środka sąd będzie musiał mieć jednak na uwadze także wymóg uwzględniania okoliczności wskazanych w nowym § 4 art. 258 k.p.k., którym – co już naturalne – musi dać wyraz także w uzasadnieniu orzeczenia. Zatem zbędna jest tu nadmierna kazuistyka, która w art. 251 § 3 k.p.k. obejmowałaby także i te okoliczności, gdyż mieszczą się one w wymogu wskazania w uzasadnieniu potrzeby i konieczności stosowania danego środka zapobiegawczego. Kolejne zmiany, dotyczące art. 252, 254 i 257 k.p.k., odnoszą się do zaskarżania postanowień dotyczących środków zapobiegawczych oraz tzw. warunkowego tymczasowego aresztowania. W art. 252 k.p.k. modyfikacja dotyczy § 1 i 3 tego przepisu i ma na celu dostosowanie przepisu do rozwiązań płynących z innych norm kodeksu (§ 1) oraz przyspieszenie procedowania zażaleniowego w sprawach dotyczących środków zapobiegawczych (§ 3). Obecnie w § 1 przyjmuje się, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie takiego środka przysługuje „na zasadach ogólnych”, a więc do organu wyższego rzędu, „z wyjątkiem, o którym mowa w § 2”, mimo że także z innych uregulowań wynikają wyjątki w tej materii, gdyż zakłada się tam tzw. instancję poziomą (zob. art. 263 § 5 czy art. 426 § 2 k.p.k.). Także i niniejszy projekt zakłada dodatkową regulację w tej kwestii, gdyż w proponowanym art. 538 § 2 k.p.k. zakłada zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego o zastosowaniu tymczasowego aresztowania po uchyleniu wyroku w trybie kasacji, przyjmując, że sądem odwoławczym będzie tu równorzędny skład Sądu Najwyższego. Z tych też względów dokonuje się zmiany w treści § 1 art. 252 k.p.k., przyjmując, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego służy nadal na zasadach ogólnych, „chyba że ustawa stanowi inaczej”, co obejmie zarówno dotychczasowy wyjątek z § 2, jak i odmienne regulacje w tej kwestii wynikające z innych przepisów kodeksu. Natomiast zmiana w § 3 art. 252 k.p.k., który dotychczas ogranicza się jedynie do przyjęcia, że zażalenie w przedmiocie środka zapobiegawczego sąd rozpoznaje niezwłocznie, polega na uzupełnieniu tego przepisu o wskazanie, że – gdy dotyczy ono tymczasowego aresztowania – powinno to nastąpić „nie później niż przed upływem 7 dni” od przekazania tego zażalenia wraz z aktami sądowi

odwoławczemu. Jest to reakcja na występujące niestety w praktyce przypadki zdecydowanie dłuższego czasu rozpoznawania takich zażaleń, a należy mieć na uwadze, że dotyczą one pozbawienia obywatela wolności, czyli wkraczania w konstytucyjnie chronioną wolność osobistą, zatem w tym zakresie niezbędne są określone, w tym terminowe, rygory także dla działania sądów. Natomiast zmiana w treści art. 254 § 2 k.p.k. dotyczy zażalenia, ale na postanowienie w przedmiocie wniosku oskarżonego o zmianę lub uchylenie stosowanego dotąd wobec niego środka zapobiegawczego i ma na celu doprecyzowanie tego przepisu. W obecnym brzmieniu mówi on na wstępie ogólnie o wniosku oskarżonego, co dopiero w powiązaniu z § 1 pozwala przyjąć, że chodzi o każdy wniosek o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego, ale w końcowym fragmencie jest już mowa tylko o tymczasowym aresztowaniu, a nie o wszystkich takich środkach, co budzi zasadne wątpliwości odnośnie do rozumienia tego przepisu. Dla ich wyeliminowania, uwzględniając stanowisko reprezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przyjmuje się w proponowanym § 2 art. 254 k.p.k., że chodzi tu jedynie o postanowienie w kwestii wniosku o uchylenie lub zmianę tymczasowego aresztowania, a nie o orzeczenia dotyczące wniosków związanych z innymi, nieizolacyjnymi środkami zapobiegawczymi. I tylko w takim wypadku ogranicza się terminem możliwość zażalenia na rozstrzygnięcia dotyczące kolejnych wniosków oskarżonego w tej kwestii, zachowując dotychczasowy wymóg, by był to nadal odstęp 3 miesięcy od wydania poprzedniej decyzji w tym przedmiocie. Przy wnioskach dotyczących pozostałych środków zapobiegawczych nie istniałoby już żadne terminowe ograniczenie w ich składaniu. Ostatnia z prezentowanych tu zmian, dotycząca art. 257 § 2 k.p.k., wiąże się z możliwością stosowania tymczasowego aresztowania z jednoczesnym zastrzeżeniem, że środek ten ulegnie zmianie z chwilą złożenia, nie później niż w wyznaczonym terminie, określonego poręczenia majątkowego (tzw. aresztowanie warunkowe). Zmiana sprowadza się do uzupełnienia zakładającego, że na wniosek oskarżonego lub jego obrońcy sąd może przedłużyć termin złożenia takiego poręczenia. Ma ona istotne znaczenie praktyczne dla oskarżonego, upraszczając przy tym procedowanie sądu. Rzecz bowiem w tym, że obecnie nie ma możliwości wydłużania ustalonego w orzeczeniu terminu złożenia poręczenia, a w razie zgromadzenia środków na poręczenie po wyznaczonym terminie, niezbędne staje się odrębne ponowne procedowanie w kwestii przyjęcia poręczenia majątkowego i następnie w kwestii zwolnienia aresztowanego. Proponowany przepis pozwala, w razie trudności ze zgromadzeniem kwoty poręczenia w ustalonym terminie, na wystąpienie o jego przedłużenie, a później z chwilą złożenia tego poręczenia w nowym terminie następowałoby już zwolnienie

aresztowanego. Szczególnie ważne zmiany dotyczą podstaw stosowania środków zapobiegawczych (art. 258 k.p.k.) i ograniczeń w stosowaniu tymczasowego aresztowania (art. 259 § 3 k.p.k.), tu także od strony czasowej (art. 263 § 4b k.p.k.).

Zmiana art. 258 k.p.k. wiąże się, po pierwsze z tym, że obecnie przepis ten w istocie określa podstawy szczególne tymczasowego aresztowania (§ 1 – 3), a jedynie na końcu (§ 4) nakazuje stosować je odpowiednio do innych środków zapobiegawczych, nie wskazując żadnych kryteriów, jakimi należy się kierować przy sięganiu po ów inny środek zapobiegawczy, po drugie zaś – nie zawsze prawidłowym stosowaniem podstaw z obecnego § 2 (zagrożenie karą lub kara wymierzona nieprawomocnie), kiedy to, jak wskazuje praktyka, dochodzi do automatycznego niejako stosowania tymczasowego aresztowania z uwagi na orzeczoną lub grożącą karę, bez analizy jak się to ma do obaw wskazanych w § 1, a więc do zagrożenia dla prawidłowego dalszego toku procesu, skoro właśnie to owo zagrożenie jest w ujęciu art. 249 § 1 k.p.k. podstawą ogólną stosowania każdego środka zapobiegawczego. Mając na uwadze powyższe zastrzeżenia co do obecnego rozwiązania zawartego w art. 258 k.p.k. i praktyczne konsekwencje aktualnego ujęcia, projekt zakłada nowe jego sformułowanie. W § 1 tego przepisu, utrzymując dotychczas wskazane tam określone obawy odnośnie do zagrożeń dla prawidłowego toku postępowania (ukrycia się lub ucieczki oraz matactwa), wyraźnie przyjmuje się, że ustanowione podstawy odnoszą się do stosowania zarówno tymczasowego aresztowania, jak i pozostałych środków zapobiegawczych. W tym wypadku owe obawy muszą być uzasadnione, tzn. muszą wynikać z określonych ustaleń dokonanych w dotychczasowym postępowaniu. Istotnym uzupełnieniem tego przepisu oraz postaw określonych dalej w § 2 i 3, jest nowy § 4, w którym wyraźnie wskazano, że przy stosowaniu określonego środka należy mieć na uwadze zarówno rodzaj i charakter określonych obaw, jak i nasilenie ich zagrożenia dla prawidłowego toku procesu w danym jego stadium, a więc także w miarę zabezpieczania materiału dowodowego sprawy. Z kolei w § 2, utrzymując rozwiązanie, zakładające istnienie powodu do stosowania środka zapobiegawczego z racji orzeczonej już, ale nieprawomocnie, kary pozbawienia wolności określonego rozmiaru lub zagrożenia tą karą z uwagi na zarzut zbrodni bądź poważnego występku, wyraźnie odniesiono to do każdego takiego środka, a nie jak dotąd tylko do tymczasowego aresztowania i pośrednio jedynie do pozostałych, ale też – co istotne – wskazano, że z tych powodów, czyli z racji owej kary, mają wynikać obawy, o jakich w § 1, co należy wówczas wykazać w uzasadnieniu orzeczenia. Chodzi zatem o wyraźne powiązanie podstaw, o jakich mowa

w § 2, z określoną obawą, wskazaną w § 1 art. 258 k.p.k. Podkreślono przy tym, że nie chodzi, jak obecnie, o stosowanie środka uzasadniane „groźącą oskarżonemu surową karą”, lecz że obawy określone w § 1, jako uzasadniające jego stosowanie, wynikać tu mogą „także”, a więc nie tylko, „z surowości groźącej oskarżonemu kary”, czyli że, po pierwsze – mogą one nadal płynąć z określonych ustaleń wskazujących wprost na obawy wymienione w § 1, i po wtóre, że nie chodzi jedynie o karę wynikającą z samego ustawowego zagrożenia, określonego w naruszonym przepisie prawa karnego, którego naruszenie mu się zarzuca lub przypisuje, ale także z mających do niego zastosowanie przepisów części ogólnej Kodeksu karnego. Podniesiono też progi kary pozbawienia wolności, przy której wchodzić może w grę § 2 art. 258 k.p.k., przyjmując, że gdy chodzi o karę wymierzoną już nieprawomocnie (tzw. areszt międzyinstancyjny), to winna to być kara pozbawienia wolności „wyższa niż 3 lata”, a nie jak dotąd „nie niższa niż 3 lata”. Chodzi bowiem o ograniczenie stosowania środków zapobiegawczych z racji obaw wywodzonych z samej surowości groźącej kary. Zmiany w § 3 art. 258 k.p.k. sprowadzają się z kolei jedynie do przyjęcia, że określona tu podstawa odnosić się ma wprost do każdego środka zapobiegawczego, a nie jak dotąd do tymczasowego aresztowania i tylko pośrednio do innych środków. W związku z tym także § 3 zostaje przywołany we wspomnianym już nowym § 4, a więc i do niego miałby zastosowanie wymóg uwzględniania, przy sięganiu po środek zapobiegawczy z tej przyczyny, nasilenia się płynącego z określonej tu sytuacji zagrożenia dla postępowania w trakcie jego stopniowego przesuwania się przez poszczególne stadia i ich fazy. Natomiast zmiana dokonana w art. 259 § 3 k.p.k. ma na celu ograniczenie możliwości stosowania już tylko tymczasowego aresztowania w sprawach błahszej natury. Obecnie środek ten jest tu wyłączony przy występkach zagrożonych karą do 1 roku i to tylko względnie, gdyż nie dotyczy osoby ujętej na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem (obecny § 3 art. 259 k.p.k.). Proponowana zmiana sprowadza się do podniesienia granicy zagrożenia, przy których środek ten byłby niedopuszczalny, do lat 2 i to z wyłączeniem możliwości stosowania go przy czynie o takim zagrożeniu, gdy tylko sprawcę ujęto na gorącym uczynku lub w pościgu. Chodzi bowiem cały czas o czyn błahy, a z drugiej strony o konstytucyjnie chronioną wolność człowieka. Pozostałyby jednak aktualne wyłączenia tego ograniczenia płynące z niezmienionego § 4 art. 259 k.p.k., a więc w razie ukrywania się lub ucieczki podejrzanego albo bezprawnego utrudniania przez niego procesu – nie chodzi tu o same obawy takich zachowań, lecz już o ich zaistnienie w toku procesu – oraz w razie niemożności ustalenia jego tożsamości. Poważniejsze ograniczenie zakłada się w nowym § 4b art. 263 k.p.k. Wyłącza się tu bowiem

możliwość przedłużenia przez Sąd Apelacyjny, odpowiednio na wniosek prokuratora lub sądu, maksymalnego okresu stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym i w stadium sądowym procesu określone art. 263 § 2 i 3 k.p.k., czyli 12-miesięcznego w pierwszym z tych stadiów i 2 letniego w drugim. Wyłączenie to byłoby uzależnione od realnie grożącej oskarżonemu kary za zarzucane mu przestępstwo, a więc od oceny Sądu Apelacyjnego, czy w realiach danej sprawy możliwa kara przekroczy, czy nie przekroczy wskazanych w tym przepisie granic. Przy przedłużaniu czasu trwania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym na okres ponad roku, wprowadzono zakaz dalszego jego przedłużania, gdy owa realnie grożąca kara in concreto nie przekroczy 3 lat pozbawienia wolności, zaś w stadium sądowym – przy przedłużaniu aresztowania na ponad 2 lata – jeżeli nie przekroczy ona lat 5 pozbawienia wolności. W obu wypadkach zatem chodziłoby o sytuacje, gdy w razie skazania okres tymczasowego aresztowania, podlegającego zaliczeniu, wynosi już co najmniej 1/3 możliwej przyszłej kary (w postępowaniu przygotowawczym) lub nawet nieco więcej (w postępowaniu sądowym). Zakaz ów nie działałby jednak, gdyby konieczność przedłużenia wynikała z celowego przewlekania postępowania przez oskarżonego. Rozwiązanie to przeciwdziałać ma dłuższemu aresztowaniu podejrzanych w sprawach drobniejszej jednak natury, a więc sytuacjom, gdy po skazaniu i zaliczeniu na poczet kary okresu tymczasowego aresztowania skazanemu pozostaje do odbycia niktła jedynie część kary, jak i przypadkom, gdy mimo stosunkowo niewielkiej szkodliwości czynu, orzeczona kara jest dość surowa z uwagi na długo stosowane tymczasowe aresztowanie, aby zaliczyć je na poczet kary, gdyż mogłoby wchodzić w grę odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne aresztowanie. Nie chodzi zatem na gruncie proponowanego przepisu o wprowadzenie sztywnych maksymalnych terminów dla tymczasowego aresztowania, lecz przyjęcie względnie maksymalnych terminów stosowania tego środka przy przestępstwach mniejszej wagi. Z tymczasowym aresztowaniem wiążą się jeszcze zmiany w zakresie przepisów art. 260, art. 261 § 2, art. 264 § 3 i 279 § 3 k.p.k. Pierwszy z tych przepisów, art. 260 k.p.k., aktualnie umożliwia wykonywanie tymczasowego aresztowania, gdy wymaga tego stan zdrowia oskarżonego, „w odpowiednim zakładzie leczniczym”. Kontrowersje budzi w związku z tym, czy zakładem takim jest też zakład psychiatryczny lub leczenia odwykowego, gdy w toku procesu ujawniły się stany chorobowe oskarżonego w tym zakresie. Dla przecięcia tych wątpliwości proponuje się wyraźne zastrzeżenie w końcowym fragmencie art. 260 k.p.k., że może to być umieszczenie

„w odpowiednim zakładzie leczniczym, w tym w zakładzie psychiatrycznym lub zakładzie leczenia odwykowego”.

Z rozwiązaniem tym koresponduje zmiana art. 264 § 3 k.p.k. Obecnie przepis ten ogólnikowo jedynie zakłada, że „Jeżeli umorzenie następuje z powodu niepoczytalności oskarżonego, można utrzymać tymczasowe aresztowanie do czasu rozpoczęcia wykonywania środka zabezpieczającego”. Przepis budzi zasadne zastrzeżenia, gdyż po pierwsze nie każde umorzenie z powodu niepoczytalności oskarżonego musi oznaczać orzeczenie środka zabezpieczającego, po wtóre brak tu w ogóle wskazania ściśle określonego okresu stosowania tymczasowego aresztowania w razie orzeczenia izolacyjnego środka zabezpieczającego, co pozostaje w sprzeczności z art. 251 § 2 k.p.k. wymagającym określenia w treści postanowienia o tymczasowym aresztowaniu zarówno czasu jego trwania, jak i terminu do którego ma on trwać, a po trzecie brak tu określenia, gdzie wykonuje się tymczasowe aresztowanie po nieprawomocnym orzeczeniu izolacyjnego środka zabezpieczającego. Nie można tu zaś nie pamiętać, że chodzi przecież o pozbawienie obywatela wolności. Dlatego w projektowanej zmianie art. 264 § 3 k.p.k. przyjmuje się wyraźnie, że chodzić ma jedynie o sytuacje, gdy orzeczono już środek zabezpieczający polegający na umieszczeniu sprawcy w zakładzie zamkniętym (kwestie tego orzekania od strony procesowej normują art. 324, 354 i 380 k.p.k., a od strony karnomaterialnej art. 93 – 96 k.k.). Zakłada się następnie, że w takim wypadku można wprowadzić zastosować tymczasowe aresztowanie do czasu rozpoczęcia wykonywania owego środka, ale nie dłużej niż na okres 3 miesięcy, co sprzyjać ma przyspieszeniu dalszej procedury w celu wykonania orzeczenia, z możliwością jednorazowego przedłużenia, w szczególnie uzasadnionym przypadku o jeden miesiąc. Wreszcie wyraźnie wskazuje się, że w takim wypadku tymczasowe aresztowanie „wykonuje się” w warunkach umożliwiających stosowanie odpowiedniego leczenia, terapii, rehabilitacji, a także resocjalizacji, w zależności od przyczyn, które leżą u podstaw niepoczytalności i to wymagającej umieszczenia sprawcy czynu w określonym zakładzie zamkniętym. W odróżnieniu zatem od zmienionego art. 260 k.p.k., przepis § 3 art. 264 k.p.k. dotyczy stosowania tymczasowego aresztowania w stosownym zakładzie leczniczym wyłącznie wobec osób, odnośnie do których umorzono postępowanie z uwagi na niepoczytalność i orzeczono jednocześnie izolacyjny środek zabezpieczający, a art. 260 k.p.k. postępowania przed takim orzeczeniem. Natomiast zmiana art. 261 § 2 k.p.k. sprowadza się jedynie do poszerzenia kręgu podmiotów powiadamianych na wniosek oskarżonego

o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania także na organy prowadzące przeciwko niemu postępowanie karne w innej sprawie. Ostatnia ze zmian dotyczących wprost tymczasowego aresztowania odnosi się do art. 279 k.p.k. dotyczącego listu gończego. Obecnie zakłada on jedynie, kiedy można wydać postanowienie o poszukiwaniu listem gończym osoby, wobec której wydano postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, a więc że może to nastąpić w razie ukrywania się takiej osoby (§ 1) oraz że, jeżeli postanowienia o tymczasowym aresztowaniu ukrywającego się nie wydano, można je wydać, bez względu na to, czy był on uprzednio przesłuchany (§ 2), a więc także gdy przesłuchania takiego, wymaganego przez art. 249 § 3 k.p.k., dotąd nie było. Brak natomiast ustawowej regulacji postępowania z osobą ujętą i zatrzymaną w wyniku poszukiwań z listem gończym, wobec której wydano postanowienie o tymczasowym aresztowaniu bez jej przysłuchania, mimo że Konstytucja RP nakazuje przekazanie każdego zatrzymanego do dyspozycji sądu w ciągu 48 godzin (art. 41 ust. 3), a art. 5 ust. 3 EKPC wymaga w takich wypadkach niezwłocznego postawienia zatrzymanego przed sędzią. Już w dwóch orzeczeniach ETPC w Strasburgu (Ladent p-ko Polsce z dnia 18 marca 2008 r. oraz Piotr Nowak p-ko Polsce z dnia 7 grudnia 2010 r.) orzekł w tym zakresie naruszenie przez Polskę ww. przepisów EKPC. W związku z powyższym proponuje się uzupełnić art. 279 k.p.k. nowym § 3, który normował by tę kwestię. Ponieważ Regulamin wewnętrznego urzędowania (...) prokuratury (rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. Dz. U. Nr 49, poz. 296) zakłada w § 209 ust. 3, że prokurator dokonuje przesłuchania zatrzymanego ściganego listem gończym i w razie potrzeby występuje do sądu z wnioskiem o przedłużenie tymczasowego aresztowania, albo uchyla postanowienie o tym aresztowaniu i odwołuje list gończy, ale nie zakłada, że doprowadzenie do sądu powinno być tu niezwłoczne, a funkcjonuje przy tym wydane uprzednio przez sąd postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, proponowany § 3 art. 279 k.p.k. nakazuje wyraźnie, w razie takiego ujęcia i zatrzymania poszukiwanego, niezwłoczne – a więc bez nieuzasadnionej zwłoki – doprowadzenie go do sądu, który wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu. Sąd ten z urzędu, a nie na wniosek prokuratora, rozstrzygałby tu w kwestii utrzymania, zmiany albo uchylecia tego środka zapobiegawczego. Stosowany przy tym odpowiednio art. 344 zdanie drugie k.p.k. umożliwiałby wyraźnie sądowi stosowanie innych niż tymczasowe aresztowanie środków zapobiegawczych. Nie zdecydowano się na dopuszczenie możliwości doprowadzenia ujętego, jedynie lub ewentualnie, do sądu miejsca zatrzymania, niebędącym tym, który zastosował tymczasowe aresztowanie, gdyż sąd ten nie znając akt sprawy jedynie formalnie decydowałby w kwestii

tego środka, a sprowadzenie do tego sądu owych akt wydłużyłoby jedynie całą procedurę. Prokurator byłby jednak zwolniony z obowiązku niezwłocznego doprowadzenia ujętego do sądu, gdyby po przesłuchaniu go sam uchylił tymczasowe aresztowanie lub zastąpił je innym, nieizolacyjnym środkiem zapobiegawczym, które to możliwości wynikają z art. 253 § 2 k.p.k. Trzeba też podkreślić, że projektowane rozwiązanie odnosi się nie tylko do schwywania osoby ściganej listem gończym w toku postępowania przygotowawczego, ale także postępowania sądowego. Na tym etapie sąd, o doprowadzeniu osoby schwywanej, zawsze z urzędu podejmowałby decyzję o dalszym stosowaniu tymczasowego aresztowania, względnie o zastosowaniu innego, nieizolacyjnego środka zapobiegawczego lub odstąpieniu od stosowania takiego środka. Proponowane rozwiązanie, realizując wymogi ustawy zasadniczej i EKPC, eliminowałoby tym samym zasadne skargi w tym zakresie do ETPC.

Ostatnia zmiana dotycząca środków zapobiegawczych ujęta została w ramach modyfikacji art. 268 k.p.k., dotyczącego przepadku i ściągania sum poręczenia majątkowego. Obecnie przepis ten zakłada jedynie, obligatoryjnie lub fakultatywnie, przepadek lub ściągnięcie poręczenia zawsze w całości. Prowadzi to w konsekwencji do zastosowania wobec oskarżonego tymczasowego aresztowania. Projektowany nowy § 1a przyjmuje w związku z tym dopuszczalność orzeczenia częściowego tylko przepadku lub ściągnięcia poręczenia z zastosowaniem wówczas obowiązkowo jeszcze innego, ale tylko nieizolacyjnego, środka zapobiegawczego, z uwzględnieniem art. 258 § 4 k.p.k., a więc nasilenia obaw, które wywołały zastosowanie tego środka i stadium procesu, w jakim jest obecnie postępowanie oraz zakres dokonanych już zabezpieczeń dowodowych. Takie rozwiązanie sprzyjałoby lepszemu wywiązywaniu się poręczyciela ze swych obowiązków, gdyż utraciłby on tylko część sum poręczenia, dbałby zatem bardziej o to, by nie utracić reszty, a więc i o to, aby sam oskarżony, za którego poręczył, wywiązywał się ze swych obowiązków procesowych. To samo odnieść należy i do oskarżonego, gdyby to on wyłożył sumę poręczenia.

a. Zabezpieczenie majątkowe.

Kolejna grupa zmian z zakresu środków przymusu dotyczy już innych niż środki zapobiegawcze takich środków i odnosi się do zabezpieczenia majątkowego. Dolegliwość tego środka jest znaczna, a sama obecna regulacja i stosowanie w praktyce tego środka przymusu wywołuje zasadne zastrzeżenia. Przepisy o zabezpieczeniu majątkowym, zezwalając na to zabezpieczenie w określonych sytuacjach, nie określają bowiem w ogóle przesłanek jego stosowania, nie wiążą jego zakresu i sposobu z zakresem tego, czemu służyć

ma owo zabezpieczenie, a jednocześnie komplikują procedurę zabezpieczenia, wymagając zawsze uzyskania klauzuli wykonalności i to odpłatnie. Proponowane zmiany mają na celu wyeliminowanie tych mankamentów zarówno w interesie osób, których zabezpieczenie dotyka, jak i sprawności postępowania. Nie uznano natomiast za stosowne, sugerowanego niekiedy w piśmiennictwie i praktyce, włączenia zabezpieczenia majątkowego do systemu środków zapobiegawczych i poddanie ich rygorom stosowania tych środków. Rzecz bowiem w tym, że przy zabezpieczeniu majątkowym nie chodzi, jak przy środkach zapobiegawczych, o zabezpieczenie prawidłowości prowadzonego właśnie postępowania karnego, w jego etapie przygotowawczym i jurysdykcyjnym, lecz o zabezpieczenie już w tych stadiach procesu realności wykonania grożących kar, środków karnych i innych środków, jakie mogą być in concreto orzeczone w sprawie, a także kosztów procesu, a więc o zabezpieczenie postępowania karnego wykonawczego, czyli trzeciego stadium procesu karnego. Nie zaakceptowano też sugestii przekazania wykonywania tego zabezpieczenia organom skarbowym w miejsce komorników, a to dlatego, że przepisy Kodeksu karnego wykonawczego już i tak stwarzają możliwość przekazania wykonania postanowienia o zabezpieczeniu urzędowi skarbowym (art.195a § 1 k.k.w.). Pierwszy ze zmienianych przepisów, art. 291 k.p.k., określa obecnie jedynie jakie kary, środki karne i inne środki (§ 1) oraz roszczenia majątkowe (§ 2) mogą podlegać zabezpieczeniu z urzędu (kwestię zabezpieczenia na wniosek powoda cywilnego normuje odrębnie art. 69 § 2 k.p.k.). Proponowana zmiana art. 291 k.p.k. polega na wyraźnym wskazaniu w przywoływanych wyżej paragrafach konieczności zaistnienia uzasadnionej obawy, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w zakresie danej kary, środka czy roszczenia, będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione, bez istnienia której zabezpieczenie nie byłoby możliwe. Jest to pewne nawiązanie do środków zapobiegawczych, wymagających uprzedniej obawy utrudniania postępowania przez oskarżonego, z tym że tym razem chodzi o inną obawę, ale nadal „uzasadnioną”, a więc wynikającą z dokonanych już w postępowaniu ustaleń. Jest to zatem wyraźne wskazanie, że do zabezpieczenia nie powinno dochodzić pochopnie, a taki wymóg jest już gwarancją dla oskarżonego.

Powyższe reguły dotyczyłyby również zmodyfikowanych przepisów § 3 i 4, odnoszących się do zabezpieczania kosztów sądowych i zwrotu korzyści majątkowej, uzyskanej z cudzego przestępstwa, które dodano do kodeksu nowelą z dnia 16 września 2011 r., bez zaznaczania konieczności istnienia obawy, że bez takiego zabezpieczenia będzie utrudnione bądź wręcz niemożliwe wykonanie orzeczeń w tej materii. Następuje w ten sposób obecnie ujednoczenie

wymogów, co do zabezpieczania majątkowego w każdym aspekcie tej instytucji. Wreszcie wprowadzono wyraźny obowiązek uchylenia w całości lub części zabezpieczenia majątkowego, w sytuacjach w których ustana przyczyny uzasadniającego choćby częściowe jego stosowanie.

Natomiast zmiana wprowadzona do art. 292 § 1 k.p.k., który obecnie przyjmuje, że: „Zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego” wiąże się z przywoływanym już faktem, wynikającej ze zmienionych przepisów k.k.w., możliwości powierzenia wykonania zabezpieczenia majątkowego urzędom skarbowym, które stosują wówczas przepisy ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, a nie normy k.p.c. Dlatego uzupełniono tu jedynie wskazaną wyżej treść § 1 art. 292 k.p.k. o zwrot „chyba że ustawa stanowi inaczej”, co uwzględnia rozwiązania prawa karnego wykonawczego. Zmiany dokonane w art. 293 k.p.k. są już poważniejsze. Aktualnie przyjmuje on jedynie, że postanowienie o zabezpieczeniu wydaje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator oraz ogólnikowo, że w postanowieniu tym „określa się zakres i sposób zabezpieczenia” (§ 1), a nadto, że na postanowienie to przysługuje zażalenie, przy czym na postanowienie prokuratora – do sądu rejonowego miejsca prowadzenia postępowania (§ 2). W proponowanym nowym brzmieniu art. 293 k.p.k. utrzymuje się zasadę, że postanowienie o zabezpieczeniu może wydać sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator (§ 1 zdanie pierwsze) oraz że służy na nie zażalenie (§ 2), ale jednocześnie przyjmuje się jako regułę, że to ostatnie służy na zasadach ogólnych, a więc w wypadku zażalenia od postanowienia prokuratora zawsze do sądu rzeczowo właściwego dla danej sprawy (art. 465 § 2 k.p.k.), czyli odpowiednio do sądu rejonowego lub okręgowego, a nie – jak dziś – zawsze do sądu rejonowego. Dla uzyskania tego efektu pominięto w zdaniu pierwszym § 2 wyrazy „do sądu rejonowego”, co otwiera stosowanie tu art. 465 § 2 k.p.k., a należy mieć na względzie, że chodzi jednak o środek przymusu nader dolegliwy. Jednocześnie, ponieważ w praktyce postępowanie przygotowawcze może być przekazane innej prokuraturze niż ta, w której okręgu działania popełniono przestępstwo, a po jego zakończeniu akt oskarżenia kieruje się już do sądu miejscowo właściwego według miejsca popełnienia czynu, dla usprawnienia postępowania, przyjęto w § 2 zdanie drugie, że w takich wypadkach organem zażaleniowym na postanowienia prokuratora w kwestii zabezpieczenia jest sąd tego rzędu, który w okręgu miejsca popełnienia przestępstwa byłby właściwy do rozpoznania sprawy w I instancji, a więc odpowiednio rejonowy lub okręgowy. Natomiast

w proponowanym § 1 zdanie drugie rozbudowano ze względów gwarancyjnych dotychczasowy ogólnikowy nakaz wskazania „zakresu i sposobu zabezpieczenia” przez wprowadzenie; wymogu określenia „kwotowego” zakresu zabezpieczenia i jego sposobu z uwzględnieniem: a) rozmiaru możliwej w danych okolicznościach, a więc realnej, grzywny, nieważki, świadczenia pieniężnego, przepadku czy obowiązku naprawienia szkody lub krzywdy bądź roszczenia o naprawienie szkody oraz tego, b) aby rozmiar tego zabezpieczenia odpowiadał „jedynie” potrzebom zabezpieczanych kar, środków karnych i roszczeń. Chodzi zatem o wyraźne określenie, że zabezpieczenie ma być stosowane tylko w rozmiarze niezbędnym dla realnie możliwych kar i środków o charakterze majątkowym i w sposób odpowiadający takiej potrzebie. Okoliczności te, wedle ogólnych reguł winny być wykazane w postanowieniu, które może w trybie zażalenia skontrolować sąd odwoławczy. Wymóg określenia kwotowego zakresu zabezpieczenia nie będzie dotyczył przedmiotów, co do których można orzec przepadek. Dodane nowe § 3 i 4 art. 293 k.p.k. wiążą się z nadawaniem klauzuli wykonalności postanowieniem o zabezpieczeniu oraz zwalnianiem od tego wymogu. Pierwszy z tych przepisów zakłada, że klauzulę nadaje sąd lub referendarz sądowy sądu I instancji właściwego do rozpoznania sprawy. Jest to konsekwencja rozwiązania przyjętego generalnie w zmodyfikowanym art. 107 § 1 k.p.k., upraszczającego i przyspieszającego nadawanie klauzuli. Zastrzega się jednak, że w tych wypadkach, w których postępowanie przygotowawcze prowadzi się w okręgu innego sądu niż sąd miejscowo właściwy, klauzulę nadaje sąd, który w okręgu prowadzenia tego postępowania byłby rzeczowo właściwy do rozpoznania tej sprawy. Nawiązuje to do rozwiązania przyjętego w § 2 art. 293 k.p.k. i służy uproszczeniu i przyspieszeniu postępowania. Jednocześnie w końcowym fragmencie § 3 art. 293 k.p.k. wyraźnie zwalnia się od opłaty klauzulowej, dla wyeliminowania wątpliwości, nadawanie klauzuli wykonalności postanowieniom o zabezpieczeniu z urzędu kar, środków karnych i innych środków o charakterze obowiązków karnych majątkowych (z § 1 art. 291 k.p.k.), ale już nie – przy zabezpieczaniu ex officio roszczeń cywilnych osób trzecich (art. 291 § 2 k.p.k.), gdzie samo zabezpieczenie wyprzedza powództwo cywilne i wniosek o jego zabezpieczenie. Rozwiązanie takie pozostaje w zgodności z ideą zawartą w art. 94 ustawy o opłatach w sprawach cywilnych z 2005 r., zwalniającym Skarb Państwa od uiszczania opłat w sprawach cywilnych, a chodzi tu o wykonanie postanowienia prokuratora lub sądu, czyli organów państwowych, a przy tym o charakterze czasowym, gdyż ostateczna decyzja w kwestii kary lub środka karnego bądź innego środka zapadnie w orzeczeniu kończącym postępowanie karne. Natomiast nowy § 4 zakłada, że klauzula nie byłaby w ogóle potrzebna

w odniesieniu do rzeczy wydanych uprzednio organowi procesowemu dobrowolnie przez oskarżonego lub zatrzymanych w ramach przeszukania, na które odrębnie przysługuje zażalenie do sądu (art. 236 k.p.k.), niezależnie od zażalenia na postanowienie w przedmiocie samego zabezpieczenia. Byłby to wyjątek od reguły, że tytułem wykonawczym, także na gruncie wykonania zabezpieczenia (art. 773 § 1 k.p.c.) jest tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności, ale tylko o ile ustawa nie stanowi inaczej (art. 766 k.p.c.), zatem możliwy i występujący też w procedurze cywilnej (np. w art. 766¹ k.p.c.).

b. Zmiany w zakresie odszkodowania za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu procesowego.

W obecnym stanie prawnym odszkodowanie i zadośćuczynienie w trybie określonym w rozdziale 58 kodeksu przysługuje jedynie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie. Z przepisów tego rozdziału wynika ponadto, że przy niesłusznym skazaniu odszkodowanie i zadośćuczynienie służy w tym trybie jedynie za niesłusznie stosowane kary (art. 552 § 1 k.p.k.) i środki zabezpieczające (art. 552 § 3 k.p.k.), ale już nie za stosowane środki karne (dawne kary dodatkowe), których dolegliwość jest niekiedy wręcz poważniejsza niż sama kara. Nie służy też ono za niesłuszne stosowanie innych niż zatrzymanie środków przymusu procesowego, a więc np. za zawieszenie w wykonywaniu zawodu, nakazanie powstrzymania się z prowadzeniem działalności gospodarczej, zakaz opuszczania kraju itd. Należy zaś mieć na uwadze, że dotyczy to osób ostatecznie uniewinnionych lub wobec których umorzono postępowanie karne. Odsyłanie tych osób w powyższych sytuacjach na drogę, jak wiadomo w praktyce długotrwałego, postępowania cywilnego nie jest zasadne, jeśli uwzględni się, że szkoda i krzywda spowodowana została w specyficznych warunkach, bo w postępowaniu karnym, przez państwowe organy ścigania i wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych. Jak najbardziej zasadne jawi się więc kompensowanie tych szkód i krzywd w trybie karnoprosesowym, z odpowiednim tylko stosowaniem przepisów prawa cywilnego, w tym procesowego.

W tym też kierunku zmierną proponowane zmiany, co podkreślono już w proponowanym nowym tytule rozdziału 58, przyjmując, iż dotyczy on: „Odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu.”.

W otwierającym ten rozdział art. 552 k.p.k. normującym podstawy roszczeń o odszkodowanie i zadośćuczynienie, zmiany dotyczą tylko § 1 i 4. Art. 552 § 1 k.p.k. dotyczyłby nadal niesłusznego skazania, a więc odnosiłby się do uniewinnienia po uprzednim prawomocnym

skazaniu, następującego po uchyleniu wyroku skazującego w wyniku kasacji lub wznowienia lub skazania wprawdzie wówczas, ale łagodniej niż w uchylonym wyroku. W takim wypadku roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienie obejmowałoby szkodę i krzywdę wynikłe z wykonania w całości lub w części, nie tylko – jak dotąd – kary, ale i środka karnego oraz za niezasadne wykonywanie wobec oskarżonego, ostatecznie uniewinnionego, środków przymusu określonych w dziale VI kodeksu (zatrzymanie, środki zapobiegawcze oraz zabezpieczenie majątkowe). W razie zaś łagodniejszego skazania, dotyczyłoby ono tylko kar i środków (karnych i przymusu) w zakresie, w jakim skazany nie powinien ich ponieść, a więc w jakim nie zaliczono ich na poczet kar i środków karnych orzeczonych po uchyleniu prawomocnego wyroku. Przedstawione rozszerzenie nie obejmuje jednak szkód, jakie mogą być wyrządzone innymi jeszcze czynnościami procesowymi, które mają także charakter przymusowy i wkraczają w sferę konstytucyjnych wolności, ale łączą się ze zbieraniem dowodów i nie dotyczą tylko oskarżonego (przeszukanie i zatrzymanie rzeczy, czy kontrola rozmów). Nie wiążą się one zatem bezpośrednio z niesłusznym skazaniem oskarżonego, z którym w ścisłym związku pozostają przepisy rozdziału 58 k.p.k., zatem ich dochodzenie następowaloby nadal w drodze cywilnoprawnej.

Modyfikując art. 552 k.p.k. nie zmieniono jego § 2 i 3, które zakładają stosowanie reguł § 1 także do umorzenia procesu po uprzednim uchyleniu w trybie kasacji lub wznowienia prawomocnego wyroku skazującego oraz do zastosowanych uprzednio środków zabezpieczających.

Zmiana dotyczy natomiast § 4 art. 552 k.p.k., który obecnie odnosi się do odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie, gdy do uniewinnienia lub umorzenia procesu dochodzi w toku postępowania, a nie dopiero po uchyleniu prawomocnego wyroku. Te kwestie przesunięto do nowych art. 552a i 552b. Natomiast nowy § 4 rozszerza prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia na sytuacje, gdy w wyniku kasacji lub wznowienia, a więc tak samo jak w § 1 – 3, stwierdzono, że zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej lub z której wykonania warunkowo zwolniono oskarżonego albo podjęcie warunkowo umorzonego postępowania i orzeczenie w to miejsce kary lub środka karnego, było niewątpliwie niezasadne. W sytuacjach takich bowiem, podobnie jak we wcześniejszych przepisach art. 552, dochodzi do niezasadnego zastosowania i wykonania kary lub środka karnego, których oskarżony nie powinien być ponosić. Dzisiejsze rozwiązanie takiego uprawnienia mu nie daje. Wzorem rozwiązania przyjętego w projektowanym § 1

art. 552, rozszerzającego zakres przedmiotowy przepisów rozdziału 58, w nowym art. 552a, zakłada się odrębną regulację dotyczącą sytuacji, gdy do uniewinnienia lub umorzenia postępowania in personam doszło w wypadkach innych niż określone w art. 552, czyli bez uchylania prawomocnego wyroku w trybie nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a więc także przy umorzeniu postępowania nawet w stadium przygotowawczym, i zakłada, że wówczas prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia przysługuje za szkodę i krzywdę wynikłe z wykonywania wobec oskarżonego w tym postępowaniu środków przymusu określonych w dziale VI kodeksu (§ 1). Ograniczenia w tej materii przewidziano jednak w nowo ukształtowanym art. 553. Natomiast w omawianym art. 552a przyjęto także (§ 2), że roszczenie o odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługiwać ma również skazanemu z tytułu niezasadnego wykonywania wobec niego środków zapobiegawczych, ale jedynie w zakresie, w jakim z uwagi na rodzaj i rozmiar orzeczonych kar i środków karnych, nie można ich było zaliczyć na poczet tychże kar (środków), z tym że chodzi tu jedynie o środki zapobiegawcze podlegające w ogóle takiemu zaliczeniu. Odszkodowanie i zadośćuczynienie służyłoby także z racji stosowania wobec skazanego zabezpieczenia majątkowego, tym razem w zakresie, w jakim nie wykorzystano w pełni kwot objętych takim zabezpieczeniem. Rozwiązanie wskazane wyżej, a ujęte w § 2, miałyby też odpowiednie zastosowanie w razie orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania (§ 3). We wszystkich tych sytuacjach aktualnie nie przewiduje się możliwości dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia, a jak już wskazano, w praktyce bywa, że stosowane środki zapobiegawcze i zabezpieczenie majątkowe przewyższają niekiedy rozmiar orzeczonych kar i środków karnych, na poczet których można było je zaliczyć, albo kary te i środki są dostosowywane do rozmiarów i czasokresów wskazanych środków przymusu. Wydaje się zatem niezbędne wprowadzenie możliwości dochodzenia przez osoby skazane oraz wobec których postępowanie warunkowo umorzono stosownych roszczeń, także wówczas, gdy środki przymusu przewyższają zastosowaną reakcję karną. Natomiast nowy art. 552b k.p.k. dotyczyłby już tylko odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie i to jedynie takie, które dotknęło osobę, wobec której nie prowadzono postępowania karnego, a więc nawet po zatrzymaniu w wypadkach określonych w art. 244 k.p.k. nie doszło do przedstawienia jej zarzutów. W razie przedstawienia takowych lub zatrzymania osoby będącej już podejrzanym czy oskarżonym, roszczenia wynikałyby wprost z § 1 art. 552a k.p.k. i pojawiały się w razie późniejszego umorzenia postępowania lub uniewinnienia takiej osoby z racji niesłusznego stosowanego wobec niej środka przymusu. Rozwiązanie przyjęte w nowych przepisach art. 552, 552a i

552b k.p.k. prowadzi do potrzeby zmian także w art. 553 k.p.k., dotyczącym wyłączenia roszczeń odszkodowawczych. W § 1 art. 553, k.p.k. zmiany odnoszą się jedynie do stylizacji przepisu i zastąpienia określeń dotyczących skazania, tymczasowego aresztowania i zatrzymania określeniem odnoszącym się nie tylko do skazania, ale także warunkowego umorzenia postępowania oraz zastosowania środka zabezpieczającego i ogólnie do środków przymusu. Istota tej regulacji nie ulega natomiast zmianie. Utrzymano przy tym, ujęte aktualnie w art. 553 § 2 k.p.k. rozwiązanie, że wskazane wyłączenie roszczeń nie ma zastosowania, jeżeli fałszywe oświadczenie, o którym mowa w § 1 art. 553 k.p.k., było złożone w warunkach wskazanych w odpowiednich przepisach art. 171 k.p.k. oraz gdy szkoda lub krzywda powstały na skutek przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków przez funkcjonariusza publicznego, dostosowując się jedynie do obecnego brzmienia przywołanego art. 171 (§ 5 art. 553). Zmiany takie wprowadzają natomiast nowe § 2 – 4. W § 2 wyłączono dodatkowo roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie, jeżeli dochodzone są one z tytułu wykonywania środka przymusu, gdy zastosowanie tego środka nastąpiło z powodu bezprawnego utrudniania postępowania przez oskarżonego. Uznano, że poszerzenie zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa nie może oznaczać, iż odszkodowanie takie będzie służyło osobie uniewinnionej lub wobec której umorzono bądź warunkowo umorzono postępowanie, gdy stosowane wobec niej uprzednio środki zapobiegawcze spowodowane były podejmowaniem przez nią w toku postępowania działań bezprawnie utrudniających to postępowanie. Oskarżony korzystając z prawa do obrony nie może bowiem podejmować tego rodzaju działań, a jego obrona powinna mieścić się w granicach prawa. Przy wyłączeniu tym chodzi jedynie o bezprawne utrudnianie postępowania, a nie o obawy takiego utrudniania, jeżeli to obawy takie były podstawą zastosowania środka przymusu; w tych ostatnich sytuacjach roszczenie przysługiwałoby. Natomiast w § 3 wyłączono prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia osobie, wobec której postępowanie umorzono z uwagi na jej niepoczytalność, ale jedynie w odniesieniu do sytuacji, gdy chciałaby ona dochodzić takich roszczeń z tytułu stosowania wobec niej środków zapobiegawczych, a środki te stosowano w oparciu o art. 258 § 3 k.p.k., czyli ze względu na obawę popełnienia nowego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu powszechnemu, zwłaszcza gdy oskarżony popełnieniem takiego przestępstwa groził. Uznano bowiem, że przy tej szczególnej podstawie stosowania środków zapobiegawczych, z uwagi na wysuwane realne groźby pod adresem osób trzecich, nie byłoby zasadne przyznawanie odszkodowania, nawet osobie, co do której postępowanie umorzono

z uwagi na jej niepoczytalność. W pozostałych sytuacjach stosowania tych środków, odszkodowanie i zadośćuczynienie służyłoby już na zasadach ogólnych (art. 552 § 1 i 552a § 1 k.p.k.). Ostatnie przewidziane tu wyłączenie roszczeń (§ 4) dotyczy dochodzenia jedynie odszkodowania za szkodę, w sytuacji, gdy już przed wystąpieniem z tym roszczeniem okres stosowania kar, środków karnych i środków przymusu, których wnioski dotyczy, zaliczono wnioskodawcy na poczet kar, środków karnych lub zabezpieczających w innym jego postępowaniu karnym. Nie wykluczałoby to jednak roszczeń o zadośćuczynienie za krzywdę wyrządzoną niesłusznym ich stosowaniem wobec osoby, którą przecież później uniewinniono lub wobec której proces umorzono. Natomiast ostatni z przepisów art. 553 k.p.k. (§ 6), jest odpowiednikiem rozwiązania przyjętego obecnie w § 3 art. 553, i zakłada odpowiednie stosowanie art. 362 k.c., o miarkowaniu odszkodowania, gdy oskarżony przyczynił się do wydania niekorzystnych dlań orzeczeń, z tym że rozszerza owe orzeczenia także na przypadek ujęty w proponowanym § 2 art. 553 k.p.k., podczas gdy w aktualnym brzmieniu miarkowanie to dotyczy wyłącznie sytuacji opisanych w § 1 art. 553 k.p.k.

Nowy art. 553a dotyczy sytuacji, gdy okresy niesłusznego stosowania kar, środków karnych lub zabezpieczających albo środków przymusu, których wnioski dotyczy, zaliczono już na poczet kar i innych środków orzeczonych w innym postępowaniu karnym. Przyjmuje się tu, że ustalając wówczas wysokość odszkodowania, sąd ma uwzględniać fakt owego zaliczenia, co oznacza stosowne miarkowanie owego odszkodowania. Przepis nie odnosi się natomiast do dochodzenia zadośćuczynienia za niesłusne stosowanie owych zaliczonych w innym procesie kar i innych środków.

Natomiast zmiany zakładane w art. 554 k.p.k., który dotyczy właściwości sądu oraz forum procedowania i składu sądu, odnoszą się: a) w zakresie § 1 jedynie do stylizacji przepisu z uwagi na zmianę numeracji regulacji dotyczącej roszczeń odszkodowawczych i w miejsce przywoływanego tu obecnie art. 552 § 4 k.p.k., przyjęto generalnie, że żądanie o odszkodowanie i zadośćuczynienie składa się nadal – co do zasady – w sądzie okręgowym, w okręgu którego wydano orzeczenie w pierwszej instancji, a tylko gdy dotyczy ono odszkodowania za niesłusne zatrzymanie osoby niebędącej oskarżonym, w sądzie okręgowym właściwym ze względu na miejsce zwolnienia z zatrzymania, zaś b) odnośnie do § 2 przez przyjęcie, iż orzekanie następowałoby w składzie 1 sędziego, a nie jak dotąd 3 sędziów, ale nadal na rozprawie. Należy tu mieć na uwadze, że liczba spraw odszkodowawczych w trybie rozdziału 58 k.p.k. zapewne wzrośnie, ale zmniejszy się za to

ilość takich spraw prowadzonych dotąd w postępowaniach cywilnych, gdzie jest zasadą prowadzenie procesu w I instancji jednoosobowo. Na gruncie art. 554 k.p.k. chodzi przy tym o sąd okręgowy, a więc i sędziów z większą praktyką orzeczniczą, zatem przyjęcie tu jednoosobowego orzekania nie wpłynie na jego jakość, a pozwoli przy tym na przydzielanie pozostałym dwóm ewentualnym członkom składu kolegiального, innych spraw do orzekania. Dodane natomiast nowe § 3 i 4 dotyczą wprowadzenia wyraźnego wymogu zawiadamiania o terminie rozprawy organu uprawnionego do reprezentowania Skarbu Państwa oraz prokuratora, które to zawiadomienie następowaloby przez przesłanie im odpisu wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie (§ 3) oraz kwestii kosztów postępowania, o którym mowa w rozdziale 58 k.p.k. (§ 4). Dotychczasowe rozwiązanie w tej materii ogranicza się jedynie do wskazania w końcowym fragmencie obecnego art. 554 § 2 k.p.k., że postępowanie to jest wolne od kosztów, co budzi zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie, istotne rozbieżności m.in. w kwestii zwrotu wnioskodawcy wydatków poniesionych z tytułu korzystania z pomocy prawnej pełnomocnika. Zaproponowane w § 4 rozwiązanie eliminuje wątpliwości w tej materii, przyjmując, że po pierwsze przedmiotowe postępowanie jest wolne jedynie od kosztów sądowych (§ 4 zd. I), czyli opłat oraz wydatków ponoszonych przez Skarb Państwa (art. 616 § 2 k.p.k.), a po drugie, że w razie uwzględnienia dochodzonych roszczeń, choćby w części, wnioskodawcy przysługuje od Skarbu Państwa zwrot uzasadnionych wydatków, w tym z tytułu ustanowienia jednego pełnomocnika. Rozwiązanie to w pełni odpowiada, podnoszonemu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, wymogowi, aby strona, która „wygrywa” proces, nie ponosiła wydatków związanych z jego prowadzeniem, a więc, aby wydatki te były jej jednak zwracane. Ponieważ postępowanie, o którym mowa w rozdziale 58 k.p.k., dotyczy roszczeń kierowanych przeciwko Skarbowi Państwa, to wydatki owe powinien wówczas zwrócić wnioskodawcy Skarb Państwa. Do rozmiarów zwracanych wydatków związanych z udziałem w sprawie pełnomocnika wnioskodawcy, miałyby pełne zastosowanie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie (...) z dnia 28 września 2002 r. (Dz. U. Nr 163, poz. 1348, ze zm.).

Modyfikacje art. 555, 557 i 558 k.p.k. mają jedynie charakter stylizacyjny. Wiążą się one – tak w art. 555 k.p.k., dotyczącym przedawnienia roszczeń – z wewnętrzną zmianą numeracji, przepisów niniejszego rozdziału i potrzebą w związku z tym powołania, w miejsce odrębnego potraktowania skazania i umorzenia oraz tymczasowego aresztowania i zatrzymania,

ogólnego określenia, że co do zasady, roszczenia te przedawniają się po upływie roku od uprawomocnienia się orzeczenia, a jedynie przy zatrzymaniu osoby niebędącej oskarżonym, czyli wypadku wskazanym w art. 552b k.p.k., po upływie roku od daty zwolnienia. Utrzymano natomiast wynikającą i dziś z tego przepisu zasadę rocznego okresu przedawnienia roszczeń. Podobny powód, a więc względy stylizacyjne, zdecydowały o modyfikacji art. 558 k.p.k. W tym przepisie, który odwołuje się do aktualnego brzmienia tytułu rozdziału 58 k.p.k., zmiana sprowadza się do przywołania proponowanej w tej nowelizacji jego intytulacji. Natomiast w art. 557 § 1 k.p.k., z uwagi na rozszerzenie zakresu odpowiedzialności Skarbu Państwa, jego roszczenia zwrotne poszerzono także na bezprawne zachowania, które doprowadziły do niesłusznego stosowania środków przymusu, niesłusznego zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszanej lub kary, z której zwolniono oskarżonego. Podkreślenia wymaga przy tym, że poszerzono zakres regresu na bezprawne „zachowania” w miejsce dotychczasowych bezprawnych „działań”, a więc że regres ten służył będzie także wówczas, gdy w wyniku zaniechania, w sytuacji istnienia określonego obowiązku po stronie danej osoby, doszło do wydania orzeczenia, które następnie spowodowało, że powstała podstawa odszkodowawcza po stronie oskarżonego. Nie zmieniono przy tym samej podstawy regresu, czyli wymogu „bezprawności” zachowania owych osób, a więc konieczności wykazania świadomego naruszenia przez nich w swych działaniach przepisów prawa, gdyż jej poszerzenie, niekiedy sugerowane, mogłoby doprowadzić wręcz do paraliżu w podejmowaniu niezbędnych działań procesowych.

10. Postępowanie przygotowawcze

Zmiany te obejmują modyfikacje dotyczące samego modelu postępowania przygotowawczego i wzajemnego stosunku dwóch jego postaci, czyli śledztwa i dochodzenia oraz czynności końcowego zaznajomienia stron z materiałem dowodowym zgromadzonym w tym postępowaniu i wnoszenia aktu oskarżenia, a dokonane są w powiązaniu ze zmianami zaproponowanymi w zakresie przepisów ogólnych oraz dotyczących modelu postępowania sądowego.

Zmian związanych z samym modelem postępowania przygotowawczego dotyczą modyfikacje 297 § 1, art. 309 i 311 § 2 oraz art. 325d, 325c i 325i k.p.k. i nowo wprowadzone § 3 i 4 art. 325a k.p.k. Zmiana w art. 297 § 1 k.p.k. dotyczy jego punktu 5 i modyfikuje zadania

postępowania przygotowawczego odnośnie do zbierania i zabezpieczania dowodów dla stron. Ogranicza się je do zebrania takich dowodów w niezbędnym zakresie, ale po to, aby przedstawić je sądowi, co wiąże się ze wzmocnieniem w tym zakresie zasady kontradiktoryjności, ale też podkreśleniem zasady obiektywizmu w postępowaniu przygotowawczym, w którym wnioski dowodowe stron powinny być rozpatrywane przez organ ścigania także z uwzględnieniem wymagań art. 4 k.p.k. wniesić akt oskarżenia, a następnie przedstawić je sądowi, który będzie decydował o ich dopuszczeniu w procesie. Dalsze zmiany dotyczą form postępowania przygotowawczego. W świetle obecnych przepisów postępowanie przygotowawcze przybiera formę śledztwa lub dochodzenia. Śledztwo prowadzi prokurator (art. 311 § 1 k.p.k.), zaś dochodzenie Policja i inne organy, chyba że prowadzi je prokurator (art. 325a § 1 k.p.k.). Prokurator jest zatem organem prowadzącym zarówno w śledztwie, jak i w dochodzeniu. Jednak o ile dochodzenie oparte jest na kryteriach przedmiotowych (obejmuje występki należące do właściwości rzeczowej sądów rejonowych z określonym zagrożeniem), to śledztwo poza kryterium przedmiotowym (art. 309 pkt 1, 4 i 5 k.p.k.) prowadzi się także w sprawach o czyny niektórych osób, bez względu na wagę i charakter tych czynów (art. 309 pkt 2 i 3 k.p.k.), a zakres przepisów, które dotyczą tego kryterium jest od lat stale poszerzany (o ile w 1997 r. obejmował on tylko funkcjonariuszy Policji, ówczesnego UOP, Straży Granicznej i finansowych organów ścigania, to obecnie odnosi się już do 12 podmiotów). Jeżeli uwzględni się, że obie formy postępowania przygotowawczego może prowadzić prokurator, a przy tym śledztwo należy do postaci bardzo sformalizowanej zaś dochodzenie jest istotnie odformalizowane i może być ograniczone (art. 325e – 325h k.p.k.), a przy tym z założenia trwa krócej, nie jest zrozumiałe poddanie śledztwu czynów określonych podmiotów, tylko z uwagi na pełnioną przez nich funkcję, także w odniesieniu do przestępstw błahej natury, czyli występków leżących w gestii orzeczniczej sądu rejonowego. Istotne jest tu natomiast z pewnością to, aby w razie podejrzenia popełnienia takiego przestępstwa przez określone osoby postępowanie prowadził organ niezależny od władzy wykonawczej, a nie organ podległy tej władzy. Takim organem jest właśnie prokuratura, zwłaszcza po przemodelowaniu z dniem 31 marca 2010 r. tej instytucji, niezależnie od tego, czy prowadzi ona śledztwo, czy dochodzenie.

Dlatego projekt zakłada skreślenie w art. 309 pkt 2 i 3 k.p.k. i wprowadzenie do art. 325a k.p.k. nowego § 3, będącego ich odpowiednikiem. Śledztwo, pozostając prokuratorskim, oparte byłoby wyłącznie na kryteriach natury przedmiotowej. Dotyczyłoby więc przestępstw

należących w I instancji do sądu okręgowego oraz tych, odnośnie do których zaistniały prawne przeszkody w prowadzeniu dochodzenia i gdy z uwagi na wagę i zawilość sprawy prokurator zdecydował o prowadzeniu w ich sprawie śledztwa. Dochodzenie dotyczyłoby natomiast innych czynów, czyli występków przynależnych w I instancji do sądu rejonowego, i nadal mógłby prowadzić je zarówno prokurator, jak i inne organy, z tym że wobec osób, odnośnie do których dotąd, bez względu na rodzaj zarzucanego im występkę, prowadzono śledztwo, byłoby to dochodzenie, ale za to dochodzenie prokuratorskie. Nadal przy tym prokurator mógłby przekształcić każde dochodzenie w śledztwo, gdyby wskazywała na to waga lub zawilość sprawy (art. 309 pkt 5 k.p.k.). Dodatkowo zaś mógłby zarządzić, z tych samych powodów, prowadzenie własnego dochodzenia w innej sprawie przynależnej w ogóle do dochodzenia, co wyłączałoby właściwe organy nieprokuratorskie (nowy art. 325a § 3 pkt 3 k.p.k.). Wobec osób, o których mowa dotąd w art. 309 pkt 2 i 3 k.p.k., w sytuacjach wskazanych w art. 309 pkt 1, 4 i 5 k.p.k., nadal oczywiście prowadzone byłoby śledztwo, ale ze względów przedmiotowych. Byłaby to zatem konstrukcja prosta, logiczna, a zapewniająca przy tym, poprzez przypisanie prokuratorowi dochodzenia w określonych sytuacjach, gwarancje prawidłowego prowadzenia tego postępowania przez organ wyposażony w cechę niezależności.

W związku z przyjęciem takiego rozwiązania zmodyfikowano art. 311 § 2 k.p.k., dotyczący powierzania przez prokuratora śledztwa innym organom, tak, aby dotyczył on jedynie śledztwa w nowym, przedmiotowym tylko, ujęciu. Natomiast w dodanym § 4 art. 325a k.p.k. unormowano kwestię zakresu przekazywania przez prokuratora innym organom czynności własnego dochodzenia, nie zmieniając tu reguł i zakazów dotychczasowego przekazania przez niego śledztwa ze względów podmiotowych. Rozciągnięto je przy tym także na inne przypadki zarządzenia przez prokuratora dochodzenia własnego, gdyż skoro tak uczynił, to nieprawidłowe byłoby wprowadzenie możliwości przekazania takiego dochodzenia w całości lub w określonym zakresie innym organom ścigania. Przekazanie w tych sytuacjach mogłoby więc dotyczyć jedynie dokonania określonych czynności i to z wyłączeniem czynności przedstawiania i zmiany zarzutów oraz zamykania dochodzenia i innych czynności, jeżeli są one związane z wydawaniem postanowień.

Wprowadzenie dochodzenia prokuratorskiego wywołało także potrzebę modyfikacji art. 325i § 1 k.p.k. o czasie trwania i zasadach przedłużania dochodzenia. Do tej pory okres dochodzenia, zarówno ponad okres 2 miesięcy, do 3 miesięcy, jak i na dalszy czas oznaczony,

przedłuża zawsze prokurator. W proponowanym § 1 art. 325i k.p.k., utrzymuje się jako zasadniczy okres prowadzenia dochodzenia – 2 miesiące, i zezwala prokuratorowi na jego przedłużenie na dotychczasowych zasadach, ale tylko wobec dochodzenia prowadzonego przez inne niż on organy ścigania. Natomiast w odniesieniu do dochodzenia własnego miałby on możliwość samodzielnego przedłużenia dochodzenia tylko do 12 miesięcy, a poza ten okres o przedłużeniu decydowałby prokurator bezpośrednio przełożony, co stwarzałoby możliwość nadzorowania wewnątrz prokuratury prawidłowości jego prowadzenia. Byłoby to rozwiązanie zbliżone do konstrukcji przedłużania śledztwa (art. 310 § 2 k.p.k.), z tym że nie zakłada się tu już uprawnień prokuratora nadrzędnego do przedłużania postępowania, gdyż chodzi o sprawy o drobniejszej niż w śledztwie natury.

Natomiast zmiana wprowadzona w art. 325e k.p.k. jest reakcją na krytykowany, tak w doktrynie, jak i w praktyce, brak nadzoru prokuratora nad dochodzeniem, gdyż obecne przepisy nie wymagają powiadamiania prokuratora o wszczęciu przez inny organ ścigania dochodzenia (art. 325e § 3 k.p.k.), a gdy kończy się ono umorzeniem z wpisaniem sprawy do rejestru, decyzja ta nie wymaga zatwierdzenia przez prokuratora, w odróżnieniu od umorzenia zwykłego (§ 2 art. 325e k.p.k.). Dla zapewnienia zatem realnych możliwości bieżącego nadzoru prokuratora nad tym dochodzeniem zdecydowano o skreśleniu § 3 art. 325a k.p.k., co oznacza pojawienie się po stronie organów nieprokuratorskich wymogu powiadamiania prokuratora o wszczęciu dochodzenia. Nie zdecydowano się natomiast, w efekcie konsultacji, na zmianę pozostałych rozwiązań zawartych w art. 325e k.p.k., na co wskazywały wcześniejsze wersje projektu tej nowelizacji. Zatem nadal postanowienie o wszczęciu dochodzenia i umorzeniu z wpisaniem sprawy do rejestru nie będą zatwierdzane przez prokuratora (§ 2 art. 325e k.p.k.), a wskazane umorzenie będzie zaskarżane na zasadach określonych nadal w niezmienionym § 4 art. 325e k.p.k.

Zmodyfikowany z kolei art. 325d k.p.k. wiąże się z założoną likwidacją postępowania uproszczonego. Przewidziane w tym przepisie upoważnienie do wydania rozporządzenia, wyposażającego w uprawnienie do prowadzenia dochodzeń innych niż Policja organów nieprokuratorskich oraz wnoszenia i popierania przez nie oskarżenia przed sądem w postępowaniu uproszczonym, uległoby zmianie, ale tylko w ten sposób, że nadal byłoby możliwe, ale oznaczałoby uprawnienie do oskarżania przez te organy w postępowaniu zwyczajnym, gdy w zgodzie z owym upoważnieniem przeprowadziły one w określonej sprawie dochodzenie.

Natomiast zmiana w treści art. 325c pkt 2 k.p.k. pozostaje w związku z modyfikacją art. 79 § 4 k.p.k. i wyłącza, jak dotąd, dochodzenie w wypadkach tzw. obrony obowiązkowej, uwzględniając jednak zmiany stylizujące dotyczące treści opinii psychiatrycznej w wypadku wątpliwości co do poczytalności oskarżonego. Nadto uwzględniając potrzebę usprawnienia postępowania i uwzględniając zwiększone obowiązki prokuratorów, niezbędne jest zniesienie wyłączeń prowadzenia dochodzenia, przewidzianych w art. 325c k.p.k., sugerując skreślenie tego przepisu, przy jednoczesnym poszerzeniu dochodzenia nieprokuratorskiego przez podniesienie ze 100 000 do 200 000 złotych wartości przedmiotu przestępstwa lub szkody przy czynach przeciwko mieniu, jako górnego limitu, od którego uzależniona jest dopuszczalność tej postaci postępowania przygotowawczego. Uznano bowiem, że sam fakt pozbawienia podejrzanego wolności czy jego głuchota, niemota lub ślepotą albo nawet stwierdzenie przez biegłych jego niepoczytalności czy poczytalności ograniczonej, nie musi od razu eliminować dopuszczalności prowadzenia nadal dochodzenia, byle zapewnione w nim były gwarancje tego podmiotu procesu, co daje mu m.in. konieczność powołania tłumacza czy obrońcy niezbędnego. Śledztwo nie będzie również formą prowadzenia postępowania przygotowawczego w przypadkach takich występów jak przestępstwa z art. art. 233 k.k., 297 k.k., 300 k.k.

b. Zmiany wprowadzone do art. 321 i 334 § 1 i 2 k.p.k. wynikają z przyjęcia poszerzonej kontradictoryjności procesu i potrzeby usprawnienia postępowania sądowego.

W obecnym stanie prawnym nakazuje się prokuratorowi dołączenie do aktu oskarżenia całych akt postępowania przygotowawczego (art. 334 § 1 k.p.k.), których zawartość obejmuje po wielokroć materiały niemające nic wspólnego z przedmiotem procesu i utrudnia zarówno sądowi, jak i pozostałym stronom, zapoznawanie się z nimi w toku sądowego stadium procesu. W związku z powyższym proponuje się zmianę w treści art. 334 § 1 k.p.k. ograniczającą zakres materiałów dochodzenia i śledztwa przekazywanych sądowi wraz z aktem oskarżenia tak, aby były to jedynie materiały związane z kwestią odpowiedzialności osób wskazanych w akcie oskarżenia, o czyny im zarzucane, a obejmujące jedynie wszystkie postanowienia i orzeczenia wydane w postępowaniu przygotowawczym (tak przez organy ścigania, jak i przez sąd), protokoły z czynności dowodowych i załączniki do nich, a więc np. rejestracje obrazu i dźwięku, stenogramy itd. oraz opinie uzyskane w toku dochodzenia lub śledztwa i dokumenty pozyskane przez organy lub złożone przez strony. Dyrektywą

kierunkową przy kwalifikowaniu materiałów postępowania przygotowawczego przekazywanych wraz z aktem oskarżenia byłyby zasady prawdy i obiektywizmu (art. 2 § 2 i art. 4 k.p.k. przywołane w treści nowego art. 334 § 1 k.p.k.). Strony mogłyby jednak żądać dołączenia do aktu oskarżenia nadto innych, wskazanych przez nich, materiałów (nowe art. 321 § 4 i 334 § 2 k.p.k.), a wówczas oskarżyciel musiałby je też dołączyć. Gdyby oskarżyciel mimo to tego nie uczynił, lub strona dopiero po zapoznaniu się z aktami w sądzie uznała to za niezbędne, można byłoby wysunąć takie żądanie również w stadium sądowym po otrzymaniu od prezesa sądu odpisu aktu oskarżenia (nowy art. 338 § 1), lub i później, ale jeszcze przed rozpoczęciem przewodu sądowego (nowy art. 381 § 2 k.p.k.). Rozwiązanie to powoduje, że rośnie rola końcowego zaznajomienia stron i ich procesowych przedstawicieli z materiałami sprawy i kontrydiktoryjności postępowania sądowego.

W konsekwencji dokonano też zmian w art. 321 k.p.k., który dotyczy właśnie wskazanej instytucji końcowego zaznajomienia, rozumianego jako prawo do osobistego przejrzania akt przez strony, nie zaś zaznajamiania przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze z treścią zebranych materiałów. W jego § 3 dodano zdanie o obowiązku poinformowania oskarżonego obrońcy o materiałach, które mają być dołączone do aktu oskarżenia, wprowadzając stosowny obowiązek procesowy organu ścigania. Ponieważ zaznajomienie z materiałem postępowania dotyczy aktualnie tylko oskarżonego i obrońcy i to na ich wniosek, rozszerzono przepis o powiadomienie także pokrzywdzonego i jego pełnomocnika o możliwości zaznajomienia się z nim, jeżeli istnieją podstawy do zamknięcia postępowania przygotowawczego i – w razie zgłoszenia przez nich wniosku o takie zaznajomienie – wyznaczenie im odpowiedniego terminu na to zaznajomienie; wówczas to informowanoby ich także o zakresie materiałów przekazywanych sądowi wraz z aktem oskarżenia. W ten sposób doszłoby do równego traktowania w tym stadium procesu obu jego stron, czyli oskarżonego i pokrzywdzonego, także w końcowej jego fazie. Natomiast zmieniony § 4, który obecnie dotyczy zgłaszania uzupełniających wniosków dowodowych po końcowym zaznajomieniu, poszerza tę możliwość także na składanie wówczas przez obie strony, z uwagi na wymogi zasad prawdy i obiektywizmu, wniosków o uzupełnienie materiału przekazywanego sądowi o określone – a więc zawsze konkretne, wskazane przez nich – dokumenty z akt postępowania przygotowawczego, co nawiązuje do art. 334 § 1 k.p.k. Ponieważ końcowe zaznajomienie pozostaje fakultatywne, także w dalszych przepisach, dotyczących już postępowania sądowego wprowadza się – jak już wcześniej wskazano –

zmiany w celu zapewnienia stronom, po zapoznaniu się z aktami w sądzie, możliwość wystąpienia o zobowiązanie prokuratora do uzupełnienia przedłożonego materiału o określone dokumenty (art. 338 § 1, art. 381 § 2 k.p.k.). Przypomnieć tu należy, że nowy § 1a art. 156 k.p.k. nakazuje udostępnianie im, także w toku postępowania sądowego akt postępowania przygotowawczego, w zakresie, w jakim nie zostały one przekazane sądowi, co ma umożliwić stronom realizację wyżej wskazanych uprawnień. Nie przewiduje się natomiast uprawnienia sądu do domagania się od prokuratora dodatkowo określonych materiałów, co podkreślać ma zasady kontrydiktoryjności i skargowości procesu i ograniczać oficjalność, czyli działanie sądu z urzędu.

Gdy chodzi o inne zmiany dokonane w treści art. 334 (§ 3 – 5) k.p.k., to mają one charakter bardziej formalny, ale też i gwarancyjny. Nowy § 3 jest tu odpowiednikiem końcowego fragmentu dotychczasowego § 1 art. 334 k.p.k. i dotyczy obowiązku dołączania do aktu oskarżenia dodatkowego odpisu tego aktu dla każdego oskarżonego, obecnie – z uwagi na obszerność treści § 1 – ujętego w odrębnej jednostce redakcyjnej. Z kolei nowy § 5 odpowiada obecnemu § 2 art. 334 k.p.k., z tym, że poszerzono go o potrzebę pouczenia pokrzywdzonego także o możliwościach płynących z nowego art. 338a k.p.k., czyli wystąpienia przez oskarżonego o dobrowolne poddanie się karze jeszcze przed rozprawą i załatwienia tego wniosku na posiedzeniu (art. 343a k.p.k.) i jego związanych z tym uprawnieniach. Natomiast nowy § 4 art. 334 k.p.k. nie miał dotąd swego odpowiednika, mimo że przewidywano możliwość wprowadzenia do postępowania nowego podmiotu, czyli osoby wobec której miał być orzeczony obowiązek zwrotu korzyści uzyskanej przez nią z przestępstwa oskarżonego (dotychczasowe § 4 art. 333 k.p.k.). Obecnie, zmieniając status tej osoby (rozdział 8a k.p.k. i nowy § 4 art. 333 k.p.k.), wprowadzono jednocześnie, ze względów gwarancyjnych, wyraźny wymóg dołączania do aktu oskarżenia, w razie wystąpienia także przeciwko takiej osobie – odpisu wniosku jej dotyczącego dla niej i dla oskarżonego, z przestępstwem którego wniosek ten się wiąże oraz dodatkowego odpisu aktu oskarżenia odnośnie do tego oskarżonego dla strony, który wskazany wniosek dotyczy. Byłyby one następnie przekazywane jej przez prezesa sądu, po przyjęciu go jako odpowiadającego wymogom formalnym (nowy § 4 art. 338 k.p.k.).

Przedstawione zmiany odnośnie do przepisów art. 321 i 334 k.p.k. legły też u podstaw proponowanych zmian w art. 332 i 333 k.p.k., z tym że powodem tych ostatnich jest także wprowadzenie do kodeksu nowej strony (nowy rozdział 8a k.p.k.) oraz podniesienie przez tę

nowelizację rangi zasady skargowości, ograniczenie oficjalności w przeprowadzaniu dowodów w sądowym stadium procesu i wzmocnienie kontradiktoryjności tego etapu postępowania karnego. Wymaga to wprowadzenia rozwiązań sprzyjających większej aktywności oskarżyciela publicznego, a także poszerzenia jego obowiązku informacyjnego przy wnoszeniu aktu oskarżenia, ale też i uwolnienia go od niektórych, niekoniecznych z uwagi na inne ukształtowanie procesu formalnych obowiązków, dotąd mających charakter bezwzględny.

Z powyższych względów zmodyfikowano treść art. 332 k.p.k. I tak w jego § 1, dotyczącym treści publicznego aktu oskarżenia, poszerzono w pkt 1 wymóg podania danych o zastosowaniu środków zapobiegawczych także na informacje o ewentualnym stosowaniu zabezpieczenia majątkowego, które będąc procesowym środkiem przymusu nie jest jednak środkiem zapobiegawczym, choć na pewno jest to środek nad wyraz dolegliwy. Aktualnie obowiązek taki płynie jedynie z Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury z dnia 24 marca 2010 r. (Dz. U. Nr 49, poz. 296), a więc z aktu podustawowego, wykonawczego do ustawy o prokuraturze, który zawsze – i łatwiej niż ustawę – można zmienić, a przy tym zakłada się tu tylko informowanie w uzasadnieniu aktu oskarżenia, a nie w jego treści, o stosowaniu tego środka przymusu (§ 235 ust. 1 reg.). Z uwagi na charakter i znaczenie zabezpieczenia majątkowego zdecydowano zatem o wprowadzeniu informowania o nim już w treści aktu oskarżenia. Poszerzono także zakres informacji określanych w pkt 3 § 1 art. 332 k.p.k., który aktualnie dotyczy jedynie wskazania, że czyn popełniono w warunkach powrotu do przestępstwa z art. 64 k.k. lub art. 37 § 1 pkt 4 k.k.s. przyjmując, że informacje te obejmować powinny także wskazanie na działanie oskarżonego w warunkach określonych w art. 65 k.k. i w całym art. 37 § 1 k.k.s., a więc sygnalizować sądowi wszystkie okoliczności mające znaczenie dla wymiaru kary. Mieć tu należy też na uwadze, że przywołane przepisy prawa karnego sensu largo zakładają obowiązkowe nadzwyczajne zaostrzenie kary.

Zrezygnowano natomiast z obowiązkowego wymogu uzasadnienia oskarżenia jako elementu treści publicznego aktu oskarżenia (dotychczasowy pkt 6 § 1 art. 332 k.p.k.). Przyjęto w związku w tym w § 2 art. 332 k.p.k., określającym obecnie treść uzasadnienia, że do aktu oskarżenia może ale nie musi być jedynie dołączone pisemne uzasadnienie, a wówczas, tak jak dotąd, powinno ono zwierać przytoczenie faktów i dowodów, na których opiera się

oskarżenie, a w miarę potrzeby wyjaśniać też podstawę prawną tego oskarżenia i omawiać okoliczności, na jakie powołuje się oskarżony w swej obronie.

Powyższa zmiana wiąże się ściśle z nowym ujęciem art. 333 § 1 k.p.k. Aktualnie przepis też zakłada jedynie, że akt oskarżenia powinien zawierać także listę osób, których wezwania domaga się oskarżyciel oraz wykaz dowodów, których przeprowadzenia on żąda. W świetle nowego jego brzmienia akt oskarżenia powinien także zawierać wykaz dowodów, o których przeprowadzenie na rozprawie oskarżyciel wnosi, ale z wyraźnym przy tym określeniem dla każdej takiej czynności, jakie okoliczności mają być za jej pomocą udowodnione oraz w miarę potrzeby wskazaniem również sposobu i kolejności przeprowadzania tych dowodów z usystematyzowaniem według rodzajów czynności dowodowych, w tym przez odrębne listy odnośnie do osób, które mają być wezwane, dokumentów, jakie należy odczytać lub jedynie ujawnić i dowodów rzeczowych, które mają podlegać oględzinom przez sąd. Oskarżyciel publiczny będzie zatem obowiązany formułować odnośnie do każdego dowodu określone tezy dowodowe, co powinno skłonić go do rzetelnej analizy zebranych materiałów i powołania się w formułowaniu oskarżenia na konkretne ustalone okoliczności. Osobowe źródło dowodowe będzie tym samym co do zasady przesłuchiwane w stadium sądowym jedynie w zakresie wskazanym we wniosku oskarżyciela, a w razie odczytania protokołu przesłuchania z postępowania przygotowawczego, odczytanie takie będzie ograniczone także tylko do określonych fragmentów, a nie w zakresie całego tego protokołu. Powyższe rozwiązanie będzie też wymuszało na innych stronach, w tym na oskarżonym i obrońcy stosowne przygotowanie się ich do poszczególnych przesłuchań świadków, gdyż także sąd będzie czuwał nad przestrzeganiem zakresu wniosku dowodowego, w tym przez uchylanie pytań, a gdyby z urzędu – z uwagi na nieobecność danej strony – sąd z urzędu dokonywał takiego przesłuchania uczyni to też tylko w zakresie tezy dowodowej (nowy art. 167 § 1 zd. II k.p.k.). Nie ma jednak przeszkód, aby tezy dowodowe określone w akcie oskarżenia, ulegały rozszerzeniu w toku przewodu sądowego w drodze wniosków stron, rozpoznawanych od razu przez sąd w ramach tego przewodu, co podnosi tylko kontradyktoryjność postępowania. Przyjęte rozwiązanie podnosi też rangę posiedzenia organizacyjnego, przyjętego w nowo ujętym art. 349 k.p.k., pozwalającego należycie zaplanować przebieg rozprawy głównej.

Wszystko to wskazuje jednocześnie, że dotychczasowy wymóg uzasadniania aktu oskarżenia, jako obowiązkowy, nie jest niezbędny i może pozostać tylko jako rozwiązanie fakultatywne, a więc jako uprawnienie autora tego aktu. Może ono mieć wówczas np. charakter swoistej

procesowej perswazji, kiedy to przez przedstawienie podstawy dowodowej dla ostatecznego kształtu przedstawionych zarzutów lub wyjaśnienia skomplikowanej kwalifikacji prawnej prowadzi do wywołania u oskarżonego przekonania o zasadności skorzystania z koncyliacyjnych sposobów zakończenia sprawy na etapie postępowania sądowego (dobrowolnego poddania się karze).

Eliminując obowiązkowość uzasadniania oskarżenia, nie uczyniono tego jednak w odniesieniu do wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 336 § 2 k.p.k.), mając na uwadze, że wniosek ten jest rozpoznawany na posiedzeniu, na którym może zapaść wyrok o warunkowym umorzeniu oparty w istocie o materiał dowodowy postępowania przygotowawczego bez bezpośredniego przeprowadzania dowodów przez sąd, a samo uzasadnienie może wówczas ograniczyć się jedynie do wskazania dowodów świadczących, że wina oskarżonego nie budzi wątpliwości oraz okoliczności przemawiających za takim zakończeniem postępowania. W razie nieuwzględnienia zaś takiego wniosku i skierowaniu sprawy na rozprawę, oskarżyciel i tak musi, przy owym ograniczonym uzasadnieniu, dokonać czynności określonych w art. 333 § 1 k.p.k. (art. 341 § 2 zd. III k.p.k.), o którym wcześniej była mowa. To samo odnieść należy do występowania przez oskarżyciela publicznego z – uzgodnionym z oskarżonym – wnioskiem o skazanie bez rozprawy, kiedy to uzasadnienie takiego wniosku, dołączanego do aktu oskarżenia (zmiana w treści § 1 art. 335 k.p.k.), może z kolei ograniczać się do wskazania dowodów uzasadniających wystąpienie z takim wnioskiem i ewentualne skazanie bez przeprowadzania rozprawy, a mianowicie dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości oraz tych, które wskazują, że cele postępowania zostaną osiągnięte bez przeprowadzania rozprawy (nowe brzmienie art. 335 § 3 k.p.k.). O zasadniczej zmianie w art. 335 § 1 k.p.k., poszerzającej zakres możliwego konsensualizmu procesowego, jest mowa w pkt 3 uzasadnienia tego projektu. I tu samo orzekanie następuje na posiedzeniu bez bezpośredniego przeprowadzania przez sąd dowodów, w oparciu o materiał dowodowy postępowania przygotowawczego. Także więc i w tym wypadku rezygnacja z uzasadnienia wniosku powiązanego z oskarżeniem nie jest wskazana. Aby jednak w wypadku nieuwzględnienia wniosku i skierowania sprawy na rozprawę możliwe było w pełni kontradiktoryjne procedowanie, także w takiej sytuacji konieczne jest zobowiązanie prokuratora do dokonania czynności, o których mowa w art. 333 § 1 i 2 k.p.k., co wymagało stosownego uzupełnienia art. 343 § 7 k.p.k. o nowe zdanie nakładające taki obowiązek.

Natomiast zmiana treści § 4 art. 333 k.p.k. dotyczy nowej strony postępowania karnego określonej w dodanym rozdziale 8a. Przepis ten dotąd też dotyczył owego podmiotu, czyli osoby mającej być zobowiązana do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści uzyskanej przez nią z cudzego przestępstwa, tyle że nie traktowano jej jako strony procesu, ale jako swoistą quasi stronę z ograniczonymi uprawnieniami procesowymi. Wprowadzano ją do procesu przez wniesienia aktu oskarżenia z dołączonym doń wnioskiem jej dotyczącym, a wystąpienie prokuratora z takim wnioskiem było jedynie możliwe, ale nie było obowiązkowe. Obecnie status tego podmiotu mają normować przepisy rozdziału 8a, a § 4 art. 333 k.p.k. przyjmuje, że wystąpienie z wnioskiem o zobowiązanie go do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści jest obowiązkiem prokuratora, jeżeli tylko dane uzyskane w toku postępowania przygotowawczego wskazują na istnienie podstaw do jego nałożenia, określonych w art. 52 k.k. Ma to na celu ułatwienie pozbawiania osób trzecich, które uzyskały korzyść z cudzego przestępstwa, takich bezprawnych korzyści. Przedstawiony wcześniej, także nowy, § 4 art. 334 k.p.k. normuje z kolei pewne formalizmy obciążające oskarżyciela w związku z wystąpieniem z owym wnioskiem.

11. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji

Zmiany przewidziane w przepisach o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji mają na celu przede wszystkim usprawnienie tego postępowania. Szereg zmian projektowanych w zakresie postępowania przed sądem pierwszej instancji omówiono w innych częściach uzasadnienia, w szczególności dotyczących kontrydiktoryjności postępowania (pkt 2) oraz konsensualnego kończenia postępowania (pkt 3).

Jednym z zasadniczych warunków sprawnego przebiegu postępowania rozpoznawczego jest dobre zorganizowanie rozprawy, w szczególności wobec proponowanej zmiany jej modelu, w którym znacznie większe znaczenie będzie miała aktywność stron, mniejsze zaś inicjatywa sądu. Komisja ma jednocześnie świadomość, że zagadnienie to w większym stopniu zależy od podjęcia odpowiednich działań na poziomie organizacyjnym, w mniejszym zaś od przedsięwzięć legislacyjnych. Pewne jednak propozycje dotyczące tej kwestii zostały sformułowane.

W nowym, dodanym proj. art. 336a k.p.k., otwierającym rozdział 40 Kodeksu postępowania karnego, proponuje się wprowadzić dyscyplinujący termin 30-dniowy na dokonanie czynności przewidzianych w rozdziale 40. Zabieg ten powinien, w zamierzeniu Komisji

stymulować podejmowanie czynności po wpłynięciu aktu oskarżenia do sądu bez żadnej zwłoki. Chociaż proponowany termin będzie miał charakter instrukcyjny, powinien jednak przyczynić się do przewyciężenia nieakceptowanej praktyki wielu sądów, polegającej na tym, że od chwili wniesienia aktu oskarżenia do chwili podjęcia pierwszej czynności sądowej w sprawie, upływa wiele miesięcy.

Proponuje się całkowicie nową konstrukcję proj. art. 349 k.p.k., która ma służyć realizacji postulatów zwiększenia sprawności postępowania, dążenia do rozstrzygnięcia sprawy bez zbędnej zwłoki oraz zapewnienia realnej możliwości dokonania czynności usprawniających przyszłą rozprawę. W celu zmian jest także zapewnienie możliwości należytego planowania czynności procesowych, umożliwiającego ich koncentrację w toku rozprawy, a jednocześnie ograniczenie czynników sprzyjających przedłużaniu się postępowania, przerywania rozprawy lub jej odraczania z uwagi na faktyczną niemożność przeprowadzenia czynności. Dotyczy przede wszystkim spraw o bardzo obszernym materiale dowodowym, związanym w wielu wypadkach z sytuacją łączności podmiotowej (wielość osób oskarżonych) lub łączności przedmiotowej (wielość zarzucanych czynów).

Projektowane przepisy art. 349 k.p.k. zmieniają istotnie reguły wyznaczania tzw. posiedzenia wstępnego, zwanego także posiedzeniem przygotowawczym. Zgodnie z przyjętym w § 1 rozwiązaniem prezes sądu wnosi sprawę na takie posiedzenie, jeżeli przewidywany zakres postępowania dowodowego uzasadnia przypuszczenie, że w sprawie należy wyznaczyć co najmniej 5 terminów rozprawy (§ 1). Zatem przesłanką konieczną byłaby prognozowana liczba terminów rozpraw, uzasadniona rozmiarami materiału dowodowego. Oczywiście jest przy tym, iż szacując przewidywany zakres postępowania dowodowego prezes sądu nie powinien ograniczać się jedynie do wniosków zawartych w akcie oskarżenia, ale uwzględniać również stanowisko zajęte przez strony postępowania, w tym w odpowiedzi na akt oskarżenia oraz w zgłoszonych do tego momentu wnioskach dowodowych.

Przyjęta liczba 5 rozpraw stanowi wyraz przekonania, że jest to taki zakres czynności procesowych, których sprawne przeprowadzenie wymaga planowania z udziałem stron lub ich przedstawicieli. Wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego byłoby w takiej sytuacji obligatoryjne. Wydaje się, że zwłaszcza w sprawach o obszernym zakresie przewidywanego postępowania dowodowego, poświęcenie jednego terminu na posiedzenie organizacyjne, mogące przynieść rozstrzygnięcie szeregu kwestii istotnych dla sprawnego biegu

postępowania jest korzystniejsze z punktu widzenia ekonomiki postępowania, niż bezpośrednie kierowanie sprawy na rozprawę główną, szczególnie gdy nie łączy się z nim planowanie dalszego przebiegu postępowania, oraz działań mających na celu maksymalną koncentrację postępowania dowodowego. W pozostałych sytuacjach wyznaczenie posiedzenia przygotowawczego jest fakultatywne (§ 2) i oparte na dotychczasowych przesłankach wskazanych w art. 349 k.p.k. Zmienione zasady wyznaczania posiedzenia przygotowawczego i praktyka, która będzie się kształtować, może jednak przesądzić o znacznie częstszym niż dotychczas korzystaniu z tej instytucji także w sprawach mniej skomplikowanych.

W § 3 wprowadzono instrukcyjny termin posiedzenia organizacyjnego, które powinno się odbyć nie później niż 30 dni od jego wyznaczenia. Brak co prawda w ustawie terminu dla dokonania samej czynności wyznaczenia posiedzenia, jednak nie budzi wątpliwości, że w razie zaistnienia przesłanek do odbycia rozprawy, powinno ono nastąpić bez nieuzasadnionej zwłoki. Takie rozwiązanie koresponduje z przyjętymi w projekcie zmianami wynikającymi z art. 336a k.p.k. i art. 339 § 4a k.p.k., wprowadzającymi terminy dla dokonania kontroli formalnej aktu oskarżenia i wyznaczenia posiedzenia w celu merytorycznej kontroli aktu oskarżenia. Ich zasadniczym celem jest skrócenie okresu kontroli wstępnej aktu oskarżenia, przyspieszenie etapu postępowania przejściowego oraz eliminacji zjawiska zalegania akt spraw karnych, w których nie są podejmowane żadne czynności.

Zgodnie z przyjętym modelem, a także istotą samego posiedzenia organizacyjnego przewidziano w nim przede wszystkim udział profesjonalnych podmiotów: obrońców, pełnomocników, oskarżyciela posiłkowego (§ 4). Zrezygnowano przy tym z obligatoryjnej obecności tych podmiotów, aby wprowadzając czynności mające usprawnić postępowanie nie doprowadzić do efektu przeciwnego, tj. przewlekania postępowania czy blokowania dalszych etapów postępowania, np. poprzez unikanie doręczeń zawiadomień, czy niestawiennictwo. Rozwiązanie oparte jest zatem na założeniu, że efektywność posiedzenia uzależniona jest od postawy uczestników postępowania, a nie od wymuszania stawiennictwa na nim. Prezesowi sądu pozostawiono możliwość zapewnienia udziału w posiedzeniu pozostałym stronom, w tym oskarżonemu pozostającemu na wolności, zwłaszcza jeśli nie ma obrońcy, czy zgłoszonemu oskarżycielowi posiłkowemu, w zależności od układu okoliczności sprawy, w oparciu o założenie, że udział ten jest potrzebny, jeśli może przyczynić się do usprawnienia postępowania. W ten sposób posiedzenie przygotowawcze staje się przede wszystkim

posiedzeniem profesjonalnych podmiotów, których wiedza i doświadczenie może pozytywnie oddziaływać na sprawność postępowania. Przyjęcie takiego rozwiązania pozwala także na osiągnięcie celu posiedzenia nawet wobec nieobecności któregoś z jego uczestników, w razie przedstawienia przez niego pisemnego stanowiska, o którym mowa w § 5.

Niezbędne, a jednocześnie nowym elementem całej instytucji, poprzedzającym samo posiedzenie przygotowawcze, jest wezwanie jego uczestników do przedstawienia w terminie 7 dni pisemnego stanowiska dotyczącego planowania przebiegu rozprawy głównej oraz jej organizacji (§ 5). Stanowisko to powinno być przedstawione w formie pisemnej. Taki sposób przedstawiania stanowiska ma, z jednej strony, ułatwić stronom złożenie oświadczeń odnoszących się do okoliczności istotnych z punktu widzenia efektywnego zaplanowania przebiegu rozprawy, z drugiej zaś strony, umożliwi sądowi pozyskanie kompletnego zestawu informacji, a także dokonanie szybkiej oceny, w jakim zakresie stanowisko uczestników postępowania jest zgodne, a w jakim rozbieżne, wymagając dodatkowych uzgodnień lub rozstrzygnięcia przez sąd.

Zasadniczymi elementami stanowiska uczestników posiedzenia mają być informacje i oświadczenia dotyczące: postulowanych terminów rozpraw, terminów usprawiedliwionej nieobecności uczestników procesu, a także oświadczenia wskazujące na potrzebę wezwania na rozprawę główną biegłych, kuratora sądowego, sprawdzenie danych o karalności oskarżonego, pozostałe wnioski dowodowe, oraz inne oświadczenia dotyczące okoliczności istotnych dla sprawnego przeprowadzenia dalszego postępowania (§ 6). Wskazanie postulowanych terminów rozpraw dotyczyć ma w szczególności przedstawienia okresów, które nie kolidują z innymi obowiązkami uczestnika postępowania, co pozwolić ma na wyznaczenie na posiedzeniu przygotowawczym konkretnych terminów rozprawy z dużym wyprzedzeniem, w sposób umożliwiający zarówno maksymalną jej koncentrację, jak i uwzględniający słuszne interesy stron w tym zakresie.

Przedmiotem rozstrzygnięć podejmowanych podczas posiedzenia mają być wnioski dowodowe stron, o ile ich rozstrzygnięcie na tym etapie okaże się możliwe i celowe, terminy rozprawy, jej organizacja i przebieg (§ 7). Poprzez wyznaczenie terminów rozprawy rozumiane jest wskazanie większej liczby terminów rozprawy, w miarę możliwości takiej, która pozwoli przeprowadzić rozprawę w całości, z możliwie krótkimi odstępami pomiędzy poszczególnymi terminami. Rozwiązanie takie zapewnia uczestnikom postępowania

możliwość właściwego planowania udziału w rozprawie, ogranicza ryzyko kolizji terminów. Ponadto, w razie konieczności doprowadzenia na rozprawę oskarżonego lub innej osoby pozbawionej wolności, pozwala na odpowiednio wczesne zarządzenie doprowadzenia, i zabezpieczenie w ten sposób stawiennictwa tej osoby na rozprawie, a z drugiej strony umożliwia właściwym organom Policji planowanie czynności doprowadzenia. Katalog zagadnień, które mogą być przedmiotem ustaleń i rozstrzygnięć na posiedzeniu przygotowawczym nie jest zamknięty, lecz określone poprzez ich znaczenie dla sprawnego przeprowadzenia dalszego postępowania. Na prowadzącym posiedzenie organizacyjne spoczywa wówczas także obowiązek wydania zarządzeń niezbędnych dla organizacji rozprawy głównej, o których mowa w art. 350 § 2 i 3 k.p.k., w tym m.in. wyznaczenia terminu i miejsca rozprawy, wezwania i zawiadomienia stron i innych osób.

Istotnym walorem proponowanego rozwiązania jest przyjęcie, że ogłoszenie zarządzenia o wyznaczeniu terminów rozprawy ma skutek równoznaczny z wezwaniem obecnych uczestników postępowania do udziału w rozprawie albo zawiadomieniem o jej terminie (§ 8). W ten sposób zasadniczemu ograniczeniu ulec może liczba zawiadomień i wezwań na rozprawę, przy czym skuteczność powiadomienia dotyczy nie tylko pierwszej, ale każdej kolejnej rozprawy, której termin został ustalony i ogłoszony na posiedzeniu.

Proponuje się także rozbudowanie przepisów art. 350 k.p.k., określających zakres czynności związanych z wyznaczeniem składu orzekającego, terminu rozprawy oraz jej przygotowaniem. Zgodnie z przepisem § 1 na prezesie sądu spoczywałby już tylko obowiązek wyznaczenia sędziego albo członków składu orzekającego, podczas gdy pozostałe czynności przekazano by do kompetencji przewodniczącego składu orzekającego (§ 2). Obowiązek ten dezaktualizowałby się, jeśli w sprawie wyznaczono posiedzenie przygotowawcze w trybie art. 349 § 1 albo 2 k.p.k.

Wprowadzenie rozwiązania szczególnego w art. 349 § 7 zd. 2 k.p.k., polegającego na przekazaniu sędziemu prowadzącemu posiedzenie przygotowawcze do rozprawy obowiązku dokonania czynności organizacyjnych rozprawy, oznaczało konieczność odpowiedniej modyfikacji w § 1 art. 350 k.p.k. W konsekwencji, także dotychczasowe przepisy § 1 i 2 oznaczone zostały jako § 2 i 3.

Zgodnie z § 2 obowiązek wydania zarządzenia organizacyjnego w celu wyznaczenia i przygotowania rozprawy głównej spoczywałby już nie na prezesie sądu, lecz na

przewodniczącym składu orzekającego. Zakres czynności objętych zarządzeniem nie uległby zmianie. Rozwiązanie takie jest wyrazem przekonania, że przekazanie uprawnienia do wyznaczenia terminu rozprawy powinno spoczywać w ręku sędziego, który będzie ją prowadził. Ma to w założeniu sprzyjać usprawnieniu czynności organizacyjnych, eliminować etap uzgadniania terminów. W konsekwencji to także ten sędzia wydawałby pozostałe zarządzenia służące przygotowaniu rozprawy.

Zasadniczą zmianę proponuje się wobec przepisu regulującego sprowadzenie oskarżonego pozbawionego wolności na rozprawę główną. Wynika to ze zmiany zasad udziału oskarżonego w rozprawie głównej, który, poza sytuacjami z art. 374 § 1 zd. 2 oraz § 1a k.p.k., staje się prawem, a nie obowiązkiem oskarżonego. W konsekwencji zarządzenie o doprowadzeniu oskarżonego na rozprawę ograniczone byłoby do trzech sytuacji, tj.: udziału w czynnościach, o których mowa w art. 374 § 1a k.p.k.; złożenia przez oskarżonego wniosku w trybie art. 353 § 3 k.p.k. o doprowadzenie go na rozprawę; uznania obecności oskarżonego za obowiązkową przez przewodniczącego albo sąd (art. 374 § 1 zd. 2 k.p.k.).

Proponowane zmiany w przepisach rozdziału 43 kodeksu związane są przede wszystkim z odwróceniem dotychczasowej reguły udziału oskarżonego w rozprawie głównej (proj. art. 374 § 1 i 1a k.p.k.) i prowadzeniem rozprawy pod nieobecność oskarżonego, którego obecność na rozprawie jest obowiązkowa (art. 376, 377 k.p.k.). Uzupełniająca zmiana w art. 378 § 1 k.p.k. sprowadza się do rozszerzenia o referendarza sądowego podmiotów uprawnionych do wyznaczenia obrońcy z urzędu w razie wypowiedzenia stosunku obrończego przez oskarżonego związanego obroną obligatoryjną (zob. pkt 6 uzasadnienia). Przepis art. 374 § 1 zd. 1 k.p.k. wprowadza modelową zmianę w zakresie udziału oskarżonego w rozprawie głównej. Stanowi odwrócenie dotychczasowej podstawowej reguły i przewiduje prawo oskarżonego (a zatem brak obowiązku) udziału w rozprawie. Wprowadzona zmiana jest konsekwencją rozszerzenia kontradyktoryjności postępowania sądowego, wyrazem rezygnacji z nadmiernie paternalistycznego podejścia do oskarżonego, urealnieniem jednego z przejawów prawa do obrony. Poprzez eliminację totalnego obowiązku obecności oskarżonego na rozprawie i związanych z tym obowiązków spoczywających na sądzie służyć ma też eliminacji kolejnego źródła przewlekłości postępowania sądowego.

Wprowadzona reguła wolnościowa doznaje dwóch ograniczeń. Po pierwsze, zgodnie z przepisem art. 374 § 1 zd. 2 k.p.k. obecność oskarżonego może być nadal uznana za

obowiązkową mocą rozstrzygnięcia przewodniczącego składu lub sądu orzekającego w sprawie. Zaistnienie tego wyjątku wymaga inicjatywy ze strony sądu. Stanowi jednak rozwiązanie zapewniające skuteczny instrument reakcji na sytuacje, w których obecność oskarżonego okaże się konieczna. Po drugie, przepis § 1a wprowadza obowiązek stawiennictwa oskarżonego o popełnienie zbrodni na rozprawie w celu bezpośredniej konfrontacji ze stawianymi mu zarzutami. Na oskarżonym o zbrodnię ciąży zatem obowiązek udziału w czynnościach związanych z odczytaniem zarzutów aktu oskarżenia i przesłuchaniem oskarżonego. Zmiana zasad udziału oskarżonego w rozprawie głównej usuwa jedną z odrębności trybu uproszczonego, mając zasadniczy wpływ na jego eliminację (skreślenie rozdziału 51), powoduje także m.in. konieczność zmian w zakresie udziału oskarżonego pozbawionego wolności w rozprawie apelacyjnej (art. 451 k.p.k.). W związku z brakiem co do zasady obowiązku udziału oskarżonego w rozprawie wyrok wydany pod nieobecność oskarżonego nie jest zaoczny.

Zmiany w art. 376 k.p.k. są prostą konsekwencją modyfikacji art. 374 k.p.k. Sprowadzają się do ograniczenia obowiązujących dotychczas ogólnych reguł prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego tylko do oskarżonego, którego obecność na rozprawie jest obowiązkowa, tj. sytuacji z art. 374 § 1 zd. 2 i § 1a k.p.k. W pozostałym zakresie oskarżony może swobodnie rozstrzygać o swym udziale w rozprawie, zatem także zbędne jest odwoływanie się do instytucji wyroku zaocznego, która tym samym traci rację bytu (§ 1 oraz art. 377 § 6 k.p.k.). Zmieniony § 2 nie ogranicza już możliwości kontynuowania rozprawy przerwanej i odroczonej do sytuacji, w których oskarżony złożył wyjaśnienia, co sprzyjać może zasadniczemu przyspieszeniu tej fazy postępowania.

Zmianie uległa w konsekwencji także reguła kontynuacji rozprawy pod nieobecność współoskarżonych (§ 3). Kontynuacja ta możliwa jest bez ograniczeń w razie niestawiennictwa oskarżonego, który nie ma obowiązku udziału w rozprawie. Sąd nie jest zatem ograniczony co do zakresu prowadzenia rozprawy w stosunku do nieobecnego współoskarżonego, którego udział nie był obligatoryjny i który nie skorzystał ze swego prawa do udziału w rozprawie. Oskarżony bowiem, zgodnie z ogólną konstrukcją uprawnienia procesowego, ponosi wszelkie, w tym negatywne, konsekwencje swej nieobecności. Kontynuacja rozprawy możliwa jest także w ograniczonym zakresie w razie niestawiennictwa na rozprawę odroczoną lub przerwana współoskarżonego, którego obecność jest obowiązkowa. Sąd może wówczas prowadzić rozprawę w zakresie nie dotyczącym

bezpośrednio tego nieobecnego. W przeciwnym wypadku odracza albo przerywa rozprawę – gdy działając z urzędu albo rozpoznając wniosek strony uzna, że kontynuacja rozprawy bez udziału współoskarżonego związanego obowiązkiem stawienia się nie jest możliwa. Możliwość prowadzenia rozprawy nie jest już uzależniona od usprawiedliwienia niestawienia się oskarżonego, którego udział jest obligatoryjny, lecz jedynie od istnienia okoliczności wpływających na realizację prawa do obrony oskarżonego obecnego albo nieobecnego współoskarżonego, o którym mowa w § 3.

Niewielkiej korekcie ulec musiały przepisy dotyczące prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego z jego winy (art. 377 k.p.k.). Mają one charakter wyłącznie redakcyjny (§ 1 i 2), bądź związane są z ograniczeniem reguł prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego tylko do przypadków obligatoryjnego udziału (§ 3). Podobnie bowiem jak w przypadku art. 376 k.p.k. reguła przewidziana w § 3 nie znajdzie zastosowania do pozostałych oskarżonych nieobarczonych obowiązkiem stawienia się na rozprawę. W miejsce dotychczasowego odwołania do przepisu art. 376 § 1 k.p.k. zdanie drugie obecny § 3 zawiera samodzielną podstawę do zatrzymania i przymusowego doprowadzenia oskarżonego.

Eliminacja przepisów § 5 i 6 (w zakresie § 6 zob. uwagi do art. 376 § 1 k.p.k.) jest kolejną konsekwencją zmiany zasad udziału oskarżonego w rozprawie. Wykreślenie § 5 prowadzi do zwolnienia sądu z obowiązku powiadamiania oskarżonego o terminach rozprawy przerwanej albo odroczonej i przesuwa na oskarżonego obowiązek dbałości o informacje dotyczące przebiegu postępowania. Tym samym eliminuje kolejną powszechną podstawę odraczania albo przerywania rozpraw z powodu wadliwego powiadomienia oskarżonego.

Przepis ten został jednocześnie uzupełniony o przewidzianą wprost, nie zaś przez odwołanie do przepisów ogólnych, możliwość złożenia zażalenia, rozpoznawanego przez inny równorzędny skład tego samego sądu. Rozwiązanie to służyć ma ujednoczeniu przyjmowanych rozwiązań i nawiązuje do analogicznej regulacji w art. 376 § 1.

Zmiana w przepisie § 4 polega na jego uzupełnieniu o możliwość stosowania przesłuchania na odległość za pomocą urządzeń audiowizualnych w trybie art. 177 § 1a. Wyposażenie sądu w uprawnienie do skorzystania z tej dodatkowej formy przesłuchania, także w świetle przewidzianych w projekcie zmian art. 177 § 1a oraz dynamicznie postępującego rozwoju środków komunikacji i ich dostępności dla sądu, może okazać się rozwiązaniem niezwykle

przydatnym w praktyce. Może mieć też wpływ na eliminację kolejnej z przesłanek przewlekania postępowania.

Zmiana art. 381 k.p.k., przez wprowadzenie doń nowego § 2, wiąże się z poddaną wcześniej analizie, zmianą art. 321 i 334 k.p.k., dotyczącą ograniczenia zakresu materiałów postępowania przygotowawczego przekazywanych wraz z aktem oskarżenia i związanym tym uprawnieniem stron do domagania się dołączenia do nich przez prokuratora, z uwagi na wymogi zasad prawdy i obiektywizmu, innych jeszcze materiałów z akt tego postępowania. Wprowadzany tu przepis zakłada, że strony powinny przed otwarciem przewodu złożyć, o ile nie uczyniły tego wcześniej lub mimo to, swoje wnioski odnośnie do dołączenia jeszcze dodatkowych materiałów, nadal ze wskazaniem konkretnych dokumentów z akt dochodzenia lub śledztwa, a sąd powinien, w miarę możliwości, rozstrzygnąć w tym przedmiocie jeszcze przed otwarciem przewodu sądowego. Chodzi zatem o możliwie szybkie rozstrzygnięcie w tej materii. Przewidziany tu wniosek o uzupełnienie materiałów dowodowych dołączonych przez prokuratora do aktu oskarżenia zbliżony jest w swej istocie do wniosku dowodowego, co tłumaczy także brak zażalenia na rozstrzygnięcie sądu w tym zakresie.

Zmiana przepisu art. 386 § 1 k.p.k. jest konsekwencją zwiększenia kontradiktoryjności postępowania sądowego, w tym zwłaszcza modyfikacji reguł przewidzianych w art. 167 k.p.k., art. 376 – 377 k.p.k. Zakres pouczeń przedstawianych oskarżonemu ulega zasadniczemu rozszerzeniu: w zakresie prawa do składania wniosków dowodowych i konsekwencji rezygnacji z tego uprawnienia (art. 167, 447 § 4, 523 § 1 k.p.k.), konsekwencji nieobecności na rozprawie (art. 376, 377 k.p.k.), ogłoszenia wyroku bez względu na stawiennictwo stron (art. 419 k.p.k.), doręczenia wyroku z urzędu, poza sytuacjami, w których w ogłoszeniu wyroku biorą udział strony (art. 100 § 3 k.p.k.) obliczania terminu do wniesienia apelacji (art. 422 k.p.k.). W art. 386 dodaje się ponadto nowy § 3, który gwarantuje oskarżonemu korzystającemu ze swojego uprawnienia do niestawiennictwa na rozprawie, możliwość uzyskania informacji, które – co do zasady – udzielane są na pierwszej rozprawie.

Zmiany zaproponowane w przepisach art. 389 k.p.k. są przede wszystkim konsekwencją modyfikacji reguł w zakresie udziału oskarżonego w rozprawie głównej (art. 374 – 377 k.p.k.). Wyeliminowanie obligatoryjnego udziału oskarżonego w rozprawie jako zasady pociąga za sobą także m.in. konieczność uwzględnienia tej okoliczności przy określeniu na

nowo reguł dotyczących odczytywania jego uprzednich wyjaśnień. Zatem w art. 389 § 1 k.p.k. projekt rozszerza zakres podstaw uprawniających do odczytania na rozprawie w odpowiednim zakresie protokołów uprzednich wyjaśnień oskarżonego o sytuację, w której oskarżony nie stawiał się na rozprawę. Pozostałe przesłanki oraz zakres protokołów podlegających odczytaniu nie ulega zmianie. Modyfikacja wprowadzona w § 2 art. 389 k.p.k. polega jedynie na wskazaniu, że uprawnienie wypowiedzenia się co do odczytanych w trybie § 1 własnych wyjaśnień przysługuje wyłącznie oskarżonemu biorącemu udział w rozprawie. Zatem o ile nieobecność oskarżonego na rozprawie otwiera drogę do odczytania protokołów jego uprzednich wyjaśnień, o tyle zwalnia sąd z obowiązku zapewnienia oskarżonemu odrębnej możliwości wypowiedzenia się co do tak ujawnionego materiału dowodowego. Nie wyklucza to rzecz jasna możliwości złożenia wyjaśnień przez oskarżonego na późniejszym etapie postępowania dowodowego na rozprawie głównej. Uzupełnienie to zapobiec ma zatem także próbom takiej interpretacji przepisu § 2, które mogłyby prowadzić do przedłużania postępowania i żądania zapewnienia oskarżonemu możliwości odniesienia się do odczytanych protokołów, pomimo uprzedniego niestawiennictwa na rozprawie.

Kwestii odczytania wyjaśnień oskarżonego dotyczy także propozycja nowego § 3, przewidującego możliwość odczytania na rozprawie wyjaśnień współoskarżonego, który zmarł. Wprowadzenie tego rozwiązania stanowi realizację zgłaszanych od dawna postulatów, a także akceptację stanowiska Sądu Najwyższego (wyrok SN z 6 grudnia 2006 r., III KK 181/06, OSNKW 2/2007, poz.16), który dopatruje się upoważnienia do takiego odczytania na zasadzie a maiori ad minus w art. 389 § 1. Proponowana zmiana jest też wyrazem akceptacji dla racjonalności założenia, że wraz ze śmiercią współoskarżonego dowód z jego wyjaśnień nie przestaje istnieć ani nie ulega przekształceniu w inny środek dowodowy, zaś jego wykorzystanie stanowi bezpośrednią realizację zasady prawdy.

Zmiany proponowane w zakresie przepisów art. 391 k.p.k. są konsekwencją zmiany reguł przeprowadzania dowodów w postępowaniu przed sądem (art. 167 § 1 k.p.k.), w części zaś mają charakter porządkujący. Propozycja prowadzi do rozdzielenia przesłanek statuujących odstępstwo od bezpośredniości w kontakcie sądu na rozprawie z dowodami z zeznań świadka, na odstępstwa wprowadzane pomimo obecności świadka na rozprawie oraz odstępstwa ze względu na jego nieobecność. Sam katalog tych przesłanek nie ulega zmianie. Modyfikacji podlegają jednak zasady wprowadzania tych dowodów.

Dotychczasowy § 1 zgodnie z projektem odnosić się ma do pierwszej grupy sytuacji – tj. umożliwi odczytywanie protokołów pomimo udziału świadka w rozprawie – wobec bezpodstawnej odmowy zeznań, zeznań odmiennych od składanych uprzednio albo oświadczenia świadka, że pewnych szczegółów nie pamięta. W tym ostatnim przypadku projekt przewiduje możliwość odczytywania protokołów, jeśli świadek nie pamięta pewnych „szczeólów”, a nie jak dotąd „okoliczności”, co ma podkreślić subsydiarny charakter czynności odczytania protokołu uprzednich zeznań w stosunku do ich bezpośredniego złożenia na rozprawie. Poza wydzieleniem przesłanek przepis ten zasadniczo zmienia zasady wprowadzania protokołów z wcześniejszych przesłuchań. Zgodnie z projektem możliwe ma to być przede wszystkim na wniosek strony, zaś z urzędu wyłącznie w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach (art. 167 § 1 zd. 3 k.p.k.) albo w postępowaniu wszczętym z urzędu (art. 167 § 2 k.p.k.). Celem tego rozwiązania, podobnie jak zmian w art. 167 k.p.k., jest dążenie do zapewnienia stronom możliwości większej aktywności w zakresie prowadzonego postępowania dowodowego, przy jednoczesnym ograniczeniu aktywności sądu działającego z urzędu. Jednocześnie wyłączona zostaje możliwość uznawania za ujawnione protokołów takich zeznań bez ich odczytywania (wyłączenie stosowania art. 394 § 2 k.p.k.), co w stopniu oczywistym uzasadnione jest faktem, że dotyczy sytuacji, w których istnieje rozbieżność między zeznaniami, rodząca potrzebę konfrontacji (zeznania odmienne), konieczna jest ich weryfikacja (świadek pewnych szczegółów nie pamięta) albo jest to jedyny sposób uzyskania zeznań (bezpodstawna odmowa złożenia zeznań). W każdej z tych sytuacji odczytanie poprzednich zeznań na rozprawie jest niezbędne.

Projektowany nowy § 1a art. 391 k.p.k. odnosi się do sytuacji, w których powodem odczytania protokołów zeznań świadka jest jego nieobecność na rozprawie, wynikająca z: pobytu świadka za granicą, niemożności wezwania świadka na rozprawę, niestawiennictwa z powodu „niedających się usunąć przeszkód”, śmierci świadka oraz zaniechania wezwania go w sytuacji, o której mowa w art. 333 § 2 k.p.k., tj. stwierdzenie okoliczności niespornych, niedoniosłych dla sprawy. Projekt przewiduje w tym zakresie ten sam tryb wprowadzania dowodów, jaki proponuje się w § 1, z tym że odpowiednie stosowanie znajdzie art. 394 § 2 k.p.k. Możliwe będzie zatem uznanie tych protokołów za ujawnione bez ich odczytywania, o ile odczytanie nie wniesie strona, która nie miała możliwości zapoznania się z ich treścią.

Projektowana zmiana art. 393 § 3 k.p.k. przewiduje istotny wyłomom w dotychczasowych regułach wprowadzania dowodów prywatnych na rozprawie sądowej, zgodnie z którymi nie wolno odczytywać dokumentów prywatnych powstałych poza postępowaniem karnym i nie dla jego celów. W projekcie proponuje się rezygnację z tego ostatniego ograniczenia. Takie rozwiązanie stanowić ma jeden z elementów zapewniających obronie możliwość realnego przygotowania się do postępowania przed sądem, co wydaje się szczególnie pożądane w świetle zasadniczych zmian przewidujących rozszerzenie elementów kontradiktoryjności tego etapu procesu. Rozszerzenie zakresu dopuszczalności dowodów prywatnych dotyczy jednak nie tylko oskarżonego lecz wszystkich stron postępowania, zatem stanowi kolejny element kontradiktoryjności postępowania. Nie bez znaczenia jest fakt, że jednocześnie eliminuje kolejne ograniczenie formalne w dążeniu do ustalenia prawdy. Dopuszczalne ma być zatem odczytywanie wszelkich dokumentów prywatnych powstałych poza postępowaniem karnym, w tym oświadczeń, publikacji, listów czy notatek. Rzecz jasna projektowana zmiana nie oznacza ani możliwości prowadzenia prywatnego postępowania przez strony postępowania, ani nie wprowadza modyfikacji ogólnych reguł dotyczących zakazu substytuowania wyjaśnień i zeznań, w zakresie których projekt przewiduje nawet dalsze zaostrenie rygorów (por. projekt art. 174).

Zmiana art. 424 k.p.k., dotyczącego treści uzasadnienia wyroku sądu I instancji, przez wprowadzenie nowego § 3, dotyczy ograniczonej treści uzasadnienia, gdy dotyczyć ma ono wyroku wydanego na posiedzeniu na wniosek prokuratora uzgodniony z oskarżonym (art. 343 k.p.k.) lub na wniosek oskarżonego dobrowolnie poddającego się karze przed rozprawą (art. 343a w zw. z art. 338a k.p.k.) albo na rozprawie (art. 387 k.p.k.), przy braku sprzeciwu ze strony prokuratora i pokrzywdzonego. Mając na uwadze, że chodzi tu o wyrok o treści wskazanej przez samego oskarżonego, któremu inne strony się nie sprzeciwiały lub o treści uzgodnionej z nim uprzednio przez prokuratora oraz że sąd podzielił to stanowisko, proponuje się możliwość ograniczenia przez sąd treści uzasadnienia takiego wyroku, gdy któraś ze stron tego jednak zażąda, do wyjaśnienia jedynie podstawy prawnej skazania i wymiaru kary. Zauważyć należy, że zmiana powyższa wpisuje się również w propozycję dotyczącą w ogóle ograniczenia uzasadnień orzeczeń sądów, w proponowanej nowelizacji art. 424 § 1 k.p.k. wskazującą na potrzebę jednak zwięzłego przedstawiania okoliczności faktycznych oraz oceny dowodów, jak również zwięzłego wyjaśnienia podstawy prawnej orzeczenia. Należy mieć tu na względzie, że proponowana zmiana art. 447 k.p.k. zakłada w § 5, iż podstawą

apelacji od wyroków wydanych w trybie określonym w art. 343, 343a i 387 k.p.k. nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4 k.p.k., a więc błąd w ustaleniach faktycznych i niewspółmierność kary, lecz jedynie obraza prawa materialnego lub procesowego (art. 438 pkt 1 i 2 k.p.k.), a tym samym szerszy niż wskazany w proponowanym art. 424 § 3 k.p.k. zakres uzasadnienia nie jest niezbędny. Niemniej w art. 449a k.p.k. proponuje się, aby sąd odwoławczy, jeżeli uzna to za niezbędne dla prawidłowego wyrokowania, mógł zwrócić, przed rozprawą apelacyjną, sprawę sądowi I instancji, w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym dla tego orzekania zakresie, tak jak może to obecnie uczynić w znanych już dziś wypadkach ograniczonego zakresu uzasadnienia wyroku I instancji (art. 423 § 1a k.p.k.).

W projekcie proponuje się szereg rozwiązań, których istota sprowadza się do rezygnacji z dokonywania czynności, które w istotny sposób przedłużają postępowanie, choć nie mają praktycznego znaczenia dla realizacji jego celu. Do tych rozwiązań zaliczyć trzeba w szczególności:

– przewidzianą w art. 385 k.p.k. rezygnację z odczytywania całego aktu oskarżenia na rozprawie; zakłada się, że w szczególności w sprawach złożonych przedmiotowo, nawet możliwość ograniczenia się do przedstawienia podstaw oskarżenia przewidziana (jednak tylko za zgodą stron) obecnie w art. 385 § 2 k.p.k., nie jest wystarczająca. Według art. 385 § 1 k.p.k. oskarżyciel przedstawia jedynie zarzuty oskarżenia (nie musi ich w całości odczytywać), zwolniony jest natomiast z obowiązku odczytywania, czy prezentowania, uzasadnienia aktu oskarżenia, które wszak znane jest stronom ze względu na obowiązek doręczenia im przed rozprawą tego aktu. Zmiana zgodna jest z kierunkiem powszechnej krytyki dotychczasowej konstrukcji jako nadmiernie formalnej i sprzyjającej przewlekłości postępowania sądowego już na samym jego początku. Wprowadzone rozwiązanie sprzyja też realizacji postulatu z art. 366 § 2 k.p.k. Przedstawienie zarzutów pozostawione jest oskarżycielowi,

– przewidziane w art. 394 § 2 zdanie drugie k.p.k. rozszerzenie możliwości ujawnienia dowodów bez odczytania. Obecnie dowody te muszą być odczytane, jeżeli którakolwiek ze stron o to wnosi. Proponuje się, aby takie uprawnienie strona zachowała jedynie wówczas, gdy z relewantnym dowodem nie miała sposobności zapoznać się wcześniej. Zakłada się, że będą to sytuacje wyjątkowe, jeśli zważy się, że strony (także pokrzywdzony – projektowany

art. 321 § 4a k.p.k.) mają możliwość zapoznania się z materiałem postępowania przygotowawczego przed jego zamknięciem, a ponadto zawsze będą mogły przeglądać akta postępowania przygotowawczego, także w takim zakresie, w jakim nie przekazano ich sądowi wraz z aktem oskarżenia (art. 156 § 1a k.p.k. w projektowanym brzmieniu),

– przewidzianą w art. 418 k.p.k. (nowy § 1a) rezygnację z odczytywania treści zarzutów oskarżycielskich podczas ogłaszania wyroku; będzie to miało znaczenie w sprawach złożonych podmiotowo i przedmiotowo, w których odczytywanie wielostronicowych często zapisów powtarzających opisy czynu sformułowane w akcie oskarżenia oznacza marnotrawienie czasu, a dodatkowo naraża oskarżonego (-nych) na stres związany z wyczekiwaniem rozstrzygnięcia sądowego. Sąd będzie jednak musiał odczytać opisy czynu przypisanego oskarżonemu, jeżeli ten różni się od opisu czynu zarzuconego w akcie oskarżenia.

Zmiana zaproponowana w art. 341 § 1 k.p.k. ma charakter czysto porządkowy. Obecnie jedynie z kontekstu można wnioskować, że przepis ten dotyczy posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania karnego, choć ustawodawca nigdzie tego nie zadeklarował. Naprawiając tę oczywistą usterkę, należy dodać w § 1 art. 341 k.p.k. słowa „w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania”.

12. Postępowanie odwoławcze

Zmiany w przepisach Działu IX kodeksu mają charakter bardzo zróżnicowany, zarówno mając na uwadze stopień ich nowatorstwa (niektóre mają charakter wręcz modelowy, inne czysto porządkujący, a czasem wręcz redakcyjny), jak i przyczynę ich wprowadzenia (najczęstszym motywem jest próba zwiększenia funkcjonalności postępowania). Niektóre z nich ściśle wiążą się ze zmianami dotyczącymi wcześniejszych etapów postępowania, są ich niezbędną konsekwencją. Można wyróżnić też zmiany przepisów Działu IX, które są co prawda immanentnie związane z wprowadzeniem innej zmiany, ale już tylko w zakresie tego samego działu. Takie wzajemnie powiązane ze sobą zmiany, omówione zostaną w niniejszym uzasadnieniu łącznie, nie bacząc na porządek, który wynikałby z ich enumeracji według porządku kodeksowego.

Rozpocząć wypada od kompleksu zmian, wprowadzonych w Dziale IX, będących niezbędnym refleksem modelowej nowelizacji przepisu art. 167 k.p.k., mającej na celu zwiększenie elementów kontradyktoryjności w polskim procesie. Z uwagi na to, że w treści art. 167 § 1 zd. 1. k.p.k. wprowadzono regułę, zgodnie z którą w postępowaniu wszczętym przed sądem z inicjatywy strony (a ten charakter ma znakomita większość toczących się postępowań) to właśnie strony przeprowadzają dowody, po ich uprzednim dopuszczeniu przez prezesa, przewodniczącego lub sąd, zaś aktywna rola sądu w przeprowadzaniu dowodów, tak jak i sama możliwość dopuszczania, a w konsekwencji także i przeprowadzania przez sąd w tym typie postępowań dowodów z urzędu, zostały ograniczone jedynie do wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadków (określonych w art. 167 § 1 zd. 2. k.p.k. oraz odpowiednio w art. 167 § 1 zd. 3. k.p.k.), zatem w konsekwencji należało wprowadzić dla strony – która wykazywała na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego bierność w zakresie inicjatywy dowodowej (czy to co do zgłoszenia wniosku dowodowego, czy to co do aktywności przy przeprowadzaniu dopuszczonego dowodu) – barierę stawiania zarzutu sądowi zarówno co do tego, że nie dopuścił lub nie przeprowadził on określonych dowodów z urzędu, jak i co do tego, że w trybie wyjątkowym z jednej lub z obu tych prerogatyw skorzystał pomimo bierności strony. Stosowne rozwiązanie zaproponowano w art. 427 § 4 k.p.k., a w odniesieniu do postępowania zakończonego wyrokiem zakaz podnoszenia takich zarzutów w apelacji skonkretyzowany został w proj. art. 447 § 5 k.p.k. Brak omawianego tu rozwiązania mógłby sprzyjać bierności stron w trakcie pierwszoinstancyjnego postępowania jurysdykcyjnego, a następnie uaktywnianie się tej strony, która uznałaby rozstrzygnięcie sądu a quo za niesatysfakcjonujące, dopiero na etapie postępowania międzyinstancyjnego i opieranie przez nią środka odwoławczego na zarzucie zaniechania przez sąd inicjatywy dowodowej (czy to w postaci niedopuszczenia określonych dowodów z urzędu, czy to w postaci niedostatecznej aktywności sądu przy przeprowadzaniu dowodów już dopuszczonych) lub, co byłoby zapewne o wiele rzadszym zjawiskiem, na zarzucie skorzystania przez sąd z prerogatyw przyznanych mu na użytek sytuacji wyjątkowych. Możliwość podnoszenia takich zarzutów demotywowałaby strony do aktywnego działania w trakcie przewodu sądowego przed sądem pierwszej instancji. W rezultacie, utrudniałaby osiągnięcie głównego celu zakładanego przez nowelizację, to jest uaktywnienia stron, a w rezultacie zwiększenia kontradyktoryjności postępowania.

Ograniczenia, o których wyżej mowa nie obowiązują wówczas, gdy przeprowadzenie dowodu jest obowiązkowe (art. 447 § 6 k.p.k.). Możliwe jest zatem np. podniesienie zarzutu nieprzeprowadzenia przez sąd z urzędu dowodu z opinii sądowo-psychiatrycznej w sytuacji, gdy w toku postępowania ujawniły się uzasadnione wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, a strony pozostawały bierne i nie wniosowały o dopuszczenie takiego dowodu, czy też zaniechanie dokonania ustaleń, o których mowa jest w art. 213 § 1 k.p.k. (np. danych o karalności oskarżonego).

Kolejną zmianą, która pozostaje w ścisłym związku z założonym strategicznym celem zwiększenia aktywności stron w postępowaniu jurysdykcyjnym, stanowi uzupełnienie treści art. 427 § 3 k.p.k. o warunek sformułowany w końcowej części tego przepisu. Odwołujący się, tak jak i dotąd, będzie mógł wprowadzić nowe fakty i dowody (art. 427 § 3 in principio k.p.k.), jednakże jedynie wówczas „jeżeli nie mógł powołać ich w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji” (art. 427 § 3 in fine k.p.k.).

Podobną rolę (zapobieganie bierności oskarżonego i jego obrońcy, tym razem po wydaniu orzeczenia przez sąd pierwszej instancji), ma pełnić zmiana w treści § 2 art. 434 k.p.k. Przepis ten, zamieszczony (dość niefortunnie, ale względy historyczne przemawiają za pozostawieniem tego ułożenia) jako odrębna jednostka redakcyjna w art. 434 k.p.k., poświęconym w pozostałym zakresie instytucji gwarancyjnego zakazu reformationis in peius, nie ma, w istocie rzeczy, z tym zakazem nic wspólnego. Zgodnie z dotychczasowym unormowaniem, środek odwoławczy wniesiony na niekorzyść oskarżonego mógł spowodować orzeczenie także na korzyść oskarżonego. Proponuje się zachowanie tej reguły i dodanie do niej istotnego warunku uzasadniającego tzw. odwrócenie kierunku środka odwoławczego. Otóż obecnie rozwiązanie to będzie miało zastosowanie jedynie wówczas „jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 440”. Żadne dobre racje nie przemawiają za czynieniem mniej istotnych korekt na korzyść oskarżonego niejako „przy okazji” rozpoznawania środka odwoławczego wniesionego przez stronę przeciwną. Potrzeba tego rodzaju zmian powinna bowiem – w kontraduktoryjnym procesie – zostać podniesiona w środku odwoławczym wniesionym przez oskarżonego lub jego obrońcę. Jednocześnie istotne względy gwarancyjne przemawiają za pozostawieniem możliwości tzw. odwrócenia kierunku działania środka odwoławczego jedynie w tych sytuacjach, w których bierność sądu prowadziłyby do wydania orzeczenia rażąco niesprawiedliwego. Rozwiązanie przyjęte w treści art. 434 § 2 k.p.k., tak jak i nadanie nowego brzmienia art. 433 § 1 k.p.k. (o czym

będzie jeszcze mowa) przemawiają za tezą, że po wejściu w życie tych zmian istotnemu ograniczeniu ulegnie obowiązek przeprowadzenia kontroli odwoławczej poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów i nieaktualne będą na gruncie nowego stanu prawnego poglądy o istnieniu w każdej sprawie obowiązku dokonania przez sąd ad quem tzw. totalnej kontroli odwoławczej.

W piśmiennictwie podkreśla się, a zapatrywanie to podziela wielu praktyków, że aktualnie obowiązujący model postępowania odwoławczego, w szczególności w odniesieniu do rozpoznawania środków odwoławczych wnoszonych od orzeczeń zapadających w głównym przedmiocie procesu, jest dysfunkcyjny przede wszystkim z uwagi na dominację w nim elementów kasatoryjności nad elementami klasycznej apelacyjności. Jednym z głównych celów nowelizacji było zatem poszerzenie możliwości reformatoryjnego orzekania przez sąd odwoławczy, z zapewnieniem jednak stosownych gwarancji, zwiększających możliwości bezpośredniego zetknięcia się przez sąd ad quem z dowodami. Tak określone celowi poświęconych zostało kilka rozwiązań.

Po pierwsze, proponuje się skreślenie powszechnie krytykowanego przepisu § 1 art. 452 k.p.k., który wprowadzał dysharmonię między prawem sądu ad quem do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy (art. 437 § 2 in principio k.p.k.) a jego uprawnieniami do bezpośredniego poznania faktów stanowiących podstawę tego rozstrzygnięcia. Skreślony przepis operował nadto niedookreślonym, ocennym, bardzo rozbieżnie interpretowanym w praktyce, pojęciem postępowania dowodowego „co do istoty sprawy”. Z przepisu § 2 tego samego art. 452 k.p.k. proponuje się usunięcie kolejnego sformułowania („w wyjątkowych wypadkach”), z którego wywodzą dotąd intencję ustawodawcy co do ograniczenia sądu odwoławczego w prowadzeniu postępowania dowodowego, a ponadto uznaniowe „może przeprowadzić” zastąpiono opisowym „przeprowadza”. Wzmacnia sygnalizowany tu cel nowelizacji zastąpienie liczby pojedynczej („dowód”) liczbą mnogą („określone dowody”). W rezultacie, po nowelizacji, sąd odwoławczy w każdym wypadku, gdy uzna potrzebę uzupełnienia przewodu sądowego, z urzędu powinien przeprowadzić określone dowody, z zachowaniem bezpośredniości, na rozprawie odwoławczej, jeśli tylko przyczyni się to do przyspieszenia postępowania (rozumianego „całościowo”, a nie etapowo). Wprowadzone rozwiązanie powinno wręcz zachęcać sądy odwoławcze do kończenia spraw, również tych wadliwie osądzonych w sądzie pierwszej instancji, do wydawania orzeczeń o charakterze reformatoryjnym, bez potrzeby uchylania spraw do ponownego rozpoznania. Po nowelizacji

sąd ad quem nie będzie mógł wydać orzeczenia reformatoryjnego jedynie w wypadku, gdyby konieczne było przeprowadzenie na nowo przewodu sądowego „w całości” (ale już nie także i „w znacznej części”, którą to dodatkową barierę ustanawiał przepis art. 452 § 2 k.p.k. przed nowelizacją).

Po drugie, wychodząc z założenia, że poszerzenie możliwości prowadzenia postępowania dowodowego przed sądem ad quem i reformatoryjnego orzekania przez tenże sąd, nie przyniesie oczekiwanego efektu, jeśli w przypadku apelacji na niekorzyść utrzymane zostaną wszystkie dotychczasowe zakazy ne peius, zrezygnowano z najbardziej kontrowersyjnego z nich, czego wyrazem jest proponowane skreślenie § 2 w art. 454 k.p.k. Należy przyznać, że zmiana ta obniża gwarancje procesowe oskarżonego, nie narusza jednak ani standardów konwencyjnych ani standardów konstytucyjnych. W szczególności podkreślić należy, że właściwie (a więc w jej ujęciu formalnym, a nie materialnym) pojmowana zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 2 Konstytucji RP) nie stoi na przeszkodzie dokonywanym w instancji odwoławczej zmianom w zakresie ustaleń faktycznych, i to niezależnie od tego, czy zmiany te będą dokonane w oparciu o dowody, co prawda przeprowadzone przez sąd pierwszej instancji, tyle tylko, że wadliwie przez ten sąd ocenione, czy też będą one dokonane w oparciu o dowody przeprowadzone dopiero na forum sądu odwoławczego. Nie stanowi ona zatem bariery dla tzw. dowodzenia merytorycznego przed sądem odwoławczym. Dwuinstancyjność w rozumieniu konstytucyjnym formułuje tylko postulat dwukrotnej oceny stanu faktycznego i stanu prawnego sprawy oraz kontroli prawidłowości stanowiska zajętego przez sąd pierwszej instancji. Nie oznacza zaś ona konieczności dwukrotnego badania każdego ustalenia i niezbędności, niejako kaskadowego, badania każdej zmiany dokonanej przez sąd w trakcie postępowania, w szczególności ustaleń podjętych przez sąd odwoławczy. Zaznaczyć przy tym należy, że dopuszczalność możliwości reformatoryjnego orzekania przez sąd drugoinstancyjny na podstawie nowych ustaleń faktycznych, stanowi przejaw realizacji zasady ekonomii procesowej i koresponduje z wymogiem rozpoznawania spraw bez nieuzasadnionej zwłoki, składającym się na standard określony w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP.

Bardzo istotne zmiany proponuje się w treści przepisu regulującego tzw. bezpośredni zakaz reformationis in peius oraz formułującego jednocześnie wyłączenia w zakresie działania tej instytucji gwarancyjnej (art. 434 k.p.k.).

Po pierwsze, ze względu na to, że w świetle znowelizowanych przepisów – o czym będzie szerzej mowa dalej – każdy odwołujący się, nie zaś jedynie tzw. podmiot fachowy wnoszący środek odwoławczy, będzie zobowiązany do wskazania w treści tego środka zarzutów stawianych zaskarżanemu rozstrzygnięciu (zob. nową treść art. 427 § 1 k.p.k.), zatem brak jest podstaw po temu, aby różnicować – tak jak to ustawa czyniła dotąd – zakres działania bezpośredniego zakazu reformationis in peius w zależności od tego, czy środek odwoławczy na niekorzyść wniosła strona osobiście, czy też sporządził i podpisał ten środek podmiot fachowy. Stąd zmiany w treści § 1 w art. 434 k.p.k.

Po drugie, podjęta w noweli z dnia 9 kwietnia 2010 r. próba dostosowania treści przepisu art. 434 k.p.k. w częściach formułujących tzw. wyłączenia spod działania zakazu reformationis in peius do standardu narzuconego przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 28 kwietnia 2009 r., P 22/07 oraz w uzasadnieniu postanowienia tegoż Trybunału z dnia 1 lipca 2009 r., P 3/08, nie została, niestety, przeprowadzona prawidłowo. Gdy chodzi o wyłączenie działania tego zakazu wobec wiarołomnych tzw. małych świadków koronnych (tj. osób skazanych z zastosowaniem art. 60 § 3 lub 4 k.k. lub art. 36 § 3 k.k.s.) standard konstytucyjny zapewniony zostanie dopiero przy obecnie proponowanej treści § 4 w art. 434 k.p.k. Natomiast przeciwdziałanie instrumentalnym poczynaniom osób, wobec których orzeczenie wydane zostało w jednym z trybów konsensualnych (art. 343, art. 343a oraz art. 387 k.p.k.), podjęte zostało przy zastosowaniu modelu całkowicie odmiennego od określonego w noweli styczniowej i uznanego przez Trybunał za sprzeczne, w pewnych warunkach, z wzorcami konstytucyjnymi. Zrezygnowano z doprecyzowywania skomplikowanych warunków wyłączenia działania wobec tych osób zakazu reformationis in peius (stąd skreślenie § 3 w art. 434 k.p.k.), wprowadzając w to miejsce klarowne ograniczenie podstaw apelacyjnych (art. 447 § 7 k.p.k.). Osoba skazana z zastosowaniem któregośkolwiek z trybów konsensualnych nie może, zgodnie z rozwiązaniem wprowadzonym w niniejszej noweli, uczynić podstawą apelacji zarzutu błędu w ustaleniach faktycznych i zarzutu rażącej niewspółmierności kary, które związane są z treścią zawartego przez tę stronę porozumienia. Apelacja oparta na takich podstawach, jako kontestująca samą istotę porozumienia dobrowolnie zawartego przez stronę, zostanie uznana za niedopuszczalną, z wszystkimi tego procesowymi konsekwencjami. A contrario, strona może wnieść apelację od wyroku wydanego z zastosowaniem któregośkolwiek z tych trybów, jeśli podstawą środka odwoławczego uczyni jakikolwiek inny zarzut (tj. naruszenie prawa materialnego, w tym nie

tylko prowadzące do błędnej kwalifikacji prawnej czynu przypisanego ale także polegające np. na wymierzeniu kary poza ustawowymi granicami sankcji, a także naruszenie prawa procesowego, mogące mieć wpływ na treść wydanego orzeczenia, w tym także związane z naruszeniem ustawowych warunków zakończenia sprawy w trybie konsensualnym) i wówczas jest, bez żadnych wyłączeń, chroniona zakazem reformationis in peius.

W związku z tym nowym rozwiązaniem pozostaje treść przepisu § 3 dodanego do art. 424 k.p.k. Skoro w art. 447 § 7 k.p.k. proponuje się omówione wyżej ograniczenie podstaw apelacji, należało upoważnić sąd pierwszej instancji, który wydał wyrok przy zastosowaniu któregośkolwiek z trybów konsensualnych, do ewentualnej rezygnacji ze sporządzania pisemnego uzasadnienia orzeczenia w tym zakresie, jeżeli wyrok nie może być kontestowany w wywiedzionym środku odwoławczym. Sąd ten będzie mógł zatem ograniczyć zakres uzasadnienia do wyjaśnienia podstawy prawnej orzeczenia oraz wymiaru kary. Jeśli jednak z jakichś przyczyn sam uzna za celowe sporządzić, także i w sprawie zakończonej konsensualnie, uzasadnienie w pełnym zakresie, nic nie stoi na przeszkodzie, aby to uczynił. Przewidziano również uprawnienie sądu odwoławczego do zwrócenia sprawy sądowi pierwszej instancji w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku „w niezbędnym zakresie” (zakres ten każdorazowo określi sąd ad quem dokonując takiego zwrotu), jeżeli ma to „zapewnić prawidłowe wyrokowanie w sprawie” (art. 449a k.p.k. w proponowanym brzmieniu). Tak więc, sąd odwoławczy będzie mógł niejako „przymusić” sąd a quo do sporządzenia uzasadnienia w tych wypadkach, w których sąd pierwszej instancji, korzystając z możliwości przewidzianych przez ustawę, odstąpił w pewnym zakresie od sporządzenia uzasadnienia. Dotąd dotyczyło to jedynie sytuacji określonej w art. 423 § 1a k.p.k., to jest uzasadnienia orzeczenia w sprawie złożonej podmiotowo, gdy to w wypadku złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku w części odnoszącej się jedynie do niektórych oskarżonych, sąd mógł ograniczyć zakres motywów pisemnych do tych jedynie części wyroku, których dotyczył złożony wniosek (wnioski). Obecnie dotyczy to także sytuacji określonej w art. 424 § 3 k.p.k., to jest przedmiotowego ograniczenia treści uzasadnienia, w sprawach kończonych w trybie konsensualnym.

Dla porządku dodać wypada, że utrzymanie reguły, w świetle której regulacja tzw. pośredniego zakazu reformationis in peius pokrywa się z regulacją dotyczącą zakazu bezpośredniego, wymagało dokonania w treści art. 443 k.p.k. stosownej modyfikacji,

w przeciwnym bowiem wypadku przepis ten odsyłałby do nieistniejącej (skreślonej) jednostki redakcyjnej.

W treści przepisu określającego tzw. względne przyczyny odwoławcze proponuje się jedną tylko zmianę. Proponuje się nadanie nowego brzmienia art. 438 pkt 4 k.p.k., bowiem przepisy Kodeksu postępowania karnego zawierały od daty jego uchwalenia lukę, która nie została usunięta przy okazji dotychczasowych nowelizacji. W Kodeksie karnym z 1997 r., obok pojęcia kar wprowadzono także, w miejsce dotychczasowego pojęcia kar dodatkowych, pojęcie środków karnych, ale bez równoległej korekty art. 438 pkt 4 w Kodeksie postępowania karnego. W konsekwencji, wykładnia językowa przemawiała za tezą o braku możliwości zaskarżenia orzeczenia, w wypadku gdy samoistnie orzeczony środek karny charakteryzowałaby nawet najbardziej oczywista rażąca niewspółmierność (czym innym jest bowiem niesłuszność zastosowania takiego środka a czym innym jego niewspółmierność). Jedynie w wyniku bardzo kreatywnej wykładni przepisu, dokonanej przez Sąd Najwyższy, przyjmowano taką możliwość. Zdecydowanie bardziej prawidłowym będzie rozwiązanie, w którym możliwość ta przewidziana będzie w ustawie, nie zaś wywodzona w drodze instrumentalnej wykładni.

Jak już zasygnalizowano, nowela zmierza do zwiększenia kontrydiktoryjności nie tylko postępowania pierwszoinstancyjnego, ale także i postępowania odwoławczego. Celowi temu służy, w pierwszej kolejności, nowelizacja art. 427 § 1 k.p.k. i art. 433 § 1 k.p.k., a także art. 434 § 2 k.p.k. (ten ostatni aspekt został już omówiony wyżej). W ścisłym związku z powyższymi zmianami pozostaje regulacja dotycząca nowego systemu pomocy prawnej udzielanej z urzędu w toku postępowania międzyinstancyjnego (art. 444 § 3 i 4 k.p.k.). Nowela wychodzi z założenia, że każdy podmiot (a nie, tak jak dotąd, jedynie tzw. podmiot fachowy) skarżący orzeczenie wydane przez sąd pierwszej instancji powinien nie tylko wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie oraz podać, czego się domaga, ale także „sformułować zarzuty stawiane rozstrzygnięciu” (art. 427 § 1 k.p.k. w nowym brzmieniu). Nie idzie przy tym o to, aby strona była zobowiązana do przedstawienia tych zarzutów w precyzyjnej formie prawnej, odwołując się do enumeratywnie wymienionych przepisów ustawy (to jest określonych podstaw wymienionych w art. 439 k.p.k. lub w art. 438 k.p.k., w połączeniu z przepisami szczegółowo regulującymi tryb postępowania albo z przepisami części ogólnej lub szczególnej kodeksu karnego, czy innej ustawy karnej dodatkowej), a jedynie o to, aby wyartykułowała (choćby „własnymi słowami”) to, jakie, jej zdaniem,

uchybień obciążają zaskarżone orzeczenie. Pismo procesowe odpowiadające takim wymogom zdolny jest sporządzić praktycznie każdy obywatel. Jeśli jednak strona, działająca dotąd bez obrońcy, uzna, że z tych czy innych przyczyn nawet tak niewygórowanym wymogom nie będzie w stanie sprostać, będzie ona miała prawo złożyć wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu w celu dokonania określonej czynności procesowej (art. 80a § 2 k.p.k. w tym wypadku – do sporządzenia środka odwoławczego). O regułach rządzących pokrywaniem kosztów oraz obowiązkowym pouczeniem strony o przysługujących jej w tym zakresie uprawnieniach mowa była przy uzasadnianiu zmian, których dokonano w treści rozdziałów 8 i 9 kodeksu. W tym miejscu wypada jedynie wskazać, że – na zasadzie zamierzonego *superfluum* ustawowego – w art. 444 § 3 k.p.k. przewidziano obowiązek ponownego pouczenia oskarżonego, nieposiadającego obrońcy z wyboru o uprawnieniu do złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu w celu sporządzenia apelacji, a także o możliwości obciążenia wnioskującego kosztami wyznaczenia takiego obrońcy. To ostatnie rozwiązanie stosuje się, co oczywiste, odpowiednio do pokrzywdzonego w wypadku wydania na posiedzeniu wyroku warunkowo umarzającego postępowanie (art. 444 § 4 k.p.k.). Dla porządku zauważyć w tym miejscu należy, że z uwagi na propozycję dodania do art. 444 k.p.k. nowych jednostek redakcyjnych, przepisowi temu proponuje się nadać w całości nowe brzmienie.

W sytuacji, gdy po wejściu w życie noweli każdy środek odwoławczy będzie musiał zawierać zarzuty stawiane zaskarżonemu rozstrzygnięciu, można było istotnie ograniczyć obowiązek przeprowadzania kontroli odwoławczej poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Zgodnie z zasadą dyspozytywności (jako refleksem zasady kontrydyktoryjności) to strona powinna decydować o tym, w jakim zakresie i w aspekcie jakich uchybień, których dopuścił się według niej sąd *a quo*, powinna przebiegać kontrola odwoławcza. Działanie sądu *ad quem* „z urzędu” powinno mieć miejsce jedynie wówczas, gdy zakres i wzorzec kontroli zadysponowany przez stronę jest nie do pogodzenia z elementarnymi względami sprawiedliwości, albowiem nakazywałby zignorowanie błędów o wręcz fundamentalnym charakterze (stąd zobligowanie sądu odwoławczego do rozpoznania środka odwoławczego poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów w wypadkach wskazanych w art. 439 § 1 k.p.k. oraz w art. 455 k.p.k.) albo prowadził do wydania orzeczenia rażąco niesprawiedliwego (takie samo zobowiązanie nałożone w wypadku wskazanym w art. 440 k.p.k.), w tym także pod względem tzw. wewnętrznej sprawiedliwości orzeczenia

(zobowiązanie związane z treścią art. 435 k.p.k.). W wypadku niestwierdzenia warunków z art. 435, art. 439 § 1, art. 440 i art. 455 k.p.k. sąd ad quem winien rozpoznać wniesiony środek odwoławczy ściśle w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Tak więc raz jeszcze wypada wskazać, że na gruncie nowego stanu prawnego dezaktualizacji uległyby poglądy o istnieniu po stronie sądu ad quem w każdej sprawie obowiązku dokonania tzw. totalnej kontroli odwoławczej (argumentum ex art. 433 § 1 k.p.k.).

W związku z proponowanym brzmieniem § 1 w art. 433 k.p.k. zwrócić należy uwagę jeszcze i na to, że w znowelizowanym tekście ustawy karnej procesowej zrezygnowano z nie znajdującego należytego uzasadnienia teoretycznego, a wzbudzającego liczne wątpliwości w praktyce, rozróżnienia „granic zaskarżenia” i „granic środka odwoławczego”. Ustawa także i w art. 433 § 1 k.p.k. odwołuje się obecnie do pojęcia „granic zaskarżenia”, co musiało się jednak wiązać z nakazem uwzględniania przy określaniu in concreto granic zaskarżenia także i ustawowych domniemań sformułowanych w art. 447 § 1, 2 i 3 k.p.k. W nawiązaniu do problematyki tych domniemań wskazać należy na kolejną istotną zmianę proponowaną w treści art. 447 k.p.k. Sugeruje się w nim istotne uzupełnienie w systemie domniemań modyfikujących ex lege zakres zaskarżenia w wypadku wniesienia apelacji. Zmiana polega na tym (zdanie pierwsze § 3 w art. 447 k.p.k.), że nawet wówczas, gdy odwołujący się zaskarży wyrok wyłącznie w części dotyczącej jednego ze środków karnych, to uważa się jednak, iż zaskarżona została całość rozstrzygnięcia w przedmiocie środków karnych. Przewidziano także możliwość zaskarżenia braku rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego (zdanie drugie § 3 w art. 447 k.p.k.). Przepis w proponowanym brzmieniu będzie miał zastosowanie także w postępowaniu kasacyjnym, z uwagi na treść art. 518 k.p.k. Typowym układem procesowym jest ten, w którym w środku odwoławczym kwestionowana jest współmierność kary. Tę należy oceniać niewątpliwie we wzajemnym powiązaniu wszystkich elementów składających się na dolegliwość kary, przy przyjęciu założenia, iż orzeczenie o karach i środkach karnych stanowi racjonalną i logiczną całość. Zatem zbyt wąski zakres zaskarżenia nie powinien wiązać rąk sądowi odwoławczemu; dlatego też już w dotychczasowym brzmieniu przepisu obowiązywało domniemanie określone w jego paragrafie 2. W ostatnim okresie znacznemu rozszerzeniu uległ jednak katalog środków karnych, określonych w art. 39 Kodeksu karnego. Wzbogacony został zatem katalog środków, które sąd może orzekać nie tylko obok wymierzanej kary, ale także samoistnie, w związku z treścią art. 59 § 1 k.k. i art. 60 § 7 k.k. Niejednokrotnie racjonalne ukształtowanie oddziaływania represyjnego

wymagać będzie więc jedynie modyfikacji w zakresie orzeczonych środków karnych, uwzględniając ich różnorodny charakter i oddziaływanie we wzajemnym powiązaniu. Możliwości takiej sprzyjać ma właśnie rozwiązanie przewidziane w zdaniu pierwszym nowego §. 3 w art. 447 k.p.k. Poszerzono także, w istotny sposób, zakres sytuacji, w których orzeczenie określonego środka karnego jest obligatoryjne. W tych układach procesowych naprawienie błędu polegającego na nieorzeczeniu takiego środka niejednokrotnie wymagać będzie interwencji sądu odwoławczego jedynie co do tej tylko wadliwości wyroku. W tych wypadkach racjonalne jest zatem dopuszczenie możliwości nie tylko wydania orzeczenia reformatoryjnego, w wyniku którego taka „luka” zostanie wypełniona, ale także i orzeczenia kasatoryjnego, w wypadku gdy przed usunięciem takiej luki konieczne jest przeprowadzenie, ale tylko w tak wąsko zakreślonym zakresie, postępowania dowodowego służącego racjonalnemu ukształtowaniu rozmiaru środka, który należy orzec. Możliwość zaskarżenia, a w rezultacie także i uchylenia wyroku w części „nieistniejącej” służyć może także zachowaniu pełnego toku instancji w zakresie kształtowania nieorzeczonego środka karnego. Ponieważ dopuszczalność takiego określenia zakresu zaskarżenia, a także wydania takiego orzeczenia kasatoryjnego, budziła dotąd spory w orzecznictwie i piśmiennictwie, co stanowiło – ze względu na bardzo wąskie zakreślenie możliwości orzekania reformatoryjnego – szczególne utrudnienie na etapie postępowania po wniesieniu nadzwyczajnego środka zaskarżenia, to jest w toku postępowania kasacyjnego i wznowieniowego, proponuje się wprowadzenie wyraźnej regulacji w tym przedmiocie (zd. 2. w § 3 w art. 447 k.p.k.). Podsumowując, nowe rozwiązanie zapewni funkcjonalność postępowania w tych wszystkich sytuacjach, w których racjonalne będzie dokonanie zmiany lub uchylenia orzeczenia tylko w zakresie jednego z elementów odnoszących się do kary lub środka karnego, w tym także w zakresie elementu, o którym sąd pierwszej instancji w wyniku zapomnienia lub błędnej oceny w ogóle nie orzekł. Dla porządku, także i w tym miejscu zauważyć należy, że ze względu na głębokość przebudowy art. 447 k.p.k. i dodania doń szeregu nowych, wyżej omówionych, jednostek redakcyjnych, również temu przepisowi nadano w całości nowe brzmienie.

Niewielkie, ale istotne zmiany postuluje się w treści przepisów określających zasady udziału stron w rozprawie odwoławczej. Jeśli idzie o prokuratora, to po wejściu noweli w życie zobowiązany on będzie uczestniczyć w rozprawie odwoławczej w każdej sprawie, za czym przemawiają te same racje, co przytoczone na uzasadnienie ukonstytuowanego w projekcie

obowiązkowego uczestnictwa prokuratora w rozprawie przed sądem pierwszej instancji (zasada z art. 46 oraz superfluum zawarte w treści art. 450 § 1 k.p.k.). Udział obrońcy w rozprawie odwoławczej jest, co do zasady, jego prawem, ale w wypadkach tzw. obrony obligatoryjnej, określonych w art. 79, art. 80 oraz art. 80a k.p.k. (szczególną uwagę zwrócić należy na ten ostatni wypadek, został on bowiem wprowadzony właśnie dopiero w niniejszej noweli) udział ten będzie obowiązkowy (art. 450 § 1 k.p.k. w nowym brzmieniu). Doprecyzowano też tryb składania przez oskarżonego pozbawionego wolności wniosku o doprowadzenie go na rozprawę odwoławczą. Aby zapobiec instrumentalnym niejednokrotnie próbom utrudniania postępowania odwoławczego i konieczności odraczania rozpraw, określono oskarżonemu na złożenie takiego wniosku 7-dniowy termin, liczony od daty doręczenia mu zawiadomienia o przyjęciu apelacji. Wniosek złożony po tym terminie podlegał jednak będzie rozpoznaniu, jeżeli nie spowoduje to konieczności odroczenia rozprawy (art. 451 in principio k.p.k.). Jeśli jednak sąd wniosku oskarżonego nie uwzględni, uznając za wystarczającą obecność obrońcy, i nie zarządzi zatem sprowadzenia oskarżonego na rozprawę, nadal, tak jak i przed zmianą stanu normatywnego, konieczne jest wyznaczenie obrońcy z urzędu takiemu oskarżonemu, który nie ma obrońcy. Od strony technicznej, wyznaczenia obrońcy z urzędu dokonać może obecnie nie tylko sąd, ale także prezes sądu lub referendarz sądowy (art. 451 in fine k.p.k.). Udział obrońcy w rozprawie odwoławczej jest w tym ostatnim wypadku, tak jak i dotąd, obligatoryjny.

Wprowadzona w noweli styczniowej regulacja, zgodnie z którą sąd odwoławczy w wypadku utrzymania zaskarżonego wyroku w mocy i uznania apelacji za oczywiście bezzasadną, sporządzał uzasadnienie jedynie na wniosek strony, poddawana była powszechnej i zasadnej krytyce. Skłaniała ona bowiem sądy odwoławcze do niejednokrotnie wysoce instrumentalnego odwoływania się do formuły oczywistej bezzasadności apelacji, a następnie oczekiwania na to, czy wniosek o sporządzenie uzasadnienia zostanie przez którąś ze stron złożony, czy też nie. Dla uzdrowienia sytuacji, zapobiegnięcia pokusie nadawania wyrokom utrzymującym zaskarżone orzeczenie w mocy takiej właśnie redakcji niezależnie od stopnia skomplikowania sprawy i jakości wniesionego środka odwoławczego, Komisja proponuje rezygnację w treści art. 457 § 2 k.p.k. z owego dodatkowego warunku, nawiązującego do oceny stopnia zasadności apelacji. Po uchwaleniu projektowanej zmiany, w każdym wypadku utrzymania zaskarżonego wyroku w mocy sąd odwoławczy upoważniony będzie do

sporządzenia pisemnego uzasadnienia swego orzeczenia dopiero na wniosek strony, chyba że zostało złożone zdanie odrębne.

Kolejna grupa zmian w przepisach Działu IX kodeksu pozostaje w związku z przyznaniem referendarzom sądowym uprawnień do dokonywania określonych czynności procesowych. W tych wypadkach, gdy mogą oni wydawać w toku postępowania odwoławczego postanowienia albo zarządzenia, należało przewidzieć możliwość wniesienia od takiego rozstrzygnięcia sprzeciwu, określić skutki prawne wniesienia sprzeciwu oraz ustalić kompetencje do podejmowania rozstrzygnięć w wypadku wniesienia sprzeciwu po terminie lub przez osobę nieuprawnioną (art. 93a k.p.k.). Niezbędne było także określenie terminu do wniesienia sprzeciwu i sposobu liczenia tego terminu (uzupełnienia w treści art. 460 k.p.k. oraz art. 466 § 1 k.p.k.), a także ustanowienie obowiązku powiadamiania osób, których dotyczy postanowienie kończące postępowanie w sprawie, o złożeniu od niego sprzeciwu (art. 461 § 2 k.p.k.) przez tzw. podmiot niefachowy, który nie ma obowiązku dołączania do sprzeciwu stosownej ilości jego odpisów (w tej kwestii szerzej w pkt 6 uzasadnienia).

Na koniec, krótkiego odnotowania wymagają dwie zmiany będące konsekwencją zmian poczynionych w przepisach o charakterze ogólnym lub przepisach dotyczących wcześniejszych etapów postępowania. I tak, zmiana w treści art. 437 § 2 in fine k.p.k. związana jest z usunięciem z systemu polskiego prawa procesowego instytucji wezwania oskarżyciela do przedstawienia dowodów, nazywanej nieprawidłowo quasi-zwrotem sprawy prokuratorowi w toku rozprawy (proponowane skreślenie art. 397 k.p.k., powodujące konieczność likwidacji stosownego odesłania także i w treści art. 437 § 2 k.p.k.). Zmiana w art. 425 k.p.k., polegająca na skreśleniu wyrazów „podmiotowi określone w art. 416”, stanowi oczywistą konsekwencję zmian wprowadzonych w dodanym Rozdziale 8a (art. 81a k.p.k. i art. 81b k.p.k.) i związana jest z przesądzeniem tego, iż podmiot odpowiedzialny za zwrot Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa oskarżonego jest jedną ze stron procesu. Dodać w tym miejscu należy, że ze względu na szczególny charakter interesów procesowych tej strony, proponuje się też rozwiązanie (art. 444 § 2 k.p.k.), które wyraźnie stwierdza, z jakich powodów może ona wnieść skargę etapową. Rozwiązanie to jedynie precyzuje, w jakich sytuacjach strona zobowiązana do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa przypisanego oskarżonemu ma tzw. gravamen we wniesieniu apelacji (ograniczenia wynikające z przepisu art. 425 § 3 zd. 1. k.p.k.). Z uwagi na całkowicie odmienną rację ustawową tak wprowadzonego ograniczenia od tych

racji, które legły u podstaw ograniczeń w zakresie podnoszenia zarzutów apelacyjnych o określonej treści, nałożonych na wszystkie strony w § 4 – 7 w art. 447 k.p.k., zostało ono zamieszczone w innej jednostce redakcyjnej nowelizowanej ustawy.

13. Nadzwyczajne środki zaskarżenia

Stosunkowo niewielkie zmiany wprowadza projektowana ustawa w zakresie przepisów Działu XI kodeksu, poświęconego nadzwyczajnym środkom zaskarżenia. Niektóre z tych zmian są konsekwencją zmian modelowych, dotyczących wcześniejszych faz postępowania (art. 523 § 1 k.p.k., art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k.), część wynika z potrzeby zapewnienia większej funkcjonalności (art. 540 § 3 k.p.k., uzupełnienie katalogu w treści art. 545 § 1 k.p.k.), ale także i gwarancyjności (art. 519 k.p.k.) postępowania na etapie procedowania po uprawomocnieniu się wyroku. Pozostałe postulowane zmiany mają charakter porządkujący (art. 545 § 2 k.p.k.) lub doprecyzowujący (art. 538 § 1 i 2 k.p.k.).

Zmiana w treści art. 519 k.p.k. ma charakter gwarancyjny. Od wejścia w życie nowego kodeksu kasacja przysługiwała stronom wyłącznie od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, kończącego postępowanie. Tymczasem bardzo istotne, z punktu widzenia wolności obywatelskich, rozstrzygnięcie o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego – którym może być również środek określony w art. 93 i 94 k.k. polegający na bezterminowym pozbawieniu wolności w zakładzie zamkniętym – jeśli okoliczności wyłączające ściganie stwierdzone zostaną przed rozpoczęciem przewodu sądowego, zapada w formie postanowienia. Zgodnie bowiem z art. 324 § 1 k.p.k., jeżeli zostanie ustalone, że podejrzany dopuścił się czynu w stanie niepoczytalności, a istnieją podstawy do zastosowania środków zabezpieczających, prokurator po zamknięciu śledztwa kieruje sprawę do sądu z wnioskiem o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających. Na postanowienie sądu, wydane w uwzględnieniu wniosku prokuratora, przysługuje zażalenie na podstawie art. 459 § 1 i 2 k.p.k. Orzeczenie sądu ad quem, wydawane po rozpoznaniu zażalenia, zapada także w formie postanowienia. Stan normatywny, w którym oskarżonemu, mającemu być pozbawionym wolności w warunkach zakładu zamkniętego, nie przysługiwała „własna” skarga kasacyjna od takiego orzeczenia i który mógł jedynie ubiegać się o wniesienie od tego orzeczenia tzw. kasacji specjalnej przez jeden z podmiotów kwalifikowanych (na podstawie art. 521 k.p.k.), był krytykowany

w piśmiennictwie, jako nieodpowiadający należytemu standardowi ochrony wolności obywatelskich. Uznając tę krytykę za zasadną, w projekcie przewiduje się przyznanie stronie, na zasadzie wyjątku, uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej od postanowienia, nie zaś wyłącznie od wyroku. Zwrócić jednak należy uwagę na to, że kasacja może być wniesiona jedynie od postanowienia utrzymującego w mocy postanowienie o uwzględnieniu wniosku oskarżyciela o umorzenie postępowania i zastosowanie środków zabezpieczających, określonych w art. 93 k.k. lub w art. 94 k.k., a nie od każdego prawomocnego postanowienia sądu odwoławczego wydanego w tym przedmiocie. Warunki określone w art. 519 in fine k.p.k. muszą być spełnione kumulatywnie. Zatem, nie przysługuje stronie ani kasacja od postanowienia negatywnego, to jest nieuwzględniającego wniosku prokuratora ani od postanowienia co prawda uwzględniającego ten wniosek w części i umarzającego postępowanie, ale niezawierającego orzeczenia o zastosowaniu środka zabezpieczającego określonego w art. 93 k.k. lub w art. 94 k.k.

Zmiana w określeniu (od strony negatywnej) podstaw kasacji, proponowana w treści art. 523 § 1 in fine k.p.k., polegająca na dodaniu słów „ani na podstawie zarzutu naruszenia art. 440” jest ściśle związana ze zmianami modelowymi dotyczącymi postępowania pierwszoinstancyjnego w zakresie zwiększenia kontrydiktoryjności postępowania jurysdykcyjnego i ograniczenia działania sądu z urzędu (art. 167 § 1 k.p.k.) oraz korelującymi z nimi zmianami modelowymi dotyczącymi postępowania odwoławczego (dodane art. 427 § 4 k.p.k. oraz art. 447 § 5 k.p.k.). Jak to już wskazano w tej części uzasadnienia projektu, która poświęcona jest zmianom przepisów w Dziale IX kodeksu, skoro w treści art. 167 § 1 k.p.k. ograniczono, w postępowaniach wszczętych z inicjatywy strony, powinność dopuszczania przez sąd dowodów z urzędu jedynie do wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadków, uznając – zgodnie z zasadą kontrydiktoryjności – za formę zasadniczą, inicjatywę dowodową stron, zatem w konsekwencji należało wprowadzić dla strony, która wykazywała na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego bierność w zakresie inicjatywy dowodowej, barierę stawiania zarzutu sądowi zarówno co do tego, że nie dopuścił on określonych dowodów z urzędu, jak i co do tego, że w trybie wyjątkowym z prerogatywy takiej skorzystał pomimo bierności strony (art. 427 § 4 k.p.k. i art. 447 § 5 k.p.k.). Jeśli jednak ograniczenie podstaw zarzutów apelacyjnych, o którym mowa w art. 447 § 5 k.p.k., ma mieć jakikolwiek sens, należało na etapie, z kolei, wnoszenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia wprowadzić dodatkowe ograniczenie podstaw kasacyjnych, którego wyrazem jest zmiana

w art. 523 § 1 in fine k.p.k. W przeciwnym wypadku strona nieprzejawiająca jakiegokolwiek inicjatywy dowodowej w trakcie postępowania przed sądem I instancji, mogłaby łatwo „ominąć” zakaz podnoszenia w toku postępowania apelacyjnego zarzutów, o których mowa w art. 447 § 5 k.p.k. i przenieść ciężar oceny tego, czy zachodził „wyjątkowy, szczególnie uzasadniony wypadek” w rozumieniu art. 167 § 1 zdanie ostatnie k.p.k., na sąd kasacyjny. Wystarczyłoby, aby wysunęła ona supozycję, że brak przez sąd odwoławczy, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, kontroli zasadności (niezasadności) niedopuszczenia (dopuszczenia) przez sąd a quo dowodów z urzędu, spowodował rażąco niesprawiedliwość orzeczenia sądu odwoławczego. Aby zatem cel, któremu służyc mają zmiany w art. 167 § 1 k.p.k. mógł być osiągnięty, muszą mu towarzyszyć stosowne ograniczenia w zakresie podnoszenia zarzutów zarówno na etapie postępowania apelacyjnego (art. 447 § 5 k.p.k.), jak i na etapie wnoszenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia (art. 523 § 1 in fine k.p.k.). Prezentowana tu zmiana w treści art. 523 § 1 in fine k.p.k., niezależnie od jej ścisłego powiązania ze zmianami w treści przepisów art. 167 i 447 § 5 k.p.k., znajduje jednak także i swe głębsze uzasadnienie w generalnej tendencji do pogłębienia zasady kontradiktoryjności na wcześniejszych etapach postępowania karnego oraz w istocie nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jaki stanowi kasacja „własna” strony. Założeniem podstawowym jest, że strona ma prawo wnieść ten nadzwyczajny środek zaskarżenia wyłącznie od kończącego postępowanie prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, a zatem, że w kasacji podnoszone będą jedynie rażące naruszenia prawa, których dopuścił się bezpośrednio sąd odwoławczy albo równie rażące uchybienia co prawda znajdujące swe źródło już w wyroku sądu I instancji, ale zaaprobowane przez sąd odwoławczy, pomimo ich wytknięcia przez stronę w zwykłym środku odwoławczym (tzw. zaabsorbowanie rażącego błędu). Jeśli, wbrew zasadzie kontradiktoryjności, strona nie podnosi w zwykłym środku odwoławczym określonego uchybienia sądu a quo, zgłaszanie przez nią następnie tego uchybienia dopiero w treści nadzwyczajnego środka zaskarżenia z twierdzeniem, że rażący błąd sądu ad quem miał polegać na braku uwzględnienia tego uchybienia „z urzędu” (niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów) i doprowadzenia w rezultacie do aprobaty rażąco niesprawiedliwego rozstrzygnięcia, stanowi najczęściej zwykłą grę procesową, zmierzającą do ignorowania reguły określonej w art. 519 in principio k.p.k., nierzadko zaś zwykle procesowe nadużycie. Rugowaniu także i tego typu nieprawidłowej praktyki, forsowanej przez strony, służyc będzie zmiana wprowadzona w treści art. 523 § 1 in fine k.p.k. Dodać wypada, że w tych nielicznych sprawach, w których, w istocie,

nieskorzystanie przez sąd odwoławczy z prerogatywy określonej w art. 440 k.p.k. i utrzymanie w mocy orzeczenia sądu a quo było rażąco niesprawiedliwe, korekta prawomocnego orzeczenia nastąpić może w wyniku wniesienia kasacji specjalnej przez podmiot kwalifikowany. Zdanie ostatnie art. 523 § 1 k.p.k. odczytywane z uwzględnieniem reguły wnioskowania z przeciwieństwa (argumentum a contrario) prowadzi bowiem do konkluzji, że wyłączenie, o którym mowa w tym przepisie, nie dotyczy kasacji wnoszonych przez jeden z tzw. podmiotów specjalnych na podstawie art. 521 k.p.k.

Przepis art. 538 § 1 k.p.k. w dotychczasowym brzmieniu powtarzał rozwiązanie przyjęte w art. 469a dawnego k.p.k., a więc odpowiadające stanowi prawnemu, w którym w przepisach prawa karnego materialnego kary dzieliły się na kary zasadnicze i kary dodatkowe. W nowych kodyfikacjach wyeliminowano pojęcie kar dodatkowych, zastępując je pojęciem środków karnych, bez wysnucia stosownych wniosków co do potrzeby zmian także i w zakresie przepisów o charakterze procesowym, odwołujących się do ustania wykonania kary i do zaliczania kar już wykonanych na poczet kar nowo orzeczonych. Literalna wykładnia przepisu art. 538 § 1 k.p.k. w jego dotychczasowym brzmieniu nie pozwalała zatem na przyjęcie zarówno tego, że z chwilą uchylecia wyroku w trybie kasacji (a w związku z treścią art. 545 § 1 k.p.k. także i w trybie wznowienia postępowania) ustaje wykonanie także środków karnych, jak i tego, że środki karne już wykonane podlegają zaliczeniu na poczet nowo orzeczonych środków karnych. Do zadowalającego rezultatu dojść można było jedynie w wyniku poddania przepisu art. 538 § 1 k.p.k. wykładni a maiore ad minus. Bardziej prawidłowe będzie rozwiązanie, w którym powyższe skutki uchylecia wyroku w trybie nadzwyczajnego środka zaskarżenia, dotyczące środków karnych, przewidziane będą wprost w ustawie. Proponowana zmiana w art. 538 § 1 k.p.k. pozostaje w ścisłym związku ze stosowną zmianą dokonaną w przepisie art. 438 pkt 4 k.p.k.

Zmiana zaproponowana w art. 538 § 2 k.p.k. ma natomiast charakter doprecyzowujący. Wprawdzie i na gruncie dotychczasowej treści przepisów, w drodze przeprowadzanej wykładni systemowej, w orzecznictwie przeważało stanowisko (zob. np. postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2009 r., I KZP 1/09, OSNKW 2009, z. 12, poz. 100), że dopuszczalne jest zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego, wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k., a rozpoznaje je równorzędny skład Sądu Najwyższego. Niemniej jednak zapadały także orzeczenia diametralnie odmienne, zgodnie z którymi uznawano za niedopuszczalny środek odwoławczy od postanowienia Sądu

Najwyższego o zastosowaniu środka zapobiegawczego po uchyleniu, w wyniku rozpoznania kasacji, prawomocnego wyroku. Nie było również zgodności co do tej kwestii w stanowiskach wyrażanych w piśmiennictwie. W celu usunięcia zatem wszelkich wątpliwości i przecięcia sporów doktrynalnych i orzeczniczych w art. 538 § 2 k.p.k., proponuje się dodanie zdania drugiego.

Podobnie, czysto doprecyzowujący charakter ma propozycja skreślenia w art. 526 § 2 k.p.k. słów „będącego adwokatem albo radcą prawnym”. W związku z brzmieniem zdania pierwszego art. 88 k.p.k., ustalonym przez ustawę z dnia 5 listopada 2009 r. (Dz. U. Nr 206, poz. 1589) są one bowiem zbędne.

Refleksem fundamentalnych zmian, zmierzających do zapewnienia większego stopnia kontradiktoryjności postępowania, a polegających nie tylko na tym, że co do zasady, dowody przeprowadza się jedynie na wniosek stron, ale także i na tym, że co do zasady to strony przeprowadzają dowody przed sądem, jest – jeśli idzie o przepisy dotyczące drugiego nadzwyczajnego środka zaskarżenia – odmienna redakcja przepisu określającego podstawę wznowienia postępowania de novis. Dotąd nowymi faktami lub dowodami, służącymi jako podstawa wznowienia, mogły być tzw. noviter producta, czyli fakty (dowody) nieznanne przedtem sądowi, a ujawnione dopiero po wydaniu prawomocnego orzeczenia. Z tzw. głowy przepisu art. 540 § 1 pkt 2 k.p.k. proponuje się usunąć obecnie słowa „nieznane przedtem sądowi”, co oznaczałoby, że akcent przesunięty został obecnie w kierunku tzw. noviter reperta, czyli faktów (dowodów) nowo ujawnionych, a nieznanych uprzednio nawet stronie. W postępowaniu opartym na modelu kontradiktoryjnym strona nie powinna bowiem pozostawać bierna w prezentowaniu dowodów w toku postępowania przed wydaniem prawomocnego orzeczenia i niejako „zaskakiwać” nimi organy wymiaru sprawiedliwości dopiero we wniosku mającym inicjować postępowanie toczące się w trybie nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Zasygnalizować należy, że dostrzeżenie trudności w dowodzeniu okoliczności o charakterze negatywnym (a taki charakter ma wykazywanie przez stronę braku wiedzy co do określonych faktów lub dowodów przed uprawomocnieniem się orzeczenia) powinno prowadzić do wniosku, że okoliczność tę strona winna w postępowaniu wznowieniowym jedynie uprawdopodobnić w drodze tzw. dowodu swobodnego.

Tylko dla porządku wskazać trzeba, że wyliczenie wypadków, w których nie stosuje się przepisu o wznowieniu postępowania na szczególnej podstawie, określonej w art. 540b § 1

k.p.k., uzupełnione zostało o ten, który określony jest w art. 133 § 2 k.p.k., albowiem w świetle nowego brzmienia tego przepisu także i w tym wypadku, tak jak i w wypadkach określonych w art. 136 § 1 k.p.k. oraz w art. 139 § 1 k.p.k., w pełni uprawnione jest przyjęcie tzw. fikcji doręczenia osobistego.

Katalog przepisów, które mają odpowiednie zastosowanie w postępowaniu wznowieniowym (art. 545 § 1 k.p.k.) uzupełnia się o art. 457 § 1 i 3 k.p.k. Za odpowiednim stosowaniem przepisu art. 457 § 1 i 3 k.p.k. przemawia przede wszystkim to, że w dotychczasowym tekście ustawy procesowej praktycznie nie były sprecyzowane kryteria, jakim powinno odpowiadać uzasadnienie wyroku wydawanego w postępowaniu wznowieniowym (odpowiednie stosowanie art. 457 § 3 k.p.k. będzie zatem polegało na konieczności ustosunkowania się do podstaw i postulatów wniosku o wznowienie postępowania) oraz nie przewidziano w nim warunków sporządzania pisemnych motywów (na wniosek czy z urzędu). Oczywiście, postanowienia wydawane w postępowaniu wznowieniowym będą podlegały uzasadnieniu na zasadach ogólnych (art. 98 § 1 k.p.k.), tak jak to zresztą dotąd przyjmowano.

Czysto porządkujący charakter ma natomiast zmiana proponowana w treści przepisu art. 545 § 2 k.p.k. Nowelizując ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. przepis art. 526 § 2 k.p.k., ustawodawca przeciął spór co do tego, czy spełnia wymogi tzw. przymusu adwokacko-radcowskiego sporządzenie i podpisanie przez adwokata lub radcę prawnego skargi kasacyjnej we własnej sprawie. Formuła, do której odwołał się ustawodawca, nie pozostawia wątpliwości, że nie jest to możliwe, albowiem nie można być obrońcą lub pełnomocnikiem „samego siebie”. Niestety, nie wprowadzono w tej samej noweli, ani w którejkolwiek z licznych następnych nowel, analogicznej zmiany w treści przepisu art. 545 § 2 zdanie pierwsze k.p.k., który reguluje tzw. przymus adwokacko-radcowski przy sporządzaniu i podpisywaniu drugiego z nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Uczyniono to zatem obecnie, uwzględniając jednocześnie treść art. 88 k.p.k. w brzmieniu ustalonym przez ustawę z dnia 5 listopada 2009 r. (porównaj z jednoczesną korektą wprowadzoną w treści art. 526 § 2 k.p.k.).

Dodanie do przepisu art. 545 k.p.k. nowego paragrafu trzeciego, w proponowanym brzmieniu, ma zapobiegać powszechnej praktyce, stosowanej przez strony (najczęściej przez skazanych), składania całkowicie bezzasadnych wniosków o wznowienie postępowania bądź to z powoływaniem się w osobiście sporządzonych pismach procesowych na okoliczności

w ogóle niemogące stanowić ustawowych podstaw wznowienia, bądź to powoływanie się, po raz kolejny, na okoliczności już uprzednio zbadane przez sąd w postępowaniu wznowieniowym. Jednocześnie, strony (najczęściej skazani) składają wnioski o wyznaczenie im obrońców (lub pełnomocników) z urzędu oraz o zwolnienie od opłaty od wniosku o wznowienie. W dotychczasowym stanie prawnym w każdym takim wypadku prezes sądu zobowiązany jest do rozważenia w pierwszej kolejności zasadności wniosku w przedmiocie przyznania stronie pomocy prawnej z urzędu, niezależnie od tego, jak bezzasadne byłyby wywody prezentowane przez stronę w jej osobistych pismach procesowych. Przepisy prawa nie pozwalają bowiem na uwzględnianie przy podejmowaniu decyzji w przedmiocie wyznaczenia obrońcy (pełnomocnika) z urzędu jakichkolwiek innych okoliczności poza tymi, które związane są z sytuacją materialną strony. Dochodzi, w rezultacie, do zjawiska masowego wyznaczania obrońców (pełnomocników) z urzędu na podstawie art. 84 § 3 k.p.k., w tym jedynie celu, aby złożyli oświadczenie, że nie stwierdzili podstaw do wniesienia wniosku o wznowienie postępowania. Za tę czynność sąd jest zobowiązany zasądzić obrońcy (pełnomocnikowi) będącemu adwokatem lub radcą prawnym opłatę według stawki przewidzianej w § 14 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348; zob. też § 14 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Dz. U. Nr 163, poz. 1349). Taki stan prawny generuje znaczne wydatki i czyni postępowanie wznowieniowe wysoce dysfunkcyjnym. Należało zatem postawić barierę takiemu mnożeniu przez skazanych bezzasadnych postępowań wznowieniowych, przy zachowaniu jednak stosownych gwarancji procesowych strony ubiegającej się o wznowienie. Jedynym funkcjonalnym remedium było przyznanie sądowi (orzekającemu w składzie określonym w art. 534 § 1 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k.) uprawnienia do oceny zasadności wniosku na elementarnym wręcz poziomie, to jest do zbadania, czy z samej treści pisma strony (najczęściej: skazanego) nie wynika oczywista bezzasadność wniosku, w szczególności, czy nie odwołuje się on do okoliczności, które były już zbadane w postępowaniu o wznowienie postępowania, zainicjowanym poprzednim wnioskiem strony. Dopiero wykluczenie tak rozumianej oczywistej bezzasadności wniosku o wznowienie uzasadniać będzie kontynuację postępowania wznowieniowego, to jest – w pierwszej kolejności – wezwanie strony do

usunięcia braków formalnych wniosku, w tym do rozpoznania, jeśli został on już złożony, wniosku o przyznanie pomocy prawnej z urzędu, w celu realizacji wymogu przymusu adwokacko-radcowskiego. Gwarancje procesowe strony są należycie chronione poprzez to, że oceny w aspekcie określonym w art. 545 § 3 k.p.k. dokonuje sąd, wydając w tym przedmiocie postanowienie, które winno odpowiadać wymogom sformułowanym w art. 94 § 1 k.p.k., zaś stronie od postanowienia o odmowie przyjęcia wniosku w tym trybie przysługuje zażalenie do tego samego sądu, orzekającego w składzie trzech sędziów (zaskarżalność w tzw. instancji poziomej).

14. Rezygnacja z postępowania uproszczonego

Projektuje się skreślenie rozdziału 51 k.p.k., co w konsekwencji oznacza, rezygnację z postępowania uproszczonego jako szczególnego trybu postępowania karnego. Zabieg ten nie wynika wcale z dążenia do eliminacji uproszczeń proceduralnych; wręcz przeciwnie: jest logicznym następstwem zaproponowanych w projekcie rozwiązań, których konsekwencją jest daleko idące uproszczenie postępowania, zwanego dotąd zwyczajnym. Ewolucja postępowania zwyczajnego od dłuższego czasu zmierza w kierunku jego uproszczenia (na przykład zmiany wprowadzone nowelą z 15 marca 2007 r. Dz. U. Nr 112, poz. 766 spowodowały, że zniwelowano różnicę składu sądu orzekającego w postępowaniu zwyczajnym i uproszczonym). Obecnie zaproponowane zmiany powodują wyeliminowanie pozostałych różnic rozgraniczających postępowanie zwyczajne od uproszczonego. I tak:

- zrezygnowano z obowiązkowego udziału oskarżonego w rozprawie – art. 374 § 1 k.p.k. (zachowując jedynie nieliczne wyjątki od takiej reguły), w związku z czym jakikolwiek sens straciła instytucja wyroku zaocznego,
- dopuszczono możliwość uwzględnienia wniosku o tzw. „dobrowolne poddanie się karze” na posiedzeniu w trybie zwyczajnym (art. 339 § 1 pkt 4 k.p.k.).

Specyfika postępowania uproszczonego polegała także na tym, iż nie był w nim obowiązkowy udział oskarżyciela. To odstępstwo traci jednak rację bytu z uwagi na nowy model postępowania rozpoznawczego, które bez udziału oskarżyciela toczyć się nie może, niezależnie od trybu postępowania (zob. pkt 2 uzasadnienia).

Inne odstępstwo w dotychczasowym trybie uproszczonym polegało na tym, że w postępowaniu odwoławczym sąd mógł orzekać w składzie jednego sędziego, jeżeli tak zarządził prezes sądu (art. 476 § 2). Komisja, nie chcąc rezygnować z tego uproszczenia, przyjęła, że w postępowaniu odwoławczym sąd orzeka w składzie jednego sędziego, jeśli postępowanie przygotowawcze w sprawie zakończyło się w formie dochodzenia (art. 29 § 2a k.p.k.). Warto przy tym zauważyć, że dzięki takiej redakcji odwróceniu ulega reguła i wyjątek, albowiem w świetle projektowanego przepisu art. 29 § 2a k.p.k., skład inny niż jednoosobowy orzeka w postępowaniu odwoławczym jedynie wtedy, gdy prezes sądu lub sąd postanowi inaczej. Regułą będzie zaś orzekanie jednoosobowe.

Rezygnacja z postępowania uproszczonego wywołuje dwie istotne konsekwencje.

Po pierwsze, w świetle obecnych uregulowań, postępowanie uproszczone jest postępowaniem szczególnym pierwszego stopnia, zaś postępowania przewidziane w rozdziałach 52, 53 i 54a k.p.k. są postępowaniami szczególnymi drugiego stopnia, ponieważ w zakresie nieuregulowanym w tych rozdziałach stosuje się obecnie przepisy o postępowaniu uproszczonym. Rezygnując z postępowania uproszczonego znosi się tym samym „dwustopniową szczególność” postępowań, w związku z czym konieczna jest nowelizacja art. 485, 500 § 1 i 2 oraz art. 517a k.p.k. polegająca na uczynieniu miarodajnym punktem odniesienia przepisów o postępowaniu zwyczajnym.

Po drugie, do przepisów o postępowaniu zwyczajnym odsyłają przepisy szeregu innych ustaw, których przepisy muszą zostać w związku z tym odpowiednio znowelizowane. Wyróżnić przy tym należy trzy grupy tych ustaw:

– ustawy, które przewidują procedowanie, między innymi w postępowaniu uproszczonym. W odniesieniu do tych ustaw proponuje się proste skreślenie wskazujących na to zapisów. Dotyczy to ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t. jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178, ze zm. – por. art. 5 projektu) oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (por. art. 14 pkt 1 projektu),

– ustawy, które przewidują kompetencje poszczególnych organów do wnoszenia aktów oskarżenia i popierania ich przed sądem w postępowaniu uproszczonym. W odniesieniu do tych ustaw proponuje się nowelizację polegającą na otwarciu możliwości oskarżania przez wzmiankowane organy w zakresie ich działania bez określania trybu, w jakim mogą to

czynić. Dotyczy to ustawy o lasach z dnia 28 września 1991 r. (t. jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435, ze zm. por. art. 10 projektu), ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (t. jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 127, poz. 1066, ze zm. – por. art. 11 projektu). W zakresie pierwszej z ustaw dokonano również doprecyzowania zakresu kompetencji funkcjonariuszy Straży Leśnej w zakresie prowadzenia postępowań, w których przedmiotem przestępstwa było jedynie drewno. Zgodnie zaś z obowiązującą linią orzecznictwa Sądu Najwyższego, w szczególności np. z wyroku z dnia 3 września 2009 r. VKK 171/09, w którym SN uznał, że pojęcie drzewa nie jest tożsame z pojęciem drewna, obecne rozwiązanie legislacyjne uniemożliwiało funkcjonariuszom prowadzenie postępowań w przypadku drzew w stanie surowym.

– ustawy, które w zakresie w nich nieuregulowanym, w związku z różnej natury postępowaniami, odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego o postępowaniu uproszczonym. W odniesieniu do tych ustaw proponuje się odesłanie do przepisów k.p.k. bez określania trybu postępowania. Dotyczy to ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (Dz. U. Nr 219, poz. 1708 – por. art. 22 projektu) oraz ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417, ze zm., – por. art. 19 projektu) oraz ustawy z dnia 1 lipca 2011 r. o samorządzie pielęgniarów i położnych (Dz. U. Nr 174, poz. 1038) w art. 23 projektu.

Zmiana konieczna jest też w ustawie z dnia 25 czerwca 1985 r. o prokuraturze (t. jedn. Dz. U. z 2008 r. Nr 7, poz. 39, ze zm.), w której art. 99 ust. 2 przewidziane są obecnie uprawnienia asesora prokuratury do występowania przed sądami w charakterze oskarżyciela publicznego w postępowaniu uproszczonym. Proponuje się, aby uprawnienie to zachowano w sprawach, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia (art. 8 projektu), co nie zmieni zakresu omawianego uprawnienia.

15. Inne zmiany w Kodeksie postępowania karnego

W rozdziale 11 dodaje się nowy art. 95a k.p.k., regulujący zagadnienie jawności posiedzeń sądowych. Kwestia ta w ogóle nie była dotąd uregulowana w Kodeksie, w którym zamieszczono jedynie przepisy donoszące się do udziału stron w posiedzeniach sądowych (w szczególności doprecyzowany nowelą styczniową z 2003 r. art. 96 k.p.k.), co jednak nie ma nic wspólnego z tzw. jawnością zewnętrzną, czyli publicznością postępowania. Praktyka sądowa dotycząca dostępu publiczności do sali posiedzeń

sądowych bywa zróżnicowana. Niekiedy sądy sięgają po odpowiednie stosowanie przepisów rozdziału 42 o jawności rozprawy (art. 355 i nast. k.p.k.), o wyłączeniu jawności (art. 359 i 360 k.p.k.) oraz o zezwoleniach udzielanych przedstawicielom środków społecznego przekazu na rejestrowanie obrazu i dźwięku (art. 357 k.p.k.). Tymczasem kwestia jawności posiedzeń ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia zachowania standardu rzetelnego procesu (por. uwagi w pkt 15 uzasadnienia), zaś art. 45 ust. 1 Konstytucji RP gwarantuje prawo do „jawnego rozpatrzenia sprawy”, a nie do jawności rozprawy. Zdaniem Komisji Kodyfikacyjnej niezbędne jest zatem zagwarantowanie dostępności publiczności do sali posiedzeń sądowych we wszystkich tych sprawach, w których rozpatrywana jest „sprawa” w konstytucyjnym znaczeniu tego terminu. Oznacza to, że nie ma potrzeby deklarowania jawności (zewewnętrznej) wszystkich posiedzeń sądowych, także tych, które dotyczą zagadnień ściśle incydentalnych. Proponuje się w związku z tym przyjęcie w art. 95a § 1 k.p.k. reguły, zgodnie z którą posiedzenie sądu odbywa się z wyłączeniem jawności, chyba że ustawa stanowi inaczej albo prezes sądu lub sąd zarządzi inaczej. Jednocześnie jednak w § 2 tego przepisu proponuje się wyliczenie posiedzeń, które ze względu na przedmiot, odbywają się – co do zasady – jawnie. Dotyczy to następujących posiedzeń:

- w przedmiocie umorzenia postępowania przed rozprawą (art. 340),
- w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania przed rozprawą (art. 341 k.p.k.),
- w przedmiocie skazania bez rozprawy (art. 343 k.p.k.),
- w przedmiocie tzw. dobrowolnego poddania się karze (art. 343a k.p.k.),
- pojednawczego w postępowaniu prywatnoskargowym (art. 489 § 1 k.p.k.),
- w przedmiocie wydania w trybie ekstradycji (art. 603 k.p.k.),
- w przedmiocie wykonania europejskiego nakazu aresztowania (art. 607i k.p.k.),
- w przedmiocie orzeczenia o wykonaniu kary orzeczonej wyrokiem sądu państwa obcego lub sądu innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej (art. 607s § 3, art. 611c § 4 i art. 611ti § 1 k.p.k.).

W § 3 art. 95a k.p.k. przewiduje się odpowiednie stosowanie do posiedzeń odbywających się jawnie przepisów rozdziału 42 k.p.k., co będzie miało znaczenie przede wszystkim w związku z koniecznością wyłączenia jawności w pewnych sytuacjach, wydania stosownego zezwolenia przedstawicielom prasy, radia i telewizji, czy w przypadku decydowania o umożliwieniu pozostania na sali posiedzeń osób wskazanych przez strony lub przewodniczącego.

Istotną zmianę zaprojektowano w art. 100 § 3 k.p.k., który w nowym brzmieniu wymaga doręczenia wyroku stronom niezależnie od tego, czy zapadł na posiedzeniu, czy na rozprawie, poza sytuacjami w których wyrok ogłoszono w obecności stron. Konsekwencją tej zmiany jest także korekta art. 422 § 1 k.p.k., który określa termin do wniesienia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku i doręczenie wyroku z uzasadnieniem. Proponuje się, że termin ten liczony jest od chwili doręczenia wyroku, lub od jego ogłoszenia (por. także projektowaną zmianę w art. 517h § 1 k.p.k.). Rozwiązanie to w istotny sposób wzmacnia gwarancje stron, których obecność na rozprawie, w tym i na ogłoszeniu wyroku, nie będzie już – co do zasady – obowiązkowa. Ze zmianą tą pozostaje także w związku projektowana korekta art. 418a k.p.k., który w projektowanym brzmieniu będzie miał zastosowanie jedynie do wyroków wydanych na posiedzeniach odbywających się z wyłączeniem jawności (chodzi zatem – wobec brzmienia art. 95a § 2 k.p.k. w projektowanym brzmieniu – jedynie o wyroki wydawane w postępowaniu kasacyjnym i wznowieniowym oraz w postępowaniu nakazowym).

W rozdziale 14 kodeksu przewidziano nowe przepisy art. 127a. Przepis § 1 wprowadza nieznaną dotąd ustawie rozwiązanie zawieszenia biegu terminu dla dokonania czynności procesowej – w razie złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy albo pełnomocnika z urzędu – jeśli warunkiem jej skuteczności jest działanie obrońcy albo pełnomocnika. Kwestia ta wywoływała dotychczas kontrowersje i rozbieżności w orzecznictwie, skutkujące często pozbawieniem strony realnej możliwości dokonania czynności procesowej (np. wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia). Celem przepisu jest zatem umożliwienie stronie uzyskania rozstrzygnięcia w przedmiocie przyznania pomocy prawnej w sposób, który nie powoduje ekspiracji terminu. W tym zakresie rozwiązanie to spójne jest ze zmianą zasad wyznaczania obrońcy z urzędu (art. 80a). Z powodów gwarancyjnych właściwym rozwiązaniem było wprowadzenie możliwości zawieszenia biegu terminu ogólnym przepisem art. 127a, nie zaś

wprowadzanie w każdym z tych przypadków możliwości wnoszenia wniosku o przywrócenie terminu.

Przepis § 2 stanowi uzupełnienie regulacji § 1, określając konsekwencje uwzględnienia wniosku i przyznania stronie pomocy prawnej z urzędu. Przewiduje on odzycie terminu do dokonania czynności procesowej w stosunku do wyznaczonego obrońcy albo pełnomocnika. Nie wprowadza zatem modyfikacji w zakresie biegu terminu dla samej strony bez względu na rozstrzygnięcie w przedmiocie złożonego wniosku. Celem tego przepisu jest zapewnienie wyznaczonemu obrońcy albo pełnomocnikowi czasu niezbędnego do realizacji nałożonego na niego obowiązku dokonania czynności procesowej z należytą starannością. W rozdziale 15 kodeksu przewidziano kilka istotnych zmian.

Zmiana brzmienia art. 124 k.p.k. podyktowana jest przekonaniem, że brak obecnie uzasadnienia dla utrzymywania monopolu operatora publicznego, to jest Poczty Polskiej S.A., na poświadczanie terminu nadania w placówce pocztowej pisma procesowego, kiedy wiąże się to z zachowaniem terminu. Wymogi, jakim zgodnie z ustawą z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe sprostac musi operator świadczący powszechnie usługi pocztowe uznać trzeba za gwarantujące zapewnienie rzetelności poświadczenia terminu nadania pisma procesowego. Brak jednocześnie podstaw do różnicowania zasad doręczania pism stronom i uczestnikom postępowania przez organy procesowe (art. 131§ 1 k.p.k. pozwala na doręczenie nie tylko przez pocztę, ale także przez inny uprawniony podmiot zajmujący się doręczaniem korespondencji) i zasad nadawania pism przez stronę, gdy wiąże się to z zachowaniem terminu. Stąd w projektowanym art. 124 k.p.k. posłużono się tym samym terminem, który użyty jest w treści obowiązującego art. 131 § 1 k.p.k., to jest przyjęto, że termin jest zachowany, jeżeli przed jego upływem pismo zostało nadane przez stronę w placówce podmiotu zajmującego się doręczaniem korespondencji.

Dodatkowo, biorąc pod uwagę postępującą integrację w ramach Unii Europejskiej i fakt, że coraz większa liczba stron i uczestników postępowań karnych zamieszkuje lub stale przebywa w innych krajach Unii, oraz to, że usługi pocztowe świadczone na terenie krajów Unii Europejskiej spełniają wymagane standardy dotyczące rzetelności, gwarancji bezpieczeństwa i szybkości doręczeń uznano, że regułą zachowania terminu określoną w art. 124 k.p.k. objąć można wszystkie placówki podmiotów zajmujących się doręczaniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej.

Nowe brzmienie art. 132 § 2 k.p.k. i wprowadzenie do art. 132 k.p.k. paragrafu 4 dotyczy występujących w praktyce problemów związanych z tzw. doręczeniami pośrednimi. Adresaci pism procesowych, w tym zwłaszcza oskarżeni kwestionują bowiem prawidłowość doręczenia pisma, podając, że dorosły domownik pisma takiego im nie przekazał lub przekazał z opóźnieniem. Co więcej, dorośli domownicy fakty te potwierdzają. Aby wyeliminować to niebezpieczeństwo i zwiększyć gwarancje oskarżonego w odniesieniu do pism szczególnie dla niego istotnych wyłączono możliwość doręczenia pośredniego i doręczenia za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej w odniesieniu do:

- zawiadomienia o terminie posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania (art. 341 § 1 k.p.k.),
- zawiadomienia o terminie posiedzenia w przedmiocie wniosku z art. 335 o skazanie bez rozprawy (art. 343 § 5 k.p.k.),
- zawiadomienia o terminie posiedzenia w sprawie rozstrzygnięcia o przepadku, zaliczeniu tymczasowego aresztowania, zatrzymania lub środków zapobiegawczych z art. 276 k.p.k. albo o dowodach rzeczowych (art. 420 § 1 k.p.k.),
- doręczenia wyroku wydanego na posiedzeniu, o którym mowa w art. 343a k.p.k., w przedmiocie wniosku z art. 338a k.p.k.,
- doręczenia wyroku nakazowego (art. 500 § 1 k.p.k.).

Wymienione pisma doręczyć będzie można oskarżonemu albo osobiście (reguła z art. 132 § 1 k.p.k.), albo poprzez dwukrotne awizowanie (doręczenie zastępcze z art. 133 § 1 i 2 k.p.k.).

Pozostałe pisma procesowe adresowane do oskarżonego, a także pisma adresowane do innych stron i uczestników postępowania można będzie zgodnie z art. 132 § 2 k.p.k. doręczać obecnym dorosłym domownikom. W razie jednak ich nieobecności, jeżeli administracja domu, dozorca domu lub sołtys podejmą się oddać pismo adresatowi, konieczne będzie dodatkowo umieszczenie w skrzynce pocztowej adresata bądź na jego drzwiach lub w innym widocznym miejscu informacji o pozostawieniu pisma wymienionym podmiotom (odpowiednie stosowanie art. 133 § 2 k.p.k.). Obowiązek ten, zapisany dotychczas w art. 133 § 2 k.p.k., a w projekcie w art. 132 § 2 k.p.k. in fine, zwiększać ma gwarancje prawidłowego doręczenia pisma adresatowi. Przeniesienie tego obowiązku z art. 133 § 2 k.p.k. do art. 132 § 2 k.p.k. związane jest z kompleksowym uregulowaniem doręczeń pośrednich w art. 132 § 2 k.p.k. i wprowadzeniem katalogu wyłączeń w art. 132 § 4 k.p.k.

Uzupełnienie treści art. 133 § 2 k.p.k. ma znaczenie gwarancyjne, a jednocześnie praktyczne. W zdaniu ostatnim tego przepisu w nowym brzmieniu stwierdzono bowiem *expressis verbis*, że w razie dokonania czynności, o których mowa w przepisie pismo uznaje się za doręczone. Zapis taki, który zawarty jest w obowiązujących przepisach art. 136 § 1 k.p.k. i art. 139 § 1 k.p.k. (w tym ostatnim przepisie także w nowym, projektowanym brzmieniu), nie był dotąd obecny w art. 133 § 2 k.p.k., co mogło rodzić wątpliwości co do skuteczności takiego doręczenia. Nowe brzmienie wątpliwości te eliminuje zarówno w odniesieniu do stron, jak i organów procesowych.

Przewidziano także zmianę treści przepisu art. 139 § 1 k.p.k., mającą charakter porządkujący. Jej celem, podobnie jak w przypadku przepisu art. 75 § 1 k.p.k., jest sprecyzowanie istniejącego obowiązku informowania organów procesowych o zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu, w celu zapewnienia skuteczności czynności doręczenia pism procesowych i uniemożliwienia uchylania się od skutków zaniechania realizacji tego obowiązku.

W rozdziale 16 kodeksu zmianie ulega przepis art. 144 § 1 k.p.k.. Konieczność jej wprowadzenia związana jest z modyfikacją systemu i zasad szkolenia zawodowego prawników, eliminacją instytucji asesora sądowego, a także istniejącymi możliwościami korzystania z pomocy asystentów sędziów oraz referendarzy sądowych. Proponowane rozwiązanie wychodzi zatem na przeciw zgłaszanym postulatam. Przekazuje prezesowi sądu bezpośrednie upoważnienie do wyznaczenia innych niż pracownik sekretariatu osób, w zakresie zgodnym z ich zatrudnieniem, do spisywania protokołu rozprawy.

Istotną zmianę proponuje się w art. 607b pkt 1 k.p.k., polegającą na ograniczeniu dopuszczalności wydawania europejskich nakazów aresztowania w sprawach drobnych. Zmiana polega na zastrzeżeniu, iż nie jest dopuszczalne wydanie takiego nakazu w związku z prowadzonym przeciwko osobie ściganej postępowania karnego, jeżeli realnie grożąca kara nie przekroczy 4 miesięcy pozbawienia wolności, choćby przestępstwo, którego dotyczy postępowanie zagrożone było karą przekraczającą 1 rok pozbawienia wolności. Z kontekstu wnioskować należy, że chodzi o karę orzeczoną bez warunkowego zawieszenia jej wykonania. Zamiana ta uzasadniona jest koniecznością oparcia praktyki wydawania europejskich nakazów aresztowania na zasadzie proporcjonalności i oparta jest na założeniu, że nie jest opłacalne tymczasowe aresztowanie osoby ściganej, a następnie uruchamianie procedury występowania z europejskim nakazem w sytuacji, gdy okoliczności sprawy wskazują, że

wymierzona zostanie kara wolnościowa, względnie bezwzględna kara nieprzekraczająca wymiaru 4 miesięcy pozbawienia wolności (podobnie jak w przypadku nakazu aresztowania, z którym występuje się w celu wykonania kary pozbawienia wolności). Przepisy ograniczające stosowanie tymczasowego aresztowania, a zwłaszcza art. 259 § 3 k.p.k. nie stanowią tu wystarczającej bariery, albowiem przepisu tego nie stosuje się, jeżeli oskarżony ukrywa się (art. 259 § 3 k.p.k.), a z taką najczęściej sytuacją mamy do czynienia, gdy ujawnia się potrzeba korzystania z procedury europejskiego nakazu aresztowania.

Wprowadzenie nowego art. 637a k.p.k. ma na celu uporządkowanie kwestii kosztów postępowania kasacyjnego. Aktualnie bowiem jedynie w drodze różnorodnych interpretacji przepisów o postępowaniu odwoławczym i jego kosztach wyciąga się wniosek o odpowiednim orzekaniu także w przedmiocie kosztów postępowania kasacyjnego. Rzecz w tym, że art. 518 k.p.k. nakazuje wprawdzie stosować do kasacji przepisy działu X, normującego postępowanie odwoławcze, ale nie jak ongiś, ogólnie „przepisy o postępowaniu odwoławczym”, a przepisy o kosztach, w tym postępowania odwoławczego, zawarte są już w dziale XIV kodeksu, a nie w dziale X. Wśród nich są wprawdzie przepisy odnoszące się do kosztów kasacji, ale tylko kasacji podmiotów specjalnych z art. 521 k.p.k. (art. 638 k.p.k.), są też wyraźne przepisy o kosztach postępowania o wznowienie (art. 639 k.p.k.), brak natomiast takiej wyraźnej normy odnośnie do kosztów postępowania kasacyjnego. W ramach przepisów rozdziału 55 k.p.k. o kasacji znajdują się zaś tylko wycinkowe przepisy o kosztach, a mianowicie o opłacie od tej skargi i o jej zwracaniu (art. 527 k.p.k.). Dlatego proponuje się wprowadzenie do działu XIV kodeksu odrębnego wyraźnego przepisu o kosztach postępowania kasacyjnego z odwołaniem się do odpowiedniego stosowania tu przepisów o kosztach postępowania odwoławczego, z zastrzeżeniem, że nie dotyczy to wypadku, gdy ustawa stanowi inaczej, co odnosiłoby się do kwestii, uregulowanej odrębnie, opłaty od kasacji i jej zwrotu. Proponowany przepis sytuuje się tuż po regulacji kosztów postępowania odwoławczego, a przed unormowaniem kwestii kosztów kasacji podmiotów specjalnych i kosztów postępowania o wznowienie.

Projekt obejmuje również zmiany w zakresie uprawnień Żandarmerii Wojskowej. Aktualnie właściwość procesowa Żandarmerii Wojskowej określona przez art. 647 k.p.k i art. 663 k.p.k jest niezgodna z właściwością ŻW określoną w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. Nr 123 poz. 1353, z późn. zm).

Brzmienie art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych daje Żandarmerii Wojskowej szersze uprawnienia w zakresie właściwości podmiotowo-przedmiotowej niż Kodeks postępowania karnego w powołanych przepisach.

Zmiana brzmienia art. 312 i uchylenie art. 663 spowoduje, że właściwość Żandarmerii Wojskowej będzie określona w identyczny sposób, jak innych służb posiadających oddzielne, szczegółowe uregulowania prawne takich jak: Straż Graniczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Służba Celna, Centralne Biuro Antykorupcyjne. Proponowana zmiana doprowadzi do uporządkowania, ujednoczenia i usystematyzowania prawa w zakresie właściwości Żandarmerii Wojskowej.

Ponadto w przypadku czynu popełnionego przez żołnierza lub pracownika wojska w związku z wykonywaną pracą, właściwym procesowo organem do ścigania takich czynów będzie Żandarmeria Wojskowa, umożliwi to pełną realizację zadań, jakie ciążyą na Żandarmerii Wojskowej w zakresie zapewniania przestrzegania dyscypliny wojskowej oraz lepsze wykorzystanie Żandarmerii Wojskowej jako organu postępowania przygotowawczego.

Prowadzone postępowania karne poza właściwością sądów wojskowych nadzorowane będą przez prokuraturę powszechną i sąd powszechny, a więc proponowana zmiana nie naruszy postanowień Konstytucji RP i nie zachwieje zasady równości obywateli wobec prawa. Proponowane uregulowanie pozwoli na pełniejsze wykorzystanie potencjału Żandarmerii Wojskowej i odciąży policję od prowadzenia spraw, które ze względu na podmiot przestępstwa mają swoją odrębną specyfikę.

Proponowana zmiana koresponduje z wnioskami raportu Najwyższej Izby Kontroli z 2011 roku w sprawie funkcjonowania Żandarmerii Wojskowej. Wspomniany raport za największe zagrożenie w Siłach Zbrojnych uznał zjawisko korupcji. Potwierdzają to przypadki ujawnione i udokumentowane przez Żandarmerię Wojskową. Dlatego też za jeden z głównych celów Żandarmeria Wojskowa stawia sobie wyeliminowanie tego zjawiska z szeregów Wojska Polskiego. Instrumentem, który ułatwiłby realizację tego celu jest postulat NIK o wzmocnieniu pionu dochodzeniowo-śledczego. Należy przy tym podnieść, że Żandarmeria Wojskowa jest jedyną służbą w wojsku polskim posiadającą uprawnienia dochodzeniowo-śledcze oraz operacyjno-rozpoznawcze.

Ponadto NIK zwraca uwagę na celowość wzmocnienia współdziałania Żandarmerii Wojskowej z innymi organami powołanymi do utrzymania porządku i zwalczania

przestępczości. W szczególności pozyskiwanie i gromadzenie informacji o przestępstwach i wykroczeniach popełnianych przez żołnierzy, gdy postępowania takie prowadzone są przez Policję i prokuratury powszechne, może wpływać pozytywnie na skuteczność działań tej formacji. Brak takiego uprawnienia sprawił, że skala przestępstw z udziałem żołnierzy Sił Zbrojnych RP była trudna do oszacowania, w szczególności z uwagi na ograniczoną komunikację jednostek Żandarmerii Wojskowej z jednostkami wojskowymi spoza struktur Żandarmerii Wojskowej, Policją, prokuratorami i sądami. W opinii NIK, może to wpływać na błędną ocenę ryzyka, zakresu, charakteru oraz eskalacji przestępstw, a zatem na nieprawidłowe planowanie działań profilaktycznych. Zatem ujednoczenie materii właściwości Żandarmerii Wojskowej w zakresie czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz dochodzeniowo-śledczych, nie naruszając konstytucyjnych praw obywateli do równości wobec prawa, spowoduje też szerszą ochronę interesu Sił Zbrojnych. Służba wojskowa to nie jest praca w konkretnych godzinach, życie poza jednostką ma wpływ na służbę żołnierzy, którzy mają chronić państwo przed najpoważniejszymi zagrożeniami, a Żandarmeria Wojskowa jest powołana do tego, aby żołnierze przestrzegali prawa. Ten system sprawdzał się przed 2009 r., kiedy doszło do wejścia w życie art. 647 k.p.k ograniczającego właściwość sądów wojskowych do przestępstw związanych jedynie ze służbą wojskową. Ograniczenie właściwości sądów wojskowych poprzez brzmienie art. 663 k.p.k ograniczyło działalność dochodzeniowo-śledczą Żandarmerii Wojskowej, co nie wynika z brzmienia ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. Żandarmeria Wojskowa jako formacja wchodząca w skład Sił Zbrojnych i znająca realia służby wojskowej w sposób najbardziej efektywny jest w stanie zapobiegać i wykrywać przestępstwa popełniane przez żołnierzy, co służy poprawie bezpieczeństwa w społeczeństwie.

16. Zgodność projektowanych rozwiązań ze standardami strasburskimi

W odniesieniu do przepisów regulujących stosowanie tymczasowego aresztowania projektowane zmiany mają na celu m.in. przystosowanie polskiej procedury karnej do wymogów wynikających z bogatego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ogłoszonego w sprawach polskich.

Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: Trybunał lub ETPCz) kilkakrotnie stwierdzał, uwzględniając skargi przeciwko Polsce, że uniemożliwienie oskarżonemu i jego obrońcy dostępu do akt postępowania przygotowawczego narusza zasadę równości broni, stanowiącą istotny element rzetelności procedury przewidzianej w art. 5 ust. 4 Konwencji o ochronie

praw człowieka i podstawowych wolności (Migoń przeciwko Polsce, wyrok z dnia 25 czerwca 2002 r., Chruściński przeciwko Polsce, wyrok z dnia 6 listopada 2007 r., Łaskiewicz przeciwko Polsce, wyrok z dnia 15 stycznia 2008 r.). Trybunał nie opowiada się za pełnym dostępem podejrzanego do akt postępowania przygotowawczego. Uznaje jednak, że nie jest możliwe skuteczne realizowanie prawa do obrony i kwestionowanie zasadności stosowania czy przedłużania tymczasowego aresztowania wówczas, gdy oskarżony i jego obrońca są pozbawieni dostępu do akt sprawy. W punkcie 84 wyroku w sprawie Łaskiewicz stwierdza się: „Trybunał uznaje konieczność skutecznego prowadzenia postępowań karnych, co może oznaczać, że pewna część informacji zebranych w ich trakcie powinna być utajniona w celu uniemożliwienia podejrzanym zacierania dowodów i podważania biegu wymiaru sprawiedliwości. Jednakże ten zasadny cel nie może być realizowany kosztem znacznego ograniczenia prawa do obrony. Dlatego też informacje kluczowe dla oceny legalności tymczasowego aresztowania, takie jak powody, które zdaniem prokuratury uzasadniają przedłużenie okresu pozbawienia wolności – powinny być w odpowiednim trybie udostępnione adwokatowi podejrzanego [...]”.

Projekt nowelizacji k.p.k. wprowadza dwutorowe zaznajomienie podejrzanego i jego obrońcy z tą częścią akt postępowania przygotowawczego, która stanowi podstawę orzekania w przedmiocie tymczasowego aresztowania. W projektowanym art. 156 § 5a k.p.k. przewiduje się obowiązek udostępnienia akt sprawy w części zawierającej treść dowodów wskazanych we wniosku o zastosowanie lub przedłużenie tymczasowego aresztowania. Ponadto w projektowanym art. 249a k.p.k. został nałożony na sądy obowiązek orzekania w przedmiocie stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego wyłącznie na podstawie dowodów jawnych dla oskarżonego i jego obrońcy. W związku z tym sąd, uwzględniając z urzędu także okoliczności korzystne dla oskarżonego, których prokurator nie ujawnił, musi je najpierw ujawnić na posiedzeniu. Oba przepisy tworzą ramy prawne orzekania w przedmiocie tymczasowego aresztowania w warunkach zgodnych z art. 5 ust. 4 Konwencji przez zagwarantowanie oskarżonemu możliwości efektywnego podważania zasadności stosowania lub przedłużania tymczasowego aresztowania.

– Z art. 5 ust. 4 Konwencji wynika również wymóg zapewnienia podejrzanemu sądowej kontroli zasadności przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania. Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreśla, że w przypadku pozbawienia wolności oskarżonego w związku z zarzutem popełnienia czynu zabronionego (czyli pozbawienia wolności, które znajduje swe uzasadnienie w art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji) procedura kontroli pozbawienia

wolności powinna mieć sądowy charakter, gwarantować równość stron procesowych i prawo osoby pozbawionej wolności do wysłuchania. Zdaniem Trybunału rzetelność procedury habeas corpus będzie zachowana, jeżeli w posiedzeniu sądu kontrolującego zasadności dalszego tymczasowego aresztowania ma prawo wziąć udział obrońca oskarżonego tymczasowo aresztowanego. Tym samym Trybunał uznał za wystarczające „wysłuchanie” obrońcy, akceptując niedoprowadzenie samego tymczasowo aresztowanego na posiedzenie jako zgodne z Konwencją (tak, m.in.: Telecki przeciwko Polsce, decyzja w sprawie dopuszczalności skargi nr 56552/00 z dnia 3 lipca 2003 r.; Kozimor przeciwko Polsce, wyrok z dnia 12 kwietnia 2007 r., skarga nr 10816/02; Marchowski przeciwko Polsce, wyrok z dnia 8 lipca 2008 r., skarga nr 10273/02; Bereza przeciwko Polsce, wyrok z dnia 1 kwietnia 2008 r., skarga nr 38713/06). W kilku sprawach Trybunał orzekł, że już samo umożliwienie obrońcy udziału w posiedzeniu w przedmiocie przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania lub rozpoznania zażalenia na postanowienie o przedłużeniu stosowania tego środka, stanowi należyte zagwarantowanie rzetelności procedur kontrolnych, nawet wówczas, gdy obrońca nie stawiał się na wymienione posiedzenia (Marchowski przeciwko Polsce, §§ 81-82 wyroku; Kucharski przeciwko Polsce, wyrok z dnia 3 czerwca 2008 r., skarga nr 51521/99, § 71 wyroku). Obecnie obowiązujący Kodeks postępowania karnego w art. 249 § 5 gwarantuje obrońcy oskarżonego tymczasowo aresztowanego prawo do udziału w każdym posiedzeniu sądu, na którym sąd orzeka w przedmiocie wniosku o przedłużenie stosowania tymczasowego aresztowania, czy też w przedmiocie zażalenia na postanowienie o zastosowaniu lub przedłużeniu stosowania tego środka zapobiegawczego. Nie budzi więc wątpliwości to, że tymczasowo aresztowany będzie miał zagwarantowaną w pełni kontradiktoryjną procedurę kontroli nad zasadnością przedłużania stosowania tymczasowego aresztowania tylko wówczas, gdy jest reprezentowany przez obrońcę. Ma to szczególne znaczenie w toku postępowania przygotowawczego, kiedy to podejrzany, po jego sądowym wysłuchaniu w związku z zastosowaniem tymczasowego aresztowania, nie jest doprowadzany do sądu. Inaczej rzecz się przedstawia w postępowaniu sądowym, w którym kontrola zasadności stosowania tymczasowego aresztowania może się odbywać na wniosek oskarżonego złożony w trybie art. 254 § 1 k.p.k. w zasadzie na każdej rozprawie, w warunkach pełnej kontradykcyjności.

Projektowana zmiana art. 249 § 5 k.p.k. polega na wprowadzeniu obowiązku wyznaczania obrońcy z urzędu oskarżonemu, który nie ma obrońcy, w celu udziału w posiedzeniach sądu wymienionych w tym przepisie. Jest ona podyktowana koniecznością zapewnienia „równości

bronii” wymaganej przez art. 5 ust. 4 Konwencji w toku procedur kontroli zasadności stosowania tymczasowego aresztowania. Wyznaczenie obrońcy jest uzależnione od złożenia stosownego wniosku przez tymczasowo aresztowanego. Zaproponowana zmiana ma zapewnić kontrydiktoryjne procedowanie w przedmiocie tymczasowego aresztowania wobec wszystkich tymczasowo aresztowanych.

– Z przepisu art. 5 ust. 4 Konwencji wynika, że każdorazowa procedura sądowej kontroli zasadności pozbawienia wolności powinna być przeprowadzona „bezzwłocznie”. Wyroki Trybunału wydawane w sprawach polskich potwierdzają, że wymóg ten ma zastosowanie do czasu rozpoznania zażaleń na postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania i nie zawsze jest przestrzegany w praktyce. Częstokroć rozpoznanie zażalenia na postanowienie o przedłużeniu stosowania tymczasowego aresztowania trwa kilka tygodni a nawet miesięcy, co Trybunał uznaje za sprzeczne z art. 5 ust. 4 Konwencji (np.: Frasiak przeciwko Polsce, wyrok z dnia 5 stycznia 2010 r.; Lewicki przeciwko Polsce, wyrok z dnia 6 października 2009 r.; Żywicki przeciwko Polsce, wyrok z dnia 20 stycznia 2009 r.). Zmiana wprowadzona do art. 252 § 3 k.p.k. polega na doprecyzowaniu, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania należy rozpoznać nie później niż w terminie 7 dni od przekazania go właściwemu sądowi wraz z niezbędnymi aktami sprawy. Wprowadzony przepis wraz z art. 463 § 2 k.p.k. (nakazujący przekazanie takiego zażalenia do rozpoznania w terminie 48 godzin) powinien stworzyć ramy prawne dla prawidłowego, zgodnego z art. 5 ust. 4 Konwencji, przeprowadzania instancyjnej kontroli zasadności przedłużania tymczasowego aresztowania.

– W projekcie wprowadzono szereg zmian w przepisach regulujących podstawy stosowania tymczasowego aresztowania. Zmierzają one do ograniczenia zarówno częstotliwości (projektowany art. 259 § 3 k.p.k.), jak i czasu stosowania tego środka zapobiegawczego, w szczególności przez istotne ograniczanie dopuszczalności przedłużania tymczasowego aresztowania po upływie względnie maksymalnych terminów jego stosowania na poszczególnych etapach procesu i uzależnienie tej dopuszczalności od wysokości realnie grożącej oskarżonemu kary (art. 263 § 4b k.p.k.).

Celem wprowadzonych zmian jest zlikwidowanie zjawiska nadużywania tymczasowego aresztowania przez automatyczne przedłużanie tego środka, bez należytej kontroli jego zasadności. Wskazane zmiany mają służyć stworzeniu ram prawnych dla likwidacji uchybień wskazanych w licznych orzeczeniach stwierdzających naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji

w sprawach polskich z powodu zbyt długotrwałego stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego. Polska została zobowiązana do podjęcia działań zmierzających do ograniczenia zbyt długotrwałego stosowania tymczasowego aresztowania zarówno przez Komitet Ministrów Rady Europy, jak i przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Komitet Ministrów, nadzorując wykonanie grupy 44 wyroków stwierdzających naruszenie art. 5 ust. 3 Konwencji, wydał Rezolucję Tymczasową CM/ResDH (2007)75, w której zachęca do „wprowadzania kolejnych środków mających na celu skrócenie długości aresztów tymczasowych, z uwzględnieniem podjęcia możliwych środków legislacyjnych i zmiany praktyki sądowej w tym zakresie, aby zapewnić zgodność z wymogami ustanowionymi przez Konwencję i orzecznictwo Trybunału”.

W wyroku w sprawie Kauczor przeciwko Polsce (z dnia 3 lutego 2009 r.) Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że zbyt długotrwałe stosowanie tymczasowych aresztowań stanowi w Polsce problem systemowy wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i na podstawie art. 46 Konwencji zobowiązał państwo do podjęcia środków zmierzających do likwidacji przyczyn naruszeń art. 5 ust. 3 Konwencji.

– W projekcie zawarto zmiany doprecyzowujące obowiązki sądów w zakresie rzetelnego uzasadniania postanowień w przedmiocie tymczasowego aresztowania. Projektowany art. 250 § 2a k.p.k. wskazuje, co powinien zawierać wniosek prokuratora o zastosowanie tymczasowego aresztowania, natomiast w art. 251 § 3 k.p.k. wprowadzono wyszczególnienie elementów uzasadnienia postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego. Wskazane doprecyzowanie ma na celu poprawę jakości uzasadnień postanowień sądów w przedmiocie środków zapobiegawczych. Na gruncie obowiązującego stanu prawnego słusznie przyjmuje się, że przepis art. 251 § 3 k.p.k. odnosi się nie tylko do postanowień o zastosowaniu tymczasowego aresztowania, ale również do postanowień o przedłużeniu stosowania tego środka. Oceniając zgodność z art. 5 ust. 3 Konwencji przedłużającego się tymczasowego aresztowania, Europejski Trybunał Praw Człowieka bierze pod uwagę dwa elementy: sprawność prowadzenia postępowania oraz to, czy podane zostały „odpowiednie” i „wystarczające” powody dalszego stosowania tego środka zapobiegawczego. ETPCz uznaje przy tym, że prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego, będąc podstawowym warunkiem stosowania tymczasowego aresztowania, wraz z upływem czasu przestaje być wystarczającym uzasadnieniem dla przedłużania jego stosowania (por. m.in. Kudła przeciwko Polsce, wyrok z dnia 26 października 2000 r.). Uzasadnienia postanowień sądów w przedmiocie tymczasowego aresztowania stanowią dla Trybunału podstawę do

dokonywania oceny, czy przedłużające się pozbawienie wolności oskarżonego w toku procesu było zasadne i – w rezultacie – zgodne z art. 5 ust. 3 Konwencji. To uzasadnia konieczność szczegółowego uregulowania, jakie elementy powinno zawierać uzasadnienie postanowienia w przedmiocie tymczasowego aresztowania.

Nowe brzmienie przepisu § 3 art. 251 k.p.k. obliguje do rzetelnego uzasadniania postanowień o zastosowaniu także innych niż tymczasowe aresztowanie środków zapobiegawczych. Zasadność stosowania nieizolacyjnych środków zapobiegawczych jest również poddawana ocenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na skutek skarg wnoszonych przeciwko Polsce (por. Zmarzłak przeciwko Polsce, wyrok z dnia 15 stycznia 2008 r.; A.E. przeciwko Polsce, wyrok z dnia 31 marca 2009 r.).

– Zmiany wprowadzone do art. 264 § 3 k.p.k. zostały podyktowane koniecznością uwzględnienia standardów ustanowionych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich. W kilku wyrokach Trybunał orzekł naruszenie art. 5 Konwencji wówczas, gdy stosowano tymczasowe aresztowanie po umorzeniu postępowania i orzeczeniu środka zabezpieczającego umieszczenia w zamkniętym zakładzie leczniczym wobec sprawcy niepoczytalnego (Mocarska przeciwko Polsce, wyrok z dnia 6 listopada 2007 r., skarga nr 26917/05; Pankiewicz przeciwko Polsce, wyrok z dnia 12 lutego 2008 r., skarga nr 34151/04; Kumenda przeciwko Polsce, wyrok Trybunału z dnia 8 czerwca 2010 r., skarga nr 2369/09). Z Konwencji nie wynika co prawda wymóg natychmiastowego przyjęcia oskarżonego do szpitala psychiatrycznego po zastosowaniu wobec niego środka zabezpieczającego. W wymienionych orzeczeniach Trybunał podkreślał jednak, że zadaniem organów krajowych jest znalezienie rozwiązania respektującego należycie interesy oskarżonego, toteż zbyt długie (kilkumiesięczne) oczekiwanie w zwykłym areszcie śledczym na rozpoczęcie odbywania środka zabezpieczającego stanowi naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji. Projektowane zmiany wprowadzają maksymalny, 3-miesięczny termin stosowania tymczasowego aresztowania wobec sprawcy, który powinien wykonywać środek zabezpieczający, zobowiązując jednocześnie do poddania go w tym okresie odpowiedniemu oddziaływaniu leczniczemu i terapeutycznemu. Rozwiązania projektu dopuszczają jedynie możliwość jednorazowego przedłużenia ww. terminu o jeden miesiąc, uznając że jest to termin wystarczający do umieszczenia sprawcy w zakładzie, w którym będzie mógł być poddany stosownym oddziaływaniom.

– Kolejną zmianą zmierzającą do pełnego zagwarantowania w k.p.k. uprawnień przewidzianych dla tymczasowo aresztowanego w art. 5 ust. 3 Konwencji jest wprowadzenie nowego paragrafu 3 do art. 279 k.p.k. Przepis ten przewiduje obowiązek niezwłocznego doprowadzenia do sądu oskarżonego zatrzymanego na podstawie listu gończego, chyba że prokurator po przesłuchaniu zatrzymanego uchylił stosowanie tymczasowego aresztowania lub zmienił je na nieizolacyjny środek zapobiegawczy.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, każdy zatrzymany, także na podstawie orzeczenia sądu wydanego pod jego nieobecność, musi być niezwłocznie doprowadzony do sądu lub zwolniony (Ladent przeciwko Polsce, wyrok z dnia 18 marca 2008 r.; Piotr Nowak przeciwko Polsce, wyrok z dnia 7 grudnia 2010 r.). W przypadku niezwłocznego zwolnienia po zatrzymaniu nie jest konieczne doprowadzanie zatrzymanego do sądu (De Jong, Bljet i Van Den Brink przeciwko Niderlandom, wyrok z dnia 22 maja 1984 r., § 52; Brogan i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, wyrok z dnia 29 listopada 1988 r., § 58). Zdaniem Trybunału rozumienie pojęcia „niezwłoczności” należy odnieść do okoliczności konkretnej sprawy, jednak nie są one decydujące. Niedopuszczalne jest dokonywanie takiej wykładni tego terminu, która osłabiałaby gwarancyjne znaczenie prawa zatrzymanego do sądowego wysłuchania. Zdaniem Trybunału pojęcie „niezwłocznie” jest bliskie terminowi „natychmiast” (Brogan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, § 59).

W dotychczasowej praktyce zatrzymani na podstawie listu gończego nie byli doprowadzani do sądu bezpośrednio po zatrzymaniu. Najczęściej pozostawali pozbawieni wolności przez okres, na jaki sąd zastosował tymczasowe aresztowania pod ich nieobecność (z reguły do 14 dni, zgodnie z § 209 ust. 1 regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2010 r. Nr 49, poz. 296), zanim orzeczono o dalszym stosowaniu tego środka zapobiegawczego lub jego zmianie na łagodniejszy. Wskazana praktyka została uznana za sprzeczną z art. 5 ust. 3 Konwencji we wspomnianych sprawach Ladent przeciwko Polsce i Piotr Nowak przeciwko Polsce. W ostatnim z wymienionych wyroków Trybunał odnotował, że w prawie krajowym brak jest uregulowania obowiązku doprowadzenia zatrzymanego do sądu, co prowadzi do praktyki sprzecznej z Konwencją.

Zaproponowany przepis czyni zadość wskazanym wymogom art. 5 ust. 3 Konwencji. Zatrzymanego należy doprowadzić do sądu, który stosował tymczasowe aresztowanie. Doprowadzenie powinno nastąpić „niezwłocznie” co należy rozumieć najszybciej jak to

możliwe. Należy uznać, że doprowadzenie zatrzymanego do sądu w każdym razie powinno nastąpić przed upływem 48 godzin od zatrzymania.

W odniesieniu do przepisów regulujących udział oskarżonego w rozprawie głównej.

Zawarty w projekcie sposób zagwarantowania oskarżonemu prawa do uczestniczenia w rozprawie głównej spełnia wymogi art. 6 Konwencji. Powszechnie w orzecznictwie strasburskim przyjmuje się, że wstępnym warunkiem realizacji kluczowego dla oskarżonego prawa do obrony jest zapewnienie mu prawa do uczestniczenia w rozprawie głównej. Jest to jednak prawo oskarżonego, którego może się on zrzec. Z orzecznictwa wynika, że zrzeczenie się prawa do obrony może nastąpić przez wyraźne zademonstrowanie przez oskarżonego braku woli udziału w rozprawie lub w sposób milczący, poprzez jego niestawiennictwo na rozprawie pomimo świadomości terminu rozprawy odroczonej lub przerwanej. Aby takie zrzeczenie się było skuteczne na gruncie Konwencji, musi być stwierdzone w sposób niebudzący wątpliwości i nie może naruszać ważnego interesu publicznego. Zanim zostanie stwierdzone zrzeczenie się przez oskarżonego jego praw wynikających z art. 6 Konwencji, należy zbadać, czy oskarżony mógł rozsądnie przewidzieć konsekwencje procesowe swojego zachowania (Hołowiński przeciwko Polsce, decyzja Trybunału z dnia 28 listopada 2006 r.; Hermi przeciwko Włochom, wyrok dnia 18 października 2006 r. §§ 73-74). Prowadzeniu postępowania pod nieobecność oskarżonego, który zrzekł się prawa do udziału w rozprawie głównej powinny towarzyszyć zabezpieczenia proceduralne, odpowiednie do sytuacji. Niestawiennictwo oskarżonego na rozprawę i uznanie go wskutek tego za „ukrywającego się” nie powinno być poczytane za zrzeczenie się prawa do udziału w rozprawie, jeżeli istnieją uzasadnione wątpliwości co do tego, czy był on w ogóle świadom prowadzenia przeciwko niemu postępowania karnego (Colozza przeciwko Włochom, wyrok z dnia 12 lutego 1985, § 28; Abbasov przeciwko Republice Azerbejdżanu, wyrok z dnia 17 stycznia 2008 r., §§ 28 – 34).

W przypadku osądzenia oskarżonego in absentia przy błędnym założeniu, że zrzekł się on prawa do udziału w rozprawie, należy mu zapewnić prawo do ponownego przeprowadzenia procesu. Jeżeli natomiast oskarżony zmienia miejsce zamieszkania, łamiąc w ten sposób nałożony na niego środek zapobiegawczy i pozbawiając się możliwości odbioru korespondencji procesowej, nie może następnie twierdzić, że nie był świadom prowadzenia postępowania sądowego w jego sprawie i domagać się ponownego osądzenia (Demebukov

przeciwko Bułgarii, wyrok z dnia 28 lutego 2008 r., §§ 53 – 59). Nie narusza art. 6 ust. 1 Konwencji procedowanie na rozprawie głównej pod nieobecność oskarżonego i niedoręczenie mu wydanego na tej rozprawie wyroku, jeżeli oskarżony, świadom terminu kolejnej rozprawy nie stawił się na nią bez usprawiedliwienia (Hołowiński przeciwko Polsce).

Uwzględniając zaprezentowane standardy wynikające z art. 6 Konwencji, uznano, że odejściu od modelu obowiązkowego uczestnictwa oskarżonego w rozprawie głównej powinno towarzyszyć wprowadzenie dodatkowych gwarancji dla oskarżonego. Dlatego w projekcie wyraźnie przewidziano:

- „zabezpieczenia proceduralne” w postaci obowiązku doprowadzenia na rozprawę główną oskarżonego pozbawionego wolności, jeżeli o to wnosi (art. 350 § 3 k.p.k.) oraz prawa każdego oskarżonego do złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu (art. 80a k.p.k.). W projekcie utrzymano też obowiązek zawiadamiania oskarżonego, którego obecność na rozprawie nie jest obowiązkowa, o terminie rozprawy odroczonej, rezygnując z konieczności zawiadamiania o terminie rozprawy przerwanej,
- obowiązek poinformowania oskarżonego przed rozprawą o konsekwencjach nieskorzystania z prawa do udziału w rozprawie. Zgodnie z art. 353 k.p.k., przy zawiadomieniu oskarżonego o terminie rozprawy zostanie mu doręczone pouczenie o treści przepisów art. 374, 376, 377, 422, 427 § 4 i 447 § 5 k.p.k., przy czym o treści przepisów art. 374, 376, 377 i 422 k.p.k. oskarżony powinien być już informowany wcześniej, przy doręczeniu mu odpisu aktu oskarżenia (art. 338 § 1 k.p.k.). Zatem już podejmując decyzję o ewentualnej rezygnacji z udziału w rozprawie, oskarżony, dzięki pouczeniu o treści art. 427 § 4 i art. 447 § 5 k.p.k., będzie świadom tego, że rezygnuje tym samym ze składania wniosków dowodowych na rozprawie a w apelacji nie będzie mógł podnieść zarzutów nieprzeprowadzenia przez sąd dowodów, o których przeprowadzenie nie wnioskował,
- zabezpieczenie wspomnianego w orzecznictwie strasburskim „interesu publicznego”, poprzez uznanie, że w sprawach o zbrodnie obecność oskarżonego jest obowiązkowa przy czynnościach przewidzianych w art. 385 i 386 k.p.k., oraz przez to, że w każdym przypadku sąd może uznać obecności oskarżonego na rozprawie za obowiązkową (art. 374 § 1 i 1a).

W odniesieniu do prawa do posiadania obrońcy i realizowania prawa do obrony na rozprawie, wprowadzone zmiany tworzą model dostępu do pomocy prawnej, który należy uznać za w pełni zgodny z przewidzianym w art. 6 ust. 3 lit. c Konwencji. Z tego przepisu wynika, że przyznanie pomocy prawnej jest uzależnione od spełnienia kumulatywnie obu warunków: oskarżony musi wykazać ubóstwo, a sąd powinien sprawdzić, czy „interes wymiaru sprawiedliwości” wymaga przyznania obrońcy. Przyjmuje się przy tym, że jeżeli oskarżonemu w danym postępowaniu karnym grozi wymierzenie kary pozbawienia wolności, to, co do zasady, „dobro wymiaru sprawiedliwości” wymaga, aby był on reprezentowany przez obrońcę (Benham przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, wyrok z dnia 10 czerwca 1998 r., § 61; Beet i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, wyrok z dnia 1 marca 2005 r., § 38). Decydujące jest przy tym to, czy za zarzucany oskarżonemu czyn dopuszczalne jest wymierzenie kary pozbawienia wolności a nie prawdopodobieństwo wymierzenia tej kary w danym przypadku (Quaranta przeciwko Szwajcarii, wyrok z dnia 24 maja 1991 r., § 33). Przy takim ujęciu przesłanki „dobra wymiaru sprawiedliwości” trzeba uznać, że jest ona automatycznie spełniona w zdecydowanej większości postępowań karnych.

Wprowadzony model dostępu do pomocy prawnej skutkuje tym, że każdy, kto nie jest w stanie ponieść kosztów obrońcy z wyboru może być reprezentowany przez obrońcę z urzędu w postępowaniu sądowym, bez konieczności wykazywania swego ubóstwa w momencie składania wniosku o wyznaczenie obrońcy. Ostateczne obciążenie oskarżonego kosztami wyznaczenia obrońcy z urzędu jest uzależnione od rodzaju zapadłego rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego oraz od jego sytuacji majątkowej i rodzinnej, co odpowiada wymogom konwencyjnym. Ponadto, może być ono poddane kontroli instancyjnej (art. 626 § 3 k.p.k.), gdy tymczasem na odmowę ustanowienia obrońcy z urzędu na podstawie art. 78 k.p.k. nie przysługuje zażalenie.

Zapewnienie realnego dostępu do pomocy obrońcy dla każdego oskarżonego ma bardzo istotne znaczenie w kontekście wprowadzenia zasady przeprowadzania dowodów na rozprawie na wniosek stron, a jedynie wyjątkowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach – z urzędu przez sąd (art. 167 k.p.k.).

W odniesieniu do orzekania na posiedzeniach niejawnych.

Wprowadzenie do kodeksu zasady niejawności posiedzeń sądowych nie narusza prawa oskarżonego do publicznego rozpoznania jego sprawy, wyrażonego w art. 6 ust. 1 Konwencji. Należy zauważyć, że konwencyjny wymóg publicznego orzekania odnosi się wyłącznie do

zasadniczego przedmiotu procesu, czyli kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego (Reinprecht przeciwko Austrii, wyrok z dnia 15 listopada 2005 r., §§ 47 – 48, w którym Trybunał uznał, że z art. 6 ust. 1 Konwencji nie wynika uprawnienie oskarżonego do publicznego orzekania w ramach procedur kontroli stosowania tymczasowego aresztowania). W myśl art. 6 ust. 1 Konwencji, publiczne rozpoznanie sprawy jest uprawnieniem oskarżonego i nie stanowi sposobu zagwarantowanie społeczeństwu prawa do kontrolowania wymiaru sprawiedliwości. Z tego powodu, z punktu widzenia art. 6 ust. 1 Konwencji, nie jest konieczne zagwarantowanie jawności posiedzeń w tych wszystkich przypadkach, w których orzekanie na posiedzeniu, a nie na rozprawie następuje na wniosek samego oskarżonego (np.: art. 341, 343, 343a k.p.k. – por. Hermi przeciwko Włochom, wyrok z dnia 18 października 2006 r., §§ 77 – 80). Ponadto, w postępowaniu odwoławczym nie jest konieczne zapewnienie wszystkich gwarancji rzetelnego procesu, w tym publicznego procedowania, w szczególności wówczas, gdy dotyczy ono wyłącznie kwestii prawnych, a zapewniono pełne gwarancje publicznego procesu w postępowaniu pierwszoinstancyjnym (m.in.: Seliwiak przeciwko Polsce, wyrok z dnia 21 lipca 2009 r., §§ 55 – 56). Należy też zauważyć, że art. 6 ust. 1 Konwencji wymienia dość obszerny katalog okoliczności, które mogą usprawiedliwiać wyłączenie jawności orzekania.

W świetle zarysowanych standardów należy uznać, że wyłączenie jawności posiedzeń, na których sąd orzeka w przedmiocie głównego nurtu procesu w postępowaniu odwoławczym lub w postępowaniu w przedmiocie nadzwyczajnych środków zaskarżenia (przewidzianych np. w art. 439 § 1, 535 § 1 k.p.k.) nie jest sprzeczne z art. 6 ust. 1 Konwencji.

Lista posiedzeń jawnych dla publiczności wskazanych w art. 95a § 2 k.p.k. nie obejmuje dwóch sytuacji orzekania w kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego przez sąd pierwszej instancji. Pierwszą z nich jest orzekanie na posiedzeniu w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowaniu środków zabezpieczających. Wyłączenie jawności zewnętrznej tego posiedzenia jest jednak w pełni usprawiedliwione koniecznością ochrony życia prywatnego oskarżonego, czyli z powodu wskazanego w art. 6 ust. 1 Konwencji. W drugim przypadku – wydania wyroku nakazowego na posiedzeniu (art. 500 § 4 k.p.k.) – wyłączenie jawności posiedzenia nie pozbawia oskarżonego prawa do publicznej rozprawy, skoro może on złożyć sprzeciw od wyroku, automatycznie skutkujący przeprowadzeniem rozprawy (Trybunał stwierdza naruszenie prawa do publicznego rozpoznania sprawy jedynie wówczas, gdy po wydaniu

wyroku w postępowaniu uproszczonym na posiedzeniu niejawnym dla oskarżonego i publiczności, nie ma on prawa do ponownego rozpoznania sprawy na jawnej rozprawie (tak, m.in.: Aldemir przeciwko Turcji, wyrok z dnia 22 września 2009 r.).

Prawo do obrony i równość stron na rozprawie odwoławczej.

Wobec rozszerzenia dopuszczalności prowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie odwoławczej, wzmocniono prawo oskarżonego do realizowania obrony (osobiście lub przez ustanowionego z urzędu obrońcę) na tym etapie postępowania karnego. Projekt przewiduje możliwość złożenia przez każdego oskarżonego wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu w celu reprezentowania go w postępowaniu apelacyjnym (art. 444 § 3 k.p.k.). W przypadku złożenia takiego wniosku, udział obrońcy w rozprawie odwoławczej jest obligatoryjny, podobnie jak w przypadkach obrony obowiązkowej, uregulowanych w art. 79 i 80 k.p.k. (art. 450 § 1 k.p.k.).

W odniesieniu do udziału w rozprawie odwoławczej oskarżonego pozbawionego wolności projekt wprowadza niewielkie zmiany, polegające na określeniu oskarżonemu 7-dniowego terminu do złożenia wniosku o doprowadzenie na rozprawę odwoławczą. Doprecyzowano jednocześnie skutki przekroczenia tego terminu. Przepis art. 451 k.p.k. po projektowanej zmianie normatywnej nadal nie przewiduje obligatoryjnego doprowadzenia na rozprawę odwoławczą oskarżonego, który tego żąda. Pomimo tego, można uznać, że unormowanie to nie pozostaje w sprzeczności z wymogami rzetelnego procedowania na rozprawie odwoławczej, określonymi przez ETPCz. Z art. 6 Konwencji nie wynika wymóg zapewnienia udziału oskarżonemu pozbawionemu wolności w rozprawie odwoławczej w każdym przypadku. Trybunał przyjmuje, że doprowadzenie oskarżonego jest konieczne wtedy, gdy skarga odwoławcza nie ogranicza się do zagadnień stricte prawnych. Wówczas istnieje obowiązek zapewnienia oskarżonemu osobistego uczestnictwa w rozprawie, na której rozpoznawana będzie jego apelacja i poinformowania go z wyprzedzeniem i w jasny sposób o prawie do obecności na takiej rozprawie (Sobolewski przeciwko Polsce, wyrok z dnia 9 czerwca 2009 r. (§ 41); Strzałkowski przeciwko Polsce, wyrok z dnia 9 czerwca 2009 r., (§ 47).

Wprowadzone zmiany art. 451 k.p.k. pozwolą nie tylko na bardziej racjonalne procedowanie w ramach przygotowania rozprawy odwoławczej, ale również na zapewnienie oskarżonemu i jego obrońcy odpowiedniego czasu na przygotowanie się do rozprawy odwoławczej.

Oskarżony uzyska jasną informację o terminie złożenia wniosku i konsekwencjach jego niedotrzymania. W tych wyjątkowych przypadkach, w których sąd nie uwzględni wniosku oskarżonego o doprowadzenie na rozprawę odwoławczą (co nie może mieć miejsca w sytuacji przeprowadzania dowodów na rozprawie odwoławczej), wydanie postanowienia o niedoprowadzeniu nastąpi ze stosownym wyprzedzeniem w stosunku do wyznaczonego terminu rozprawy odwoławczej. Takie procedowanie pozwoli uniknąć sytuacji wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu na krótko przed terminem rozprawy, zapewni też oskarżonemu zawiadomionemu o wydaniu tegoż postanowienia możliwość przedłożenia jeszcze przed rozprawą dodatkowych wyjaśnień czy oświadczeń na piśmie. Należy zatem uznać, że wskazanie w art. 451 k.p.k. terminu na złożenie wniosku o doprowadzenie oskarżonego na rozprawę odwoławczą umożliwi pełniejsze realizowanie jego prawa do obrony w postępowaniu odwoławczym.

17. Zmiany w przepisach Kodeksu karnego, Kodeksu wykroczeń i Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia

Zmiany te, zawarte w art. 2, art. 3 i art. 16 projektu nowelizacji, są ściśle związane ze zmianami wprowadzonymi do Kodeksu postępowania karnego. Chodzi tu między innymi o zmodyfikowanie przepisów własnych Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia (dalej jako k.p.w.) tak, aby procedura w sprawach o wykroczenia nie stała się bardziej sformalizowana niż uproszczone niniejszą ustawą postępowanie karne i stosowne w związku z tym zmiany w samym Kodeksie wykroczeń (dalej jako k.w.).

Zmiany prawa karnego materialnego obejmują: wprowadzenie do polskiego prawa karnego instytucji opierającej się w swych założeniach na zasadach tzw. sprawiedliwości naprawczej oraz zmianę w zakresie penalizacji czynów zabronionych skierowanych przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Zaprojektowana w art. 59a k.k. instytucja pozwala na umorzenie postępowania karnego, w przypadku gdy sprawca nie tylko pojedna się z pokrzywdzonym, ale również naprawi szkodę wyrządzoną przestępstwem lub zadośćuczyni wyrządzonej krzywdzie. Decydującą rolę odgrywać jednak będzie wola samego pokrzywdzonego, co do losów postępowania. Od jego zgody zależeć bowiem będzie, czy prokurator w postępowaniu przygotowawczym, a sądowym (do rozpoczęcia przewodu sądowego) – sąd wyda decyzję umarzającą postępowanie. Tego rodzaju instytucja będzie miała zastosowanie w sprawach o przestępstwa zagrożone karą nieprzekraczającą 5 lat

pozbawienia wolności, co pozwoli przede wszystkim na objęcie ewentualnym umorzeniem występków skierowanych przeciwko mieniu. Sprawca i pokrzywdzony mogą osiągnąć porozumienie także w wyniku mediacji, choć jej przeprowadzenie nie będzie warunkiem koniecznym do zastosowania projektowanej instytucji. Poprzez wprowadzenie możliwości umorzenia postępowania karnego za zgodą pokrzywdzonego w przypadku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia krzywdzie, rola pokrzywdzonego w postępowaniu karnym niewątpliwie ulegnie wzmocnieniu. Nie bez znaczenia także pozostaje fakt, że z procesu karnego w szybszy sposób będą eliminowane sprawy, których sam pokrzywdzony nie jest zainteresowany już prowadzeniem, z uwagi na zakończenie sporu, a do uczestniczenia w których byłby jednak zobowiązany bez wprowadzenia tej instytucji. Nieuwzględnienie wniosku o umorzenie postępowania możliwe będzie jedynie w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Kolejną istotną zmianą jest modyfikacja podejścia w zakresie kryminalizacji zachowań polegających na prowadzeniu w stanie nietrzeźwości pojazdów innych niż mechaniczny. Propozycja zawarta w projekcie polega na zmianie poziomu penalizacji za tego rodzaju działania i przeniesienie go na poziom odpowiedzialności za wykroczenie. U podstaw projektowanych zmian legła analiza danych dotyczących dotychczasowych efektów działań zarówno legislacyjnych, jak i stosowania przepisu tego w praktyce. Przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. zostało wprowadzone do polskiego porządku prawnego na mocy ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. (Dz. U. Nr 48, poz. 548). Należy zwrócić uwagę, że jest ono przestępstwem formalnym, z abstrakcyjnego narażenia na niebezpieczeństwo, a zatem sprawca zostanie pociągnięty do odpowiedzialności karnej z uwagi na sam fakt prowadzenia pojazdu innego niż mechaniczny w stanie nietrzeźwości, bez związku z powstaniem realnego zagrożenia dla bezpieczeństwa w komunikacji, tudzież wystąpienia jakiegokolwiek skutku np. kryminalizacji występkę z art. 177 k.k., stosując wobec sprawców tego rodzaju zachowań sankcje w postaci alternatywnie orzekanych kar: pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności oraz grzywny. Obligatoryjnie również stosowany jest wobec sprawców występku z art. 178a § 2 k.k. środek karny w postaci zakazu prowadzenia pojazdów określonego rodzaju (do 25 lutego 2011 r. orzekano również obligatoryjnie zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych, co zostało zmienione ustawą z dnia 25 listopada 2000 r. – o zmianie ustawy – Kodeks karny, realizującą postanowienie sygnalizacyjne Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 maja 2009 r. (S 2/09), który zwrócił uwagę na nieproporcjonalność orzekanych środków

w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych w przypadku, kiedy sprawca występkę z art. 178a § 2 k.k. takiego pojazdu nie prowadził). Obowiązanie od ponad dekady przepisów kryminalizujących prowadzenie w stanie nietrzeźwości pojazdów innych niż mechaniczne na poziomie przestępstwa, wskazuje, że liczba tego rodzaju zdarzeń utrzymuje się na wysokim poziomie i tak skazano za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k.: w 2004 r. – 59 135 osób, w 2005 r. – 62 611 osób, w 2006 r. – 60 694 osób, 2007 r. – 53 675 osób, 2008 r. – 39 982 osób, 2009 r. – 52 354 osób, 2010 r. – 50 146 osób, 2011 r. – 50 959 osób. Pomimo stosunkowo łagodnego (na tle innych sankcji Kodeksu karnego) zagrożenia karą nieodosobnioną są przypadki, w których za prowadzenie pojazdu innego niż mechaniczny w stanie nietrzeźwości orzekana była bezwzględna kara pozbawienia wolności lub też zarządzone zawieszono wykonanie kary pozbawienia wolności. I tak, w zakładach karnych za przestępstwo z art. 178a § 2 k.k. według stanu na 31 grudnia przebywało: w 2006 r. – 352 osoby, w 2007 r. – 1750 osób, w 2008 r. – 10 928 osób, w 2009 r. – 13 237 osób, w 2010 r. – 12 966 osób, w 2011 r. 12 794 osoby. Przy czym podkreślenia wymaga fakt, że stosowanie przepisu art. 178a § 2 k.k. z reguły odnosi się do rowerzystów, zaś prowadzący inne pojazdy stanowią nikły procent ogółu skazanych.

W tym kontekście rodzi się pytanie, czy zastosowane środki w postaci kryminalizacji na poziomie przestępstwa prowadzenia w stanie nietrzeźwości pojazdów innych niż mechaniczne, mają rzeczywisty wpływ na podniesienie bezpieczeństwa w komunikacji, zagrożonego przez nietrzeźwych uczestników ruchu, co przyświecało projektodawcom wprowadzającym występek tego rodzaju. I wydaje się, że na to pytanie nie można dać odpowiedzi twierdzącej. Jak wynika z danych raportu Zdarzenia drogowe z udziałem rowerzystów 2008 – 2011 – opracowanego przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad „występuje silna asymetria zagrożenia, na jakie narażeni są rowerzyści i jakie sami powodują dla innych uczestników ruchu. Jeśli rowerzysta popełni błąd czy złamie przepis, w zdecydowanej większości wypadków obrażenia odnosi wyłącznie on sam. Liczba innych uczestników ruchu rannych w wypadkach spowodowanych przez rowerzystów wynosi zaledwie 50-60 rocznie, a zabitych 1-2. Stanowi to odpowiednio 1,1-1,3 promila ogółu rannych i ułamek promila ogółu zabitych na polskich drogach.” Raport również wskazuje, że „zaledwie co czternasty rowerzysta uczestniczący w zdarzeniu drogowym znajdował się pod wpływem alkoholu. Co więcej, do części tych zdarzeń doszło bez winy rowerzysty; odsetek zdarzeń z udziałem rowerzystów, w których sprawcą był rowerzysta pod wpływem alkoholu lub innego środka wynosi ok. 5%. Wpływ alkoholu jest jeszcze mniej wyraźny w przypadku

najpoważniejszych wypadków, ze skutkiem śmiertelnym. Wśród zabitych rowerzystów ok. 5-6% znajdowało się pod wpływem alkoholu, a 3-4% przyczyniło się do spowodowania wypadku, w którym zginęli. Pewną anomalię stanowi tutaj rok 2010, w którym te odsetki były ok. 2 punkty procentowe wyższe. W odniesieniu do ogółu zabitych w wypadkach spowodowanych przez wszystkich nietrzeźwych (450-571 rocznie), zabici w wypadkach spowodowanych przez nietrzeźwych rowerzystów stanowią ok. 2 – 3%. W przeciwieństwie do wypadków powodowanych przez kierowców są to niemal wyłącznie sami sprawcy. W ciągu ostatnich 6 lat (2006 – 2011) miał miejsce tylko jeden wypadek spowodowany przez nietrzeźwego rowerzystę, w którym zginęła inna osoba”.

Przedstawione dane mogą więc świadczyć o nikłym oddziaływaniu prewencyjnym przepisu art. 178a § 2 k.k. i w tym kontekście należy rozważać, czy zaangażowanie sił i środków organów ścigania oraz aparatu wymiaru sprawiedliwości w ściganie, a następnie rozpatrywanie spraw tego rodzaju w procesie karnym o przestępstwo nie jest w tej sytuacji po prostu nieadekwatne, także ze względu na ponoszone przez Skarb Państwa wysokie koszty.

Proponowana zmiana, która prowadzi do modyfikacji poziomu penalizacji i przeniesienia odpowiedzialności za prowadzenie pojazdu innego niż mechaniczny na grunt przepisów – Kodeksu wykroczeń nie pozostawia tego rodzaju zdarzeń obojętnymi z punktu widzenia prawa. Zaś przewidywane za projektowane wykroczenie kary w postaci: aresztu od 5 do 30 dni, ograniczenia wolności trwającej miesiąc i kary grzywny od 20 do 5000 zł, wydają się być adekwatne w stosunku do zagrożonego dobra. Obok ww. kar za projektowane wykroczenie będzie można orzec także środek karny w postaci zakazu prowadzenia pojazdów określonego rodzaju od 6 miesięcy do 3 lat.

Odnosnie do tego ostatniego kodeksu zakłada się (art. 3 projektu) zmianę w zakresie przedawnienia karalności wykroczeń w związku z wprowadzeniem także na grunt spraw o wykroczenia instytucji mediacji.

Ponieważ okres przedawnienia jest tu krótki, a przy tym wydłużony może być dopiero przez skuteczne wystąpienie do sądu z wnioskiem o ukaranie (art. 59 § 2 k.p.w.), gdyż dopiero wtedy następuje wszczęcie postępowania, o jakim mowa w art. 45 § 1 k.w., a więc nie powodują takiego wszczęcia dowodowe czynności wyjaśniające Policji, zdecydowano się przyjąć w art. 45 k.w., w nowym jego § 2a, że w wypadku wszczęcia postępowania mediacyjnego, czasu trwania takiej mediacji nie wlicza się do okresu przedawnienia. Nowy art. 45 § 2a k.w. oznaczałby więc, że przez okres postępowania mediacyjnego przedawnienie

nie biegnie zarówno przy przekazaniu sprawy do mediacji w toku czynności wyjaśniających, jak gdyby mediacja nastąpiła już po wszczęciu postępowania w sądzie. Nie wliczałoby go zatem, w razie braku pozytywnego wyniku mediacji, odpowiednio do podstawowego okresu przedawnienia (art. 45 § 1 in principio k.w.), istotnego dla oskarżyciela i przy wszczynaniu postępowania ani do okresu przedawnienia przedłużonego na skutek wszczęcia już postępowania (art. 45 § 1 in fine k.w.).

Przewidywane są również zmiany zakresu normowania niektórych wykroczeń przeciwko mieniu. W ramach czynów zabronionych skierowanych przeciwko mieniu wyróżniamy tzw. typy przepołowione, w przypadku których przekroczenie pewnego poziomu wysokości szkody decyduje o odpowiedzialności bądź za przestępstwo, bądź za odpowiednie wykroczenie. Dotyczy to czynów kwalifikowanych jako zabór cudzej rzeczy ruchomej (art. 278 § 1 k.k. – 119 § 1 k.w.), przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej (art. 284 § 1 k.k. – art. 119 § 2 k.w.), zniszczenie mienia (art. 288 § 1 k.k. – art. 124 k.w.) oraz paserstwo umyślne i nieumyślne (art. 291 k.k. i art. 292 k.k./ art. 122 § 1 k.k. i art. 122 § 2 k.k.), gdzie granica między przestępstwem a wykroczeniem wynosi 250 zł. W przypadku wyrębu i zaboru drzewa w lesie (art. 290 § 1 k.k./120 k.w.) próg ten został ustalony na kwotę 75 zł. Kwoty te zostały ustalone w 1998 roku, a więc w czasie zbliżonym z wejściem w życie nowych kodyfikacji karnych i do dnia dzisiejszego nie uległy zmianie. Wielokrotnie formułowane były postulaty związane z potrzebą podniesienia kwoty progowej, jako nieodzwoiercedlającej obecnych realiów finansowych i ekonomicznych, gdzie wielokrotnie od 1998 r. wzrosła kwota minimalnego i średniego wynagrodzenia i tak w I kwartale 2012 r. – kwota średniego wynagrodzenia miesięcznego wynosi 3646,09 zł jak wynika z komunikatu Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 11 maja 2012 r., zaś kwota wynagrodzenia minimalnego od 1 stycznia 2012 r. wynosi 1500 zł. Tak jak w przypadku przestępstwa z art. 178a § 2 k.k. postępowania w sprawach o przestępstwa przeciwko mieniu, gdzie wysokość szkody kształtuje się w granicach kwoty progowej, prowadzenie procesu karnego w sprawie o przestępstwo, generują znaczne koszty Skarbu Państwa.

Kolejne zmiany zakładane są w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia, których dotyczy art. 16 tej nowelizacji. Już w art. 8 k.p.w., zakładającym odpowiednie stosowanie niektórych przepisów wstępnych Kodeksu postępowania karnego, uzupełniono ten wykaz o art. 23a k.p.k., dotyczący mediacji, która tym samym wkroczyła także w sferę prawa wykroczeń, a to dlatego, że z uwagi na charakter konfliktów, które mogą leżeć u podstaw

bląhych zachowań, jakimi są wykroczenia, eliminacja ich źródła bez sięgania po reakcję karną wydaje się szczególnie zasadna. W razie skutecznej mediacji możliwe będzie zrezygnowanie przez oskarżyciela publicznego z występowania z wnioskiem o ukaranie w oparciu o art. 41 in fine k.w., jeżeli miało to miejsce jeszcze w ramach czynności wyjaśniających, bądź zastosowanie przez sąd nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia (art. 39 k.w.).

Ponieważ jednak odpowiednie stosowanie art. 23a k.p.k. nie jest samo w sobie wystarczające, jako że postępowanie o wykroczenia funkcjonuje dopiero od wszczęcia go w sądzie, a to poprzedzane jest pozaprocesowymi, choć dowodowymi, czynnościami wyjaśniającymi prowadzonymi samodzielnie przez Policję oraz inne stosowne organy i to w sytuacji, gdy czynności te nie mają charakteru dochodzenia i inne są ich cele, uznano za niezbędne dokonanie w tej materii zmiany odrębnie także na gruncie tych czynności. Sprowadza się ona do uzupełnienia art. 54 k.p.w. o nowy § 9, według którego organ prowadzący te czynności, a nie jak w postępowaniu karnym prokurator, może samodzielnie, ale tylko z inicjatywy lub za zgodą osoby, którą przesłuchano w roli podejrzanego oraz osoby pokrzywdzonej wykroczeniem, przekazać sprawę do mediacji, stosując już poza tym odpowiednio art. 23a k.p.k., z konsekwencjami wskazanymi już wyżej.

W związku z wprowadzeniem do procedury karnej referendarza sądowego zmodyfikowano w tym kierunku przepisy art. 16, 23, 27 § 4, 28 § 1, 31 § 1, 32 i art. 103 k.p.w. Wprowadzony do art. 32 k.p.w., dotyczącego rodzaju wydawanych tu rozstrzygnięć i podmiotów uprawnionych do ich wydawania, nowy § 3a przyjmuje, że postanowienia i zarządzenia, wskazane w § 3 tego przepisu może wydawać także referendarz sądowy, ale tylko gdy ustawa to przewiduje. Przewidziano to zaś wprost w zmodyfikowanych przepisach art. 23 k.p.w. (dla wyznaczania obwinionemu obrońcy z urzędu), art. 27 § 4 k.p.w. (zawiadamianie oskarżyciela publicznego o wpłynięciu wniosku o ukaranie od oskarżyciela posiłkowego), art. 28 § 1 k.p.w. (umarzanie postępowania w razie odstąpienia od oskarżenia oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego lub konkurencyjnego) oraz w art. 31 § 1 k.p.w. (umorzenie postępowania w razie śmierci takiego oskarżyciela i niewstąpienia w jego miejsce osób mu bliskich). W art. 16 k.p.w. wprowadzono zaś stosowanie do referendarza, tak jak do sędziego, odpowiednio przepisów k.p.k. o wyłączeniu sędziego. Natomiast w uzupełnionym art. 103 k.p.w., dotyczącym środków zaskarżenia, dodano § 3a i 3b, wprowadzając, wzorem art. 93a i art. 460 k.p.k., odrębne rozwiązanie zakładające zaskarżanie postanowień i zarządzeń

referendarza sprzeciwem (§ 3a), z tym ze składanym, z uwagi na mniej skomplikowaną i szybszą procedurę, w ciągu 5 – a nie jak w k.p.k. w ciągu 7 – dni (§ 3b). Określono tu także skutki wniesienia sprzeciwu i odmowę jego przyjęcia, na wzór rozwiązań przyjętych w procedurze karnej.

Ze zmianami wprowadzonymi do k.p.k. wiążą się także niektóre inne zmiany w procedurze wykroczeniowej. I tak, ponieważ k.p.k. ogranicza obowiązkowy udział oskarżyciela publicznego w rozprawie tylko do spraw, w których przeprowadzono śledztwo, a już nie, gdy było to dochodzenie, a w sprawach o wykroczenia rolę dochodzenia pełnią faktycznie niesformalizowane czynności wyjaśniające (art. 54 k.p.w.), w dodanym art. 18a k.p.w. wprowadzono ograniczenie obowiązkowego udziału oskarżyciela publicznego tylko do spraw, w których ustanowiono obrońcę obligatoryjnego, a więc gdy obwiniony jest głuchy, niemy lub niewidomy bądź zachodzą wątpliwości co do jego poczytalności. Jednocześnie zmodyfikowano art. 21 § 2 k.p.w., dotyczący ustania obrony obligatoryjnej w związku z opinią biegłych, dostosowując go do zmienionego art. 79 § 4 k.p.k., aby nie było w tej kwestii rozdzwieniu między obu procedurami. W art. 38 § 1 k.p.w., zawierającym odesłania do niektórych przepisów k.p.k., wyeliminowano odesłanie do art. 476 § 2 k.p.k., gdyż mieści się on w postępowaniu uproszczonym, a przepisy o tym postępowaniu w k.p.k. zostały skreślone. W art. 39 § 1 k.p.w., normującym zasady przeprowadzania dowodów, zmieniono ten przepis na wzór nowego art. 169 k.p.k., aby były one do siebie zbliżone, podkreślając, że przeprowadzanie i w tym postępowaniu dowodów przez sąd z urzędu, a nie na wniosek stron, następować ma tylko w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach.

W pewnym powiązaniu z tą ostatnią zmianą pozostaje modyfikacja art. 54 k.p.w., dotyczącego czynności wyjaśniających, zastępujących tu faktycznie dochodzenie prowadzone w sprawach karnych. Zmiana w jego § 1 polega jedynie na podkreśleniu, że Policja czynności te ma przeprowadzić „z urzędu”, natomiast w § 4, który obecnie ogólnie tylko dopuszcza możliwość przeprowadzenia dowodu („można przeprowadzić odpowiedni dowód”), gdy okoliczności popełnienia wykroczenia budzą wątpliwości, proponuje się wyraźnie zastrzec, że może to nastąpić „z urzędu lub na wniosek pokrzywdzonego albo osoby, o której mowa w § 5 i 6”, czyli osoby podejrzanej lub przesłuchanej już jako podejrzanego, dla zapewnienia wpływu ewentualnych przyszłych stron na proces zbierania dowodów w fazie przedsądowej. Natomiast nowy § 6a art. 54 k.p.w. wprowadza obowiązek przesłuchanego już jako podejrzanego (przyszłego obwinionego) informowania organu ścigania o każdorazowej zmianie swego miejsca pobytu na czas dłuży niż 7 dni, pod rygorem zarządzenia jego

zatrzymania i doprowadzenia (art. 50 § 1 k.p.w.). Byłby to obowiązek na wzór ciężącego na podejrzanym w procesie karnym, co ma tu o tyle istotne znaczenie, że krótszy jest tu okres przedawnienia, a przerywa go dopiero wszczęcie procesu przed sądem, a nie samo podjęcie czynności wyjaśniających wobec określonej osoby, jak to się dzieje np. w dochodzeniu karnym. O nowym § 8 art. 54 k.p.w. była już mowa na wstępie tej analizy.

W związku ze zmianami zakładanymi w k.p.k. pozostają także zmiany przepisów k.p.w. odnośnie do postępowania odwoławczego. I tak w art. 104 k.p.w. skreślono § 2, o zakazie orzekania surowszej kary w instancji odwoławczej przy zmianie ustaleń faktycznych, jako że był on odpowiednikiem § 2 art. 454 k.p.k., który obecnie ulega uchyleniu; stąd też proponuje się nadanie obecnemu § 1a, dodanemu w 2003 r., numerację „§ 2”. Natomiast w art. 106 § 2 k.p.w., normującym doprowadzanie na rozprawę odwoławczą obwinionego pozbawionego wolności, zmodyfikowano ten przepis, wprowadzając, wzorem zmian w art. 451 k.p.k., odpowiedni termin (7 dni od zawiadomienia o przyjęciu apelacji) dla wystąpienia przez takiego obwinionego z wnioskiem o doprowadzenie go na to forum, rezygnując jednak z – przyjętej w k.p.k. – możliwości uwzględniania takiego wniosku złożonego także po owym terminie, a to z uwagi na krótsze terminy przedawnienia karalności wykroczeń. Z kolei w art. 106a k.p.w., dotyczącym postępowania dowodowego w instancji odwoławczej, poszerzono możliwości przeprowadzania tu dowodów, na wzór przyjęty w tej ustawie w odniesieniu do § 2 art. 452 k.p.k., co oznacza wyeliminowanie z treści art. 106a k.p.w. zakazu ich przeprowadzania, gdyby prowadziło to do przeprowadzenia na nowo przewodu już „w znacznej części”. Po tej zmianie zakaz obejmował będzie zatem tylko niedopuszczalność przeprowadzenia tego przewodu ponownie „w całości”. Rozwiązanie to prowadzi też do wyeliminowania wspomnianego wyżej zakazu orzekania w instancji odwoławczej kary surowszej przy zmianie ustaleń faktycznych, jeżeli apelację wniesiono na niekorzyść obwinionego, co skutkuje uchyleciem § 2 art. 104 k.p.w.

Wreszcie w art. 114 k.p.w., dotyczącym już odszkodowania za niesłuszne ukaranie i zatrzymanie, dodaje się nowy § 2a wprowadzający odszkodowanie i zadośćuczynienie także za niesłuszne zastosowanie zabezpieczenia majątkowego, które jest tu możliwe (art. 48 k.p.w.), gdy obwiniony został następnie uniewinniony lub umorzono wobec niego postępowanie, albo gdy skazując go nie orzeczono środka karnego przepadku, dla zabezpieczenia którego stosowano ten środek przymusu procesowego. Rozwiązanie to

odpowiada zakładanemu poszerzeniu w k.p.k. odszkodowania także na niesłuszne stosowanie środków przymusu, w tym zabezpieczenia majątkowego.

Pozostałe zmiany procedury w sprawach o wykroczenia mają już inny charakter, ale ich celem jest także uproszczenie i przyspieszenie tego postępowania, a przy okazji również wyeliminowanie rozwiązań, które nie istnieją już od dawna w k.p.k., a których nie zmieniono w k.p.w., co budzi wręcz zasadne wątpliwości co do prawidłowości ich funkcjonowania.

Gdy chodzi o tę ostatnią kwestię, to dotyczą jej zmiany art. 50 oraz 52 i 53 k.p.w. Pierwszy z tych przepisów ogólnikowo pozwala na zarządzenie doprowadzenia świadka, a art. 53 k.p.w. w zdaniu trzecim – na zarządzenie doprowadzenia obwinionego, zaś art. 52 k.p.w. przyjmuje, że Policja może, wykonując zarządzenia o doprowadzeniu, zatrzymać daną osobę na czas konieczny do jej doprowadzenia i że nie stosuje się wówczas przepisów k.p.w. o zatrzymaniu, w tym o zażaleniu na zatrzymanie. Tymczasem na gruncie k.p.k. od 2003 r. funkcjonuje w tym zakresie konstrukcja zatrzymania i doprowadzenia oskarżonego lub świadka (art. 75 § 2 i art. 285 § 2 k.p.k.) i to z zażaleniem do sądu na takie zatrzymanie (art. 75 § 3 i art. 290 § 2 k.p.k.). Istnienie w k.p.w. nadal odmiennego rozwiązania razi i uznać je należy za sprzeczne w ustawą zasadniczą. Stąd proponuje się skreślenie art. 52 k.p.w. oraz w art. 53 k.p.w. jego zdania 3, a przepisowi § 1 art. 50 k.p.w. nadanie nowego brzmienia, zgodnie z którym możliwe byłoby zarządzenie zatrzymania i przymusowego doprowadzania przez Policję świadka, który nie stawił się na wezwanie bez usprawiedliwienia, a także – w podobnej sytuacji – osoby, która została już przesłuchana w charakterze podejrzanego w toku czynności wyjaśniających, z tym że na takie zatrzymanie służyłoby zażalenie do sądu rejonowego miejsca prowadzenia postępowania lub czynności wyjaśniających, w ramach których zarządzono ten środek przymusu. Stosownie zaś do art. 51 § 1 k.p.k. środki przymusu przewidziane w art. 50 k.p.w. stosuje sąd, a w toku czynności wyjaśniających także prokurator, gdy to on je prowadzi. Zbędne jest przy tym odrębne regulowanie tu zarządzanie zatrzymania i doprowadzania samego obwinionego, gdyż w art. 20 § 3 k.p.w. przewidziano odpowiednie stosowanie do niego, wskazanego wyżej, art. 75 k.p.k. Konsekwencją skreślenia art. 52 k.p.w. jest też zmiana dotycząca art. 85 § 4 k.p.w., w którym w odniesieniu do zarządzania przymusowego doprowadzania osoby podległej sądom wojskowym zawarto odesłanie do tego przepisu. Poza tym jednak art. 84 § 5 k.p.w. zmieniać nie ma potrzeby, gdyż odsyła on także do art. 50 § 1 k.p.w., a więc przepisu, który właśnie ulega wskazanej wyżej zmianie.

Zbliżony powód mają zmiany zaproponowane w zakresie art. 81 i 84 k.p.w. Pierwszy z nich nadal odsyła do odpowiedniego stosowania m.in. „art. 405 – 407 k.p.k.” o głosach końcowych stron, w sytuacji, gdy art. 407 k.p.k. został skreślony w 2003 r. Z kolei w art. 84 § 1 k.p.w. w jego zdaniu drugim nadal zakazuje orzekania przypadku przy uzupełnianiu wyroku na posiedzeniu, podczas gdy w jego odpowiedniku w k.p.k., art. 420 § 1, zakaz ten wyeliminowano także w 2003 r.

Do wcześniej już dokonanych zmian k.p.k. nawiązuje też zmiana dotycząca art. 49 § 1 k.p.w., który dotyczy kar porządkowych nakładanych na uczestników procesu niedopełniających swych obowiązków (świadka, biegłego tłumacza, specjalistę itd.). Od wprowadzenia k.p.w. kara porządkowa może sięgać 250 zł, a w razie ponownego niezastosowania się do obowiązku – 500 zł. W procedurze karnej w 2003 r. podniesiono jej górną granicę do 3000 zł, a w 2007 r. do 10 000 zł. Mając na uwadze te zmiany uznano za zasadne podniesienie granic kar porządkowych także w sprawach o wykroczenia i ustalenie tu również dolnej jej granicy. Stąd proponowana zmiana art. 49 § 1 i przyjęcie, że karę tę można byłoby orzec od 50 do 1000 zł, a w razie ponownego niezastosowania się do obowiązku od 100 do 1500 zł.

Natomiast zmiany odnośnie do przepisów art. 92, 97, 101 i 113 k.p.w. nawiązują już do idei usprawnienia i przyspieszenia leżącej u podstaw tej nowelizacji.

Zmiana dotycząca art. 92 § 1 k.p.w. ma na celu usprawnienie postępowania przyspieszonego w sprawach o wykroczenia. W obecnym pkt 5 tego przepisu różnicuje się zasady uzasadniania wyroków od tego, czy chodzi o obwinionego (z urzędu lub na wniosek), czy o inną stronę (tylko na wniosek) i od tego, czy obwiniony jest na rozprawie (na wniosek), czy opuścił ją i to bez zezwolenia lub mimo powiadomienia o niej w ogóle się na nią nie stawił (z urzędu); wniosek o uzasadnienie powinien być przy tym złożony bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku. Natomiast w pkt 6 różnicuje się z kolei bieg terminu do złożenia apelacji, zawsze wprawdzie 3-dniowy, ale biegnący przy uzasadnianiu wyroku z urzędu od ogłoszenia tego orzeczenia, a przy uzasadnianiu na wniosek – od doręczenia wyroku z uzasadnieniem. Proponowane zmiany zakładają ujednoczenie tych zasad i terminów przez przyjęcie w pkt 5, że uzasadnienie sporządzane jest zawsze i tylko na wniosek strony, złożony do protokołu rozprawy po ogłoszeniu wyroku, zaś w pkt 6, że 3-dniowy termin do złożenia środka odwoławczego biegnie zawsze od doręczenia wyroku wraz uzasadnieniem. Należy tu mieć na uwadze, że Policja, gdy rezygnuje z zatrzymania sprawcy, informuje go o konieczności stawienia się w sądzie i że w razie niestawienia się wyrok wydany pod jego nieobecność

nie będzie zaocznym, a więc takim, który z urzędu doręcza się obwinionemu (art. 91 § 3 k.p.w.), a podobnie informuje sąd obwinionego, którego doprowadzono na rozprawę lub sam się na nią stawi zobowiązując go przy tym o konieczności pozostania do dyspozycji sądu do zakończenia rozprawy (art. 92 § 1 pkt 3 k.p.w.). Obwiniony, który mimo powyższego nie stawia się na rozprawę lub opuszcza ją bez zezwolenia sądu, ma zatem świadomość prawnych konsekwencji takiego zachowania.

Zmiana art. 101 k.p.w. dotycząca trybu mandatowego odnosi się do sądowego uchylania prawomocnych mandatów. Przepis ten obecnie przyjmuje, że jest to możliwe tylko wówczas, gdy grzywnę nałożono za czyn „niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie”, co sugeruje, że chodzi tu tylko o sytuacje, gdy sprawca zachowaniem swym nie wypełnił znamion określonych w przepisach statuujących wykroczenia, nie jest już natomiast istotne, czy przy nakładaniu grzywny zastosowano właściwy przepis materialnego prawa wykroczeń. Jednakże w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje się, że zgodne z ustawą zasadniczą jest tylko takie rozumienie podstawy uchylenia mandatu, że uwzględnia się także, iż nałożenie grzywny mandatem nastąpiło rzeczywiście wobec sprawcy wykroczenia, tylko bowiem taki podmiot dopuszcza się czynu wypełniającego znamiona wykroczenia, a niebędący sprawcą nie dopuszcza się takiego zachowania oraz że ustalając wymogi uchylenia mandatu należy też badać możliwość przypisania sprawcy winy, gdyż tylko przy zawinieniu może on być ukarany także w tym postępowaniu (zob. np. wyrok TK z dnia 18 maja 2004 r. SK 38/03, OTK –A 2004, nr 5A, poz. 45, czy post. TK z dnia 15 maja 2007 r., P 13/06, OTK– A 2007, nr 6, poz. 57). Kwestie te podnoszone są zresztą także w piśmiennictwie. Mając powyższe na uwadze, a także, że jednak trudno dopatrzeć się – bez specjalnych interpretacji i to z pominięciem wykładni historycznej oraz poprzedniego ujęcia tej podstawy (nałożenia grzywny mandatem za czyn niebędący wykroczeniem) – wskazywanych przez TK wymogów, wprost w obecnym ujęciu podstawy uchylenia mandatu, proponuje się zmianę tego przepisu. Mandat podlegał by zatem uchyleniu zarówno, gdy grzywnę nałożono za czyn niebędący zabroniony jako wykroczenie, jak i wtedy, gdy nałożono ją wobec osoby niebędącej sprawcą tego wykroczenia oraz gdy nałożono ją na osobę, która nie ponosi odpowiedzialności za wykroczenie (np. nieletni, niepoczytalny). Poszerzałoby to zakres kontroli sądu dokonywanej w trybie określonych w art. 101 k.p.w., ale sam ten tryb pozostawałby bez zmian, a fakt że sąd proceduje tu na posiedzeniu, nie stoi na przeszkodzie czynieniu ustaleń, gdyż dopuszcza to, stosowany tu odpowiednio, art. 97 k.p.k.

(art. 32 § 5 k.p.w.). Podobną zmianę proponuje się w Kodeksie karnym skarbowym, odnośnie do uchylania mandatów za wykroczenia skarbowe.

Ostatnia ze zmian dotycząca procedury w sprawach o wykroczenia dotyczy art. 114 k.p.w. o wznawianiu postępowania w tych sprawach. Zmiana ta ma na celu doprecyzowanie przepisu dla eliminacji nasuwających się tu obecnie wątpliwości związanych z sądowym uchylaniem mandatów karnych. Aktualnie przepis przyjmuje, że chodzi o wznowienie postępowania prawomocnie zakończonego w trybie przepisów tego kodeksu i odsyła do odpowiedniego stosowania określonych norm k.p.k., w tym art. 540, który mówi o wznawianiu prawomocnie zakończonego postępowania sądowego. Ponieważ uchylanie prawomocnych mandatów należy do sądu ujawniają się wątpliwości, czy i to prawomocnie zakończone postępowanie podlega wznowieniu. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu jednego z orzeczeń (wyrok z dnia 18 maja 2004 r., SK 38/03, OTK A 2004, nr 5A, poz. 45) uznał to za możliwe, choć bez szerszej analizy, zaś Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 września 2003 r. (I KZP 25/03, OSNKW 2003, nr 9-10) oraz w postanowieniu z dnia 1 grudnia 2003 r. (II KZ 46/2003, OSNwSK 2003, poz. 2583), po szczegółowej wykładni norm k.p.w. i k.p.k. wykluczył taką możliwość. Należy zauważyć, że uchylanie mandatów przez sąd dotyczy rozstrzygnięć już prawomocnych, jest to zatem postępowanie nadzwyczajne, na wzór postępowania w trybie kasacji i o wznowienie procesu, a tych postępowań się już nie wznawia. Dla wyeliminowania rozbieżnych interpretacji proponuje się obecnie zmianę treści art. 113 § 1 k.p.w. tak, aby wskazywała ona wyraźnie, że chodzi o wznawianie postępowań zakończonych prawomocnie w trybie przepisów rozdziałów 11 – 16, tzn. w trybie postępowania zwyczajnego w sprawach o wykroczenia (rozdziały 11 – 14) oraz przyspieszonego i nakazowego (rozdziały 15 i 16) oraz działu X k.p.w., czyli postępowania odwoławczego. Dodatkowo wskazuje się, że wznowienie następuje na wniosek stron, a gdy ustawa to przewiduje z urzędu i odsyła, jak dotąd do odpowiedniego stosowania enumeratywnie wskazanych przepisów k.p.k.

18. Zmiany w przepisach Kodeksu karnego skarbowego

Zmiany te, ujęte w art. 14 tego projektu ustawy, wiążą się z modyfikacjami przepisów k.p.k., a w zakresie dotyczącym wykroczeń skarbowych także ze zmianami wprowadzonymi do k.p.w. Na gruncie prawa karnego skarbowego zasadą jest wprowadzić stosowanie, tak do przestępstw skarbowych, jak i wykroczeń skarbowych przepisów Kodeksu postępowania

karnego, ale jednocześnie w zakresie wykroczeń k.k.s. przejął jako własne, niektóre instytucje z Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nie znane procedurze karnej. Tym samym zapewnienie jednolitości systemu procedury karnej sensu largo wymaga, przy zmianach Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia odnośnie do instytucji przejętych z niego do k.k.s., także stosownych modyfikacji również w tym ostatnim kodeksie.

Pierwsza ze zmian, dotycząca art. 117 § 1 i 2 k.k.s. normującego tryby postępowania w sprawach karnych skarbowych wiąże się z likwidacją w k.p.k. postępowania uproszczonego. W k.k.s. postępowanie to jest obecnie zasadniczym, głównym, trybem przy orzekaniu zarówno w sprawach o przestępstwa, jak i o wykroczenia skarbowe, a postępowanie zwyczajne stosuje się tylko do przestępstw skarbowych, w sprawach których przeprowadzono uprzednio śledztwo. Zakładana w tej nowelizacji likwidacja trybu uproszczonego, z uwagi na przejście jego uproszczeń do postępowania zwyczajnego, wymusza zmianę art. 117 § 1 i 2 k.k.s. Pierwszy z tych przepisów wprost odnosi się do orzekania w sprawach o wykroczenia skarbowe, a drugi, przejmując tę regulację i dodając tryb zwyczajny – do spraw o przestępstwa skarbowe. Proponowana ich zmiana sprowadza się do przyjęcia, że § 1 dotyczył by trybów postępowania zarówno o przestępstwa, jak i o wykroczenia skarbowe i pomija postępowanie uproszczone, natomiast § 2 odnosił by się tylko do wykroczeń skarbowych i dla uproszczenia procedowania przejmowałby wzorem postępowania w sprawach o wykroczenia powszechne (art. 2 § 1a k.p.w.) prymat orzekania tu w trybie nakazowym (jednoosobowo na posiedzeniu bez udziału stron, z możliwością sprzeciwu od wyroku nakazowego). Dopiero gdyby nie było podstaw do zastosowania tego trybu kierowano by sprawę do postępowania zwyczajnego. Reguła ta nie działałaby jednak w sprawach o przestępstwa skarbowe.

Z kolei zmiana art. 122 § 2 k.k.s., dotyczącego nadzoru uzyskiwanego ad hoc przez prokuratora nad śledztwem finansowych organów ścigania, wiąże się z dalej wskazanymi zmianami w konstrukcji śledztwa i dochodzenia, powiązanych już z modyfikacjami w tym zakresie w przepisach k.p.k., co powoduje też zmniejszenie się zakresu śledztw, prowadzonych przez organy finansowe. Chodzi zaś o to, aby zmniejszyć tu tym samym zakres sytuacji, w których dochodzi do nadzoru prokuratora ad hoc nad nimi. Obecnie bowiem obejmuje on, po pierwsze przypadek, gdy na wniosek organu finansowego prokurator powołuje biegłych psychiatrów (w związku z wątpliwościami co do poczytalności podejrzanego) oraz po wtóre, gdy na ich wniosek występuje do sądu o zastosowanie

tymczasowego aresztowania, już bez względu na to czy środek ten będzie zastosowany. Proponowana zmiana ogranicza tę drugą sytuację do wypadku, gdy sąd zastosował na ów wniosek taki środek zapobiegawczy. Skoro bowiem środka tego nie zastosowano, a więc nie zachodzą obawy utrudniania przez niego procesu, to szczególny nadzór prokuratora nie jest tu niezbędny. W sprawach o wykroczenia skarbowe w celu zbadania stanu zdrowia psychicznego oskarżonego powołuje się jednego biegłego lekarza psychiatrę, a powołując go prokurator może objąć dochodzenie nadzorem.

Następne proponowane zmiany, odnośnie do art. 125 § 1 i 128 § 1 k.k.s., dotyczących odpowiedniego stosowania niektórych, enumeratywnie wskazanych, przepisów k.p.k. do szczególnych stron procesu karnego skarbowego, czy pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej (art. 125 k.k.s.) i interwenienta (art. 128 k.k.s.), są już powiązane ściśle ze zmianami w k.p.k. i pojawieniem się nowych przepisów art. 80a (o obronie z urzędu) i 343a (o skazywaniu na posiedzeniu na wniosek oskarżonego i udziale w nim określonych podmiotów). Przepisy powinny tym samym znaleźć się także w tych wykazach, z tym że odnośnie do obrony z urzędu jedynie wobec pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej (art. 125 § 1 k.k.s.). Zmiany w k.p.k. przez wprowadzenie do procedury karnej, jako nowej strony, podmiotu mającego być zobowiązany do zwrotu korzyści osiągniętej z przestępstwa oskarżonego (rozdział 8a k.p.k.), spowodowały również potrzebę modyfikacji art. 125 § 5 k.p.k., który do tej pory nakazywał stosowanie do owego podmiotu, nie traktowanego jako strona, niektórych przepisów k.p.k. Ponieważ i tak, stosownie do art. 113 § 1 k.k.s., w sprawach o czyny skarbowe, stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k., zdecydowano się na zmodyfikowanie wskazanego przepisu art. 125 jedynie przez nakaz odpowiedniego stosowania przepisów k.p.k. o stronie, o której mowa w rozdziale 8a tego kodeksu, co oznacza, że na gruncie k.k.s. powinny być wówczas odpowiednio stosowane wszystkie przepisy procedury karnej, dotyczące tej strony, bez potrzeby ich enumeratywnego wyliczania.

Tą samą przyczyną, czyli zmianami w k.p.k. spowodowana jest propozycja zmiany art. 131 k.k.s. dotyczącego zabezpieczenia majątkowego, odrębnie tu normowanego (rozdział 13 k.k.s.). Zmiana polega zaś przede wszystkim na tym, że wzorem nowego rozwiązania w k.p.k. wprowadza się tu wyraźnie jako przesłankę jego stosowania istnienie uzasadnionej (wynikającej ze znanych okoliczności) obawy, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia w określonym zakresie będzie niemożliwe lub znacznie utrudnione. Jednocześnie dla ujednolicenia rozwiązania połączono tu w treści § 1 także treść § 2, gdyż dotąd, przy tych

samych założeniach, każdy z nich normuje odrębne zabezpieczenie różnych środków karnych. Natomiast zmiana art. 140 § 1 k.k.s., dotyczącego uchylania mandatu karnego skarbowego, wiąże się z modyfikacją dokonaną w art. 101 § 1 k.p.w., bowiem oba te przepisy zakładają dotąd taką samą, budzącą – przedstawione wcześniej, przy analizie zmian w art. 101 k.p.w. – zastrzeżenia, podstawę jego uchylenia. Stąd potrzeba zmian także w art. 140 k.k.s. i wprowadzenia tu podobnego rozwiązania tej kwestii, z zachowaniem dotychczasowej stylistyki tego kodeksu. Zmiany proponowane w art. 151a i 151b oraz art. 153 § 1 i art. 155 § 2 k.k.s. pozostają znów w związku ze zmianami w k.p.k., tym razem odnośnie do konstrukcji śledztwa i dochodzenia. W sprawach karnych skarbowych śledztwo także jest prowadzone nie tylko z uwagi na charakter czynu, ale i ze względu na osobę, której sprawa ma dotyczyć, a w k.p.k. projekt ten zakłada rezygnację z owego ostatniego kryterium na rzecz prowadzenia wówczas mniej sformalizowanego dochodzenia, tyle że prokuratorskiego, co dla zachowania spójności rozwiązań nakazuje odpowiednio zmienić także przepisy k.k.s.

Zmiany w art. 151a i 151b k.k.s., dotyczących odpowiednich przesłanek prowadzenia śledztwa i dochodzenia oraz śledztwa prokuratorskiego, zmieniają pozycję prokuratora, gdyż rezygnując ze śledztwa ze względów podmiotowych na rzecz prokuratorskiego dochodzenia w tym zakresie, pozostawia mu jednak także możliwość prowadzenia śledztw, a więc czynią go, jak w k.p.k., organem zarówno dochodzenia jak i śledztwa. Nie zmieniają jednak, przyjętej w k.k.s., zasady, że śledztwo wszczynają samodzielnie i prowadzą także finansowe organy postępowania przygotowawczego, a dochodzenie ponadto organy niefinansowe, czyli te, które prowadzą także dochodzenie w sprawach powszechnych.

W związku z powyższym, śledztwo zostało na gruncie k.k.s. ograniczone do przestępstw popełnionych w warunkach art. 37 § 1 i 38 § 2 k.k.s. oraz gdy prokurator lub organ finansowy zarządzi je z uwagi na wagę lub złożoność sprawy (nowy § 2 i § 3 art. 151a k.k.s.). W sprawach o inne przestępstwa skarbowe i o wykroczenia skarbowe prowadzono by dochodzenie, przy czym prokurator prowadził by je tylko wobec osób wskazanych w proj. § 4 art. 151a k.k.s., ale także na gruncie śledztwa, a nadto gdyby tak zarządził (proj. § 4 i 5 art. 151a k.k.s.). Nadzór nad śledztwem organów finansowych należałby do prokuratora (nowy art. 151c § 1 k.k.s.), który miałby go także nad dochodzeniem organu finansowego w sprawach o przestępstwa skarbowe, gdyby dotyczyło ono osoby, o jakiej mowa w art. 79 § 1 k.p.k. oraz gdy stosownie do art. 122 § 2 zd. drugie k.k.s. z mocy ustawy ma nad nim już

dziś taki nadzór, a w sprawach o wkroczenia skarbowe, gdyby nadzór taki uprzednio sam zarządził (proj. § 2 art. 151c k.k.s.). Poza tym nadzór nad dochodzeniem organów finansowych sprawowałyby finansowe organy nadrzędne (proj. art. 151c § 3 k.k.s.). Proponuje się także uregulowanie w odrębnym przepisie (nowy art. 154a k.k.s.) nowej konstrukcji końcowego zaznajamiania się stron (proj. art. 321 k.p.k.), z materiałem postępowania przygotowawczego w sprawach karnych skarbowych.

Proponuje się też zmodyfikowanie i doprecyzowanie zasad wnoszenia aktu oskarżenia w sprawach karnych skarbowych, przyjmując, że po śledztwie zarówno ten akt, jak i wniosek o skazanie bez rozprawy, wniosek o warunkowe umorzenie postępowania oraz wniosek określony w art. 324 k.p.k., wnosiłby do sądu i popierał przed nim prokurator (nowe § 1 i 2 art. 155 k.k.s.). W pozostałych sprawach, gdy dochodzenie prowadził organ finansowy, to on wnosiłby nadal wskazane wyżej skargi. Do aktu oskarżenia każdy z tych oskarżycieli dołączałby (obowiązkowo – tak jak w k.p.k.) odpowiednio wniosek o nałożenie odpowiedzialności posiłkowej lub też o zobowiązanie do zwrotu przez osobę trzecią korzyści uzyskanej przez nią z przestępstwa oskarżonego, gdyby istniały podstawy do tych odpowiedzialności (nowy § 5 art. 155 k.k.s.).

Powyższe zmiany wywołały także potrzebę modyfikacji w art. 153 § 1 i art. 155 § 2 k.k.s. W tym pierwszym przepisie, dotyczącym okresu prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa skarbowe i jego przedłużania, zmiana dotyczy jedynie zdania trzeciego, normującego przedłużanie postępowania na okres ponad 6 miesięcy, które dziś – bez względu na to, kto prowadzi dochodzenie lub śledztwo – zawsze przynależy do prokuratora bezpośrednio przełożonego nad prokuratorem prowadzącym lub nadzorującym postępowanie przygotowawcze. Proponuje się zachować tę regułę, ale z wyodrębnieniem sytuacji, gdy jest to śledztwo lub gdy postępowanie prowadzi prokurator, a przedłużenie wykraczać ma poza okres rocznego już prowadzenia go, kiedy to o przedłużeniu decydowałby prokurator nadrzędny; byłoby to zsynchronizowanie przepisu z rozwiązaniem art. 310 § 2 k.p.k. Natomiast, gdy chodzi o art. 155 § 2 k.k.s., to jego zmiana, dotyczy tylko zdania pierwszego, a wiąże się jednocześnie z zakładaną likwidacją trybu uproszczonego oraz ze zmianami w modelu postępowania przygotowawczego. Obecnie przepis ten zakłada w zdaniu pierwszym, że w sprawach należących do trybu zwykłego organ finansowy powinien w ciągu 14 dni od zakończenia postępowania przygotowawczego przekazać akta śledztwa i – bo tylko po śledztwie sprawa trafia dziś do tego trybu – wraz

z dowodami rzeczowymi aktem oskarżenia prokuratorowi. Dalej zaś (zdania II-IV § 2) przyjmuje się, że do prokuratora należy zatwierdzenie tego aktu i wniesienie do sądu oraz że organ finansowy może wówczas przyłączyć się do prokuratora jako oskarżyciel publiczny i winien być zawiadomiony o wniesieniu oskarżenia do sądu. Likwidacja trybu uproszczonego dezaktualizuje to rozwiązanie, gdyż bez względu na formę postępowania przygotowawczego sprawa o przestępstwo skarbowe przekazywana do sądu, trafiałaby zawsze do postępowania zwyczajnego. Nadal jednak to prokurator nadzorował by postępowanie przygotowawcze prowadzone w formie śledztwa, ale już nie przy dochodzeniu organów finansowych, gdzie ów nadzór pozostaje wpadkowy, a co do zasady przynależy on tu do nadrzędnych organów finansowych. Nadal też w sprawach, w których organ finansowy prowadził dochodzenie mógłby on wystąpić samodzielnie z oskarżeniem (art. 155 § 3 k.k.s.). Stąd sugestia zmiany art. 155 § 1 k.k.s. w ten sposób, aby zastrzec, że w sprawach, w których organ finansowy prowadził śledztwo, organ ten powinien w ciągu 14 dni od jego zakończenia przekazać akta spraw i dowody rzeczowe wraz z aktem oskarżenia prokuratorowi. W pozostałej części unormowanie tego przepisu pozostało takie jak obecnie.

Zmiany dotyczące przepisów art. 157 § 1, art. 158, 163a i 165 k.k.s. odnoszą się już do postępowania sądowego, a art. 176 k.k.s. do czynności sądowych.

Zmiana art. 157 § 1 k.k.s., przyjmującego obowiązkowy udział organu finansowego jako oskarżyciela publicznego, w rozprawie w trybie uproszczonym, wiąże się z zakładaną w tej ustawie likwidacją tego trybu i odmiennym podejściem do obowiązkowej obecności oskarżyciela publicznego w rozprawie w trybie zwykłym, w zależności od tego, czy w sprawie przeprowadzono uprzednio dochodzenie, czy śledztwo (proponowany art. 46 k.p.k.). Mając jednak na uwadze specyfikę spraw karnych skarbowych, rodzaj czynów o jakie tu chodzi, ich powiązanie z prawem finansowym oraz fakt że jest to oskarżyciel publiczny szczególny, jedynie od tego typu spraw, sugeruje się przyjęcie obowiązkowego ex lege udziału w rozprawie w trybie zwykłym organu finansowego, który po dochodzeniu wniósł akt oskarżenia, ale jedynie w sprawach o przestępstwa skarbowe. W sprawach o wykroczenia skarbowe, gdzie także prowadzi się dochodzenie, udział ten byłby obowiązkowy tylko wtedy, gdyby prezes sądu lub sąd tak zarządzili.

Także zmiana odnośnie do art. 158 k.k.s. wiąże się po części z zakładaną likwidacją trybu uproszczonego, ale też i potrzebą przyspieszenia procesu. Przepis dotyczy osoby pociągniętej do odpowiedzialności posiłkowej i w § 2 nakazuje odroczenie rozprawy w razie

usprawiedliwionej nieobecności tej strony, a w § 3 umożliwia stosowanie art. 482 k.p.k. o wyroku zaocznym wobec niego, przy nieusprawiedliwionym niestawiennictwie. Ponieważ art. 482 k.p.k. dotyczy trybu uproszczonego, to zakładane zniesienie tego trybu czyni nieaktualnym odwołanie się do niego, stąd proponuje się skreślenie § 3 art. 58 k.k.s. Stosowany tu art. 100 k.p.k., według tej nowelizacji, zakłada i tak doręczanie każdej stronie każdego wyroku, bez względu na jej obecność na rozprawie. Natomiast zmiana § 2 art. 158 k.k.s. sprowadza się do wskazania w końcowym fragmencie, że możliwe jednak byłoby prowadzenie rozprawy pod nieobecność usprawiedliwionej strony, o jakiej tu mowa, gdyby zakres prowadzonego na niej postępowania, nie dotyczył jej interesu procesowego, co jest realne, gdy przy wielości zarzucanych oskarżonemu czynów lub wielości oskarżonych, odpowiedzialność posiłkowa wiąże się tylko z jednym, czy niektórymi z tych czynów lub z jednym z oskarżonych, a rozprawa dotyczy w tym momencie innych czynów lub innych oskarżonych.

Zmiana art. 163a k.k.s., zakładającego pouczenie oskarżonych, którzy skorzystali z dobrodziejstwa art. 36 § 3 lub art. 156 albo art. 161 k.k.s. o ograniczeniach, jakie ich dotyczą w postępowaniu odwoławczym, wiąże się już tylko ze zmianami zakładanymi tą ustawą w k.p.k. Obecnie każdego z nich poucza się o treści art. 434 § 3 k.p.k., który umożliwia obostrzenie kary w instancji odwoławczej mimo apelacji wniesionej wyłącznie na korzyść oskarżonego. Niniejsza nowelizacja dokonuje zmian w tym zakresie w k.p.k., i przy skazaniu z zastosowaniem art. 36 § 3 k.k.s. modyfikuje kwestię obostrzenia kary, a przy tym przenosi to unormowanie do § 4 art. 434 k.p.k., zaś w stosunku do skazania z art. 156 k.k.s. (odpowiednik art. 343 k.p.k. – skazanie na wniosek oskarżyciela uzgodniony z oskarżonym i bez rozprawy) lub z art. 161 k.p.k. (odpowiednik art. 387 k.p.k. – na wniosek samego oskarżonego) wprowadza ograniczenia we wnoszeniu apelacji (proponowany art. 447 § 5 k.p.k.). Te zmiany powodują, że niezbędna staje się także modyfikacja art. 163a k.k.s., z zachowaniem obowiązku pouczenia o stosownych ograniczeniach płynących z przepisów k.p.k. W nowym brzmieniu wyróżnia się odrębnie pouczenie osoby skazanej z zastosowaniem art. 36 § 3 k.k.s. i odrębnie skazanego w trybie art. 156 lub 161 k.p.k.

Proponowana zmiana art. 165 k.k.s. dotyczy udziału finansowego organu postępowania przygotowawczego jako oskarżyciela w rozprawie odwoławczej oraz w posiedzeniu w kwestii wznowienia procesu i zakłada tu stosowanie art. 157 k.k.s. (obowiązkowy udział), chyba że prezes sądu lub sąd zarządzą inaczej. Mając na uwadze, że od 2000 r. posiedzenia

o wznowienie, według przepisów k.p.k., odbywają się bez udziału stron, a więc także bez udziału prokuratora i to bez względu na to, czy jego udział w rozprawie był obowiązkowy, nie ma powodów utrzymania w k.k.s. odmiennej regulacji, która powstała w okresie, gdy i k.p.k. zakładał w tej kwestii posiedzenie z udziałem stron. Nie przemawia za tym też specyfika spraw karnych skarbowych, gdyż podstawy wznowienia są wąskie i enumeratywnie określone w k.p.k., który ma tu pełne zastosowanie. Natomiast gdy chodzi o udział tego organu w rozprawie odwoławczej, to mając na uwadze, że modyfikowany tą ustawą art. 450 § 1 k.p.k. zakłada obowiązkowy udział prokuratora w sprawach, w których prowadzono śledztwo, a organ finansowy wnosi i popiera oskarżenie, a więc pełni samodzielnie rolę oskarżyciela publicznego, gdy prowadzone było dochodzenie (poza zakładanym tą ustawą dochodzeniem prokuratorskim), to specyfika spraw skarbowych oraz szeroki zakres kontroli odwoławczej wskazują, iż powinien tu mieć nadal odpowiednie zastosowanie art. 157 k.k.s., w tym zmodyfikowany jego § 1, który czyni tę obecność obowiązkową tylko w sprawach o przestępstwa skarbowe. Stąd proponowana zmiana przepisu, aby dotyczył on tylko udziału organu finansowego w rozprawie odwoławczej, a już nie w posiedzeniu o wznowienie, i by miał tu odpowiednie zastosowanie art. 157 k.k.s.. Udział prokuratora w tej rozprawie opierałby się, jak dotąd, na przepisach k.p.k.

Ostatnia zmiana dotycząca k.k.s. odnosi się do art. 176 § 1 k.k.s., który normuje ustanawianie obrońcy z urzędu w postępowaniu w stosunku do nieobecnych. Zmiana wiąże się z wprowadzeniem przez tę ustawę do procesu karnego i w sprawach o wykroczenia referendarza sądowego i powierzenie mu niektórych czynności, w tym ustanawiania obrońcy z urzędu, tak w k.p.k., jak w k.p.w. Konsekwencją tego jest też zmiana niniejszego przepisu, przez wskazanie, że obrońcę takiego, obok – jak dotąd – prezesa sądu, może powołać nieobecnemu także ów referendarz. Do powoływania go w innych sytuacjach na gruncie k.k.s., miałyby już wprost – poprzez art. 113 § 1 k.k.s. – zastosowanie przepisy kodeksu postępowania karnego.

19. Zmiany w ustawie odpowiedzialności podmiotów zbiorowych

Zmiany w tym zakresie, ujęte w art. 18 projektu, są niewielkie i uwzględniają tylko zmiany w przepisach k.p.k., które dotyczą także uprawnień przedstawiciela podmiotu zbiorowego zgłoszonego przez niego do procesu przeciwko oskarżonemu o przestępstwo, z racji którego podmiot zbiorowy może następnie ponosić odpowiedzialność własną oraz podnoszoną

potrzebę wprowadzenia tu także środków zapobiegawczych dla zabezpieczenia prawidłowego toku procesu i wykonania zapadłego w sprawie orzeczenia, a dotyczy to postępowania uznawanego za postępowanie karne sensu largo, tym bardziej, że stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k.

Pierwsza z tych zmian dotyczy art. 21a ust. 1 ustawy, który określa uprawnienia przedstawiciela podmiotu zbiorowego w postępowaniu sądowym przeciwko oskarżonemu o sprawstwo określonego przestępstwa, a czyni to przez wyliczenie określonych przepisów k.p.k. Dodano do wykazu art. 341 § 1 k.p.k. (udział w posiedzeniu w kwestii warunkowego umorzenia procesu), art. 343 § 5 k.p.k. (udział w posiedzeniu w kwestii skazania bez rozprawy na wniosek prokuratora), art. 343a k.p.k. (udział w posiedzeniu w kwestii skazania na wniosek samego oskarżonego), art. 444 k.p.k. (o uprawnionych do apelacji) oraz art. 457 § 2 k.p.k. (o sporządzaniu uzasadnienia tylko na wniosek strony).

Gdy chodzi o trzy pierwsze dodane przepisy to uznano, że skoro przedstawiciel podmiotu zbiorowego może uczestniczyć w rozprawie i zaskarżać zapadłe orzeczenia (stosuje się doń bowiem art. 425 k.p.k.) to powinien też mieć możliwość udziału w posiedzeniach, na których zapada wyrok warunkowo umarzający postępowanie lub wyrok skazujący, skoro dają one następnie podstawę do wszczęcia postępowania wobec samego podmiotu zbiorowego. Udział w tych posiedzeniach umożliwia przedstawicielowi tego podmiotu zapoznanie się z materiałami przeciwko oskarżonemu, gdyż nie uczestniczy on w postępowaniu przygotowawczym, nie ma dostępu do jego materiałów i może wstąpić do procesu dopiero po wniesieniu aktu oskarżenia, mógłby on tu także wskazywać na okoliczności nakazujące jednak rozpoznanie sprawy na rozprawie.

Dodanie do wykazu także art. 444 k.p.k., wydaje się naturalne, gdyż przedstawiciel podmiotu zbiorowego ma uprawnienia z art. 425 k.p.k. (do zaskarżania orzeczeń) i z art. 459 k.p.k. (do składania zażalenia), a art. 444 dotyczy składania apelacji, stąd i ten przepis powinien być tu wyraźnie wskazany, tym bardziej że stosują się do niego przepisy art. 422 § 1 k.p.k. (o prawie wnioskowania o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku sądu I instancji) i art. 423 § 2 k.p.k. (o doręczaniu mu wyroków z uzasadnieniem). Gdy zaś chodzi o art. 457 § 2 k.p.k. o uzasadnianiu wyroków utrzymujących w mocy zaskarżony apelacją wyrok tylko na wniosek „strony”, a nie z urzędu, to i tu powinien być wskazany przedstawiciel podmiotu zbiorowego, gdyż ma on prawo poznać powody nieuwzględnienia apelacji, a użycie słowa „strony”

wymaga wyraźnego wyposażenia go w dane uprawnienie, gdyż nie jest on stroną. Zmiana druga polega na wprowadzeniu do ustawy nowego art. 26a wprowadzającego wzorem k.p.k., który stosownie do art. 22 ustawy, ma wprowadzić odpowiednie zastosowanie do postępowania przeciwko podmiotom zbiorowym, ale znane mu środki zapobiegawcze nie dają się zastosować do tych podmiotów, gdyż odnoszą się do osób fizycznych. Ich potrzeba, z uwagi na możliwe zmiany prawne w podmiocie zbiorowym oraz wyzbywanie się majątku, co może zniwelować sens samego postępowania i realność zakładanej reakcji karnej, tak majątkowej (kara pieniężna i przepadek – art. 7 –8), jak i formie zakazów (art. 9), a nawet realne problemy co do samego dalszego istnienia podmiotu prawnego, którego postępowanie dotyczy. Stąd propozycja wprowadzenia tu jako możliwych, stosowanych przez sąd w toku postępowania, środków zapobiegawczych w postaci zakazu: a) łączenia się, podziału lub przekształcenia w czasie prowadzenia postępowania, b) obciążania w toku postępowania, bez zgody sądu, majątku podmiotu zbiorowego i c) zbywania określonych przez sąd składników majątkowych w tym czasie, bez zgody sądu. Na postanowienie w przedmiocie środka zapobiegawczego służyłoby zażalenie.

20. Zmiany związane z udziałem radców prawnych w postępowaniu karnym

Celem projektowanej ustawy jest umożliwienie radcom prawnym występowania w charakterze obrońców w sprawach karnych i karnych skarbowych. W obecnym stanie prawnym obrońcą w postępowaniu karnym lub karnym skarbowym może być jedynie adwokat. Wydaje się, że dla takiego stanu prawnego aktualnie nie ma już merytorycznego uzasadnienia.

1. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że brak jest obecnie zasadniczych różnic pomiędzy zawodami zaufania publicznego świadczącymi pomoc prawną, tj. adwokatami i radcami prawnymi – począwszy od ustroju i organizacji samorządu, poprzez model kształcenia aplikantów i sposób uzyskiwania uprawnień zawodowych, a skończywszy na uprawnieniach merytorycznych (zwłaszcza po uzyskaniu przez radców prawnych możliwości występowania w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, także – obrońców w sprawach o wykroczenia).

2. Jedynym argumentem przeciwko umożliwieniu radcom prawnym występowania w charakterze obrońców w postępowaniu karnym może być okoliczność, że w obecnym stanie prawnym nie zajmują się oni prowadzeniem

spraw karnych, a co za tym idzie – mogą nie dysponować wystarczającą wiedzą z zakresu prawa i postępowania karnego.

Jednak argument ten traci w ostatnich latach całkowicie na znaczeniu. Profil kształcenia aplikantów radcowskich zakłada kształcenie z zakresu prawa i procesu karnego. Zgodnie z art. 36⁴ ustawy o radcach prawnych egzamin radcowski polega na sprawdzeniu przygotowania prawniczego osoby przystępującej do egzaminu radcowskiego, zwanej dalej „zdającym”, do samodzielnego i należytego wykonywania zawodu radcy prawnego, w tym wiedzy z zakresu prawa i umiejętności jej praktycznego zastosowania z zakresu materialnego i procesowego prawa karnego, materialnego i procesowego prawa wykroczeń, prawa karnego skarbowego, materialnego i procesowego prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, prawa gospodarczego, spółek prawa handlowego, prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, materialnego i procesowego prawa administracyjnego, postępowania sądowo-administracyjnego, prawa Unii Europejskiej, prawa konstytucyjnego oraz prawa o ustroju sądów i prokuratur, samorządu radcowskiego i innych organów ochrony prawnej działających w Rzeczypospolitej Polskiej oraz warunków wykonywania zawodu radcy prawnego i etyki tego zawodu. Druga część egzaminu radcowskiego polega na rozwiązaniu zadania z zakresu prawa karnego polegającego na przygotowaniu aktu oskarżenia lub apelacji, albo w przypadku uznania, iż brak jest podstaw do ich wniesienia, na sporządzeniu opinii prawnej w oparciu o opracowane na potrzeby egzaminu akta lub przedstawiony stan faktyczny.

Wymagania ustawowe od kandydatów do wykonywania zawodu radcy prawnego są zatem w zakresie prawa i postępowania karnego określone jako wysoce restrykcyjne, co daje gwarancję należytego wykonywania przez radcę prawnego obowiązków obrońcy w postępowaniu karnym.

3. Podnoszenie kwalifikacji w zakresie prawa i postępowania karnego nie dotyczy tylko aplikantów radcowskich. W ostatnich latach samorząd radcowski organizuje intensywne szkolenia z tego zakresu dla czynnych radców prawnych. Szkolenia te cieszą się dużym zainteresowaniem środowiska radcowskiego.

4. Już w obecnym stanie prawnym radca prawny może występować jako pełnomocnik w postępowaniu karnym, zaś w postępowaniu w sprawach o wykroczenia jako obrońca. Występowanie w charakterze pełnomocnika w postępowaniu karnym zakłada konieczność dysponowania wiedzą z zakresu prawa i postępowania karnego.

Z kolei w postępowaniu w sprawach o wykroczenia radca prawny może już obecnie występować w charakterze obrońcy na równi z adwokatem. Biorąc pod uwagę, że

podstawowe zasady postępowania w sprawach o wykroczenia nie różnią się od podstawowych zasad postępowania karnego, trudno uzasadnić stanowisko, że radca prawny nie daje gwarancji należytego wykonywania obrony w sprawach karnych. Skoro bowiem ustawodawca zdecydował się na przyznanie radcom prawnym uprawnień do obrony w sprawach o wykroczenia, założył zapewne posiadanie przez nich odpowiedniej wiedzy w zakresie prawa wykroczeń. Tymczasem podstawowe założenia zasad odpowiedzialności w części ogólnej prawa karnego i prawa wykroczeń są bardzo zbliżone. Podobna jest także metoda wykładni przepisów z obu tych gałęzi prawa. Postępowanie w sprawach o wykroczenia jest w obecnym stanie prawnym zbliżone do postępowania karnego. Znaczących różnic między tymi procedurami można było doszukiwać się w okresie przed wprowadzeniem obowiązującego kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. W obecnym stanie prawnym, sprawy o wykroczenie rozpoznawane są już nie przez kolegium do spraw wykroczeń, lecz przez sąd, którym jest sąd właściwy także w sprawach o przestępstwa. Postępowanie w sprawach o wykroczenia zostało upodobnione do postępowania w sprawach o przestępstwa. Dodatkowo podnieść należy, że obowiązujący kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia z dnia 24 sierpnia 2001 roku (Dz. U. Nr 106, poz. 1148, ze zm.) sam nie reguluje w sposób wyczerpujący i samoistny całości postępowania w sprawach o wykroczenia, odsyłając w znacznym zakresie do odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego (por. art. 1 § 2 k.p.w.). A zatem uzyskanie przez radców prawnych kompetencji do pełnienia roli obrońcy w sprawach o wykroczenia nawet obecnie „wymusza” znajomość i stosowanie przez radców prawnych przepisów procedury karnej (kodeksu postępowania karnego).

Skoro zatem ustawodawca w obecnym stanie prawnym nie ma wątpliwości, że radcowie prawni mają kompetencje pozwalające na obronę w sprawach o wykroczenia, brak racji przemawiających za tym, by uważać, że brak im kompetencji do wykonywania obrony w sprawach o przestępstwa i przestępstwa skarbowe.

W odniesieniu do tych ostatnich możliwość występowania radców prawnych w charakterze obrońców nabiera szczególnego znaczenie w związku ze ścisłym powiązaniem prawa karnego skarbowego z prawem finansowym, w zakresie którego kompetencje radców prawnych nie mogą być kwestionowane.

To samo zresztą dotyczy także powszechnego prawa karnego. W obecnym stanie prawnym, obok kodeksu karnego, istnieje kilkadziesiąt ustaw pozakodeksowych przewidujących odpowiedzialność karną. Przestępstwa stypizowane w tych ustawach są ściśle

powiązane z dziedzinami regulowanymi tymi ustawami. Dziedziny te pozostają w zakresie obsługi prawnej wykonywanej obecnie przez radców prawnych. Dotyczy to w szczególności materii tzw. prawa karnego gospodarczego, pełniącego subsydiarną rolę w stosunku do norm prawa gospodarczego, stanowiąc sankcje karne za naruszenie właśnie niektórych spośród tych norm. Nie trzeba udowadniać, że ze względu na świadczenie przez radców prawnych szeroko pojętej pomocy prawnej właśnie w obrocie gospodarczym, ich znajomość tej akurat materii nie może być kwestionowana. Nie sposób jest bowiem właściwie odczytać dyspozycji normy prawnokarnej z tego zakresu – a więc ustalić granice zabronionego zachowania – bez należytej znajomości tych przepisów, w których owe normy prawnokarne są głęboko zakorzenione. Aktualnie istniejąca niemożność pełnienia funkcji obrońcy właśnie w tego typu sprawach karnych rodzi – niemającą merytorycznego uzasadnienia – lukę prawną. Tak więc także w interesie podmiotów obsługiwanych przez radców prawnych leży przyznanie im funkcji obrończych, co w wymiarze praktycznym największe znaczenie miałyby zwłaszcza w tych sprawach karnych, które należą do dziedziny prawa karnego gospodarczego, ściśle „zakotwiczonego” w przepisach z zakresu obrotu gospodarczego, w którym niejako „ideowo” radcowie prawni świadczą pomoc prawną.

Warto też mieć na uwadze, że ustawy szczególne, pozakodeksowe, częstokroć zawierają zarówno czyny zabronione jako przestępstwa, jak też jako wykroczenia. W obecnym stanie prawnym mamy zatem do czynienia z sytuacją, gdy różne czyny zabronione uregulowane jedną ustawą, częstokroć zbliżone do siebie ze względu na przedmiot ochrony i kształt zabronionego zachowania, stanowią przestępstwa i wykroczenia. W sprawach o niektóre z nich (wykroczenia) radcowie prawni mogą występować jako obrońcy, zaś w sprawach o inne (przestępstwa) – nie mogą występować w takim charakterze, choć niejednokrotnie są to zachowania zbliżone, często nieróżniące się nawet samą konstrukcją prawną.

Zagadnienie powiązania przepisów prawa karnego z przepisami regulującymi inne dziedziny życia nie dotyczy wyłącznie pozakodeksowego prawa karnego. Także kodeks karny zawiera regulacje dość ściśle powiązane z innymi gałęziami i dziedzinami prawa, czego przykładem mogą być przestępstwa przeciwko środowisku naturalnemu, czy przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu. W obu wypadkach w grę wchodzi ściśle powiązanie przepisów prawa karnego z przepisami z zakresu innych dziedzin prawa, pozostającymi w zakresie pomocy prawnej świadczonej przez radców prawnych. Brak jest racji

przemawiających za tym, by utrzymywać obecny stan, w którym pomoc ta nie ma charakteru kompleksowego, nie obejmuje bowiem obrony w sprawach karnych.

5. Argument o braku kompetencji radców prawnych do występowania w charakterze obrońców w sprawach karnych słabnie nie tylko w świetle powyższych wywodów, lecz także i wobec okoliczności, że obecnie możliwy jest w zasadzie swobodny przepływ między zawodami radcy prawnego i adwokata. Zatem wśród radców prawnych funkcjonują także tacy, którzy uprzednio byli adwokatami, zaś wśród adwokatów funkcjonują byli radcowie prawni. Obecnie radca prawny może co do zasady bez przeszkód wpisać się na listę adwokatów i po uzyskaniu uprawnień do wykonywania zawodu, bez dopełniania jakichkolwiek dalszych wymagań, występować w charakterze obrońcy w sprawach karnych. Jego umiejętności w zakresie prawa karnego nie podlegają dalszej weryfikacji; zakłada się, że nimi dysponuje. Zatem w obecnym stanie prawnym brak możliwości pełnienia funkcji obrońcy w sprawach karnych przez czynnych radców prawnych jawi się jako sytuacja sztuczna. Projekt wyłącza radców prawnych zatrudnionych w stosunku pracy z możliwości świadczenia obrony.

6. Nie bez znaczenia jest okoliczność, że udzielenie radcom prawnym uprawnień obrońców w sprawach karnych i karnych skarbowych zwiększy społeczny dostęp do rynku usług prawniczych. W obecnej sytuacji obronę w sprawach karnych wykonuje około 6000 adwokatów. Wobec znacznego zapotrzebowania na pomoc prawną w sprawach karnych liczba ta wydaje się niewystarczająca. Z kolei zawód radcy prawnego, będący podobnie jak zawód adwokata, zawodem zaufania publicznego, wykonuje obecnie w Polsce około 30 000 prawników. Udzielenie im uprawnień do wykonywania obrony w sprawach karnych zwiększy dostępność do obrony, co ułatwi wykonywanie prawa do obrony zagwarantowanego przez art. 6 k.p.k., zarówno w zakresie prawa do obrony formalnej (korzystania z pomocy obrońcy), jak – co za tym idzie – materialnej. Jest oczywiste, że nie wszyscy z radców prawnych będą w praktyce świadczyli pomoc prawną w postaci obrony w sprawach karnych, jednak proponowane zmiany niewątpliwie zwiększą dostępność do tego rodzaju pomocy prawnej.

7. W świetle powyższej argumentacji, projekt zakłada przede wszystkim potrzebę nowelizacji przepisów ustawy o radcach prawnych oraz kodeksu postępowania karnego. Przepisy procesowe w kodeksie karnym skarbowym odsyłają w zakresie kwestii obrony w sprawach karnych skarbowych do przepisów kodeksu postępowania karnego, toteż nie istnieje potrzeba wprowadzania stosownych zmian do k.k.s. W celu umożliwienia radcom

prawnym wykonywania obrony w sprawach karnych skarbowych. Podobnie też przepisy kodeksu karnego wykonawczego, operując pojęciem „obrońcy” (ze względu na regulowanie także wykonywania orzeczeń w sprawach o wykroczenia), nie wymagają stosownych zmian w tym zakresie. Uzupełnieniem projektowanych zmian – i ich konsekwencją – jest także przyznanie radcom prawnym funkcji obrońcy w postępowaniach dyscyplinarnych sędziów sądów powszechnych i sądów wojskowych, prokuratorów, adwokatów i notariuszy.

8. Końcowo należy wspomnieć, że konsekwencją rozszerzenia uprawnień radców prawnych w zakresie świadczenia obrony są zamieszczone w projekcie zmiany w ustawach: o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu, o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Wywiadu Wojskowego oraz o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, zakazujące tym służbom przy wykonywaniu ich zadań korzystania z tajnej współpracy sędziów, prokuratorów i adwokatów.

21. Przepisy przejściowe i końcowe

Projekt nowelizacji Kodeksu postępowania karnego przyjmuje jako zasadę stosowanie nowych regulacji także do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej (art. 24). Prymat stosowania ustawy nowej obowiązywałby także w przypadku wątpliwości interpretacyjnych co do ewentualnego dalszego stosowania przepisów dotychczasowych (art. 26). Respektowana jest także zasada, w myśl której czynności procesowe, skuteczne na podstawie dotychczasowych przepisów, zachowują swoją ważność także po wejściu w życie nowych uregulowań, odmiennie określających przesłanki stosowania tych czynności (art. 25). W kwestiach wątpliwych, związanych ze zmianą przesłanek stosowania środków zapobiegawczych, przepisy przejściowe przewidują regulacje szczególne (zob. art. 32).

W przepisach przejściowych od art. 27 do art. 46 określono wyjątki od generalnej zasady bezpośredniego działania ustawy nowej do spraw będących w toku, a także wprowadzono przepisy pozwalające na skorzystanie z określonych nowych uprawnień procesowych, mimo upływu terminów, jak również dostosowanie się przez strony procesowe do nowych uregulowań wprowadzających bardziej restrykcyjne warunki do podejmowania określonych czynności procesowych. Uregulowania te mają na celu respektowanie konstytucyjnej zasady równości oraz zasady zaufania do prawa i działań organów władzy publicznej.

Wyjątki od zasady bezpośredniego zastosowania ustawy nowej do spraw będących w toku, wprowadzające przedłużone obowiązywanie przepisów dotychczasowych obejmują trzy grupy przypadków:

- 1) z uwagi na zapewnienie sprawności i ekonomiki postępowania zdecydowano się na zachowanie dotychczasowych przepisów określających właściwość i skład sądu oraz tryb i formę postępowania do zakończenia sprawy w danej instancji;
- 2) stosowanie nowych regulacji wzmacniające zasadę kontrydiktoryjności w postępowaniu karnym ograniczono do spraw, które zostaną skierowane do postępowania sądowego dopiero po wejściu w życie ustawy nowelizacyjnej, wychodząc z założenia, że w sposób istotny zmieniają one reguły prowadzenia procesu oraz sposób postępowania stron postępowania;
- 3) bezpośrednie stosowanie, w sprawach będących w toku, nowych regulacji usprawniających postępowanie wyłączone wówczas, gdy prowadziłyby to do naruszenia zasady równości broni albo ochrony zaufania uczestników postępowania, zachowując w tym zakresie obowiązywanie przepisów dotychczasowych.

Zasada stosowania przepisów dotychczasowych, określających skład i właściwość sądu (art. 27), obowiązuje do czasu zakończenia sprawy w danej instancji, także jeżeli nastąpiło odroczenie rozprawy, czy też podjęcie zawieszzonego postępowania. Zasada kontynuacji postępowania w oparciu o dotychczasowe przepisy dotyczy także regulacji szczególnych odnoszących się do śledztwa i dochodzenia, jak również postępowań szczególnych, w tym także postępowania uproszczonego, którego nie przewidują już nowe regulacje (art. 28). W przypadku jednak uchylecia wyroku wydanego w postępowaniu szczególnym i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, toczy się ono w trybie przewidzianym już w nowych przepisach. Przedłużone obowiązywanie dotychczasowych przepisów szczególnych, dotyczących formy i trybu postępowania nie oznacza jednocześnie, iż wyjątek ten obejmuje wszystkie uregulowania procesowe, które miałyby się stosować w trakcie takiego postępowania. Jeżeli więc chodzi o regulacje prawne, które nie są bezpośrednio związane z daną formą lub trybem postępowania, to zastosowanie ma ogólna zasada z art. 14 ustawy nowelizującej, nakazująca stosowanie przepisów nowych, chyba że wyjątkowo zastosowanie mają przepisy dotychczasowe. Zasada generalnego stosowania przepisów dotychczasowych obowiązuje także w postępowaniu o rozpoznanie wniosku o wznowienie

postępowania, o ile wniosek ten został złożony przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Oczywiście w postępowaniu prowadzonym po uwzględnieniu takiego wniosku, zastosowanie będzie miała reguła z art. 24, przewidująca stosowanie przepisów nowych, z wyjątkami przewidzianymi w przepisach wprowadzających w tym art. 34.

Z uwagi na zmiany zakresu uprawnień i obowiązków stron procesowych, jakie przewiduje ustawa nowelizująca, a także wprowadzenie możliwości skorzystania z określonych uprawnień przewidzianych przez przepisy wprowadzające, projekt zakłada obowiązek organów procesowych, właściwych w danej fazie postępowania, niezwłocznego poinformowania stron i innych podmiotów uprawnionych, o zmianie dotychczasowego zakresu praw i obowiązków procesowych, jak również o nowych prawach i obowiązkach. Brak takiego poinformowania mógłby w niektórych przypadkach stanowić podstawę do stwierdzenia naruszenia uprawnień procesowych stron, stąd tak istotnym jest, by nastąpiło ono niezwłocznie po wejściu w życie projektowanej ustawy.

Z uwagi na zasadę lojalności i ochronę zaufania, do zakończenia toku instancji stosowane byłyby dotychczasowe uregulowania o obronie obligatoryjnej dla osób pozbawionych wolności (art. 31), czego nie przewiduje już projektowana nowelizacja art. 80 k.p.k.

Szczególne przepisy przejściowe dotyczą stosowania środków zapobiegawczych, w tym w szczególności tymczasowego aresztowania, w związku z projektowanymi zmianami przesłanek ich orzekania (art. 32). Z uwagi na zasadę lojalności, art. 32 ust. 1 projektowanej ustawy przewiduje możliwość wyznaczenia przez sąd terminu na modyfikację złożonego przed dniem jej wejścia w życie wniosku o zastosowanie (lub przedłużenie stosowania) środka zapobiegawczego, tak by treść tego wniosku dostosowana była do nowych uregulowań. Modyfikacja ta może prowadzić do zastąpienia jednego środka zapobiegawczego innym środkiem. Równocześnie, w sposób wyraźny, wskazano, że w przypadku gdy po wejściu w życie projektowanej ustawy, brak byłoby przesłanek prawnych do zastosowania określonego środka zapobiegawczego, choć jego orzeczenie możliwe było na gruncie przepisów dotychczasowych, środek taki należy niezwłocznie uchylić lub zmienić na inny. Regulacja ta stanowi wyjątek od zasady, w myśl której czynności procesowe dokonane przed wejściem w życie nowej ustawy zachowują swoją skuteczność także później, o ile były dokonane z zachowaniem przepisów dotychczasowych. Szczególną regułą dotyczącą wykonywania tymczasowego aresztowania przyjęto w związku z projektowanymi zmianami

w treści art. 264 § 3 k.p.k. Ponieważ na gruncie nowych przepisów zakłada się, że stosowanie tymczasowego aresztowania przed rozpoczęciem wykonywania środka zabezpieczającego, może trwać nie dłużej niż trzy miesiące od umorzenia postępowania z uwagi na niepoczytalność sprawcy, należało uregulować sytuację osób, wobec których stosowano tymczasowe aresztowanie w chwili wejścia w życie ustawy. O ile więc, tymczasowe aresztowanie przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy stosowano wobec takich osób dłużej niż miesiąc, to po jej wejściu w życie, nie może ono trwać dłużej niż dwa miesiące (art. 32 ust. 3). W stosunku do osób, wobec których ów areszt wykonywano przed dniem wejścia w życie ustawy krócej niż miesiąc, zastosowanie będą miały nowe przepisy, przewidujące maksymalny, trzymiesięczny okres trwania aresztu liczony od daty umorzenia postępowania, nawet jeżeli areszt ten zaczęto wykonywać przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy. Stosowną regułą kolizyjną dotyczącą miejsca wykonywania aresztu tymczasowego wobec osób niepoczytalnych określono w art. 32 ust. 4.

Ponieważ projektowane zmiany, związane z poszerzeniem zasady kontradycyjności, zmieniają sposób zachowania stron w procesie, także w perspektywie ewentualnego postępowania odwoławczego, konieczne było wprowadzenie nowych formuł intertemporalnych, które chroniłyby zaufanie stron w postępowaniach wszczętych przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy. Art. 33 zawiera więc zespół wyjątków od zasady bezpośredniego stosowania ustawy nowej, które przewidziane są w postępowaniu sądowym rozpoczętym wniesieniem aktu oskarżenia przed dniem wejścia projektowanej ustawy. W szczególności, aż do prawomocnego zakończenia sprawy, nie ulegną zmianie reguły przeprowadzania dowodów oraz wszelkie inne reguły, które na gruncie projektowanej ustawy stanowią wspomniany wyraz poszerzenia zasady kontradycyjności. Dotyczy to kwestii inicjatywy dowodowej (art. 167 k.p.k.), określenia roli i przewodniczącego w kierowaniu rozprawą (art. 366 § 1 k.p.k.), sposobu przesłuchania i kolejności zadawania pytań (art. 370 k.p.k.), warunków odczytywania protokołów zeznań (art. 391 k.p.k.), wezwania oskarżyciela do przedstawienia dowodów (art. 397 k.p.k.), przesłanek zarządzenia przerwy w rozprawie (art. 401 § 1 k.p.k.), ograniczenia zakresu zaskarżenia oraz kompetencji sądu odwoławczego (art. 427 k.p.k. oraz 433 § 1 k.p.k. i 437 § 2 k.p.k., art. 447 k.p.k.), określenia zakresu zakazu reformationis in peius (art. 434 k.p.k. i 443 k.p.k.), postępowania dowodowego przed sądem odwoławczym (art. 452 k.p.k.) oraz reguły ne peius w odniesieniu do orzeczenia sądu odwoławczego (art. 454 k.p.k.). Uznając wszakże, że dotychczasowe

brzmienie art. 434 § 4 k.p.k. nie spełnia wszystkich zasad gwarancyjnych, nadmiernie ograniczając zakaz reformationis in peius, wprowadzono ograniczenie w jego stosowaniu w sprawach będących w toku przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, przesądzając, że nie ma on zastosowania, jeżeli w środku odwoławczym zasadnie podniesiono zarzut obrazy prawa materialnego.

Rozszerzenie uprawnień procesowych określonych stron postępowania, przewidziane w niektórych projektowanych przepisach nie może stanowić zaskoczenia dla innych stron postępowania, które podejmowały określone czynności w zaufaniu do dotychczasowych reguł procesowych. Z tego powodu wydłużenie terminu do złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o orzeczenie środka karnego z art. 46 k.k. będzie miało zastosowanie wyłącznie do spraw, gdy w dniu wejścia w życie projektowanej ustawy termin taki jeszcze nie upłynął (art. 33 pkt 3).

Jeżeli chodzi o szczególne regulacje dotyczące przeprowadzenia dowodu w postaci przesłuchania małoletniego świadka (w tym małoletniego pokrzywdzonego) określone w art. 185a i 185b k.p.k., to w przypadku dokonania tej czynności przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy, w dalszym postępowaniu będą miały zastosowanie przepisy dotychczasowe (art. 33 pkt 4). Strony postępowania nie mogą być bowiem zaskakiwane zmianą reguł prowadzenia postępowania dowodowego w trakcie postępowania, może to bowiem w sposób istotny zmieniać zasadę równości broni.

Z uwagi na rozszerzenie zakresu zastosowania instytucji wniosku o wydanie wyroku skazującego bez rozprawy oraz dobrowolnego poddania się karze, uznano, że należy umożliwić skorzystanie z owego rozszerzonego zakresu w sprawach, w których przed wejściem w życie ustawy termin do złożenia stosowanych wniosków już minął. Stąd w art. 32 pkt 5 i 6 wprowadzono specjalne terminy umożliwiające złożenie takich wniosków w sprawach, w których było to dotychczas wykluczone z uwagi na charakter zarzuconych czynów.

Z uwagi na zmianę w zakresie obowiązku udziału oskarżonego w rozprawie oraz sposobu zawiadamiania go o kolejnych terminach rozpraw, wprowadzono przepis gwarancyjny, nakazujący zawiadomienie oskarżonego o nowym terminie rozprawy, jeżeli przerwa w rozprawie nastąpiła przed wejściem w życie nowej ustawy, a jego udział nie jest na gruncie

nowych przepisów obowiązkowy. Także ze względów gwarancyjnych ograniczono stosowanie nowych zasad udziału w rozprawie oskarżonego pozbawionego wolności do przypadków, w których zawiadomienie o przyjęciu apelacji doręczono mu już po wejściu w życie projektowanej ustawy. W przeciwnym wypadku miałby on ograniczone możliwości spełnienia wymagań wynikających z nowej treści art. 451 k.p.k., zwłaszcza jeżeli chodzi o zachowanie przewidzianych w tym przepisie terminów.

Zmienione reguły przeprowadzania dowodów oraz przepisy poszerzające zasadę kontradiktoryjności, nie powinny także obowiązywać w przypadku ponownego rozpoznania sprawy przed sądem odwoławczym, o ile pierwotnie postępowanie toczyło się na gruncie starych zasad. Stąd zdecydowano się na rozszerzenie zakresu zastosowania wyjątków od zasady działania ustawy nowej także na tę grupę przypadków (art. 34). Podobne względy przesądziły o ograniczeniu zakresu zastosowania zmodyfikowanych podstaw kasacyjnych do tych prawomocnych orzeczeń sądu odwoławczego, które zostały wydane po dniu wejścia w życie projektowanej ustawy (art. 36).

Projekt ustawy przewiduje rozszerzenie zakresu możliwości dochodzenia przewidzianych w rozdziale 58 k.p.k. roszczeń o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu stosowania kar, środków karnych lub probacyjnych lub środków zapobiegawczych. Z uwagi na konieczność respektowania zasady równości, należało wprowadzić regułę, która umożliwiłaby dochodzenie tych roszczeń w przypadkach, w których nie było to możliwe na mocy dotychczasowych przepisów. Wyraża ją art. 37 projektowanej ustawy, usuwający przeszkodę w postaci upływu terminu przedawnienia oraz wprowadzający granicę czasową retroaktywnego stosowania nowych regulacji.

Z uwagi na zmianę reguł obliczania początku biegu siedmiodniowego terminu do złożenia wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia wyroku, należało wprowadzić regułę intertemporalną dla przypadków, gdy ogłoszenie lub doręczenie wyroku nastąpiło przed dniem wejścia w życie ustawy. W takim przypadku początek biegu tego terminu liczyć się będzie według zasad dotychczasowych (art. 35 ust. 2 i 3). Także reguły dotychczasowe będą miały zastosowanie, jeżeli chodzi o ustalenie uznania pisma za doręczone, w przypadku postępowań toczących się w czasie wejścia w życie projektowanej ustawy (art. 35 ust. 3).

Zasady intertemporalne, które zostały przyjęte w odniesieniu do zmian, jakie wprowadzono do Kodeksu postępowania karnego, w analogiczny sposób zastosowano w stosunku do zmian wprowadzonych do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz do Kodeksu karnego skarbowego (art. 39 – 46). W przepisie art. 47 wskazano przepisy przejściowe do zmian w zakresie przepisów materialnych zawartych w projektowanej regulacji.

Niniejszy projekt nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w przepisach dotyczących sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Podmioty, na które będzie oddziaływała ustawa.

Ustawa oddziaływać będzie na:

– osoby fizyczne będące stronami postępowania karnego, w szczególności zaś oskarżonych oraz osoby pokrzywdzone przestępstwem, z uwagi na zmiany w katalogu ich uprawnień i obowiązków procesowych,

– osoby fizyczne lub prawne występujące w postępowaniu karnym w charakterze podmiotów zobowiązanych do zwrotu Skarbowi Państwa korzyści majątkowej, z uwagi na nadanie im statusu strony procesowej, a co za tym idzie określenie ich uprawnień i obowiązków procesowych,

– przedstawiciele zawodu adwokata oraz radcy prawnego poprzez zmiany w zakresie ich uprawnień i obowiązków procesowych, wynikających ze zmian w modelu postępowania karnego, w szczególności polegających na zwiększeniu ich aktywności procesowej oraz rozszerzeniu katalogu sytuacji, w których z urzędu wyznaczani są obrońcy oraz pełnomocnicy,

– organy ścigania (m.in. Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Żandarmerię Wojskową, finansowe organy dochodzenia), prowadzące postępowania przygotowawcze, z uwagi na zmiany w modelu postępowania przygotowawczego, odmiennie określające jego cel oraz zakres przedmiotowy śledztw i dochodzeń, jak również z uwagi na zmienioną konstrukcję aktu oskarżenia jako skargi.

– prokuratorów, ze względu na inne ukształtowanie ich uprawnień i obowiązków jako organów prowadzących oraz nadzorujących postępowanie karne (zmiana celu postępowania przygotowawczego, zakresu śledztwa i dochodzenia, konstrukcji aktu oskarżenia) oraz oskarżycieli publicznych, poprzez przede wszystkim zwiększenie ich aktywności w zakresie przeprowadzania dowodów na etapie postępowania przed sądem,

– referendarzy sądowych, z uwagi na dopuszczenie ich do udziału w postępowaniu karnym,

– sądy wszelkich szczebli, z uwagi na zmianę modelu postępowania karnego, zwłaszcza w zakresie fazy postępowania przed sądem pierwszej instancji oraz prowadzącą do wzmocnienia sądu jako arbitra, z jednoczesnym wprowadzeniem rozwiązań pozwalających na sprawne organizowanie rozpraw i posiedzeń sądowych,

– małoletnich pokrzywdzonych i świadków, poprzez wprowadzenie rozwiązań umożliwiających w większym stopniu wyeliminowanie tych sytuacji, w których mogłoby dojść do ich wtórnej wiktyimizacji oraz innych instrumentów o charakterze gwarancyjnym (możliwość wskazania osoby dorosłej biorącej udział w przesłuchaniu).

– innych uczestników postępowania karnego, w tym również biegłych, w szczególności z zakresu psychiatrii, z uwagi na zmianę przedmiotu opinii sądowo-psychiatrycznej, a także biegłych z zakresu medycyny sądowej, wskazanych jako osoby, które winny prowadzić czynność otwarcia zwłok, jak również tłumaczy z uwagi na konieczność powołania ich w odmiennych sytuacjach,

– mediatorów, poprzez m.in. wyraźne określenie zasad prowadzenia mediacji oraz wprowadzenie zakazu przesłuchania mediatorów na okoliczności, których dowiedzieli się w trakcie prowadzonego przez nich postępowania.

2. Wyniki przeprowadzonych konsultacji.

Projekt zaczął powstawać pod auspicjami Komisji Kodyfikacyjnej w Ministerstwie Sprawiedliwości zorganizowano w 2010 roku trzy konferencje robocze poświęcone założeniom merytorycznym projektu w szczególności: modelowi postępowania przygotowawczego i jurysdykcyjnego, stosowaniu środków przymusu w procesie karnym oraz modelowi kontroli instancyjnej i pozainstancyjnej. W zakresie każdego z tematów przygotowano wstępnie dokumenty robocze, zawierające „ankiety” diagnozujące potrzebę rozstrzygnięcia ujawniających się problemów legislacyjnych. Na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości opublikowano wstępne założenia umożliwiając zainteresowanym podmiotom zgłoszenie uwag.

Wstępny projekt Komisji Kodyfikacyjnej został przygotowany w oparciu o analizę wyników tych wstępnych konsultacji. Wstępny projekt nowelizacji Kodeksu postępowania karnego i niektórych innych ustaw, który opublikowany został w lutym 2011 r. Rozpoczęło to fazę wszechstronnych konsultacji środowiskowych, w ramach których zgłoszono kilkaset stanowisk i opinii, które następnie poddane były analizie przez Komisję Kodyfikacyjną.

W wyniku tych prac powstał w Komisji Kodyfikacyjnej zaawansowany projekt nowelizacji, który został w dniu 26 stycznia 2012 r. rozesłany przez Ministerstwo Sprawiedliwości do uzgodnień międzyresortowych oraz do szerokich uzgodnień społecznych

uwzględniających, między innymi Sąd Najwyższy, sądy i prokuratury, organizacje społeczne, Krajową Radę Sądownictwa, czy Prokuratora Generalnego.

W wyniku zgłoszonych w tym procesie uwag prokuratur i sądów z różnych szczebli zorganizowano w Ministerstwie Sprawiedliwości trzy konferencje mające na celu dokładne omówienie ewentualnych uwag i rozważenie ewentualnych rozwiązań alternatywnych. Pierwsza konferencja odbyła się ze wskazanymi przez Prezesów Sądów Okręgowych i Prokuratorów Okręgowych przedstawicielami prokuratur rejonowych i sądów rejonowych, druga konferencja odbyła się z przedstawicielami wszystkich prokuratur okręgowych i sądów okręgowych, a trzecia z przedstawicielami wszystkich Prokuratur Apelacyjnych i Sądów Apelacyjnych.

Projekt nowelizacji został następnie dostosowany do założeń projektu ustawy o zmianie kpk przyjętych przez Radę Ministrów w dniu 9 maja 2012 r. Projekt założeń podlegał osobnym konsultacjom międzyresortowym i społecznym.

Poprawiony projekt nowelizacji był ponownie skierowany w dniu 6 czerwca 2012 r. do uzgodnień międzyresortowych i społecznych, które dodatkowo zostały rozszerzone o organizacje społeczne reprezentujące ochronę interesów drobnych przedsiębiorców, organizacje zajmujące się bezpieczeństwem ruchu drogowego i organizacje zajmujące się ochroną praw obywatelskich. Po zakończeniu konsultacji przeprowadzono kolejną konferencję uzgodnieniową.

W ramach powyższych konsultacji projekt ustawy został przedstawiony Sądowi Najwyższemu, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Krajowej Radzie Prokuratury, Naczelnej Radzie Adwokackiej, Krajowej Radzie Radców Prawnych, Stowarzyszeniu Sędziów Polskich IUSTITIA, Niezależnemu Stowarzyszeniu Prokuratorów Ad Vocem, Stowarzyszeniu Prokuratorów RP, Stowarzyszeniu Referendarzy Sądowych oraz sądom powszechnym, jak również powszechnym jednostkom organizacyjnym prokuratury.

W trakcie konsultacji zgłoszono szereg uwag, zarówno o charakterze ogólnym – kwestionujących lub też aprobujących przyjęte założenia modelowe, jak również dotyczących już konkretnych, proponowanych rozwiązań w zakresie ukształtowania poszczególnych uprawnień, obowiązków lub instytucji.

Kierunek zmian w zakresie samego modelu z aprobatą został przyjęty przez Sąd Najwyższy, Krajową Radę Sądownictwa, a także w większości opinii wyrażonych przez sądy powszechne, co nie wykluczało rzecz jasna krytyki rozwiązań szczegółowych. Odmienne

stanowisko zajęła natomiast Krajowa Rada Prokuratury, która zakwestionowała proponowane wprowadzenie modelu postępowania, charakteryzującego się zwiększoną kontradykcyjnością. Duża ilość uwag krytycznych zgłoszona została w związku ze stanowiącą fundament projektowanej reformy koncepcją zasadniczego rozszerzenia kontradykcyjności postępowania sądowego (w szczególności uwagi Rządowego Centrum Legislacji, Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów, a także prokuratur różnych szczebli i Krajowej Rady Prokuratury). Opiniujący akcentują przede wszystkim obawy, że w nowym modelu dowodzenia w postępowaniu sądowym nie będzie możliwe zrealizowanie dyrektyw wypływających z zasady prawdy materialnej. Formułowane są wręcz postulaty powrotu do obecnego brzmienia art. 167 k.p.k. (rezygnacji z jego nowelizacji). Z postulatami tego rodzaju polemika nie jest możliwa. Ich uwzględnienie oznaczałoby bowiem konieczność rezygnacji z całej reformy, postulowane zaniechanie pociągałoby konieczność rezygnacji ze wszystkich kluczowych postulatów projektowanej nowelizacji, podczas gdy pozostałe mają znaczenie marginalne, w związku z czym ograniczenie się do ich realizacji stawiałoby pod znakiem zapytania możliwość osiągnięcia wytyczonych celów. Odnosi się to przede wszystkim do proponowanych zmian w treści art. 2 § 2 k.p.k. i art. 5 § 2 k.p.k. Uwzględnienie krytycznych uwag względem projektowanych rozwiązań spowodowałoby zasadniczą niespójność systemową, której właśnie proponowana nowelizacja ma zapobiec. Nie oznacza to, że odrzucić należy wszystkie konkretne postulaty dotyczące omawianej tu materii. O ile zatem kwestią fundamentalną dla nowego modelu postępowania przed sądem jest zasadnicze ograniczenie inicjatywy dowodowej sądu, to w toku analizy uwag rozważono cztery dotyczące tej materii postulaty:

– postulat rezygnacji z zapisanej w proj. art. 167 § 1 k.p.k. wyjątkowej możliwości przeprowadzenia dowodów z urzędu. Zdaniem wielu opiniujących, wyjątek ten zaburza model kontradykcyjnego dowodzenia w postępowaniu sądowym, a praktyka będzie skłonna szeroko z tego wyjątku korzystać, ignorując nowo ukonstytuowaną regułę. Podzielając tego rodzaju obawy, niezbędne jest jednak utrzymanie wyjątkowej możliwości wprowadzenia dowodu z urzędu przez sąd. Rozwiązanie takie neutralizuje obawy o zablokowanie możliwości docierania do prawdy w postępowaniu dowodowym, wobec możliwego braku inicjatywy dowodowej stron, a ponadto uwzględnia istnienie sytuacji, w których przeprowadzenie dowodu jest obligatoryjne. Trzeba bowiem pamiętać, że wydanie orzeczenia w sprawie niekiedy w ogóle nie jest możliwe bez przeprowadzenia pewnych dowodów, a uzależnienie możliwości ich przeprowadzenia od inicjatywy stron może stawiać pod

znakiem zapytania możliwość realizacji podstawowej funkcji sądu w postępowaniu karnym. O ile bowiem projekt zmierza do zapewnienia warunków do zaktywizowania stron sporu, to nie daje oczywiście gwarancji, że strony rzeczywiście będą taką inicjatywę w każdym procesie przejawiać.

– postulat rezygnacji z zasady, według której dowody w postępowaniu sądowym przeprowadza strona, na wniosek której dowód został dopuszczony. Zdaniem opiniujących, dowody powinien przeprowadzać jednak sąd. Argumenty stojące za tym rozwiązaniem należy uznać za niezasadne. Powierzenie przeprowadzania dowodów sądowi wcale nie będzie sprzyjać wyjaśnieniu prawdy, albowiem, po pierwsze, sąd będzie miał – w świetle projektowanych rozwiązań – możliwość wyjątkowego wprowadzenia dowodu z urzędu, a po wtóre – w ramach przeprowadzania dowodu przez stronę, sąd będzie miał możliwość aktywnego udziału w tej czynności (proj. art. 370 § 2 k.p.k.). Uwzględnienie omawianego tu postulatu postawiłoby pod znakiem zapytania możliwość ukształtowania się w praktyce nowego modelu dowodzenia na rozprawie, albowiem sprzyjałoby pasywności stron. Mogłyby się one ograniczać do zgłoszenia wniosków dowodowych i wręcz zaniechać stawiennictwa **wsądzie**. To w sposób oczywisty osłabiłoby szanse dotarcia do prawdy, które to szanse rysują się najbardziej wyraziście wówczas, gdy przed sądem toczy się rzeczywisty spór pomiędzy stronami o fakty.

– postulat skorygowania przepisów, które – pomimo przyjęcia reguły przeprowadzania dowodów przez strony, przewidują jednak aktywność sądu w tym zakresie. Ten postulat okazał się częściowo zasadny. W szczególności, uznano za słuszne zwrócenie uwagi na rysującą się niespójność pomiędzy regułą przyjętą w proj. art. 167 § 1 k.p.k., a proj. art. 452 § 2 k.p.k. odnoszącym się do postępowania odwoławczego. Dlatego zaproponowano zatem, aby w tym ostatnim przepisie podkreślić, że stanowi on *lex specialis* wobec art. 167 § 1 k.p.k. i zastrzec, że w postępowaniu odwoławczym, które z natury rzeczy jest mniej kontradiktoryjne, sądowi wolno przeprowadzać dowody także z urzędu, jeśli przyczyni się to do przyspieszenia postępowania. Mając bowiem na uwadze to, że projektowana reforma ma w pierwszym rzędzie zmierzać do usprawnienia i przyspieszenia postępowania karnego, należy dążyć do ograniczenia kasatoryjności postępowania odwoławczego. Osiągnąć to można poprzez rozszerzenie dopuszczalności dowodzenia przed sądem odwoławczym i w konsekwencji stworzenie szerszych możliwości orzekania reformatoryjnego (przy jednoczesnym ograniczeniu reguły *ne peius*). Zdecydowano się na skorygowanie proj. art. 452 § 2 k.p.k. także dlatego, że zabieg ten zminimalizuje obawy o zatracenie prawdy jako

podstawy orzeczeń sądowych. Także w innych przepisach Kodeksu, pomimo przyjęcia w art. 167 § 2 k.p.k. reguły przeprowadzania dowodów przez strony, pozostały sformułowania wskazujące na aktywność sądu w postępowaniu dowodowym. Ten zabieg jest jednak zamierzony.

– postulat powrotu do jednej ze wskazanych w art. 170 k.p.k. podstaw oddalenia wniosku dowodowego. Obawy, iż pozbawienie sądu możliwości reagowania na podejmowane przez strony procesowe próby paraliżowania postępowania poprzez zgłaszanie coraz to nowych wniosków dowodowych dotyczących tych samych, wyjaśnionych już uprzednio kwestii, mogą okazać się zasadne. Uznano zatem za słuszną argumentację przedstawioną w opinii Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów (s. 14 opinii), według której oddalenie wniosku dowodowego, jeżeli w sposób oczywisty zmierza on do przedłużenia postępowania, nie stoi w kolizji z kontradyktoryjnym modelem postępowania dowodowego, a praktyki polegające na zachowaniach obstrukcyjnych nie powinny korzystać z ochrony prawnej. Jest zrozumiałe, że rezygnując w projekcie ze skreślenia pkt 5 w § 1 w art. 170 k.p.k., zrezygnować trzeba także z wprowadzenia do tego przepisu dodatkowego § 1a.

W zakresie postępowania mediacyjnego, zgłoszono wątpliwości co do potrzeby przyznania w proj. art. 23a § 4 k.p.k. mediatorowi uprawnienia do odebrania zgody na uczestniczenie w mediacji (uwaga MSW). Uwaga ta jest niesłuszna. Projektowany przepis art. 23a § 1 k.p.k. zakłada, że do mediacji dojść może albo z inicjatywy oskarżonego lub pokrzywdzonego albo za ich zgodą wyrażoną przed skierowaniem sprawy do mediacji. W przypadku gdy do takiego skierowania dochodzi jedynie na podstawie wniosku – inicjatywy strony, konieczne jest odebranie zgody od stron przez mediatora, stąd zapis w § 4.

Ponadto zwrócono uwagę na potrzebę konkretyzacji proj. art. 23a § 6 k.p.k. (uwaga MSW). Zgłoszone zastrzeżenie nie jest zasadne. Projektowany przepis obejmuje kompletną relację z wyniku postępowania mediacyjnego, uwzględniając treść ewentualnej ugody. Proponowana inna treść § 6 różni się od projektowanej jedynie stylistycznie.

Kolejna uwaga dotyczyła podmiotowego zakresu osób wyłączonych od możliwości prowadzenia mediacji w proj. art. 23a § 3 k.p.k. (uwaga MSW). Uwaga ta jest trafna. Skoro postępowania mediacyjnego, zgodnie z projektowanym art. 23a § 3 k.p.k., nie może prowadzić m. in. funkcjonariusz Policji, brak podstaw do pozostawienia poza zakresem wyłączenia innych funkcjonariuszy prowadzących postępowania przygotowawcze, np. funkcjonariuszy ABW lub CBA. Wobec powyższego zasadnym będzie wpisanie do

proj. art. 23a § 3 k.p.k. zamiast słów „funkcjonariusz Policji” słów „funkcjonariusz instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw”. Zapis taki obejmie także funkcjonariuszy innych organów uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych, co jest zgodne z celem wyłączeń zawartych w tym przepisie.

Zgłoszono uwagę dotyczącą kosztów pisemnego zawiadamiania stron o postępowaniu mediacyjnym w proj. art. 23a § 1 k.p.k. (uwaga MF; to samo zastrzeżenie sformułowane zostało w stanowisku Prokuratury Okręgowej w Lublinie). Należy zgodzić się z uwagą o braku konieczności pisemnego zawiadamiania o celach i zasadach mediacji pokrzywdzonego i oskarżonego we wszystkich prowadzonych postępowaniach karnych. Przyznać trzeba, że szacowane koszty z tym związane są za wysokie w stosunku do spodziewanych efektów. W tym stanie rzeczy, zasadna będzie korekta projektowanego przepisu proj. art. 23a § 1 k.p.k. Korekta ta uwzględni jednocześnie uwagę zgłoszoną przez Prokuraturę Rejonową w Lubartowie, w której postulowano, aby uprawnienie skierowania sprawy do mediacji obejmowało także funkcjonariusza Policji prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Pouczenie o możliwości mediacji mogłoby być dokonywane w trakcie prowadzonych czynności lub załączone do katalogu innych pouczeń doręczanych stronom.

W zakresie dotyczącym uczestników postępowania zgłoszono w toku konsultacji uwagi odnoszące się do sposobu zapewnienia stronom procesowym prawa do korzystania z pomocy obrońcy i pełnomocnika z urzędu oraz do kwestii zakresu koniecznego udziału tłumacza w postępowaniu.

Obrońca i pełnomocnik z urzędu (uwagi MSW dotyczyły nadmiernie szerokiej możliwości korzystania z obrońcy albo pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym, a uwagi Ministerstwa Finansów nadmiernych kosztów i ograniczonej możliwości egzekucji orzeczeń w sprawie poniesienia kosztów udziału obrońcy albo pełnomocnika).

Ustosunkowując się do powyższych uwag należy zauważyć, że zmiana modelu wyznaczenia obrońcy z urzędu w postępowaniu sądowym jest bezpośrednią i konieczną konsekwencją przyjęcia podstawowych założeń całej nowelizacji. Zwiększenie kontrydiktoryjności postępowania sądowego oraz ograniczenie paternalistycznego modelu nadzoru organów procesowych nad realizacją uprawnień procesowych przez strony postępowania (m.in. zasadnicze ograniczenie obowiązku udziału oskarżonego w rozprawie) musi być

połączone z większą odpowiedzialnością stron postępowania za jego przebieg (m.in. w zakresie postępowania dowodowego oraz określenia zakresu rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym). W tej sytuacji konieczne jest podniesienie poziomu ochrony przez zapewnienie pełnego dostępu oskarżonego do pomocy fachowej obrońcy. Nie jest już zatem czynnikiem relewantnym na etapie postępowania sądowego sytuacja majątkowa strony lecz potrzeba fachowej pomocy dla realizacji przysługujących stronie uprawnień i ochrony jej interesów. Należy wskazać, że proponowane rozwiązanie przekracza minimalny standard nakazany przez Konstytucję i EKPC, jest jednak w pełni zgodne z jego istotą, a jednocześnie niezbędne dla uznania całości postępowania za rzetelne.

W zakresie kosztów udziału obrońcy z urzędu podkreślić należy przede wszystkim, że wzrost tych kosztów ma charakter względny, albowiem koszty te w znaczącej części będą podlegały zwrotowi na rzecz Skarbu Państwa. Jednocześnie zaś związane są z wielokrotnie większymi oszczędnościami wynikającymi z projektowanego modelu zmian, przewidującego zasadniczy wzrost liczby wyroków zapadających w trybach konsensualnych. Należy je zatem rozpatrywać nie jako wzrost kosztów, lecz nieznaczne tylko, choć niezbędne, ograniczenie ogromnych oszczędności dla Skarbu Państwa wynikających z rezygnacji z długotrwałych i kosztownych przewodów sądowych, zazwyczaj w co najmniej dwuinstancyjnym postępowaniu.

Natomiast należy podzielić w części obawy dotyczące nadużywania możliwości żądania wyznaczenia obrońcy (nowego) z urzędu. Zasadnym wydaje się więc wprowadzenie mechanizmu kontrolnego w przypadku rezygnacji z wyznaczonego obrońcy i złożenia ponownego wniosku w tym przedmiocie poprzez dodanie nowego § 3 w proj. art. 80a k.p.k.

Udział tłumacza w czynnościach z udziałem pokrzywdzonego – proj. art. 51a k.p.k. (uwaga MSW zawiera propozycję rozszerzenia zakresu sytuacji, w których konieczne jest wezwanie tłumacza celem dokonania czynności procesowych z udziałem pokrzywdzonego). Po rozważeniu zakresu regulacji międzynarodowych i konstytucyjnych, zrezygnowano z uregulowania zawartego w projekcie, polegającego na dodaniu nowego art. 51a k.p.k., wychodząc z założenia że kwestia ta nie wymaga na obecnym etapie regulacji. Nie budzi wątpliwości, że pokrzywdzony jako strona postępowania przygotowawczego ma prawo do korzystania z pomocy tłumacza. Nie oznacza to jednak obowiązku zapewnienia mu tłumacza przez organ procesowy.

Ponadto wprowadzenie proponowanej zmiany, a tym bardziej realizacja postulatów zgłoszonych przez MSW, oznaczać musiałoby konieczność wprowadzenia takiego samego poziomu gwarancji dla wszystkich stron postępowania, co prowadziłyby do powstania kolejnych kosztów, niekoniecznych dla realizacji zasadniczego celu nowelizacji – usprawnienia postępowania, zaś wprowadzenie tych gwarancji nie jest niezbędne w świetle obowiązujących aktów prawnych i standardów międzynarodowych.

Uwagi dotyczące kompleksu przepisów związanych z wprowadzeniem do procedury karnej czynności wykonywanych przez referendarzy sądowych ogniskują się wokół wątpliwości, czy powierzone im czynności nie przekraczają granic zakreślonych w art. 175 Konstytucji i art. 2 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, to jest, czy mieszczą się w ramach zadań sądów z zakresu ochrony prawnej, czy już wkraczają w zakres wymierzania sprawiedliwości, to jest sfery zastrzeżonej dla sędziów. Autorzy tych uwag podkreślają, że wprowadzony środek zaskarżenia w postaci sprzeciwu (proj. art. 93a k.p.k.), pomimo kasatoryjnego charakteru, nie niweluje zgłaszanych obaw, przy czym nie uzasadniają takiego stanowiska. Wśród opinii na temat projektu pojawiły się również uwagi, że zakres zadań wyznaczonych referendarzom jest zbyt wąski (Sądu Rejonowego w Rzeszowie, Sądu Rejonowego w Radomsku).

Uwagi szczegółowe dotyczące uwag zgłoszonych przez resorty oraz Rządowe Centrum Legislacji:

- Proj. art. 97 k.p.k. Projektowany przepis pozwala referendarzowi na wykonanie czynności sprawdzających jedynie wtedy, gdy czynność nie wymaga przeprowadzenia dowodu. Możliwość ta dotyczy zatem nieprocesowych czynności o charakterze przygotowawczym i pomocniczym. Wobec różnorodności tych czynności ich uściślenie w treści przepisu nie jest możliwe ani konieczne. Są to czynności związane z przygotowaniem sprawy do rozpoznania, m. in. korespondencyjne ustalanie intencji wnioskodawcy, badanie potrzeby przeprowadzania dowodu z akt lub dokumentów, zwracanie się o ich nadesłanie, precyzowanie danych personalnych, itd.
- Proj. art. 107 § 4 k.p.k. (uwaga RCL dotyczy możliwości nadawania przez referendarza klauzuli wykonalności, także po uprzednim ustaleniu przez niego ważności i skuteczności ugody zawartej w postępowaniu mediacyjnym).

Po pierwsze, zauważyć trzeba, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego dopuszcza się możliwość udziału wykwalifikowanych urzędników sądowych w procedurach o charakterze pojedynczym (wyrok z dnia 12 maja 2011 r., P 38/08). Po drugie, w Kodeksie postępowania cywilnego powierzono referendarzom (art. 781 § 1¹) nadawanie klauzuli wykonalności w odniesieniu do większości orzeczeń. Po trzecie wreszcie, nadanie klauzuli wykonalności ma charakter pochodny w stosunku do orzeczenia merytorycznego. Interesy stron zabezpieczone są nadto przez możliwość wniesienia sprzeciwu, który to środek ma istotne znaczenie także przy ocenie zgodności czynności powierzonych referendarzom z Konstytucją (zob. wskazany wyżej wyrok TK).

- Proj. art. 235 k.p.k. (uwaga RCL dotyczy wątpliwości co do powierzenia referendarzom możliwości wydawania decyzji w zakresie przeszukania pomieszczeń i zatrzymania rzeczy). Intencją autorów projektu nie było powierzanie referendarzom tego rodzaju decyzji. Treść art. 220 § 1 i 2 k.p.k. zdaje się przesądzać o niemożności jej dokonania przez referendarza. Świadczy o tym również brzmienie projektowanego art. 236 k.p.k. W celu usunięcia ewentualnej wątpliwości możliwa byłaby korekta proj. art. 235 k.p.k., przez wyłączenie możliwości dokonywania przez referendarza określonych czynności z rozdziału 25 k.p.k. lub wprowadzenie zapisu, że powierza mu się czynności, o których mowa w art. 231, art. 232 i art. 232a k.p.k. Komisja nie uznaje jednak tego rodzaju korekty za potrzebną, ponieważ zakres czynności powierzonych referendarzom kształtuje się jasno przy uwzględnieniu reguł wykładni systemowej.
- Proj. art. 236 k.p.k. Projektowany przepis art. 93a k.p.k. zakłada, że od postanowień wydawanych przez referendarza sądowego, które należą do kręgu postanowień, na które przysługuje zażalenie, może być wniesiony sprzeciw. W razie jego wniesienia postanowienie traci moc. Odnosząc to do treści proj. art. 236 k.p.k., uwzględniając nadto przedstawione powyżej stanowisko do uwagi związanej z proj. art. 235 k.p.k., stwierdzić trzeba, że na postanowienia i czynności referendarza z rozdziału 25 k.p.k. służyć będzie sprzeciw i to, zważywszy treść proj. art. 93a § 3 k.p.k., nie tylko stronom, ale także osobom, których postanowienie czy czynność bezpośrednio dotyczą. W tej sytuacji nie można uznać uwagi za zasadną.

- Proj. art. 489 § 1 k.p.k. w zw. z proj. art. 107 k.p.k. i proj. art. 492 § 1 k.p.k. Prowadzenie posiedzenia pojednawczego nie wchodzi, jak się wydaje, w granice sprawowania wymiaru sprawiedliwości, zastrzeżone dla sędziów. Do pojednania się stron dojść może także poza sądem, ponadto w cytowanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego dopuszcza się możliwość uczestniczenia referendarzy w procedurach pojednawczych. Przy braku pojednania, skierowanie sprawy na rozprawę jest jedynie decyzją otwierającą proces wymiaru sprawiedliwości, zaś kwestia wyznaczania terminu rozprawy ma charakter techniczny. Decyzja w tym zakresie może być w każdej chwili zmieniona przez sędziego. Przypomnieć nadto trzeba o skutkach wniesienia sprzeciwu od decyzji referendarza. W tej sytuacji nie można uznać uwagi za zasadną.
- Proj. art. 489 k.p.k. W uwagach podkreśla się, że przy braku zmiany brzmienia art. 489 § 2 k.p.k. referendarz nie będzie mógł skierować sprawy prywatnoskargowej do mediacji. Wniosek ten uznać trzeba za nietrafny. Przepis art. 489 § 2 k.p.k. nakazuje odpowiednie stosowanie art. 23a k.p.k.. Ten przepis z kolei, w proponowanym w projekcie brzmieniu, wprost upoważnia referendarza do skierowania sprawy do instytucji lub osoby do tego uprawnionej w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego.
- Proj. art. 623 k.p.k. (uwaga RCL, w której uznano za wątpliwy konstytucyjnie przepis uprawniający referendarza sądowego do orzekania w przedmiocie wyłożenia kosztów sądowych). Stwierdzić należy, że przepis proj. art. 623 k.p.k. dotyczy zwolnienia od kosztów o charakterze wstępnym, ostateczna decyzja w sprawie kosztów zapada w orzeczeniu kończącym postępowanie, bądź to w postaci zasądzenia ich na rzecz Skarbu Państwa, bądź zwolnienia od kosztów, ale wówczas podstawę zwolnienia stanowi przepis art. 624 k.p.k. Postanowienie referendarza wydane na podstawie proj. art. 623 k.p.k. będzie zatem każdorazowo weryfikowane przez sąd, który wyda końcowe orzeczenie w sprawie kosztów. Ponadto, orzeczenie w przedmiocie kosztów ma charakter akcesoryjny w odniesieniu do głównego wątku postępowania karnego (zob. wyrok TK z dnia 29 sierpnia 2006 r. sygn. SK 23/05). Trybunał Konstytucyjny, badając zgodność z Konstytucją przepisów dotyczących kosztów w postępowaniu cywilnym, uznał w wyroku z dnia 12 maja 2011 r., sygn. P 38/08, że powierzenie referendarzom rozstrzygania w przedmiocie kosztów, jest z nią zgodne.

W tym stanie rzeczy nie można podzielić obaw autorów uwagi co do niezgodności z Konstytucją tej części projektu.

- Art. 25 i 26 k.k.w. Zdaniem autorów uwagi projektowana treść art. 93a nie wystarcza, aby referendarz mógł dokonywać czynności w postępowaniu wykonawczym. Z treści uzasadnienia projektu wynika, że w świetle art. 1 § 2 k.k.w. odpowiednie stosowanie proj. art. 93a k.p.k. będzie dawało podstawę do wydawania w postępowaniu wykonawczym przez referendarzy poleceń nie tylko Policji lub innym organom, ale też skazanym, a także postanowień i zarządzeń o charakterze procesowym, przewidzianych w Kodeksie karnym wykonawczym. Wątpliwość autorów uwagi związana jest z niewymienieniem referendarza w katalogu organów postępowania wykonawczego z art. 2 k.k.w. oraz z niebezpieczeństwem „dwoistości rozwiązań” w zakresie czynności dotyczących tych samych tytułów egzekucyjnych i wykonawczych, przy czym autorzy nie precyzują bliżej tego niebezpieczeństwa. Koncepcja udziału referendarzy w czynnościach postępowania wykonawczego przedstawiona w uzasadnieniu projektu wydaje się spójna i wystarczająca dla realizacji założonego celu. Referendarz zastępowałby w określonych sytuacjach wymienione w art. 2 k.k.w. organy postępowania wykonawczego w postaci sądu lub sędziego (pkt 1 – 4). Uwaga nie jest więc trafna.
- Art. 325a § 3 pkt 1 k.p.k. (uwaga nr 24 zawarta w Stanowisku NRA, zawiera postulat dodania referendarza sądowego do grupy wymienionych w przepisie osób, w odniesieniu do których prokurator prowadzi tzw. własne dochodzenie).
Wbrew twierdzeniom autorów stanowiska, pozycja referendarza sądowego w strukturze wymiaru sprawiedliwości nie jest zbliżona do pozycji sędziego. Referendarz wykonuje jedynie niektóre z powierzonych sądom zadań z zakresu ochrony prawnej, nie sprawuje natomiast wymiaru sprawiedliwości. Zobligowanie prokuratora do prowadzenia „dochodzenia własnego” ma charakter wyjątkowy i brak podstaw do poszerzania katalogu wyjątków w projektowanym przepisie. Uwaga jest zatem nietrafna.
- Proj. art. 57 § 2 k.p.k., art. 60 § 4 k.p.k. i art. 232a § 2 k.p.k. (uwagi Prokuratora Generalnego dotyczą postanowień – wydawanych przez referendarza na podstawie wymienionych przepisów – o umorzeniu postępowań lub zniszczeniu przedmiotów).

Uwagi te uznać należy za chybione wobec kasatoryjnego charakteru sprzeciwu z art. 93a § 3 k.p.k. Postanowienie wydane przez referendarza może być z woli stron każdorazowo poddane weryfikacji przez sąd. Spełnia to wymogi określone przez Trybunał Konstytucyjny m. in. w wyroku z dnia 12 maja 2011 r., sygn. P 38/08.

W odniesieniu do zamieszczonego w projekcie bloku propozycji odnoszących się do czynności procesowych zgłoszono uwagi w kwestii elektronicznego rejestrowania tych czynności oraz doręczania wyroków stronom.

Potrzeba wprowadzenia nowego trybu udostępniania zapisów elektronicznych przebiegu czynności procesowych (uwaga zgłoszona przez Ministerstwo Obrony Narodowej). Projektowana zmiana przepisów art. 156 k.p.k. realizuje w pełni zgłoszone postulaty. Należy zauważyć, że projekt w zakresie zmian przepisów art. 156 k.p.k. przewiduje udostępnienie kopii akt sprawy sądowej (miejsce dotychczasowych odpisów) nie ograniczając go do tradycyjnych – papierowych form kopii, a zatem obejmuje wszelkie przewidziane i dopuszczalne formy utrwalenia przebiegu czynności w aktach sądowych. Dotyczy to zatem także czynności utrwalanych za pomocą środków audio-wizualnych. Należy przypomnieć, że przepisem uzupełniającym w tym zakresie i nie ulegającym zmianie jest także przepis art. 147 § 4 k.p.k. przewidujący prawo strony do otrzymania jednej kopii zapisu dźwięku lub obrazu w razie utrwalenia czynności procesowej za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk. Przewidziane w przepisie proj. art. 156 § 6 k.p.k. upoważnienie do wydania rozporządzenia odnosi się do wszelkich dopuszczalnych prawem i przewidzianych w toku czynności procesowych form ich utrwalania, kopiowania, sporządzania odpisów. Nie wydaje się natomiast zasadnym regulowanie w Kodeksie postępowania karnego zasad przechowywania i archiwizowania, jako zagadnień regulowanych wyczerpująco przez odrębne przepisy. Doręczenie wyroku – art. 100 projektu (uwaga Ministerstwa Finansów dotyczy obowiązku doręczania stronom wyroku zapadłego na rozprawie). Uwaga powinna być, jedynie częściowo uwzględniona. Proponowane w projekcie rozwiązanie, przewidujące doręczanie z urzędu stronom postępowania każdego wyroku, a nie tylko wyroku zapadłego na posiedzeniu, jest konieczną konsekwencją zasadniczego ograniczenia obligatoryjnego udziału oskarżonego w rozprawie (proj. art. 374, 376 i 377 k.p.k.). Prowadzi ono do zasadniczego usprawnienia postępowania poprzez eliminację możliwości uchylania się od stawiennictwa na rozprawę i hamowania jej toku. Przyczynia się zatem do zasadniczego ograniczenia kosztów całego postępowania i czasu jego trwania. Celem zapewnienia oskarżonemu minimalnego

poziomu gwarancji, wymaganych przez orzecznictwo ETPC i przepisy prawa wtórnego UE, dla uznania że proces nie jest procesem in absentia – który wymaga zapewnienia możliwości powtórzenia całego procesu (por. obowiązujący art. 540b k.p.k.), koniecznym jest doręczenie skarżącemu zapadłego wyroku. Pozostawienie zatem obowiązujących zasad doręczania wyroków zapadłych na rozprawie, przy dopuszczalności prowadzenia rozprawy i wydania wyroku bez obecności oskarżonego, prowadzić mogłoby do dysfunkcjonalności procesu przez konieczność wznawiania postępowania zakończonego już prawomocnym wyrokiem, jako postępowania prowadzonego in absentia. Zasadnym jest przy tym wprowadzenie jednolitych zasad doręczania wyroków dla wszystkich stron postępowania, a to nie tylko z powodów gwarancyjnych, ale także celem uniknięcia rozbieżności w sposobie liczenia terminów do wnoszenia środków odwoławczych odrębnie dla oskarżonego i innych stron, problemów związanych z częściową prawomocnością orzeczeń, tworzenia regulacji sprzyjających pomyłkom i utrudniających sprawne funkcjonowanie sądów. Jednocześnie jednak opowiadając się za uwzględnieniem uwag wskazujących na fakt, że standard minimalny w zakresie wiedzy o zapadłym wyroku jest zapewniony jeśli strona albo jej przedstawiciel prawny był obecny na ogłoszeniu wyroku, proponuje się ograniczyć zakres doręczeń poprzez nadanie nowego brzmienia art. 100 § 3 k.p.k.

W zakresie problematyki dowodowej, zgłoszono także uwagi odnoszące się do zagadnienia zwalniania osób przesłuchiwanym od obowiązku zachowania tajemnicy (proj. art. 180 § 1 i 2 k.p.k.), a także techniki przesłuchiwania osób, które nie ukończyły 15 lat, w trybach określonych w proj. art. 185a i 185b k.p.k. Zwolnienie z tajemnicy w trybie proj. art. 180 § 1 k.p.k. (uwagi RCL i MON wskazujące na niepełne dostosowanie projektowanej regulacji do wymagań wynikających z orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 grudnia 2011 r., K 33/08 oraz konieczność zachowania odwołania do odrębnej regulacji zasad zwolnienia w ustawach szczególnych). Proponując uwzględnienie w części uwagi RCL, zachodzi szczególna potrzeba precyzyjnego określenia reguł procesowych obowiązujących przy zwalnianiu z obowiązku zachowania tajemnicy statystycznej. Wynika ona nie tyle z charakteru samej tajemnicy, co z zakresu objętych nią informacji, obejmujących często dane sensytywne, odnoszące się bezpośrednio do sfery życia rodzinnego, osobistego, intymnego czy stanu zdrowia, a zatem informacji podlegających szczególnej ochronie. Powyższe uzasadnia objęcie tajemnicy statystycznej poziomem ochrony przewidzianym w art. 180 § 2 k.p.k. poprzez odpowiednią korektę tego przepisu. Przesłuchanie w trybie art. 185a i 185b k.p.k. (uwaga MON dotyczy potrzeby zniekształcenia zapisu obrazu

i dźwięku przesłuchiwanego świadka lub pokrzywdzonego). Przesłuchanie w trybie art. 185a i 185b k.p.k. (uwaga MON dotyczy potrzeby zniekształcenia zapisu obrazu i dźwięku przesłuchiwanego świadka lub pokrzywdzonego). Uwaga nie zasługuje na uwzględnienie. Zauważyć należy, że proponowane wprowadzenie możliwości zniekształcenia zapisu obrazu i dźwięku przesłuchiwanego świadka lub pokrzywdzonego poniżej 15 roku życia, stanowi próbę powielenia istniejącej już instytucji świadka incognito, określonej w przepisach art. 184 k.p.k. Przepisy te przewidują postulowaną możliwość, nie wprowadzając przy tym ograniczeń podmiotowych, wykluczających podmioty czynności z art. 185a i 185b k.p.k. z zakresu osób, które mogą być objęte anonimizacją. Istota regulacji art. 185a i art. 185b k.p.k. nie sprowadza się jednak do ochrony tajemnicy tożsamości pokrzywdzonego i świadka przed oskarżonym lecz ochrony tych osób przed bezpośrednim kontaktem z oskarżonym i koniecznością zeznawania w toku jawnej rozprawy, w tym w obecności oskarżonego. Jeśli spełnione będą przesłanki określone w art. 184 § 1 k.p.k. brak jest przeszkód do zastosowania anonimizacji, także i na podstawie obowiązujących przepisów.

Gdy chodzi o uwagi zgłoszone w kwestii zmian dotyczących postępowania przygotowawczego, nie podzielono wszystkich tych z nich, które jedynie kontestują owe zmiany, wskazując na poszerzenie obowiązków prokuratora poprzez zwiększony nadzór nad dochodzeniem na skutek przyjęcia powiadamiania go o każdym wszczęciu w tej formie postępowania przygotowawczego, czy na obniżenie poziomu czynności wobec niektórych osób na skutek przeniesienia tzw. śledztwa podmiotowego do dochodzenia prokuratorskiego lub sugerujących głębsze zmiany w zakresie tego stadium procesu bądź doprecyzowania niektórych kwestii, choć są one wskazane w innych przepisach kodeksu lub przepisach pozakodeksowych (tak np. co do precyzyjnego podawania danych dotyczących oskarżonego w akcie oskarżenia, w uwadze GIODO – vide art. 213 i 214 k.p.k. oraz rozporządzenie wykonawcze MS do ustawy o prokuraturze – tzw. regulamin prokuratorski). Rzecz bowiem w tym, że w przyjętych w 2010 r., po szerokich dyskusjach ze środowiskiem prawniczym, założeniach tych zmian, było – w omawianym zakresie – jedynie usprawnienie przygotowawczego stadium procesu z uwzględnieniem większej kontradyktoryjności postępowania sądowego. Dlatego też uwzględniono tu wprawdzie szereg uwag, ale tylko te, które zmierzały do dalszego usprawnienia postępowania przygotowawczego lub do koniecznego doprecyzowania niektórych przepisów z uwagi na gwarancje jego stron. I tak, należy zgodzić się z uwagami Ministra Spraw Wewnętrznych, co do potrzeby ograniczenia w śledztwie zakresu przekazania go przez prokuratora Policji, gdy dotyczy ono osób,

odnośnie których prokurator prowadzić ma dochodzenie własne oraz potrzeby zmodyfikowania art. 304 § 3 k.p.k., tak aby objął on także dochodzenie własne prokuratora. W efekcie, Komisja proponuje uzupełnienie projektowanego § 2 art. 311 k.p.k. o dodatkowe zdanie, którym ograniczono takie przekazanie podobnie jak w dochodzeniu, dokonując także stosownej zmiany w § 3 art. 304 k.p.k. Komisja jest natomiast przeciwna uwzględnieniu sugestii MSW co do potrzeby uzupełnienia przepisów o dochodzeniu o zastrzeżenie, że przy powierzeniu czynności dochodzenia, Policja może dokonać także innych niż zlecone czynności, jeżeli zaistnieje taka potrzeba, gdyż wynika to obecnie wyraźnie z niezmienianego § 4 art. 311 k.p.k., który poprzez art. 325a § 2 k.p.k. ma też zastosowanie w dochodzeniu powierzonym Policji.

Proponuje się też uwzględnienie sugestii NRA oraz Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów, co do potrzeby zweryfikowania zmiany sugerowanej odnośnie pkt 5 § 1 art. 297 k.p.k. w kwestii zadań postępowania przygotowawczego, choć jednak nie w pełni w wersji zaproponowanej przez tę Radę. Mając bowiem na uwadze większe zaakcentowanie w tym projekcie kontradyktoryjności sądowego etapu procesu, ale też akceptowanie zasady prawdy przyjęto, iż zbieranie, zabezpieczanie i w niezbędnym zakresie utrwalanie dowodów powinno następować z uwagi na potrzeby samego postępowania przygotowawczego, a więc dla weryfikacji zaistnienia przestępstwa i sprawstwa określonej osoby, z uwzględnieniem jednak wymogów płynących z art. 2 § 2 k.p.k., a więc wspomnianej zasady prawdy, oraz w celu przedstawienia następnie sądowi wniosku o dopuszczenie i przeprowadzenie ich w sądowym stadium procesu.

Mając zaś na uwadze potrzebę usprawnienia postępowania i uwzględniając zwiększone obowiązki prokuratorów, Komisja proponuje zniesienie wyłączeń prowadzenia dochodzenia, przewidzianych w art. 325c k.p.k., sugerując skreślenie tego przepisu, a jednocześnie poszerzenie dochodzenia nieprokuratorowskiego przez podniesienie ze 100 000 do 200 000 zł wartości przedmiotu przestępstwa lub szkody przy czynach przeciwko mieniu, jako górnego limitu, od którego uzależniona jest dopuszczalność tej postaci postępowania przygotowawczego. Uznano bowiem, że sam fakt pozbawienia podejrzanego wolności czy jego głuchota, niemota lub ślepotą albo nawet stwierdzenie przez biegłych jego niepoczytalności czy poczytalności ograniczonej, nie musi od razu eliminować dopuszczalności prowadzenia nadal dochodzenia, byle zapewnione w nim były gwarancje tego podmiotu procesu, co daje mu m.in. konieczność powołania tłumacza czy obrońcy

niezbędnego. Proponuje się też rezygnację z konieczności przedłużania dochodzenia prokuratorskiego po upływie 6 miesięcy przez prokuratora bezpośrednio przełożonego, ale z uwagi na występujące w praktyce wydłużanie się dochodzeń sugeruje się przyjęcie, w zmodyfikowanym art. 325i § 1 k.p.k., że przedłużenia tego postępowania na okres ponad roku może i to tylko w wyjątkowych szczególnie uzasadnionych wypadkach, dokonać już tylko prokurator bezpośrednio przełożony, bez względu na to, czy jest to dochodzenie prokuratorskie, czy nieprokuratorskie. Zaproponowano wreszcie zmodyfikowanie w całości instytucji końcowego zapoznania z materiałami sprawy (art. 321 k.p.k.) przez przyjęcie: a) że odnosić się będzie ona, na tych samych zasadach, do obu stron postępowania przygotowawczego, a więc podejrzanego i pokrzywdzonego oraz ich procesowych przedstawicieli, a przy tym b) że nie będzie polegać, jak dotąd, na końcowym zaznajamianiu ich przez organ ścigania z tym materiałem, a następnie udostępnianiu akt sprawy do przejrzenia, lecz na umożliwieniu im samym zaznajomienia się z tym materiałem, przez powiadomienie ich – o ile złożyli uprzednio wnioski o takie zapoznanie – o prawie, co do którego poucza się strony stosownie do art. 300 k.p.k., a więc o możliwości zapoznania się z tym materiałem i ze wskazaniem terminu na takie zapoznanie się i udostępnieniu im, gdy się stawia, akt sprawy do wglądu. Ze względów gwarancyjnych, proponuje się też uzupełnienie pouczenia podejrzanego, przewidzianego w projektowanym art. 300 § 1 k.p.k., o informację o prawie wystąpienia z wnioskiem o powołanie obrońcy z urzędu w warunkach wskazanych w art. 78 k.p.k., a dzieląc wskazywaną potrzebę uzupełnienia braku w kodeksie przepisu o wymogach wniosku prokuratora o umorzenie przez sąd postępowania z uwagi na niepoczytalność sprawcy i zastosowanie wobec niego środka zabezpieczającego, zakłada się wprowadzenie nowego § 1a w art. 324 k.p.k., w którym wskazano, jako stosowane wówczas odpowiednio, niektóre przepisy dotyczące aktu oskarżenia.

W zakresie zmian zaproponowanych w projekcie, a dotyczących Działów IX i XI Kodeksu postępowania karnego, w uwagach RCL oraz w uwagach poszczególnych resortów nie zgłoszono innych zastrzeżeń poza tymi, które dotyczyły rzekomej niespójności pomiędzy projektowanym art. 452 § 2 k.p.k. a projektowanym art. 167 k.p.k. i które omówione zostały w pkt 2. niniejszego opracowania, przy omawianiu zagadnień kontradycyjności postępowania sądowego i modelu dowodzenia przed sądem. W tym miejscu dodać wypada, że zawarte w uwagach zastrzeżenie, iż projektowane zmiany w art. 427 k.p.k. (z kontekstu należy rozumieć, że w § 4) oraz w art. 447 k.p.k. (z kontekstu należy rozumieć, że w § 5) wprowadzają do postępowania karnego „pewną formę prekluzji dowodowej”, nie jest

zasadne. Zmiany te nie mają nic wspólnego z prekluzją dowodową. Służą one jedynie temu, aby zmiana modelu postępowania karnego, zaprojektowana w art. 167 k.p.k. w nowym brzmieniu, nie stawała się całkowitą fikcją na etapie postępowania odwoławczego. Co do zgłoszonej wątpliwości, czy zmiany w tych dwóch przepisach zawartych w Dziale IX k.p.k. nie naruszają zasady prawdy materialnej, raz jeszcze odesłać należy do szerokich uwag poświęconych tej zasadzie i jej realizacji, zawartych w uzasadnieniu projektu, ale także i do uwag zawartych w pkt 2. niniejszego stanowiska Komisji. Także uwagi zgłaszane przez niektóre podmioty, które wzięły udział w konsultacjach projektu, pod adresem zmian proponowanych w art. 427, art. 434 i art. 447 k.p.k. (np. Sąd Rejonowy w Lubartowie, Prokuratura Okręgowa w Jeleniej Górze, Prokuratura Apelacyjna w Białymstoku, Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie), ignorują jedną z dwóch przewodnich idei noweli, a ich uwzględnienie musiałoby prowadzić do rezygnacji ze zmian o charakterze modelowym.

W opinii Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów (str. 16 tego dokumentu) pojawia się, w odniesieniu do tego kompleksu przepisów, jedna jedyna uwaga, iż „projektowana nowelizacja (...) stanowi powód, by rozważyć zniesienie ograniczenia dopuszczalności kasacji, zawartego w przepisie art. 523 § 2 k.p.k.”. Nie można podzielić tego zapatrywania. Po pierwsze, żadne z proponowanych rozwiązań nowelizacyjnych nawet nie sugerowało potrzeby zmian w zakresie art. 523 k.p.k. Po drugie, żadna z proponowanych zmian w żaden, choćby nawet luźny, sposób nie wiąże się z potrzebą ingerencji w treść art. 523 k.p.k. Po trzecie wreszcie, wszystkie argumenty, które przedstawiono w opinii Rady Legislacyjnej brane były pod uwagę przy wprowadzaniu do Kodeksu postępowania karnego zmian w tzw. noweli lipcowej z 2000 r. (którą to nowelą ukształtowano właśnie obecną treść przepisu art. 523 k.p.k.) i musiały one ustąpić przed argumentami, iż zniesienie tzw. wyłączeń w art. 523 k.p.k. (do czego proponuje powrócić Rada Legislacyjna) nieuchronnie musiałoby prowadzić do całkowitej dysfunkcyjności instytucji kasacji w sprawach karnych i do powstania w krótkim czasie w Izbie Karnej Sądu Najwyższego wieloletnich zaległości, uniemożliwiających realizację w tym Sądzie dyrektywy rozpoznawania spraw w rozsądnym terminie. Przypomnieć wypada, że przepis ten podlegał kontroli Trybunału Konstytucyjnego z punktu widzenia jego zgodności z wzorcami z art. 32 ust. 1 i z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji oraz z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, a w wyniku tej kontroli Trybunał uznał, iż przepis o ograniczeniach drogi do kontroli kasacyjnej, ponieważ nie ma charakteru bezwzględny, pozostaje w zgodności z przepisami ustawy zasadniczej (wyrok TK z dnia 17 maja 2004 r., SK 32/03, OTK-A 2004, Nr 5, poz. 44). Także Trybunał

Strasburski stwierdzał, że art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności nie wyklucza kompetencji państwa do takiego uregulowania dostępu do sądu odwoławczego, a tym bardziej kasacyjnego, które zapewni prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości (zob. L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel: Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, t. I, Warszawa 2010, s. 290 i in.). Jak wykazują zaś polskie doświadczenia z lat 1996 – 2000, uregulowanie dostępu do sądu kasacyjnego na poprzednich zasadach, to jest takich, do których powrót – w istocie – postuluje Rada Legislacyjna, prowadziło do całkowitej dysfunkcyjności wymiaru sprawiedliwości. Zawarte w uwagach Prokuratora Generalnego zastrzeżenie, iż przewidziane w projekcie wyeliminowanie przez stronę podnoszenia w kasacji zarzutu naruszenia przez sąd odwoławczy art. 440 k.p.k., stanowi zbyt wielkie zawężenie podstaw kasacyjnych, nie bierze w ogóle pod uwagę tego, iż wyłączenie to jest ściśle związane ze zmianami modelowymi dotyczącymi postępowania pierwszoinstancyjnego oraz z korelującymi z nimi zmianami modelowymi dotyczącymi postępowania odwoławczego. Jak to wykazano w uzasadnieniu projektu, aby ograniczenie podstaw zarzutów apelacyjnych, przewidziane w art. 447 § 5 k.p.k. (które to ograniczenie nie jest kwestionowane przez Prokuratora Generalnego), miało jakkolwiek sens, należało na etapie, wnoszenia nadzwyczajnego środka zaskarżenia wprowadzić dodatkowe ograniczenie podstaw kasacyjnych, którego wyrazem jest zmiana proponowana w art. 523 § 1 in fine k.p.k. W przeciwnym wypadku strona nie przejawiająca jakiejkolwiek inicjatywy dowodowej w trakcie postępowania przed sądem I instancji, mogłaby łatwo „ominać” zakaz podnoszenia w toku postępowania apelacyjnego zarzutów, o których mowa w art. 447 § 5 k.p.k. i przenieść ciężar oceny tego, czy zachodził „wyjątkowy, szczególnie uzasadniony wypadek” w rozumieniu art. 167 § 1 zdanie ostatnie k.p.k., na sąd kasacyjny. W rezultacie, sąd kasacyjny stałby się bardziej „sądem faktu” niż „sądem prawa”, a to stanowiłoby zaprzeczenie roli sądu kasacyjnego. Tak więc, omawianego tu zastrzeżenia nie sposób podzielić. Nie podzielono też propozycji Prokuratora Generalnego zmierzającej w tym kierunku, iżby oskarżony pozbawiony wolności mógł wziąć udział w rozprawie odwoławczej w każdym wypadku, gdy tylko złoży taki wniosek. W świetle standardów rzetelnego procesu, także tych wypracowanych w orzecznictwie strasburskim (akurat w tej kwestii bardzo gwarancyjnym) nie jest to konieczne w tych wypadkach, gdy sąd odwoławczy zajmować ma się tylko zarzutami o charakterze czysto jurydycznym; w tych bowiem sytuacjach wystarczające jest zagwarantowanie stawiennictwa obrońcy. Temu standardowi w pełni

odpowiada zaś rozwiązanie przyjęte w projekcie. Zastrzeżenia zgłoszone przez Prokuratora Generalnego pod adresem zaproponowanych możliwości ograniczenia uzasadnienia wyroku wydanego w sprawach rozstrzyganych konsensualnie, zdają się świadczyć o niezbyt wnikliwej lekturze nie tylko uzasadnienia projektu, ale także i samego tekstu projektowanego (dodanego) § 3 art. 424 k.p.k. (po złożeniu wniosku, konieczność „wyjaśnienia podstawy prawnej” będzie, rzecz jasna, stymulowała sąd do nawiązania – w niezbędnym zakresie – także i do ustaleń faktycznych w świetle których ta przyjęta podstawa prawna jest zdaniem sądu prawidłowa). Należy przychylić się natomiast do tych głosów (np. Sąd Okręgowy w Płocku, Prokuratura Apelacyjna w Poznaniu), które wskazują, iż proponowana w projekcie zmiana w zakresie reguły *ne peius*, określonej w art. 454 § 3 k.p.k. polegająca na zakazie „bezpośredniego” wymierzenia przez sąd odwoławczy nie tylko kary dożywotniego pozbawienia wolności, ale także i kary 25 lat pozbawienia wolności, idzie pod prąd jednej z dyrektyw kierunkowych nowelizacji, a mianowicie zwiększeniu funkcjonalności postępowania, w tym także postępowania odwoławczego, poprzez rezygnowanie ze zbędnej jego kasatoryjności na rzecz reformatoryjności. Pozostawienie tej reguły *ne peius* w kształcie obecnie obowiązującym (to jest ograniczonym do zakazu „bezpośredniego” wymierzenia przez sąd odwoławczy kary dożywotniego pozbawienia wolności) stanowi wystarczający standard gwarancyjny. W projekcie dokonuje więc w tym zakresie rewizji swego zapatrywania. Pozostając przy problematyce reguły *ne peius* stwierdzić nadto należy, że nie można natomiast podzielić zastrzeżenia (Sąd Okręgowy w Gdańsku), zgodnie z którym skreślenie § 2 w art. 454 k.p.k. „spowoduje naruszenie zasady dwuinstancyjności”. Tego typu supozycja świadczy nie tylko o wadliwym rozumieniu konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności, ale także i o niedostatecznie uważnej lekturze uzasadnienia projektu, w którym zawarte zostały rozważania na ten temat, iż aczkolwiek analizowana tu zmiana obniży gwarancje procesowe oskarżonego, niemniej jednak nie naruszy ani standardów konwencyjnych, ani konstytucyjnych, a w znakomity sposób przyczyni się do zwiększenia funkcjonalności postępowania, a więc do realizacji celu, który przyświeca projektowi nowelizacyjnemu. Wypada wreszcie wskazać, że Naczelna Rada Adwokacka zgłosiła w zakresie postępowania odwoławczego szereg dodatkowych, wykraczających poza projekt, zmian („dodanie” § 5 do art. 427 k.p.k., zmiany w brzmieniu art. 445 § 2 oraz art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k., skreślenie art. 434 § 2 i art. 440 k.p.k.). Przeanalizowano wszystkie te postulaty i doszła do wniosku, że z niektórymi zagadnieniami zasygnalizowanymi przez NRA (dot. art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.) znakomicie poradzi sobie orzecznictwo, niektóre zaś

(dot. art. 434 § 2 k.p.k. i art. 440 k.p.k., jak i swoistego „uzupełniania” zarzutów odwoławczych już po upływie terminu do wniesienia środka odwoławczego – dot. art. 427 § 5 k.p.k. i art. 445 § 2 k.p.k.) nie zasługują, przynajmniej na obecnym etapie zwiększania kontradiktoryjności postępowania (ale przecież nie przy zrealizowaniu modelu „czysto” kontradiktoryjnego) na akceptację. Nie podzielono też zapatrywania wyrażonego w stanowisku NRA, iż zmiana projektowana w art. 447 § 3 k.p.k. „zdaje się być swoistą nadregulacją”. Niestety, orzecznictwo nie radzi sobie z konfiguracjami procesowymi, które znajdują satysfakcjonujące rozwiązanie dopiero po wprowadzeniu zmian proponowanych w tym punkcie projektu.

Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu procesowego. Zgłoszono tu niewiele uwag, ale też żadna z nich nie zasługuje na uwzględnienie. W uwagach resortowych jedynie Minister Finansów odniósł się do tych kwestii i podniósł, że z zakresu odszkodowania i zadośćuczynienia powinno się wyeliminować zabezpieczenie majątkowe, ale tylko odnośnie kosztów procesu, gdyż – jak wskazał – trudno określić na wstępie postępowania prawdopodobny zakres kwotowy zabezpieczenia niezbędnego na pokrycie ostatecznych kosztów procesu (uwaga 5 wykazu uwag resortów). Natomiast w uwagach prokuratorów i sądów, jedynie ci pierwsi kontestowali całe nowe rozwiązanie podnosząc, że są to zmiany zbyt rewolucyjne, że oskarżony może nagle przed rozprawą poddać się dobrowolnie karze, co zmniejszy koszty procesu, a zabezpieczenie na te koszty prokurator określał mając na uwadze cały i pełny proces, czy że może dojść przed sądem do nadzwyczajnego złagodzenia kary, czego przy zabezpieczeniu się nie uwzględnia. Należy przede wszystkim zauważyć, że odszkodowanie i zadośćuczynienie służyć ma jedynie osobie uniewinnionej lub wobec której umorzono postępowanie albo gdy skazano ją wprawdzie, ale stosując takie reakcje karne, które nie pozwalają zaliczyć na ich poczet stosowanych środków zapobiegawczych lub zabezpieczenia majątkowego, a więc gdy w oczywisty sposób środki te były nadmierne. Trzeba też mieć na uwadze, że podnoszone w uwagach dobrowolne poddanie się karze, czy orzeczenie nadzwyczajnego złagodzenia kary wpływa jedynie na kwestię opłat w sprawach karnych i obniża koszty postępowania sądowego, ale nie ma wpływu na wygenerowane już koszty poniesione w toku postępowania przygotowawczego. Jak wcześniej wskazano, wprowadzono obecnie w zakresie zabezpieczenia majątkowego nakaz reagowania organu procesowego na zmieniającą się sytuację procesową i uchylania w związku z tym tego zabezpieczenia w całości lub w części w toku postępowania, co zmniejsza niebezpieczeństwo szkody

i krzywdy wyrządzanej nadmiernym, a więc i zbędnym zabezpieczeniem. Trudno zaś uznać za właściwe dokonywanie, jak się obecnie zdarza, zabezpieczeń o bardzo znacznych wartościach, które w efekcie nijak się mają następnie do rzeczywistych kosztów procesu, w tym i, jak wiadomo, w sytuacjach gdy to już prokurator umarza później postępowanie przygotowawcze wobec określonej osoby. Ta zaś w drodze długotrwałego postępowania cywilnego dochodzić musi swych roszczeń wynikłych ze szkody wyrządzonej jej długotrwałym zabezpieczeniem majątkowym. W konsekwencji nie uwzględniono powyższych uwag i korygowania projektu w omawianym zakresie.

Stanowisko odnośnie uwag zgłoszonych w kwestii zmian w k.k.s. Uwagi w tej materii zgłosił Minister Finansów oraz NRA. Pominięto jednak wszystkie te z nich, które dotyczyły zmian w materialnym prawie karnym skarbowym, tak w części ogólnej, jak i w przepisach części szczególnej k.k.s. odnośnie do poszczególnych czynów skarbowych, gdyż przedmiotem tej nowelizacji jest jedynie postępowanie karne, tu sensu largo, a celem usprawnienie i przyspieszenie tego postępowania przy poszerzenie jego konradyktoryjności. Z uwagi na te założenia i cele Komisja proponuje nie uwzględnić też uwag NRA zmierzających m.in. do przemodelowania procedury dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, podobnie jak tych, poprzez które chciano zmodyfikować niektóre, nie objęte projektem, przepisy lub przepisy projektu, gdy przy uwzględnieniu stosowanych tu także norm k.p.k. i prawidłowej ich wykładni nie wydaje się to konieczne (tak np. co do art. 114a k.k.s. czy nowego art. 131 § 1 k.k.s.). Niektóre z nich nie mogą być uwzględnione, gdyż nie zaaprobowano ich również na gruncie k.p.k., do którego się także odnosiły, np. objęcia śledztwem lub dochodzeniem prokuratorskim referendarzy sądowych. Proponuje się uwzględnić uwagi NRA m.in. odnośnie doprecyzowania art. 122 § 1 pkt 1 i proj. § 2 k.k.s. oraz proj. art. 125 i 128 k.k.s. odnośnie odpowiedniego stosowania, wobec szczególnych stron tego procesu, niektórych przepisów k.p.k., a także co do potrzeby wyeliminowania możliwości pociągania osoby trzeciej do odpowiedzialności posiłkowej także przez sąd, gdy nie uczynił tego sam oskarżyciel (art. 124 § 1 i 5 k.k.s. pierwszy skrócony, a drugi obecnie skreślony), gdyż kłóci się to z rozdziałem funkcji procesowych w konradyktoryjnym procesie, a dodatkowe zadanie postępowania karnego skarbowego, jakim jest także doprowadzenie do wyrównania uszczerbku finansowego państwa (art. 114 § 1 k.k.s.), nie uzasadnia obchodzenia zasady skargowości. Proponuje się także uwzględnienie uwag Ministra Finansów odnośnie do potrzebnych zmian w art. 122 § 1 k.k.s., dodania nowego art. 129a k.k.s., odnośnie do zbywania rzeczy zajętych w sprawach karnych skarbowych w trybie egzekucji administracyjnej, doprecyzowania

organów nadzoru nad dochodzeniem i śledztwem (nowy art. 151c k.k.s.), czy doprecyzowania art. 156 § 1 k.k.s. oraz uprawnień służb celnych do dokonywania zabezpieczenia majątkowego (art. 179 k.k.s.). Nie zasługuje natomiast na uwzględnienie sugestia MF odnośnie do wprowadzenia nowego art. 129b k.k.s., gdyż powtarza ona na potrzeby k.k.s. treść obecnego art. 232a § 2 k.p.k. w sytuacji, gdy według tego projektu przepis ów ulega zmianie, a przy tym odesłanie do nowego art. 232a § 2 k.p.k. znalazło się w art. 122 § 1 pkt 1 k.k.s. Nie ma zaś żadnego uzasadnienia istnienie dwóch różnych rozwiązań w kwestii niszczenia części zajętych przedmiotów. Część wysuwanych uwag proponuje się uwzględnić przy okazji niezbędnej modyfikacji modelu postępowania przygotowawczego w sprawach karnych skarbowych w związku z treścią uwag zgłaszanych w odniesieniu do zmian w k.p.k., będą one rzutowały także na unormowania k.k.s. W związku z powyższym, śledztwo zostało na gruncie k.k.s. ograniczone do przestępstw popełnionych w warunkach art. 37 § 1 i 38 § 2 k.k.s. oraz gdy prokurator lub organ finansowy zarządzi je z uwagi na wagę lub zawłość sprawy (nowy § 2 i § 3 art. 151a k.k.s.). W sprawach o inne przestępstwa skarbowe i o wykroczenia skarbowe prowadzono by dochodzenie, przy czym prokurator prowadził by je tylko wobec osób wskazanych w proj. § 4 art. 151a k.k.s., ale także na gruncie śledztwa, a nadto gdyby tak zarządził (proj. § 4 i 5 art. 151a k.k.s.). Nadzór nad śledztwem organów finansowych należałby do prokuratora (nowy art. 151c § 1 k.k.s.), który miałby go także nad dochodzeniem organu finansowego w sprawach o przestępstwa skarbowe, gdyby dotyczyło ono osoby o jakiej mowa w art. 79 § 1 k.p.k. oraz gdy stosownie do art. 122 § 2 zd. drugie k.k.s. z mocy ustawy ma nad nim już dziś taki nadzór, a w sprawach o wkroczenia skarbowe, gdyby nadzór taki uprzednio sam zarządził (proj. § 2 art. 151c k.k.s.). Poza tym nadzór nad dochodzeniem organów finansowych sprawowałyby finansowe organy nadrzędne (proj. art. 151c § 3 k.k.s.). Proponuje się także uregulowanie w odrębnym przepisie (nowy art. 154a k.k.s.) nowej konstrukcji końcowego zaznajamiania się stron (proj. art. 321 k.p.k.), z materiałem postępowania przygotowawczego w sprawach karnych skarbowych. Proponuje się też zmodyfikowanie i doprecyzowanie zasad wnoszenia aktu oskarżenia w sprawach karnych skarbowych, przyjmując, że po śledztwie zarówno ten akt jak i wniosek o skazanie bez rozprawy, wniosek o warunkowe umorzenie postępowania oraz wniosek określony w art. 324 k.p.k., wnosiłby do sądu i popierał przed nim prokurator (nowe § 1 i 2 art. 155 k.k.s.). W pozostałych sprawach, gdy dochodzenie prowadził organ finansowy, to on wnosiłby nadal wskazane wyżej skargi. Do aktu oskarżenia każdy z tych oskarżycieli dołączał by (obowiązkowo – tak jak w k.p.k.) odpowiednio wniosek o nałożenie odpowiedzialności

pośilkowej lub też o zobowiązanie do zwrotu przez osobę trzecią korzyści uzyskanej przez nią z przestępstwa oskarżonego, gdyby istniały podstawy do tych odpowiedzialności (nowy § 5 art. 155 k.k.s.).

Stanowisko odnośnie uwag zgłoszonych w kwestii zmian w k.p.w.

Minister Spraw Wewnętrznych podniósł w tym zakresie sugestię dalszego podniesienia kar porządkowych, sugerując przyjęcie tu kary do 3000 zł oraz poszerzenia podstaw do uchylenia mandatu na nałożenie go wbrew zakazom prawa, GİODO zwrócił uwagę na wadliwe usytuowanie ostatniej zmiany w art. 54 k.p.w. Ta ostatnia uwaga jest w pełni trafna, jako że z dniem 1 stycznia 2012 r. w art. 54 k.p.w. dodano już nowy § 8, w wyniku nowelizacji uchwalonej jesienią 2011 r. Stąd też w art. 16 proj. w pkt 17 lit. d należy dokonać stosownej zmiany. Gdy zaś chodzi o kwestię kar porządkowych, które według projektu podnoszone są z 250 i 500 zł do 500 i 1000 zł, to nie negując, iż odbiegają one od podobnych kar w k.p.k., należy mieć na uwadze także kary grzywny jakie grożą za wykroczenia, o których się tu orzeka. Proponowana przez MSW wielkość 3000 zł nie przystaje do maksymalnej grzywny z k.w. (5000 zł), a to że chodzi tylko o karę porządkową nie jest jeszcze argumentem dla takiego obostrzenia tej kary. Kwestia może stać się aktualna przy zmianach materialnego prawa wykroczeń i podniesieniu tam kary grzywny.

Natomiast odnośnie do poszerzenia podstaw uchylenia mandatu należy mieć na uwadze, że dzisiejsze rozwiązanie, dopuszczające takie uchylenie gdy grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie, zakłada, iż chodzi nie tylko o ukaranie za czyn prawnie irrelevantny, ale także gdy ma on cechy przestępstwa, a nie wykroczenia, czyli jednak na niekorzyść ukaranego w trybie mandatowym. Do zakazów stosowania mandatu, na które powołuje się MSW należą zaś wypadki, gdy czyn wyczerpuje jednocześnie znamiona wykroczenia i przestępstwa (art. 10 k.w.) oraz gdy jest to wykroczenie za które należałoby także orzec przepadek (art. 96 § 2 k.p.w.). Gdy chodzi o pierwszą z tych sytuacji, to stosownie do art. 10 § 1 k.w. odpowiada się wówczas odrębnie za wykroczenie i odrębnie za przestępstwo, a jedynie następnie zalicza się kary łagodniejsze na poczet kar surowszych. Pojawia się wprawdzie kwestia tzw. podwójnej karalności, która leży wszak w sferze prawa materialnego a nie procesowego, ale prawomocne ukaranie mandatem za wykroczenie nie wyłącza de lege lata pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności za przestępstwo. Wyłącza natomiast orzeczenie przepadku, choćby było ono obowiązkowe (np. wytwarzanych lub używanych odznak i mundurów zakazanych – art. 61 § 3 w zw. z § 2 k.w., nielegalnie

wytwarzanych lub posiadanych pieczęci – art. 68 k.w., nielegalnie posiadanych urządzeń pojazdów uprzywilejowanych – art. 96a § 3 k.w., czy wytrychów – art. 19 § 3 k.w.). Inną rzeczą jest, czy w tego typu sytuacjach Policja w praktyce ogranicza się do mandatu.

Można zatem przyjąć, że kwestia poszerzenia podstaw uchylenia mandatu uaktualni się przy nowelizacji materialnego prawa karnego sensu largo, a więc i wykroczeń. Można jednak także zareagować już obecnie, gdyż nie jest i dziś problemem uchylenie mandatu (z urzędu) na niekorzyść ukaranego, z tym wszak, że wtedy dotyczyłoby to także k.k.s, jako że i tam są podobne wyłączenia trybu mandatowego. Wówczas pojawia się także kwestia uchylenia mandatu, gdy nałożono nim grzywnę powyżej ustawowych jej granic dla tego trybu, gdyż nie ma uregulowanego ustawowo żadnego trybu dochodzenia odzyskania jej nadpłaty (pozostaje postępowanie cywilne lub droga administracyjna). Stosowne sugestie, na wypadek decyzji o poszerzeniu podstaw uchylenia mandatu, przedstawiono odrębnie do k.k.s. i odrębnie do k.p.w.

Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych. Trafna jest uwaga, że przedstawiciel podmiotu zbiorowego jest uprawniony do uczestnictwa w rozprawie, ale nie ma wzmianki o możliwości jego udziału w czynnościach dowodowych prowadzonych poza nią w wypadkach wskazanych w art. 396 § 1 i 2 k.p.k.

Vacatio legis.

W projekcie zaproponowano w projekcie 6-miesięczne vacatio legis. Wielu spośród opiniujących sugeruje, że jest to czas za krótki. Nie uznano tych uwag za zasadne. Po pierwsze, z uwagi na rozbudowany aparat intertemporalny, poszczególne zmiany będą w rzeczywistości „wchodziły w życie” stopniowo, w tym niektóre ze znacznym opóźnieniem, co spowoduje, że organy wymiaru sprawiedliwości będą miały jeszcze po formalnym wejściu w życie ustawy nowelizującej czas na przygotowanie się organizacyjne i merytoryczne. Po drugie, wieloletnie doświadczenie poucza, że wydłużone vacatio legis wcale nie wpływa na lepsze przygotowanie kadr do nowej rzeczywistości, lecz po prostu powoduje, że przygotowania rozpoczną się później, w praktyce kilka tygodni przed wejściem noweli w życie.

Zauważyć należy, że po przeprowadzeniu ponownych konsultacji społecznych aktualność zachowuje powyższe stanowisko w zakresie postulatów dotyczących przepisów Kodeksu postępowania karnego. W stanowiskach wielu sądów i prokuratur pojawiły się zastrzeżenia,

ale również i głosy aprobujące dla rozwiązań projektu, w zasadzie tożsame z uprzednio zgłoszonymi uwagami.

W zakresie przepisów karno-materialnych, w szczególności zaś kontrawencjonalizacji w przypadku przestępstwa z art. 178a § 2 k.k. to wśród uwag dało się zauważyć wyraźne dwa – skrajne stanowiska zwolenników przyjętych w projekcie zmian (np. Sąd Okręgowy w Elblągu, Sąd Okręgowy w Gdańsku i przeciwników np. Prokuratura Okręgowa w Warszawie, Sąd Apelacyjny w Szczecinie). Wydaje się jednak, że argumentacja przemawiająca za zmianą poziomu penalizacji, wynikająca z danych statystycznych dotyczących liczby skazań, kosztów finansowych i społecznych takich skazań jest zdecydowanie bardziej przekonująca. W zakresie kontrawencjonalizacji uwzględniono uwagi Krajowej Rady Prokuratury, co do sposobu określenia znamion czynu zabronionego z art. 87 § 1a k.w.

Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku podniesienia kwoty progowej dzielącej przestępstwa i wykroczenia w tzw. typach przepołowionych. Negatywne stanowisko zaprezentował m.in. Ośrodek badania, studiów i legislacji KRRP, Sąd Okręgowy w Elblągu, pozytywne natomiast np. Prokuratura Rejonowa Warszawa – Mokotów,

Pojawiały się również postulaty obniżenia kwoty progowej np. uwagi zgłoszone przez Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Sąd Okręgowy w Gdańsku z generalną akceptacją jednak samej koncepcji podwyższenia. Postulowano także rozszerzenie kategorii przestępstw objętych tzw. przepołowieniem o przestępstwo oszustwa (Prokuratura Okręgowa w Radomiu). Z aprobatą w zasadzie przyjęto rozwiązanie wprowadzające możliwość umorzenia postępowania, w sytuacji, w której oskarżony pojednał się z pokrzywdzonym, naprawił szkodę lub zadośćuczynił krzywdzie, z tym że wiele opiniujących podmiotów sugerowałoby przepis który nie wprowadzałby obligatoryjnego umorzenia w takim przypadku, lecz dawał prawo do oceny zasadności takiego umorzenia. Podmioty takie jak np. Prokuratura Okręgowa w Legnicy, Prokuratura Okręgowa w Kielcach, Prokuratura Okręgowa w Krakowie, Centralne Biuro Antykorupcyjne wskazywały na możliwość nadużywania tego rodzaju instytucji, dlatego też zdecydowano się na wprowadzenie przesłanki dobra wymiaru sprawiedliwości, jako okoliczności niezbędnej do podjęcia decyzji o umorzeniu postępowania.

W zakresie zmian dotyczących udziału radców prawnych w wykonywaniu obowiązków obrońcy, zdecydowanie negatywne stanowisko zajęła Naczelna Rada Adwokacka, a także

przedstawiciele tego zawodu. Krytycznie natomiast do ograniczenia zakresu obrony tylko do radców prawnych niepozostających w stosunku pracy wypowiedziała się Krajowa Rada Radców Prawnych, uznając je za nieuzasadnione, z uwagi na to, iż radcy prawni mogą już w chwili obecnej pełnić funkcje obrońców w sprawach o wykroczenia i wykroczenia karno-skarbowe. Poglądu tego nie podzielono z uwagi na wątpliwości co do zgodności takiego rozwiązania z orzecznictwem ETS.

Skutki finansowe i społeczno-gospodarcze

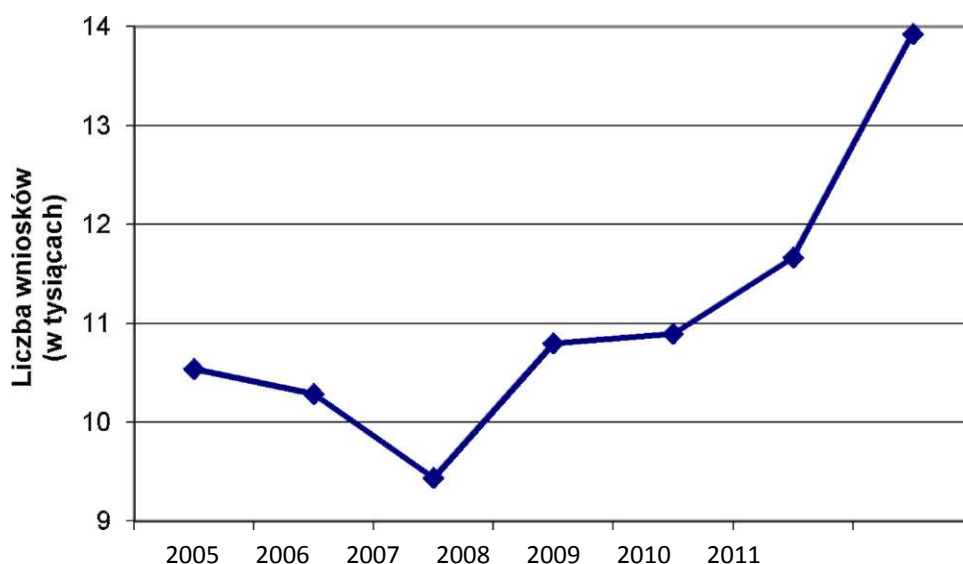
Dokonując oceny skutków finansowych i społeczno-gospodarczych, związanych z wejściem w życie projektowanej regulacji, należy przede wszystkim podkreślić, że proponowane zmiany, określając granice dopuszczalnej ingerencji władzy jako reakcji na naruszenie prawa, dotyczą bezpośrednio szczególnie wrażliwej sfery praw i wolności obywatelskich. Z drugiej zaś strony, nie można zapomnieć, że właśnie na organach władzy spoczywa obowiązek stworzenia skutecznych i sprawnych mechanizmów, które pozwoliłyby na efektywną ochronę przed zachowaniami zabronionymi pod groźbą kary. Niezmiernie istotną rolę wśród owych mechanizmów odgrywają również normy określające sposób postępowania w przypadku naruszeń prawa o charakterze kryminalnym. Przepisy te winny być tak skonstruowane, by stwarzały możliwość szybkiej i skutecznej reakcji organów postępowania karnego (sądów, prokuratorów itd.), przy jednoczesnym zagwarantowaniu każdemu obywatelowi poszanowania jego konstytucyjnych praw, takich jak prawo do obrony, prawo do rozpoznania sprawy przez sąd, czy prawo do rozpoznania sprawy w tzw. rozsądnym terminie.

W latach 2005 – 2011 ogólna liczba spraw wpływających do sądów wszelkich szczebli systematycznie wzrasta (z 9 581 581 spraw w 2005 r. do 13 584 064 w roku 2011). W 2011 r. liczba wszystkich spraw karnych na wszystkich szczeblach wyniosła ok 2 mln 600 tys spraw, z czego blisko 500 tys to nowe sprawy karne podlegające rozpoznaniu w procesie.

Na zbliżonym poziomie od 2007 r. utrzymuje się liczba aktów oskarżenia wpływających z prokuratur do sądów (od 358 585 w 2007 r. do 382 160 w 2011 r.) wzrasta jednocześnie liczba wniosków prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania – od 9 437 w 2007 r. do 13 929 w 2011 r. – co daje wzrost tej kategorii załatwienia sprawy o przeszło 30%. Dane te obrazuje szczegółowo tablica nr 3 załączona do niniejszej oceny,

wskazująca jednocześnie, że na przestrzeni ostatnich 5 lat stale poprawia się wskaźnik skuteczności ścigania rozumiany jako iloraz sumy aktów oskarżenia, wniosków o warunkowe umorzenie postępowania, umorzenie na podstawie art. 324 k.p.k. wniosków o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyśpieszonym, podzielony przez liczbę ogółem zakończonych postępowań przygotowawczych (co do osób).

**Liczba postępowań przygotowawczych w latach 2005-2011
w prokuraturach apelacyjnych, okręgowych i rejonowych
przesłanych sądowi z wnioskiem o warunkowe umorzenie**

Z kolei w tabeli 1a, stanowiącej załącznik do niniejszej oceny, przedstawiono szczegółowe dane obrazujące ogólny wpływ spraw oraz wpływ spraw odrębnie dla sądów szczebla apelacyjnego, okręgowego i rejonowego wraz ze wskazaniem kategorii spraw (o przestępstwa, o przestępstwa skarbowe, o wykroczenia skarbowe) i etapów ich rozpoznania (postępowanie I instancyjne i odwoławcze). Jak wynika z przedstawionych danych, istnieje tendencja wzrostowa w zakresie spraw wpływających do sądów okręgowych jako sądów I instancji, nie maleje również liczba spraw w sprawach o wykroczenia. Istotnie wzrasta również liczba spraw związanych z nadzorem sądu nad postępowaniem przygotowawczym oraz spraw z zakresu wykonania orzeczeń w sprawach karnych.

W latach 2005 – 2011 rośnie pozostałość spraw w sądach wszystkich szczebli. Jeśli zaś idzie o etap postępowania sądowego, problem wzrastającej zaległości dotyczy przede

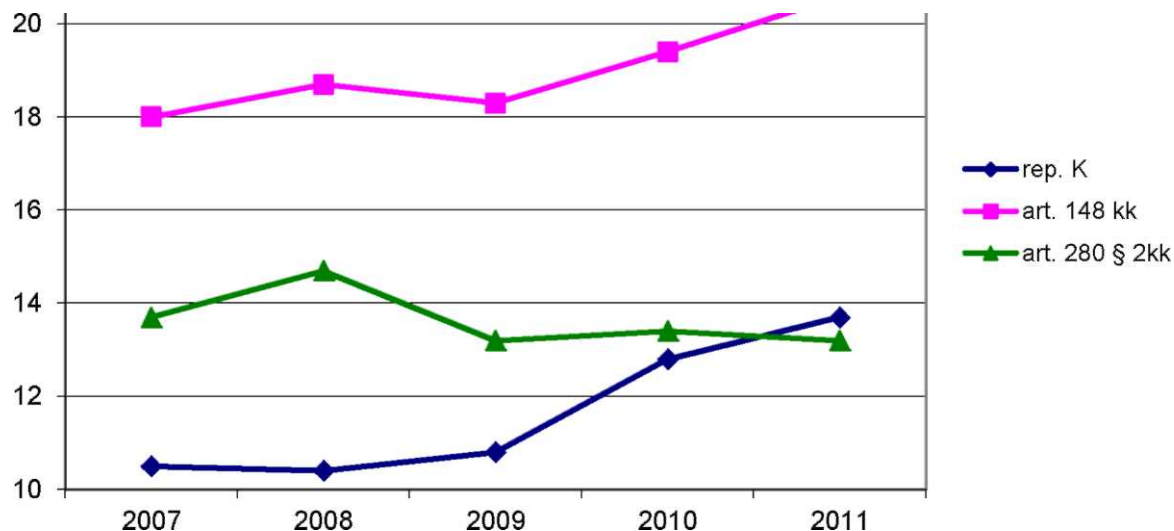
wszystkim sądów okręgowych jako sądów pierwszej I instancji, w przypadku sądów rejonowych odnotowano wzrost zaległości w ostatnich dwóch latach w zakresie spraw o wykroczenia.

Jednocześnie wzrasta również czas rozpoznania spraw w postępowaniu przed sądem, na co dobitnie mogą wskazywać dane obrazujące okres rozpoznania w sprawach o najpoważniejsze przestępstwa tzn. z art. 148 k.k. i art. 280 § 2 k.k. w latach 2007 – 2011. Średni łączny czas trwania postępowania I instancyjnego w sprawach o przestępstwa z art. 148 k.k. wzrósł z 18 miesięcy w 2007 r. do 20,6 miesiąca w 2011 r., a więc o około 30%. Przy założeniu, że przeciętne śledztwo w sprawach z art. 148 k.k., trwałoby około 10 miesięcy, łączny czas trwania postępowania karnego w sprawach z takiej kategorii kształtuje się obecnie na około 30 miesięcy. W sprawach o przestępstwa z art. 280 § 2 k.k. przeciętny łączny czas trwania postępowania sądowego utrzymuje się na zbliżonym poziomie i wynosi około 13,5 miesiąca w latach 2007 – 2011. Jeżeli przyjąć, że przeciętny czas trwania śledztwa w tego rodzaju sprawach wynosi około 6 miesięcy, to postępowania karne w sprawach o tego rodzaju przestępstwa przeciętnie trwają około 19 miesięcy, czyli ponad półtora roku. O przewlekłości postępowań świadczy także stale wzrastająca liczba skarg na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez uzasadnionej zwłoki (szczegóły przedstawione zostały w tabeli nr 5), w szczególności rozpoznawanych przez sądy okręgowe.

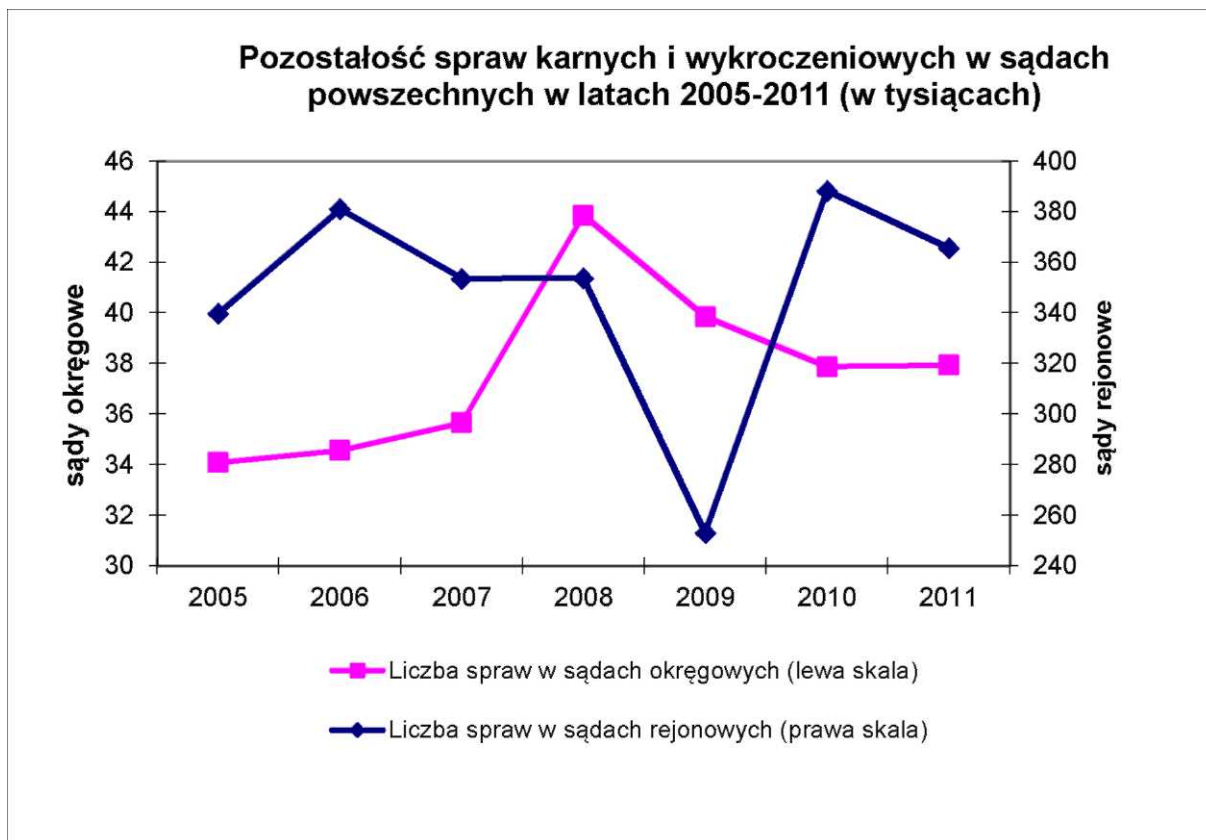
Liczba pozostałości oraz czas prowadzenia postępowań przed sądami wskazuje, że podejmowane próby zmian instytucjonalnych w latach 2006 – 2010 w zakresie sądownictwa karnego, np. likwidacja wydziałów grodzkich nie doprowadziło do pożądaných efektów w ich zmniejszeniu, co może oznaczać, iż w sposób widoczny nie został skrócony czas orzekania.

Średni czas trwania postępowania w sądach apelacyjnych i okręgowych łącznie w latach 2007-2011 (w miesiącach)

22 i

Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy może być model procedury karnej, która w tym okresie nie była w sposób zasadniczy zmieniana. Długi czas orzekania w sprawach karnych przekłada się na zwiększone koszty społeczne, np. obniżony poziom zaufania co do skutecznego osądzenia sprawcy przestępstwa. Zatem z perspektywy kilkunastu lat obowiązywania obecnego modelu postępowania karnego można już stwierdzić, że zachodzi potrzeba wprowadzenia w nim zmian, które doprowadzą do skrócenia czasu trwania przeciętnego postępowania karnego, w zakresie każdego z jego etapów. W szczególności dotyczy to zwłaszcza etapu postępowania przed sądem, którego obecna zauważalna długotrwałość podważa zaufanie obywateli do państwa, a przede wszystkim do tego segmentu władzy, jaką sprawują sądy.

Projektowana regulacja zakłada szereg rozwiązań, które przy łącznym zastosowaniu mają doprowadzić do skrócenia czasu oczekiwania obywateli na rozstrzygnięcia sądu. Jedynie przykładowo wymienić można jako najbardziej istotne – rozszerzenie stosowania trybów konsensualnych na wszystkie rodzaje przestępstw w postępowaniu sądowym, co przy tendencji do coraz szerszego stosowania tej instytucji może wydatnie przyczynić się do skrócenia etapu postępowania sądowego. (2004 r. – na 415 058 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 117 573 sprawach, 2005 r. – na 433 962 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 212 361 sprawach, 2006 r. – na 428 625 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 219 975 sprawach, 2007 r. – na 358 541 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 175 591 sprawach, 2008 r. na 369 589 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 200 444 sprawach, 2009 r. – na 385 010 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 212 351 sprawach, 2010 r. – na 375 839 spraw przesłanych do sądu z aktem oskarżenia – skierowano wniosek w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w 207 169 sprawach). Przy czym należy zauważyć, że od 2007 roku wzrosła liczba

rozpoznanych wniosków skierowanych do sądu na podstawie art. 335 k.p.k. ze 184 705 do 224 683 w 2011 roku, co daje około 20% wzrostu. Od roku 2008 systematycznie rośnie również liczba wniosków o wydanie wyroku skazującego składanych przez oskarżonych podczas rozprawy z 37 602 w 2008 r. do 41 060 w 2011 roku, co daje wzrost około 10%.

W sprawach, w których taki wniosek został zgłoszony, termin posiedzenia do jego rozpoznania wyznaczany jest bezzwłocznie, co daje realną możliwość zakończenia spraw wyrokiem także w takim terminie. Projekt poszerza również możliwość złożenia wniosku o wydanie wyroku skazującego jeszcze przed rozpoczęciem rozprawy, a już po skierowaniu aktu oskarżenia, co otwiera kolejne możliwości skrócenia etapu sądowego. Istotne z punktu widzenia ekonomiki procesowej jest również wprowadzenie możliwości wydania wyroku w trybie konsensualnym także w sprawach o najcięższym ciężarze gatunkowym, co również prowadzić będzie do sprawnego rozstrzygnięcia. Podkreślić należy również, że walorem stosowania trybów konsensualnych jest niewątpliwie ograniczenie prowadzenia najkosztowniejszego etapu procesu karnego, jakim jest rozprawa sądowa. Projektowane rozwiązania w zakresie trybów konsensualnym powinny, zgodnie z założeniami oraz biorąc pod uwagę tendencje dotychczasowe, zwiększyć możliwość zakończenia w ten sposób

postępowania karnego w 10% spraw, z tym jednak zastrzeżeniem, że będzie to spodziewany wzrost procentowy liczby spraw załatwianych w ten sposób w stosunku do spraw załatwianych po przeprowadzeniu rozprawy. W liczbach realnych z uwagi na przeniesienie pewnej kategorii spraw do prowadzenia w oparciu o przepisy postępowania w sprawach o wykroczenia (np. kierowanie w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego pojazdem innym niż mechaniczny) wyniki mogą wskazywać pewien spadek liczby spraw załatwianych w trybie konsensualnym.

Założeniem projektu jest skrócenie czasu postępowania sądowego o jedną trzecią, w szczególności zaś dotyczy to analizowanych powyżej spraw należących do właściwości sądów okręgowych o najpoważniejszym ciężarze gatunkowym. Ściśle powiązaniem z problemem długotrwałości postępowań karnych jest wielokrotnie sygnalizowany problem polskiego wymiaru sprawiedliwości w postaci długotrwałości stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, pociągającego za sobą nie tylko duże koszty społeczne związane z izolacją, ale również istotne z punktu widzenia budżetu Państwa koszty stosowania tymczasowego aresztowania (koszt miesięcznego stosowania tymczasowego aresztowania wobec jednej osoby – 2500 zł). Mimo zmniejszającej się stale liczby zastosowanych tymczasowych aresztowań (z 34, 5 tys. w 2006 r. do 23 tys. w 2010 r.) oraz stale redukującej się liczby aresztów długoterminowych (z 855 tymczasowych aresztowań trwających powyżej 6 miesięcy do 12 miesięcy w 2006 r. do 396 w 2010 r.) nadal są to liczby znaczące. Zatem z tej perspektywy, rozwiązania projektu które nie tylko ograniczają katalog spraw, w których dopuszczalne jest stosowanie tymczasowego aresztowania, ale również odmiennie kształtują przesłanki jego stosowania, pozwolą na zredukowanie dotychczasowo ponoszonych kosztów, zarówno w wymiarze społecznym, jak i finansowym dla Skarbu Państwa. Wydaje się, że może to doprowadzić również do efektywniejszego korzystania z katalogu innych –nieizolacyjnych środków zapobiegawczych. Trzeba bowiem zwrócić uwagę, że tymczasowe aresztowanie stanowi znaczący procent wśród ogółu środków zapobiegawczych stosowanych na etapie postępowania przygotowawczego. W roku 2011 r. zastosowano tymczasowe aresztowanie co do 16 407 osób (z wyłączeniem listów gończych), co przekroczyło liczbę poręczeń majątkowych, których zastosowano w tym samym roku wobec 14 358 osób. Podobne tendencje utrzymywały się w latach wcześniejszych – w 2010 roku zastosowano 16 778 tymczasowych aresztowań w stosunku do poręczeń majątkowych, które zastosowano wobec 13 940 osób. W 2009 r. zastosowano 18 248 tymczasowych aresztowań w stosunku do 15 867 osób, wobec których orzeczono

poręczenie majątkowe. W 2008 roku izolacyjny środek zapobiegawczy zastosowano wobec 17 114 osób, zaś poręczenie majątkowe jedynie w 16 084 przypadkach. W 2007 roku tymczasowe aresztowanie sądy zastosowały wobec 22 903 osób, natomiast poręczenie majątkowe tylko w stosunku do 15 423 osób. Z innych nieizolacyjnych środków zapobiegawczych częściej stosowany jest dozór Policji i tak w 2007 roku zastosowano go w 33 813 przypadkach, w 2008 r. – 34 182 przypadkach, w 2009 roku w 34 741 przypadkach, zaś w 2010 r. wobec 33 028 osób. Wyjątkowy jednak był 2010 r. kiedy liczba zastosowanych dozorów Policji nie przekroczyła liczby zastosowanych tymczasowych aresztów – bo dozór Policji został zastosowany w 14 358 przypadkach.

Marginalnie stosowane są na etapie postępowania przygotowawczego natomiast takie środki z katalogu wolnościowych środków zapobiegawczych, jak poręczenie osobiste i społeczne (2007 r. – 105, 2008 r. – 80, 2009 r. – 106, w 2010 r. – 87, w 2011 r. – 79). Dane dotyczące stosowania nieizolacyjnych środków na etapie postępowania sądowego szczegółowo wskazane zostały w tabeli numer 12.

Istotną korzyścią z punktu widzenia oceny pracy wymiaru sprawiedliwości oraz sprawności postępowania będzie wprowadzenie instrumentów pozwalających na znaczne ograniczenie tych sytuacji, które dopuszczały możliwość cofania sprawy do poprzedniego etapu procesu. Do rozwiązań takich należą przede wszystkim ograniczenie instytucji zwrotu sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia braków (art. 345 k.p.k.), likwidacja zwrotu sprawy do uzupełnienia postępowania dowodowego (uchylenie art. 397 k.p.k.), ograniczenie zakresu zaskarżenia orzeczeń wydanych w trybie konsensualnym (art. 447 k.p.k.), w szerokim zakresie dopuszczenie możliwości przeprowadzania dowodów przez sąd odwoławczy (art. 452 k.p.k.).

Nie bez znaczenia dla podniesienia sprawności postępowania przed sądem będą miały również zaproponowane rozwiązania obejmujące: ograniczenie materiałów przekazywanych sądowi wraz z aktem oskarżenia, planowanie rozpraw oraz ograniczanie możliwości odczytywania dowodów na rozprawie.

Wpływ na ułatwienie pracy sądu oraz skrócenie czasu postępowania może mieć również szereg przepisów dotyczących przewodu sądowego. Przykładowo zmiana wprowadzona w art. 374 kpk związana z zamianą obowiązku stawiennictwa oskarżonego na prawo do jego stawiennictwa powoduje, że sąd w przypadku nieusprawiedliwionego niestawiennictwa nie będzie musiał co do zasady przerywać rozprawę lub odraczać

postępowanie. W obecnym stanie prawnym sądy najczęściej wyznaczają nowy termin rozprawy i ponownie wzywają do dobrowolnego stawiennictwa, co w związku z koniecznością doręczenia wezwania przedłuża postępowanie o co najmniej 21 dni. Dopiero po ponownym niestawiennictwie sąd zarządza przymusowe doprowadzenie oskarżonego, co powoduje dalsze przedłużenie postępowania, o co najmniej 14 dni, a najczęściej okres dłuższy. Powoduje to że przerwa przekracza 35 dni i rozprawę co do zasady zgodnie z art. 404 § 2 w zw. z art. 402 § 3 i art. 401 § 2 k.p.k. należy prowadzić od początku. To powoduje kolejne przedłużenie postępowania i niepotrzebne wykonywanie czynności procesowych. Nowelizacja pozwalałaby w takim przypadku zaoszczędzić, co najmniej ok 2 miesiące przy każdym takim niestawiennictwie w sytuacji, w której średni czas postępowania w sądach rejonowych w sprawach K wyniósł w 2011 r. 4,2 miesiąca.

Kolejnym przepisem skracającym czas postępowania jest proponowany art. 349 kpk, który precyzuje w stosunku do stanu obecnego sposób planowania rozpraw wprowadzając jednocześnie obligatoryjność takiego planowania jeśli należy przewidywać, że konieczne będzie wyznaczenie co najmniej 5 terminów rozprawy. Zaplanowanie i wyznaczenie na posiedzeniu przed rozpoczęciem sprawy, co najmniej 5 terminów rozprawy ma szczególne znaczenie w przypadku niewykorzystania któregoś z terminów np. ze względu na niestawiennictwo świadka. Automatycznie możliwe jest wykorzystanie kolejnego terminu bez konieczności pocztowego zawiadomienia stron, co oszczędza co najmniej 21 dni (sąd planując termin musi uwzględnić maksymalny okres wynikający z art. 133 do czego należy jeszcze dodać 7 dni na przesłanie zwrotki pocztowej). Przy dwóch „niewykorzystanych” terminach oznacza to oszczędność co najmniej 41 dni.

Podstawowe ograniczenie czasu trwania postępowania wynika jednak z zestawienia całokształtu zmian wynikających z poszerzenia stosowania zasady kontrydiktoryjności. W trakcie rozprawy przeprowadzane są przede wszystkim dowody wnioskowane przez strony z powołaniem na określone tezy dowodowe.

Strony powinny, co do zasady wnioskować o przeprowadzenie dowodu w postępowaniu pierwszo-instancyjnym. Sąd I instancji ocenia materiał, a następnie powinien wydać wyrok, wobec którego ewentualnie sporządza zwięzłe uzasadnienie. Należy oczekiwać, że w wyniku wzrostu aktywności stron liczba dowodów może nawet w niektórych kategoriach spraw nieznacznie wzrosnąć, jednakże całkowita liczba przeprowadzanych czynności we wszystkich postępowaniach sądowych powinna spaść w stosunku do obecnej. Obecnie bowiem w praktyce oskarżony i tak już powołuje wszystkie możliwe dowody potencjalnie

przemawiające za uniewinnieniem, a prokurator powołuje wszelkie dowody jakie przeprowadził w postępowaniu przygotowawczym. W proponowanym modelu oskarżyciel wybiera materiał dowodowy, który rzeczywiście jest istotny dla udowodnienia tezy o winie oskarżonego.

Kolejnego skrócenia czasu należy oczekiwać w wyniku wpływu procedury z poszerzoną zasadą kontrydiktoryjności na postępowanie odwoławcze. Wpływ ten powinien być widoczny tylko w odniesieniu do apelacji co do winy, a nie co do kary. W 2011 r. w sądach apelacyjnych wniesiono takie apelacje wobec 3051 osób natomiast w sądach okręgowych wobec 45 554 osób. W tym samym okresie rozliczeniowym sądy apelacyjne wydały wobec 853 osób orzeczenie polegające na uchyleniu orzeczenia I instancji i skierowaniu do ponownego rozpatrzenia sprawy, natomiast sądy okręgowe wydały takich orzeczeń wobec 12 884 osób.

Poszerzenie zasady kontrydiktoryjności powinno wydatnie zmniejszyć liczbę uchyleń i skierowań do ponownego rozpatrzenia sprawy, gdyż stosunkowo najczęstszą przyczyną takiego rodzaju orzeczenia sądu ad quem są błędy sądu a quo w zakresie postępowania dowodowego i nieprzeprowadzenie wszystkich możliwych dowodów usuwających wątpliwości. Jeśli przyjąć, że zmniejszy to nawet o połowę liczbę orzeczeń kasatoryjnych oznaczać to będzie, że w stosunku do ponad 6 000 osób nie będzie konieczności ponownego prowadzenia postępowania w sądach rejonowych (co oznacza zaoszczędzenie 4,9 miesiąca – średniego czasu trwania postępowania w sądach rejonowych) i ponad 400 osób w sądach okręgowych (co oznacza zaoszczędzenie 6,8 miesiąca – średniego czasu trwania postępowania w sądach okręgowych).

Praktyczną ilustracją zastosowania projektowanych przepisów może być sprawa dotycząca pacyfikacji Kopalni Wujek i Manifest Lipcowy w 1981 r. Sprawa ta ma szczególne znaczenie historyczne i społeczne, ale jest symptomatyczna pewnych negatywnych zjawisk związanych z obecnym modelem postępowania. W sprawie tej z dnia 31 maja 2007 r. SO w Katowicach, po rozpoznaniu sprawy po raz trzeci od początku uznał oskarżonych milicjantów za winnych. (Do odrębnego postępowania w 1993 r. została natomiast ze względu na stan zdrowia oskarżonego wyłączona sprawa Czesława K, który został następnie w 2011 r. uniewinniony.) Jedną z przyczyn długiego czasu trwania postępowania była obszerność materiału dowodowego i konieczność jego odczytywania na rozprawie, a kolejną przyczyną utrata części terminów z różnych przyczyn i konieczność wyznaczania kolejnych oraz wzywania dużej ilości osób na te terminy.

Skrócenie czasu postępowania na każdym z jego etapów, wpłynie w sposób istotny na rosnące stale wskaźniki dotyczące realizacji prawa stron do wniesienia skargi na przewlekłość postępowania.

Od 2007 roku stale rośnie nie tylko liczba skarg na przewlekłość postępowania, ale również ogólna kwota zasądzonych odszkodowań z tego tytułu. Nawet uwzględniając wzrost świadomości prawnej oraz objęcie tego rodzaju skargą również postępowania przygotowawczego, nie można nie zauważyć, że w 2007 w sprawach karnych wniesiono 643 skargi i zasądzono 114 800 zł tytułem odszkodowania, zaś już w 2008 r. skarg tych było 836 i zasądzono 174 000 zł. W kolejnym 2009 roku – liczba skarg wyniosła 1375 i zasądzono już 622 500 zł tytułem odszkodowań. W 2010 roku skargę złożono w 2188 przypadkach, zaś kwota zasądzonych odszkodowań wyniosła 1 131 100 zł. Rok 2011 był pierwszym na którym liczba skarg utrzymała się na zbliżonym poziomie, podobnie jak suma wypłaconych odszkodowań bowiem złożono 2129 skarg, zasądzono natomiast odszkodowania w łącznej kwocie 1 154 100 zł.

Ewolucja kształtu postępowania karnego w kierunku szerszego wykorzystania zasady co wpisuje się w tendencje dominujące w państwach UE, a w tym m.in. Niemiec. Jak wynika z doświadczeń niemieckich „Ta polityka przybrała w Niemczech duże rozmiary w połowie lat 90 tych. Z danych statystycznych wynika, że tylko co czwarta sprawa kończyła się wydaniem wyroku, a odliczając przestępczość drogową (...) to tylko co dziewiąta.(...) „...Każda rozprawa główna stanowi istotne obciążenia dla uczestniczących w niej oskarżonych, świadków i dla organów wymiaru sprawiedliwości. Reforma postępowania karnego jest konieczna w szczególności dla uniknięcia zbędnych rozpraw głównych, ich skrócenia i uniknięcia stosowania środków sądowych. Wynikające stąd oszczędności chronią środki budżetowe i tworzą przestrzeń dla innych zadań. Taki rodzaj skoncentrowanego postępowania karnego odciąża w konsekwencji wszystkich uczestników, także ofiarę czynu karalnego. Należy zaznaczyć, że rzeczywistość funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w ostatnich latach nie wyróżnia się w Niemczech żadnymi szczególnymi cechami w porównaniu z innymi państwami Europy, co pozwala ją traktować jako dość typowe tło rozwoju oportunistycznego w systemach tradycyjnie legalistycznych.”¹

Nie można również pominąć faktu, że projekt wprowadza rozwiązania, które pozwalają na zakończenie postępowania karnego, bez potrzeby prowadzenia procesu karnego.

¹ Zob. Maria Rogacka – Rzewnicka „Oportunizm i legalizm ścigania przestępstw w świetle współczesnych przeobrażeń procesu karnego” Wolters Kluwer 2007, s. 93-94.

W państwach, w których proces karny oparty jest o zasadę oportunistycznego umorzenia postępowania ze względu na w znacznej mierze uznaniową ocenę interesu publicznego przez prokuratora (np. we Francji) pełni szczególnie istotną rolę w koncentracji reakcji karnej na zwalczaniu zjawisk o szczególnym stopniu zagrożenia. Jednocześnie jednak w państwach tych w których oportunizm znajduje oparcie historyczne obszar braku jakiejkolwiek reakcji karnej jest coraz częściej zastępowany środkami alternatywnymi mającymi zrehabilitować choć w części pokrzywdzonym poniesionej przez przestępstwo szkody. Przykładowo we Francji systematycznie spada odsetek umorzonych spraw (2001 – 32,7%, 2002 – 31,8%, 2003 – 27,9%), a rośnie liczba spraw zakończonych zastosowaniem instytucji alternatywnych (w 2000 r. – 19,3, 2001 – 20,3%, 2002 – 21,4%, 2003 – 23,8%)². Podobne relacje można zaobserwować w Anglii i Walii, w których system również oparty jest na oportunizmie procesowym (ocenia się, że do sądu trafia ok. 20% spraw z ok. 5 mln rejestrowanych przestępstw). W okresie 2001 – 2002 w Anglii i Walii odsetek umorzonych postępowań wyniósł 16,2%, 2002 – 2003 – 15,5%, a w okresie 2003 – 2004 – 13,8%. Jednocześnie dane te pozostawały w adekwatnej proporcji do dynamiki środków alternatywnych wobec aktów oskarżenia³.

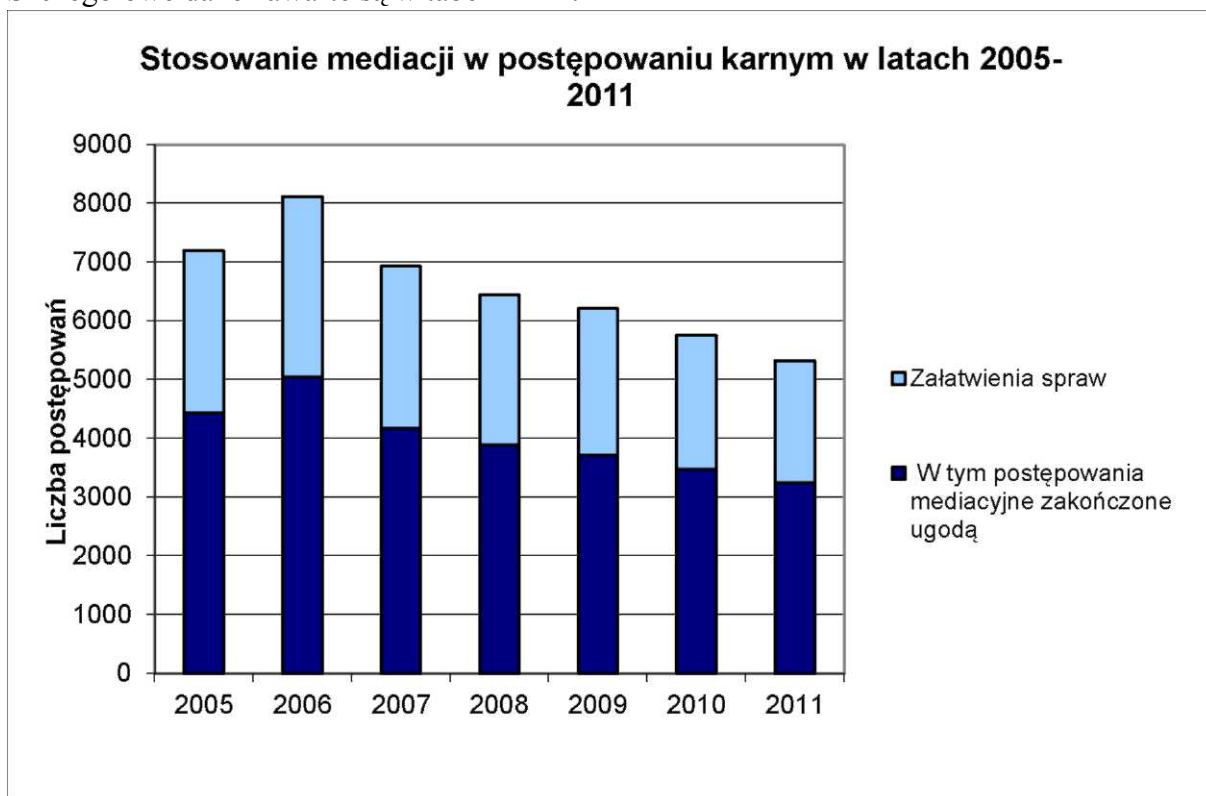
W realiach niniejszego projektu tego rodzaju rozwiązanie stanowi wprowadzenie instytucji umorzenia postępowania w sprawach o występki zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 5, w ramach których sprawca pojedna się z pokrzywdzonym, naprawi szkodę lub zadośćuczyni krzywdzie. Nie można oczywiście precyzyjnie oszacować liczby spraw, w których projektowany instrument mógłby znaleźć swoje zastosowanie. Przyjąć należy, że ta instytucja będzie stosowana przede wszystkim w przypadkach przestępstw przeciwko mieniu, gdzie naprawienie szkody może być stosunkowo najłatwiejsze np. w przypadkach kradzieży lub zniszczenia mienia. Tylko w 2011 roku wydano wyroki wobec 39 120 osób, które zostały oskarżone o przestępstwo z art. 287 § 1 k.k. i 9 505 osób, które zostały oskarżone o przestępstwo z art. 288 k.k. W sprawach tych oczywiście zostało przeprowadzone postępowanie przygotowawcze, zakończone skierowaniem oskarżenia do sądu. Projektowana instytucja umożliwia, w przypadku spełnienia przez podejrzanego wszystkich warunków, umorzenie procesu już na etapie postępowania przygotowawczego, bez konieczności kierowania sprawy do sądu, co przynieść może nie tylko istotne przyspieszenie załatwiania spraw karnych, ale również istotne oszczędności wynikające z wyeliminowania najkosztowniejszego etapu procesu, jakim jest rozprawa sądowa.

² Jw. Str 139

³ J.w str 182

Podejrzany zresztą będzie mógł skorzystać z dobrodziejstwa umorzenia postępowania jedynie wówczas, gdy swoje starania o naprawienie szkody i zadośćuczynienie krzywdzie podejmie nie później niż do rozpoczęcia przewodu sądowego. Jeżeli tylko przyjąć, że instytucja ta znajdzie swoje zastosowanie w 15% przypadków przestępstw z art. 278 § 1 k.k. i art. 288 § 1 k.k. na etapie postępowania przygotowawczego, należy spodziewać się takiego samego ograniczenia liczby wpływających do sądu spraw o przestępstwa przeciwko mieniu.

Jednocześnie, z uwagi na możliwość zawarcia porozumienia między pokrzywdzonym a podejrzanym także w wyniku mediacji, projektodawcy zakładają, że wzrośnie liczba postępowań mediacyjnych w procesie karnym, bowiem od 2007 roku doszło do spadku liczby wdrożonych mediacji w postępowaniu karnym (w 2007 roku było to 4178 postępowań, w 2008 r. – 3891, w 2009 r. – 3714, w 2010 r. – 3480 oraz w 2011 roku – 3251). Szczegółowe dane zawarte są w tabeli nr 11.

Niewątpliwie również wpływ na zmniejszenie ogólnych kosztów prowadzonych postępowań karnych będzie miało zmodyfikowanie poziomu penalizacji w przypadku przestępstw przeciwko mieniu (podniesienie progu między przestępstwem a wykroczeniem do kwoty 1000 zł) oraz bezpieczeństwu w komunikacji (przeniesienie na poziom odpowiedzialności za wykroczenie – dotychczasowej odpowiedzialności za przestępstwo prowadzenia pojazdu innego niż mechaniczny w stanie nietrzeźwości).

Trudno oszacować liczbę spraw umorzonych ze względu na tzw. umorzenie oportunistyczne, należy jednak oczekiwać, że będzie ona eliminowała sprawy o stosunkowo niskiej szkodliwości społecznej, które jednak z różnych względów wiązałyby się z wysokimi kosztami dla wymiaru sprawiedliwości. Przykładem sprawy kwalifikującej się do takiego umorzenia jest rzeczywista sprawa zjedzenia przez ekspedientkę przeterminowanych jogurtów na kwotę 300 zł w okresie kilku miesięcy, w stosunku do której konieczne było wystąpienie z wnioskiem o ekstradycję do Włoch generująca koszty, co najmniej 70 000 zł.

Projektowane zmiany dotyczące progu tzw. przepołowienia przestępstwa kradzieży powodują przywrócenie wartości tego progu do poziomu z 1998 r tj. daty zmiany kodeksu wykroczeń. Kwota 250 zł stanowiła wówczas ok 50 % kwoty pensji minimalnej, a obecnie stanowi ok 17% tej kwoty. Wprowadzenie kwoty 1000 zł jako granicy przestępstwa spowoduje przywrócenie tej relacji do pensji minimalnej (przy uwzględnieniu wejścia w życie w połowie 2013 lub na początku 2014 r.).Jednocześnie należy szacować, że zmniejszy się stosunkowo znaczna roczna liczba postępowań w sprawie przestępstwa kradzieży.

	2008	2009	2010	2011
Kradzież rzeczy ruchomej (art. 278 k.k./art. 119 k.w.)	32 257 przestępstwa 38 351 wykroczenia	30 813 przestępstwa 44018 wykroczenia	34 553 przestępstwa 52 299 wykroczenia	39 120 przestępstwa 55 429 wykroczenia

Sprawy te staną się wykroczeniami, które prowadzone są znacznie szybciej i nie wymagają zaangażowania prokuratora oraz ewentualnego udziału obrońcy na etapie sądowym (dla porównania średni czas prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia to mniej niż 2 miesiące). Wykroczenia takie nie mogą być umorzone ze względu na znikomą szkodliwość społeczną czynu, a taka niewłaściwa tendencja pojawiała się ostatnio wobec kradzieży mienia o wartości nieprzekraczającej 1000 zł. Zmianie tej musi jednak towarzyszyć zmiana praktyki organów ścigania, tak aby wobec sprawców którzy z przestępstwa uczynili sobie źródło dochodów i dokonują licznych kradzieży „podprogowych” tam, gdzie jest to możliwe, stawiać zarzut przestępstwa kradzieży popełnionej w ramach tzw. czynu ciągłego.

Doniosłe znaczenie ma zmiana polegająca na zamianę w wykroczenie czynu określonego w art. 178 a § 2 kk. W większości państw UE stanowi to wyłącznie wykroczenie. Zmiana ta miała na celu ograniczenie liczby wypadków z udziałem pijanych rowerzystów.

W rzeczywistości efekt taki jest obecnie trudno zaobserwować. Jak wynika z danych raportu Zdarzenia drogowe z udziałem rowerzystów 2008 – 2011 – opracowanego przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad „występuje silna asymetria zagrożenia, na jakie narażeni są rowerzyści, i jakie sami powodują dla innych uczestników ruchu. Jeśli rowerzysta popełni błąd czy złamie przepis, w zdecydowanej większości wypadków obrażenia odnosi wyłącznie on sam. Liczba innych uczestników ruchu rannych w wypadkach spowodowanych przez rowerzystów wynosi zaledwie 50 – 60 rocznie, a zabitych 1 – 2. Stanowi to odpowiednio 1,1 – 1,3 promila ogółu rannych i ułamek promila ogółu zabitych na polskich drogach.” Co więcej, do części tych zdarzeń doszło bez winy rowerzysty; odsetek zdarzeń z udziałem rowerzystów, w których sprawcą był rowerzysta pod wpływem alkoholu lub innego środka wynosi ok. 5%. Wpływ alkoholu jest jeszcze mniej wyraźny w przypadku najpoważniejszych wypadków, ze skutkiem śmiertelnym. Wśród zabitych rowerzystów ok. 5 – 6% znajdowało się pod wpływem alkoholu, a 3 – 4% przyczyniło się do spowodowania wypadku, w którym zginęli.” Pomimo, że liczba wypadków śmiertelnych sukcesywnie spada Polska ma trzecią w Europie co do wielkości liczbę bezwzględną wypadków śmiertelnych i trzecią liczbę wypadków na 100 tys. mieszkańców. Liczba postępowań sądowych w tej kategorii spraw sukcesywnie wzrasta i w 2011 r. osiągnęła pułap ponad 50 tysięcy. Uznanie tej kategorii spraw za wykroczenie zwolni prokuratorów od wykonywania czynności w tej sprawie. Należy przyjąć, że w pojedynczej sprawie od jej zarejestrowania do zakończenia nakład pracy prokuratora to ok 3 h (zatwierdzenie aktu oskarżenia, pierwszy termin rozprawy i przesłuchanie świadka – policjanta oraz oskarżonego, ew. posiedzenie celem dobrowolnego poddania się karze), co oznacza 1500 000 h roboczych prokuratorских. Nie bez znaczenia pozostawać będą również oszczędności, wynikające z niestosowania wobec takich sprawców bezwzględnej kary pozbawienia wolności.

W 2004 r. w zakładach karnych przebywało 35 osób dla których art. 178 § 2 kk był głównym artykułem w wyroku, w 2007 r. już 1171 osób, w 2010 r – 9335 osób, a w 2011 – 8549 osób. Dane te nie uwzględniają osób, dla których nie była to główna podstawa skazania.

Jeśli przyjąć, że około 4000 osób odbywa karę przez cały rok, a koszt miesięcznego pobytu jednego skazanego wynosi około 2500 zł, to nie trudno ustalić, że co roku więziennictwo obciążane jest kwotą 120 000 000 zł tylko z tego tytułu. Jak wyżej wspomniano, obok ww. rozwiązań, które co do zasady winny mieć wpływ na podniesienie

sprawności prowadzenia postępowań karnych i skrócenie czasu ich trwania, projekt przewiduje także szereg rozwiązań, które przede wszystkim mają charakter gwarancyjny. Propozycje te są bądź neutralne lub też będą się wiązać z wyższymi wydatkami budżetowymi na poszczególne instytucje, co w perspektywie średniookresowej (3 – 5 lat) powinno doprowadzić do skrócenia czasu procedowania w sprawach karnych.

Obowiązek wyznaczenia obrońcy z urzędu na wniosek oskarżonego/innej strony. Na podstawie szacunkowych danych będących w posiadaniu Ministerstwa Sprawiedliwości oraz zgromadzonych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, ocenić można, że koszty obrony z urzędu mogą generować potrzebę wydatkowania, kwoty 229 mln złotych. Przy czym zaznaczyć należy, że koszty będą podlegały zwrotowi na rzecz Skarbu Państwa, w zależności od wyniku procesu. Nadto bowiem wprowadzono obowiązek uiszczenia opłaty za złożenie wniosku o ustanowienie obrońcy z urzędu, w sytuacji w której nie będą zachodziły warunki do wyznaczenia obrońcy na innych podstawach. Stwierdzić zatem należy, iż wejście w życie projektu spowoduje określone skutki dla budżetu państwa polegające na zwiększeniu wydatków w części 15 „Sądy powszechne”. Z uwagi na to, iż celem projektowanej regulacji jest: „skrócenie czasu trwania postępowań w sprawach karnych”, miernikiem określającym stopień realizacji tego celu będzie średni czas trwania postępowań w sprawach karnych w sądach rejonowych (I instancji), który dla roku 2014 i dwóch kolejnych lat ustalony zostanie na poziomie 3,9 miesiąca. Jako wartość bazową miernika przyjmuje się poziom 4,9 miesiąca, co odpowiada średniemu czasowi trwania postępowań w sprawach karnych w sądach rejonowych (I instancji) osiągniętemu w 2011 roku. Szacuje się, że wejście w życie projektowanej regulacji powinno pozwolić na skrócenie średniego czasu trwania tych postępowań o 1 miesiąc. Jako mechanizmy korygujące, które będą miały zastosowanie w przypadku przekroczenia lub zagrożenia przekroczenia przyjętego na dany rok budżetowy maksymalnego limitu wydatków, proponuje się działania polegające na podniesieniu przez Ministra Sprawiedliwości wysokości opłaty za złożenie wniosku o ustanowienie obrońcy. Należy zaznaczyć, że nie jest możliwe oszacowanie liczby osób, które skorzystają z tego rodzaju instytucji. Należy jednak założyć, że co roku prokuratury kierują do rozpoznania przez sąd sprawy około 460.000 osób, z czego można przyjąć, że ponad połowa skorzysta z pomocy obrońcy z urzędu przysługującego na podstawie obecnie obowiązujących przepisów. Gdyby pominąć kwestie obrońców z wyboru i założyć, że wszyscy uprawnieni skorzystają z pomocy obrońcy na podstawie nowo projektowanych zasad, wówczas otrzymalibyśmy liczbę 230.000 osób, którzy potencjalnie skorzystaliby z obrońcy z urzędu.

Osoby te byłyby zobowiązane do uiszczenia opłaty, której wysokość będzie uregulowana w rozporządzeniu, lecz na potrzeby niniejszego wyliczenia można przyjąć, iż będzie się ona kształtowała na poziomie ok. 600 zł, co umożliwi otrzymanie nowych dochodów w kwocie 138.000.000 zł w skali roku. Jednocześnie osoby te będą zobowiązane do zwrotu kosztów obrony poniesionej przez Skarb Państwa. Przy założeniu, że ściągalność tych kosztów wyniesie około 20%, wpływy te wspólnie z dochodami uzyskanymi z opłat będą równoważyć wydatki poniesione przez Skarb Państwa w kwocie 229.000 tys. zł. W celu zapewnienia większej przejrzystości przepływów środków finansowych oraz efektywniejszego pokrywania wydatków, wskazane byłoby ewentualne zmiany ustawowe, zmierzające do przeznaczenia tej kategorii nowo tworzonych dochodów na wydatki związane z nowo tworzoną instytucją obrony z urzędu. Jednocześnie nowo wprowadzana opłata stanowi swoisty mechanizm korekcyjny pozwalający na elastyczne kształtowanie strony popytowej. Ze względu na zobowiązania RP wynikające z art. 6 EKPCZ nie jest możliwe wprowadzenie mechanizmu korekcyjnego polegającego na ograniczeniu dostępności nowo wprowadzonej obrony z wniosku.

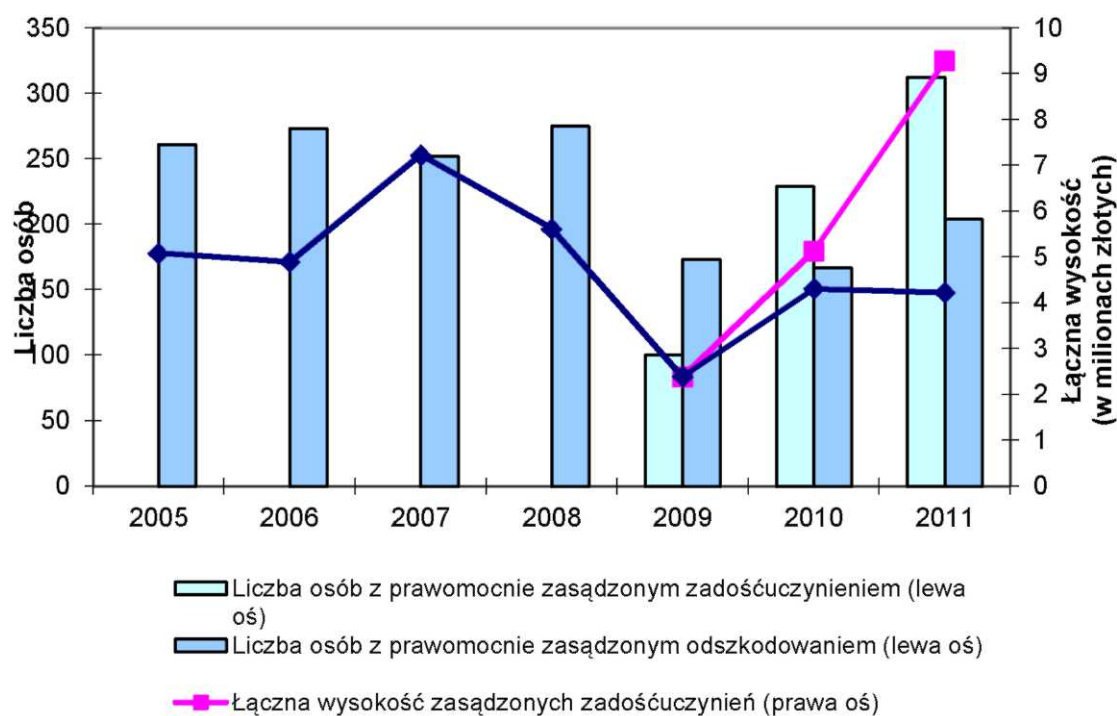
Stosowanie do podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej, zgodnie z Kodeksem karnym skarbowym, rozwiązań dotyczących obrony z urzędu może wygenerować wydatki rzędu 10,8 mln zł, co wyliczono w oparciu o liczbę postępowań karno-skarbowych w 2010 r. – która wynosiła 18 000 spraw, przy czym również należy zaznaczyć, że koszty te będą podlegały zwrotowi na rzecz Skarbu Państwa w zależności od wyników procesu.

Należy jednak zaznaczyć, że podane wyżej dane są szacunkowe, zostały określone w oparciu o liczby dotyczące spraw z poprzednich okresów statystycznych, przy równoczesnym założeniu, że mamy do czynienia z postępowaniami o niezłożonym charakterze osobowym. W chwili obecnej nie jest również możliwe dokonanie dokładniejszych oszacowań co do innych rozwiązań, także ze względu na brak pewnych danych statystycznych, które mogłyby zobrazować niezbędne wydatki. Dotyczy to takich instytucji jak: obowiązek nieodpłatnego wydania uwierzytelnionego odpisu każdego orzeczenia stronom lub osobom, których orzeczenie dotyczy, rozszerzenie możliwości ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z tytułu niesłusznego skazania, zastosowania środka karnego oraz środka przymusu, wprowadzenia możliwości przyznania pełnomocnika z urzędu stronie innej niż oskarżony, dopuszczenie referendarzy do

udziału w postępowaniu. Oszacowanie kosztów związanych ze zmianą podstaw stosowania odszkodowania z tytułu niesłusznego stosowania środka zapobiegawczego lub zabezpieczenia majątkowego może być trudne do oszacowania, z uwagi na to, że obecnie zgromadzone dane, co do liczby odszkodowań i zadośćuczynień, nie wykazują żadnej istotnej prawidłowości – na przestrzeni lat 2005 – 2011 zarówno liczba osób ubiegających się o takie odszkodowanie z tytułu niesłusznego skazania, zmieniała się, wahając od 18 osób w 2009 r. do 43 w 2007 r. Suma zasądzonych odszkodowań za niesłuszne skazanie 19 osób była najniższa w 2011 roku i wyniosła 326 824 zł., najwyższy zaś poziom osiągnęła w 2007 r. – 1 090 450 zł.

Odszkodowania z tytułu niesłusznego zastosowania tymczasowego aresztowania także nie wykazują tendencji stałej, wydaje się, że są bowiem uzależnione od momentu, w którym zapadnie prawomocne rozstrzygnięcie w sprawie, w której pozbawienie wolności nastąpiło, nie pozostaje natomiast w żadnym związku ze stosowaną w danym roku liczbą środków zapobiegawczych. Liczba osób co do których uznano, że ich zatrzymanie lub tymczasowe aresztowanie było nieuzasadnione w latach 2005 – 2011 wahała się od 167 w 2010 r. do 275 w 2008 r. Rekordową sumę odszkodowań z tego tytułu zasądzono w 2007 r. i wynosiła ona 7 224 616 zł. Najniższą zaś zasądzono w 2009 r. – 2 388 775 zł. Tymczasem w 2007 r. zastosowano mniejszą liczbę tymczasowych aresztowań niż np. 2005 lub 2006 roku. Szczegółowe dane na temat odszkodowań znajdują się w tabeli nr 9 załączonej do niniejszej oceny skutków regulacji.

**Prawomocnie zasądzone odszkodowania w latach 2005 - 2011
i zadośćuczynienia w latach 2009 - 2011 w trybie art. 552 k.p.k.
w sądach okręgowych**

Trzeba również wskazać, że na rzeczywiste przyszłe koszty Skarbu Państwa istotny wpływ będą miały takie czynniki jak struktura i zakres przestępczości, co do kształtu których w chwili obecnej nie można się w sposób stanowczy wypowiadać. Z punktu widzenia możliwości bliższego oszacowania kosztów na obronę z urzędu (pełnomocnika z urzędu), znamienne byłoby również scharakteryzowanie osoby (podmiotu), który mógłby potencjalnie z takich instytucji skorzystać, co przy obecnych rozwiązaniach (funkcjonującym tzw. prawie ubogich) nie jest możliwe.

Wydaje się, że wprowadzenie projektowanej regulacji nie będzie oddziaływać bezpośrednio na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw, chyba że przedsiębiorca (przedsiębiorstwo) w związku z prowadzoną przez siebie działalnością stanie się uczestnikiem postępowania karnego (bez względu na rolę w której wystąpi) i wynik procesu karnego będzie miał bezpośredni wpływ na sytuację osobistą lub majątkową przedsiębiorcy (bądź też majątkową przedsiębiorstwa), ale indywidualizacja postępowania karnego wyklucza oddziaływanie procesu karnego na samą przedsiębiorczość w szerszej skali. Wzmocnienie kontrydiktoryjności procesu może

spowodować wzrost zainteresowania usługami prawniczymi. Zwłaszcza w kontekście szerokiego dopuszczenia przedstawicieli radców prawnych do świadczenia pomocy prawnej polegającej na pełnieniu roli obrońcy w procesie karnym w sprawach o przestępstwa i przestępstwa karno-skarbowe. Wydaje się natomiast, że przedstawiony projekt nie będzie w żaden istotny sposób oddziaływał na sytuację i rozwój regionalny.

3. Zainteresowanie pracami nad projektem ustawy

Projekt niniejszej ustawy został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej, stosownie do postanowień ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414). Zainteresowanie pracami nad projektem zgłosił pan Jędrzej Sadowski.

4. Zgodność z przepisami Unii Europejskiej

Przedmiot projektowanej regulacji jest objęty zakresem prawa Unii Europejskiej. Stanowi częściową implementację dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępującej decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW oraz Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz. Urz. UE L 335 z 17.12.2011 r.).

Tablica 1a WPŁYW SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH WEDŁUG DZIAŁÓW PRAWA I INSTANCYJNOŚCI
w latach 2005 - 2011

RODZAJE SPRAW WEDŁUG KSIĄG EWIDENCYJNYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	w liczbach bezwzględnych						
OGÓŁEM SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH	9 581 581	10 114 115	10 681 727	11 209 552	11 896 747	12 934 771	13 584 064
W SĄDACH APELACYJNYCH							
- OGÓŁEM	107 247	92 349	85 697	86 367	88 698	87 714	93 797
Sprawy karne							
- razem	25 085	25 823	27 941	29 003	30 585	29 894	31 456
w tym							
II instancji							
- apelacje (A Ka)	3 415	3 315	3 230	2 953	3 182	3 372	3 459
w tym:							
o odszkodowanie (A Ka)	254	228	192	258	389	367	591
-z ust. z dn. 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149)	•	61	37	87	217	124	111
- w trybie a.552 kpk	•	167	155	171	172	243	267
- zażalenia (A Kz)	5 139	5 635	6 822	7 471	8 123	7 202	6 891
ogólne (A Ko)	2 712	2 315	2 532	2 416	2 049	1 866	2 125
w tym:							
sprawy w trybie art.11a pwpk	20	7	4	6	2	3	3
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (A Kp)	817	1 202	1 068	1 028	915	682	614
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (A Kzw)	11 130	12 725	13 679	14 466	15 480	15 773	17 396
kasacje (WKK)	1 624	631	468	494	443	462	517
W SĄDACH OKRĘGOWYCH							
- OGÓŁEM	870 498	904 123	836 952	805 929	823 050	836 566	843 255
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	333 142	345 077	364 411	355 963	355 385	363 614	364 548
w tym							
I instancji (K)	9 324	9 196	10 880	10 280	10 267	10 356	10 261
II instancji							
- apelacje w sprawach karnych (Ka)	55 808	56 776	63 992	48 900	46 613	44 921	44 719
- zażalenia w sprawach karnych (Kz)	37 514	38 647	39 410	32 192	31 543	29 723	28 872
ogólne (Ko)	23 331	23 593	26 570	36 098	30 700	28 256	31 188
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (Kzw)	31 498	34 116	35 406	35 095	36 757	36 335	37 236
penitencjarnie:							
- sprawy dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności; np.: przerw, odwołania warunkowego zwolnienia	39 843	43 248	44 631	74 409	117 737	122 342	132 359
- sprawy dotyczące wykonywania nadzoru sędziego penitencjarnego nad tymczasowym aresztowaniem lub karą pozbawienia wolności (Pen)	36 613	36 482	35 706	36 997	41 517	50 327	37 205
- wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienia od odbywania reszty kary (Wz)	66 508	67 439	70 129	43 973	x	x	x
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	12 316	17 398	20 949	21 809	23 225	23 981	24 950
kasacje (WKK)	7 368	4 838	2 490	1 629	1 359	1 235	1 138
Kop	1 876	3 109	4 284	5 777	6 019	5 540	5 494
II instancja w sprawach o wykroczenia							
- apelacje (Waz)	7 487	6 697	6 315	5 641	5 799	6 230	6 690
- zażalenia (Waz)	2 991	3 053	3 148	2 501	2 800	2 710	2 761
W SĄDACH REJONOWYCH							
- OGÓŁEM	8 603 836	9 117 643	9 759 078	10 317 256	10 984 999	12 010 491	12 647 012
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	1 860 045	2 133 914	2 250 445	2 161 330	2 238 875	2 324 613	2 202 624
w tym							
podlegające rozpoznaniu wg przepisów o procesie (K) ^{a)}	545 369	551 066	510 877	486 361	507 164	519 082	472 332 *)
kodeks karny skarbowy (Ks) - przestępstwa	20 296	16 105	14 229	13 294	14 520	17 389	15 620
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	197 108	344 380	378 735	290 293	252 839	244 783	225 246
ogólne (Ko)	567 044	707 441	871 415	858 721	894 841	928 392	949 126
karne	489 416	618 669	697 120	671 488	675 017	680 315	684 489
wykroczeniowe	77 628	88 772	174 295	187 233	219 824	248 077	264 637
sprawy o wykroczenia (W)	456 471	490 176	451 083	465 014	523 791	581 958	506 835
kodeks karny skarbowy (Ks) - wykroczenia	20 946	24 735	24 072	47 611	45 684	32 979	33 408

a) Od rep. K odjęto rejestrowane sprawy z Kodeksu karnego skarbowego i dodano do rep. Ks.

b) W tym wpływ spraw z rep. K w trybie uproszczonym: w 2005 - 276 904,
2006 - 329 302,
2007 - 287 709,
2008 - 333 246,
2009 - 354 696,
2010 - 364 917,
2011 - 333 553.

*) W tym odpowiedzialność podmiotów zbiorowych - 11

Opracowanie:
Agnieszka Proczek - st. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 1b ZAŁATWIENIA SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH WEDŁUG DZIAŁÓW PRAWA I INSTANCYJNOŚCI
w latach 2005 - 2011

RODZAJE SPRAW WEDŁUG KSIĄG EWIDENCYJNYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	w liczbach bezwzględnych						
OGÓŁEM SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH	9 863 318	9 918 094	10 682 395	11 155 182	12 081 862	12 791 322	13 385 551
W SĄDACH APELACYJNYCH							
- OGÓŁEM	106 927	99 876	94 906	88 959	91 534	87 032	92 138
Sprawy karne							
- razem	25 160	25 883	27 847	28 758	30 542	29 552	31 439
w tym							
II Instancji							
- apelacje (A Ka)	3 444	3 337	3 233	2 953	3 113	3 296	3 492
w tym:							
o odszkodowanie (A Ka)	252	235	192	250	382	362	605
-z ust. z dn. 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149)	•	64	38	77	212	130	112
- w trybie a.552 kpk	•	171	154	173	170	232	269
- zażalenia (A Kz)	5 179	5 621	6 746	7 433	8 062	7 233	6 922
ogólne (A Ko)	2 741	2 302	2 418	2 484	2 072	1 850	2 140
w tym:							
sprawy w trybie art.11a pwpkp	21	7	4	6	2	3	3
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (A Kp)	818	1 202	1 067	1 031	904	686	623
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (A Kzw)	11 071	12 738	13 647	14 235	15 568	15 499	17 317
kasacje (WKK)	1 641	683	590	449	453	452	504
W SĄDACH OKRĘGOWYCH							
- OGÓŁEM	968 660	897 782	888 724	800 996	814 709	820 286	841 604
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	335 086	344 252	363 282	347 748	357 507	365 587	364 491
w tym							
I Instancji (K)	9 278	9 248	10 380	9 486	9 650	10 087	9 973
II Instancji							
- apelacje w sprawach karnych (Ka)	56 911	55 772	65 252	49 936	47 509	45 894	44 504
- zażalenia w sprawach karnych (Kz)	37 536	38 409	39 465	32 261	31 477	29 783	28 772
ogólne (Ko)	24 127	23 680	26 416	29 906	34 373	29 786	30 977
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (Kzw)	31 529	34 091	34 691	35 308	36 324	36 141	37 158
penitencjarnie:							
- sprawy dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności; np.: przerw, odwołania warunkowego zwolnienia	39 322	43 265	44 286	68 033	116 690	122 292	131 903
- sprawy dotyczące wykonywania nadzoru sędziego penitencjarnego nad tymczasowym aresztowaniem lub karą pozbawienia wolności (Pen)	36 675	36 402	35 654	36 780	41 434	50 551	37 368
- wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienia od odbywania reszty kary (Wz)	66 527	67 337	69 251	47 870	x	x	x
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	12 234	17 313	20 742	21 801	23 102	23 989	24 868
kasacje (WKK)	7 819	5 403	2 887	1 908	1 343	1 247	1 172
Kop	1 815	3 036	4 147	5 701	6 063	5 330	5 715
II Instancja w sprawach o wykroczenia							
- apelacje (Waz)	7 618	6 758	6 422	5 623	5 765	6 159	7 406
- zażalenia (Waz)	2 974	3 045	3 194	2 455	2 810	2 738	2 954
W SĄDACH REJONOWYCH							
- OGÓŁEM	8 787 731	8 920 436	9 698 765	10 265 227	11 175 619	11 884 004	12 451 809
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	1 915 714	2 089 810	2 277 968	2 160 267	2 339 163	2 189 393	2 225 257
w tym							
podlegające rozpoznaniu wg przepisów o procesie (K) ^{a)}	587 487	532 803	531 295	489 293	547 053	475 011	474 101 ^{a)}
kodeks karny skarbowy (Ks) - przestępstwa	22 397	16 736	14 441	13 643	15 707	15 427	19 740
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	196 817	340 653	374 932	294 382	254 859	239 997	225 380
ogólne (Ko)	567 552	691 854	865 608	858 480	908 597	904 046	950 943
karne	489 968	604 446	694 943	672 108	684 842	666 148	687 472
wykroczeniowe	77 584	87 408	170 665	186 372	223 755	237 898	263 471
sprawy o wykroczenia (W)	467 417	482 912	466 961	459 393	564 241	524 073	516 955
kodeks karny skarbowy (Ks) - wykroczenia	21 105	24 842	24 711	45 039	48 669	30 808	38 087

a) Od rep. K odjęto rejestrowane sprawy z Kodeksu karnego skarbowego i dodano do rep. Ks.

^{a)} W tym odpowiedzialność podmiotów zbiorowych - 12

Opracowanie:
Agnieszka Proczek - st. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 1c POZOSTAŁOŚĆ SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH WEDŁUG DZIAŁÓW PRAWA I INSTANCYJNOŚCI
w latach 2005 - 2011

RODZAJE SPRAW WEDŁUG KSIĄG EWIDENCYJNYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	w liczbach bezwzględnych						
OGÓŁEM SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH	1 496 223	1 691 131	1 689 832	1 743 109	1 557 160	1 701 162	1 899 729
W SĄDACH APELACYJNYCH	36 733	27 733	18 539	15 947	13 113	13 794	15 454
- OGÓŁEM							
Sprawy karne							
- razem	1 962	1 646	1 752	1 997	2 040	2 381	2 398
w tym							
II instancji							
- apelacje (A Ka)	279	258	255	255	324	400	367
w tym:							
o odszkodowanie (A Ka)	21	17	18	26	33	38	39
-z ust. z dn. 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149)	•	3	2	12	17	11	10
- w trybie a.552 kpk	•	14	16	14	16	27	25
- zażalenia (A Kz)	133	147	223	261	322	291	260
ogólne (A Ko)	144	165	280	212	189	205	190
w tym:							
sprawy w trybie art.11a pwpkp	9	-	-	-	-	-	-
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (A Kp)	14	15	16	13	24	20	11
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (A Kzw)	894	881	913	1 144	1 056	1 329	1 408
kasacje (WKK)	481	180	58	103	93	103	116
W SĄDACH OKRĘGOWYCH	228 957	233 556	181 744	186 678	193 127	209 407	211 059
- OGÓŁEM							
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	34 083	34 560	35 650	43 865	39 851	37 878	37 935
w tym							
I instancji (K)	3 380	3 325	3 825	4 619	5 236	5 505	5 793
II instancji							
- apelacje w sprawach karnych (Ka)	10 227	11 194	9 935	8 899	8 003	7 030	7 245
- zażalenia w sprawach karnych (Kz)	1 289	1 522	1 467	1 398	1 464	1 404	1 504
ogólne (Ko)	2 323	2 235	2 389	8 581	4 907	3 377	3 588
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (Kzw)	3 024	3 101	3 816	3 603	4 036	4 230	4 308
penitencjarnie:							
- sprawy dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności; np.: przerw, odwołania warunkowego zwolnienia	3 948	3 907	4 252	10 628	12 538	12 588	13 044
- sprawy dotyczące wykonywania nadzoru sędziego penitencjarnego nad tymczasowym aresztowaniem lub karą pozbawienia wolności (Pen)	939	1 018	1 070	1 287	1 370	1 146	983
- wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienia od odbywania reszty kary (Wz)	5 721	5 773	6 651	2 754	x	x	x
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	199	284	491	499	622	614	696
kasacje (WKK)	1 820	992	555	276	292	280	246
Kop	169	231	368	444	400	610	389
II instancja w sprawach o wykroczenia							
- apelacje (Waz)	765	700	593	611	645	716	-
- zażalenia (Waz)	223	231	185	231	221	193	-
W SĄDACH REJONOWYCH	1 230 533	1 429 842	1 489 549	1 540 484	1 350 920	1 477 961	1 673 216
- OGÓŁEM							
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	339 697	381 044	353 469	353 723	253 051	388 278	365 622
w tym							
podlegające rozpoznaniu wg przepisów o procesie (K) ^{a)}	167 580	185 841	165 422	162 395	122 377	166 520	164 746 ^{a)}
kodeks karny skarbowy (Ks) - przestępstwa	4 670	4 034	3 814	3 462	2 270	4 232	114
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	9 599	13 326	17 129	12 908	10 886	15 619	15 481
ogólne (Ko)	67 062	87 180	92 937	92 599	78 746	103 080	101 265
karne	59 726	78 456	79 320	78 002	68 103	82 113	79 131
wykroczeniowe	7 336	8 724	13 617	14 597	10 643	20 967	22 134
sprawy o wykroczenia (W)	79 911	87 109	71 231	76 852	36 248	94 133	84 004
kodeks karny skarbowy (Ks) - wykroczenia	3 654	3 552	2 920	5 492	2 510	4 681	1

a) Od rep. K odjęto rejestrowane sprawy z Kodeksu karnego skarbowego i dodano do rep. Ks.

^{a)} W tym odpowiedzialność podmiotów zbiorowych - 5

Opracowanie:
Agnieszka Proczek - st. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 1d WSKAŹNIK OPANOWANIA WPŁYWU (Odniesienie liczby spraw załatwionych w danym okresie sprawozdawczym lub okresie działania jednostki organizacyjnej do liczby spraw wpływających) **W SĄDACH POWSZECHNYCH WEDŁUG DZIAŁÓW PRAWA I INSTANCYJNOŚCI w latach 2005 - 2011**

RODZAJE SPRAW WEDŁUG KSIĄG EWIDENCYJNYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	OGÓŁEM SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH	102,9	98,1	100,0	99,5	101,6	98,9
W SĄDACH APELACYJNYCH	99,7	108,1	110,7	103,0	103,2	99,2	98,2
- OGÓŁEM							
Sprawy karne							
- razem	100,3	100,2	99,7	99,2	99,9	98,9	99,9
w tym							
II instancji							
- apelacje (A Ka)	100,8	100,7	100,1	100,0	97,8	97,7	101,0
w tym:							
o odszkodowanie (A Ka)	99,2	102,4	100,0	96,9	98,2	98,6	102,4
-z ust. z dn. 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149)	•	•	102,7	88,5	97,7	104,8	100,9
- w trybie a.552 kpk	•	•	99,4	101,2	98,8	95,5	100,7
- zażalenia (A Kz)	100,8	99,8	98,9	99,5	99,2	100,4	100,4
ogólne (A Ko)	101,1	99,4	95,5	102,8	101,1	99,1	100,7
w tym:							
sprawy w trybie art.11a pwpkp	105,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (A Kp)	100,1	100,0	99,9	100,3	98,8	100,6	101,5
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (A Kzw)	99,5	100,1	99,8	98,4	100,6	98,3	99,5
kasacje (WKK)	101,0	108,2	126,1	90,9	102,3	97,8	97,5
W SĄDACH OKRĘGOWYCH	111,3	99,3	106,2	99,4	99,0	98,1	99,8
- OGÓŁEM							
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	100,6	99,8	99,7	97,7	100,6	100,5	100,0
w tym							
I instancji (K)	99,5	100,6	95,4	92,3	94,0	97,4	97,2
II instancji							
- apelacje w sprawach karnych (Ka)	102,0	98,2	102,0	102,1	101,9	102,2	99,5
- zażalenia w sprawach karnych (Kz)	100,1	99,4	100,1	100,2	99,8	100,2	99,7
ogólne (Ko)	103,4	100,4	99,4	82,8	112,0	105,4	99,3
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (Kzw)	100,1	99,9	98,0	100,6	98,8	99,5	99,8
penitencjarne:							
- sprawy dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności; np.: przerw, odwołania warunkowego zwolnienia	98,7	100,0	99,2	91,4	99,1	100,0	99,7
- sprawy dotyczące wykonywania nadzoru sędziego penitencjarnego nad tymczasowym aresztowaniem lub karą pozbawienia wolności (Pen)	100,2	99,8	99,9	99,4	99,8	100,4	100,4
- wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienia od odbywania reszty kary (Wz)	100,0	99,8	98,7	108,9	x	x	x
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	99,3	99,5	99,0	100,0	99,5	100,0	99,7
kasacje (WKK)	106,1	111,7	115,9	117,1	98,8	101,0	103,0
Kop	96,7	97,7	96,8	98,7	100,7	96,2	104,0
II instancja w sprawach o wykroczenia							
- apelacje (Waz)	101,7	100,9	101,7	99,7	99,4	98,9	110,7
- zażalenia (Waz)	99,4	99,7	101,5	98,2	100,4	101,0	107,0
W SĄDACH REJONOWYCH	102,1	97,8	99,4	99,5	101,7	98,9	98,5
- OGÓŁEM							
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	103,0	97,9	101,2	100,0	104,5	94,2	101,0
w tym							
podlegające rozpoznaniu wg przepisów o procesie (K) ^{a)}	107,7	96,7	104,0	100,6	107,9	91,5	100,4
kodeks karny skarbowy (Ks) - przestępstwa	110,4	103,9	101,5	102,6	108,2	88,7	126,4
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	99,9	98,9	99,0	101,4	100,8	98,0	100,1
ogólne (Ko)	100,1	97,8	99,3	100,0	101,5	97,4	100,2
karne	100,1	97,7	99,7	100,1	101,5	97,9	100,4
wykroczeniowe	99,9	98,5	97,9	99,5	101,8	95,9	99,6
sprawy o wykroczenia (W)	102,4	98,5	103,5	98,8	107,7	90,1	102,0
kodeks karny skarbowy (Ks) - wykroczenia	100,8	100,4	102,7	94,6	106,5	93,4	114,0

a) Od rep. K odjęto rejestrowane sprawy z Kodeksu karnego skarbowego i dodano do rep. Ks.

Opracowanie:
Agnieszka Proczek - st. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 1e WSKAŹNIK POZOSTAŁOŚCI (tzw. TRWANIA POSTĘPOWANIA - Odniesienie procentowe liczby spraw pozostających do załatwienia w danym okresie sprawozdawczym do przeciętnego miesięcznego wpływu w danym okresie sprawozdawczym lub w okresie działania jednostki organizacyjnej) W SĄDACH POWSZECHNYCH WEDŁUG DZIAŁÓW PRAWA I INSTANCYJNOŚCI w latach 2005 - 2011

RODZAJE SPRAW WEDŁUG KSIĄG EWIDENCYJNYCH	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	OGÓLEM SPRAW W SĄDACH POWSZECHNYCH	1,9	2,0	1,9	1,9	1,6	1,6
W SĄDACH APELACYJNYCH							
- OGÓLEM	4,1	3,6	2,6	2,2	1,8	1,9	2,0
Sprawy karne							
- razem	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	1,0	0,9
w tym							
II Instancji							
- apelacje (A Ka)	1,0	0,9	0,9	1,0	1,2	1,4	1,3
w tym:							
o odszkodowanie (A Ka)	1,0	1,0	1,1	1,2	1,0	1,2	0,8
-z ust. z dn. 23.02.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149)	•	•	0,6	1,7	0,9	1,1	1,1
- w trybie a.552 kpk	•	•	1,2	1,0	1,1	1,3	1,1
- zażalenia (A Kz)	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5
ogólne (A Ko)	0,6	0,9	1,3	1,1	1,1	1,3	1,1
w tym:							
sprawy w trybie art.11a pwpkk	5,4	x	x	x	x	x	x
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (A Kp)	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,2
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (A Kzw)	1,0	0,8	0,8	0,9	0,8	1,0	1,0
kasacje (WKK)	3,6	3,4	1,5	2,5	2,5	2,7	2,7
W SĄDACH OKRĘGOWYCH	3,2	3,1	2,6	2,8	2,8	3,0	3,0
- OGÓLEM							
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	1,2	1,2	1,2	1,5	1,3	1,3	1,2
w tym							
I Instancji (K)	4,4	4,3	4,2	5,4	6,1	6,4	6,8
II Instancji							
- apelacje w sprawach karnych (Ka)	2,2	2,4	1,9	2,2	2,1	1,9	1,9
- zażalenia w sprawach karnych (Kz)	0,4	0,5	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6
ogólne (Ko)	1,2	1,1	1,1	2,9	1,9	1,4	1,4
zażalenia na postanowienia w postępowaniu wykonawczym (Kzw)	1,2	1,1	1,3	1,2	1,3	1,4	1,4
penitencjarnie:							
- sprawy dotyczące wykonywania kary pozbawienia wolności; np.: przerw, odwołania warunkowego zwolnienia	1,2	1,1	1,1	1,7	1,3	1,2	1,2
- sprawy dotyczące wykonywania nadzoru sędziego penitencjarnego nad tymczasowym aresztowaniem lub karą pozbawienia wolności (Pen)	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
- wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienia od odbywania reszty kary (Wz)	1,0	1,0	1,1	0,8	x	x	x
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
kasacje (WKK)	3,0	2,5	2,7	2,0	2,6	2,7	2,6
Kop	1,1	0,9	1,0	0,9	0,8	1,3	0,8
II instancja w sprawach o wykroczenia							
- apelacje (Waz)	1,2	1,3	1,1	1,3	1,3	1,4	x
- zażalenia (Waz)	0,9	0,9	0,7	1,1	0,9	0,9	x
W SĄDACH REJONOWYCH	1,7	1,9	1,8	1,8	1,5	1,5	1,6
- OGÓLEM							
Sprawy karne i wykroczeniowe							
- razem	2,2	2,1	1,9	2,0	1,4	2,0	2,0
w tym							
podlegające rozpoznaniu wg przepisów o procesie (K) ^{a)}	3,7	4,0	3,9	4,0	2,9	3,8	4,2
kodeks karny skarbowy (Ks) - przestępstwa	110,4	3,0	3,2	3,1	1,9	2,9	0,1
nadzór sądowy nad postępowaniem przygotowawczym (Kp)	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8
ogólne (Ko)	1,4	1,5	1,3	1,3	1,1	1,3	1,3
karne	1,5	1,5	1,4	1,4	1,2	1,4	1,4
wykroczeniowe	1,1	1,2	0,9	0,9	0,6	1,0	1,0
sprawy o wykroczenia (W)	2,1	2,1	1,9	2,0	0,8	1,9	2,0
kodeks karny skarbowy (Ks) - wykroczenia	2,1	1,7	1,5	1,4	0,7	1,7	0,0

a) Od rep. K odjęto rejestrowane sprawy z Kodeksu karnego skarbowego i dodano do rep. Ks.

Opracowanie:
Agnieszka Proczek - st. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 2. Ewidencja spraw karnych (rep. Ds)^{a)} w prokuraturach apelacyjnych, okręgowych i rejonowych łącznie w latach 2005-2011

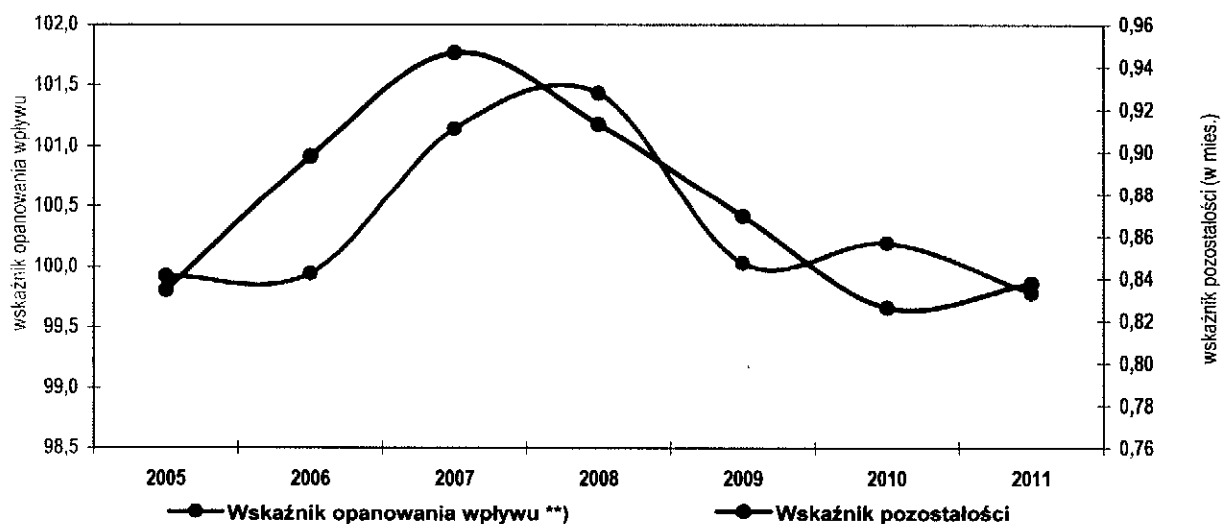
Lata	Pozostałość z ubiegłego roku	Wpływ	Załatwienie	Pozostałość na rok następny	Wskaźnik opanowania wpływu ^{**)}	Wskaźnik pozostałości (tzw. czasu trwania postępowania) ^{***)}
w liczbach bezwzględnych						
2005	117 127	1 662 800	1 661 518	115 621	99,9	0,83
2006	115 621	1 556 611	1 555 731	116 501	99,9	0,90
2007	116 501	1 289 666	1 304 412	101 755	101,1	0,95
2008	101 728	1 124 783	1 140 918	85 593	101,4	0,91
2009	85 593	1 176 627	1 176 956	85 264	100,0	0,87
2010	82 673	1 167 796	1 170 068	80 401	100,2	0,83
2011	80 401	1 189 666	1 187 030	83 037	99,8	0,84
wskaźniki dynamiki (2005=100)						
2005	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2006	98,7	93,6	93,6	100,8	100,0	107,6
2007	99,5	77,6	78,5	88,0	101,2	113,5
2008	86,9	67,6	68,7	74,0	101,5	109,4
2009	73,1	70,8	70,8	73,7	100,1	104,2
2010	70,6	70,2	70,4	69,5	100,3	99,0
2011	68,6	71,5	71,4	71,8	99,9	100,4

^{a)} repertorium "Ds" - postępowania i czynności w sprawach karnych, karnych skarbowych i w sprawach o wykroczenia prowadzone przez prokuratora, Policję i inne organy uprawnione do prowadzenia postępowań

^{**)} dsetek spraw załatwionych w danym okresie sprawozdawczym lub okresie działania jednostki organizacyjnej do liczby spraw wpływających.

^{***)} liczba spraw pozostających do załatwienia w następnym okresie sprawozdawczym do przeciętnego miesięcznego wpływu wszystkich spraw w danym okresie sprawozdawczym lub w okresie działania jednostki organizacyjnej. Jednostką miary jest miesiąc

Wykres 1. Wskaźnik opanowania wpływu i wskaźnik pozostałości

Opracowanie:
Robert Bieluga - gf. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 3. Rodzaje zakończenia postępowań przygotowawczych w latach 2005-2011 w prokuraturach apelacyjnych, okręgowych i rejonowych łącznie

Lata	Załatwiono merytorycznie sprawy (z wyłączeniem odmów wszczęcia postępowania)							Odmówiono wszczęcia postępowania w sprawach	Wskaźnik skuteczności ścigania *) (dot. osób)
	ogółem	w tym							
		skierowano do sądów z aktem oskarżenia		przesłano sądowi z wnioskiem:			umorzono ogółem		
		ogółem	w tym z wnioskiem z art. 335 § 1 kpk	o warunkowe umorzenie	z art. 324 kpk	o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym			
2005	1 499 519	433 962	212 361	10 539	943	x	923 193	161 966	81,0
2006	1 375 106	428 625	219 975	10 285	1 133	x	812 338	180 625	82,9
2007	1 112 389	358 585	175 607	9 437	1 112	37 044	586 246	192 014	82,1
2008	944 527	369 813	200 551	10 797	1 109	8 097	445 099	196 391	82,3
2009	964 658	385 073	212 380	10 895	1 047	1 426	458 086	212 297	83,7
2010	941 265	375 839	207 169	11 667	1 067	399	445 809	228 803	83,5
2011	935 188	382 160	211 107	13 928	1 003	255	430 396	251 842	83,3
2005	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x	100,0	100,0	100,0
2006	91,7	98,8	103,6	97,6	120,1	x	88,0	111,5	102,3
2007	74,2	82,6	82,7	89,5	117,9	100,0	63,5	118,6	101,4
2008	63,0	85,2	94,4	102,4	117,6	21,9	48,2	121,3	101,6
2009	64,3	88,7	100,0	103,4	111,0	3,8	49,6	131,1	103,3
2010	62,8	86,6	97,6	110,7	113,1	1,1	48,3	141,3	103,1
2011	62,4	88,1	99,4	132,2	106,4	0,7	46,6	155,5	102,8

*) wskaźnik skuteczności ścigania (osób) jest ilorazem sumy spraw przesłanych sądowi z aktem oskarżenia i wnioskiem o umorzeniu na podstawie przepisów o amnestii, wniosków o warunkowe umorzenie, art. 324 kpk, wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym oraz umorzeń na podstawie amnestii, podzielonej przez liczbę ogółem zakończonych śledztw – dochodzeń (liczby dotyczą osób)

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 4a. Średni czas trwania (w miesiącach) od popełnienia przestępstwa do uprawomocnienia się wyroku w latach 2009-2010

Ogółem sprawy	18	18
w tym:		
art. 148 § 1 kk	36	36
art. 280 § 1kk	20	21
art. 280 § 2kk	30	29

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalista

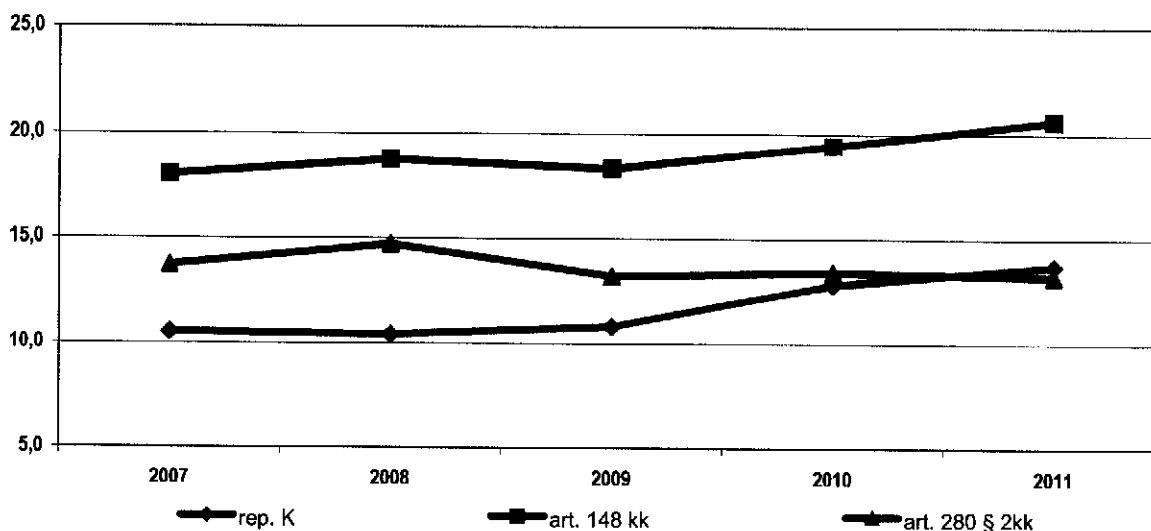
Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 4b. Średni czas trwania postępowania sądowego od dnia pierwszej rejestracji w sądzie I instancji do uprawomocnienia się sprawy w I lub II instancji (w miesiącach) w latach 2007-2011 *)

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
w liczbach bezwzględnych					
Sądy apelacyjne i okręgowe łącznie					
rep. K	10,5	10,4	10,8	12,8	13,7
w tym:					
art. 148 kk	18,0	18,7	18,3	19,4	20,6
art. 280 § 2kk	13,7	14,7	13,2	13,4	13,2
Sądy apelacyjne					
rep. K	14,4	15,8	16,3	18,8	20,1
w tym:					
art. 148 kk	19,6	20,3	20,3	21,7	22,9
art. 280 § 2kk	14,7	16,7	15,9	16,2	16,0
Sądy okręgowe					
rep. K	8,7	7,4	7,2	9,0	9,3
w tym:					
art. 148 kk	15,0	14,4	11,4	13,4	14,1
art. 280 § 2kk	12,5	11,9	8,5	9,2	8,7
wskaźniki dynamiki (2007=100)					
Sądy apelacyjne i okręgowe łącznie					
rep. K	100,0	99,0	102,9	121,9	130,5
w tym:					
art. 148 kk	100,0	103,9	101,7	107,8	114,4
art. 280 § 2kk	100,0	107,3	96,4	97,8	96,4
Sądy apelacyjne					
rep. K	100,0	109,7	113,2	130,6	139,6
w tym:					
art. 148 kk	100,0	103,6	103,6	110,7	116,8
art. 280 § 2kk	100,0	113,6	108,2	110,2	108,8
Sądy okręgowe					
rep. K	100,0	85,1	82,8	103,4	106,9
w tym:					
art. 148 kk	100,0	96,0	76,0	89,3	94,0
art. 280 § 2kk	100,0	95,2	68,0	73,6	69,6

*) brak danych za lata 2005-2006

Wykres. Średni czas trwania postępowania w sądach apelacyjnych i okręgowych łącznie

Tablica 12. Środki zapobiegawcze orzeczone przez sądy rejonowe i okręgowe w latach 2005-2011

Wyszczególnienie		sądy okręgowe	sądy rejonowe	sądy okręgowe	sądy rejonowe	sądy okręgowe	sądy rejonowe	sądy okręgowe	sądy rejonowe	sądy okręgowe	sądy rejonowe	sądy okręgowe	sądy rejonowe
Tymczasowe aresztowanie (co do osób)	liczba uwzględnionych zażaleń dot. tymczasowego aresztowania	1 975	32 574	1 864	31 338	2 228	21 701	3 199	20 933	3 211	18 770	2 901	18 337
	liczba zażaleń dot. tymczasowego aresztowania (wpływ)	29	1 191	33	747	39	461	84	419	84	487	98	461
	liczba uwzględnionych zażaleń dot. tymczasowego aresztowania	2 301	6 757	2 481	7 321	2 952	4 798	2 144	5 324	2 313	5 630	1 762	5 867
	razem (wiersz 06 do 10)	271	824	255	1 050	211	668	137	749	96	485	180	443
	do 3 miesięcy	3 833	7 635	4 000	8 055	3 520	4 809	3 480	4 580	3 126	3 965	3 203	3 774
	pow. 3 do 6 miesięcy	207	2 528	160	2 729	124	1 794	145	1 631	148	1 296	167	1 282
	pow. 6 do 12 miesięcy	432	2 035	391	2 301	296	1 347	409	1 377	366	1 196	383	1 159
	pow. 12 mies. Do 2 lat	1 166	1 963	1 237	1 913	1 001	1 154	1 049	1 105	885	1 051	996	902
	pow. 2 lat	1 165	918	1 362	918	1 306	429	1 194	393	1 123	362	1 068	389
	razem - (w. 12 do 14)	863	191	850	192	793	85	683	74	604	60	589	42
	z powodu uchylenia tymczasowego aresztowania	4 350	23 469	3 851	21 104	4 306	15 978	3 597	13 703	3 959	12 864	3 426	11 889
	z powodu przekazania innemu sądowni lub organowi	1 518	18 451	1 456	16 314	1 719	12 863	1 630	10 645	1 803	10 011	1 519	9 322
	z innych przyczyn	440	1 135	310	1 142	634	632	375	569	375	658	254	617
	ogółem	2 392	3 883	2 085	3 648	1 953	2 483	1 592	2 489	1 781	2 195	1 653	1 950
	Inne środki zapobiegawcze	majątkowe	421	2 411	713	6 174	1 540	7 657	2 124	7 881	2 738	7 174	2 698
osoby godnej zaufania		13	29	8	25	11	32	23	51	3	66	11	60
społeczne		1	204	2	15	3	4	3	6	5	2	2	6
ogółem		1 027	6 406	1 262	12 394	2 026	13 918	2 378	14 131	2 951	15 138	3 228	14 624
dozór Policji													
zawieszanie w tym dozorze policji orzeczone na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemycom w rodzinie													
ogółem		408	1 723	613	3 234	1 411	3 399	1 656	3 278	1 754	3 177	2 000	3 018
opuszczenia kraju		236	891	371	1 590	759	1 113	837	822	791	734	854	646
zawieszanie w tym z zatrzymaniem paszportu lub innego dokumentu													
zawieszanie w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu		9	63	9	99	43	124	48	130	55	81	21	107
powstrzymanie się od określonej działalności		1	35	7	87	12	78	46	75	58	40	37	70
powstrzymanie się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów		2	1 041	3	1 615	1 471	1 517	1	1 722	1 995	1	1 637	1

Opracowanie:
Robert Bieługa - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 6. Postępowania odwoławcze w sprawach karnych i wykroczeniowych w sądach powszechnych w latach 2006-2011

*)

Wyszczególnienie	Wniesione apelacje wobec osób (oskarżonych)	Liczba oskarżonych, co do których sąd								
		wydal orzeczenie w postępowaniu apelacyjnym	utrzymał w mocy zaskarżony wyrok	zaskarżony wyrok				wykonanie kary zawiesił	uchylił warunkowe zawieszenie kary	zatwierdził apelację w inny sposób
				zmienił i oskarżonego uniewinnił	uchylił i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania	zmienił orzeczoną karę				
						zaostrzył	złagodził			
sądy apelacyjne	4 894	4 840	2 909	29	853	140	612	93	20	184
sądy okręgowe										
przestępstwa	68 499	67 986	40 815	843	12 884	2 697	3 913	897	563	5 374
wykroczenia	6 925	6 982	4 744	315	883	27	415	3	-	595
sądy apelacyjne	4 814	4 805	2 911	24	879	150	571	75	14	181
sądy okręgowe										
przestępstwa	76 450	76 081	43 692	738	12 719	4 151	4 922	1 010	565	8 284
wykroczenia	6 656	6 659	4 605	303	835	19	363	7	-	527
sądy apelacyjne	4 274	4 224	2 536	23	838	97	546	65	9	110
sądy okręgowe										
przestępstwa	58 523	59 103	34 531	814	11 895	1 950	3 981	880	376	4 676
wykroczenia	5 910	5 803	3 881	304	780	21	361	11	-	445
sądy apelacyjne	4 522	4 288	2 427	13	966	107	551	66	2	156
sądy okręgowe										
przestępstwa	62 612	56 460	33 186	802	11 282	1 879	3 830	821	339	4 321
wykroczenia	7 300	6 016	4 005	295	809	48	371	4	-	484
sądy apelacyjne	5 211	4 886	2 858	33	1 043	105	583	73	18	173
sądy okręgowe										
przestępstwa	53 599	54 697	31 784	683	11 039	1 948	3 871	834	366	4 172
wykroczenia	6 553	6 408	4 287	304	843	15	393	1	2	563
sądy apelacyjne	5 279	5 378	3 033	42	1 198	99	734	72	14	186
sądy okręgowe										
przestępstwa	52 846	52 524	31 702	623	10 137	1 679	3 719	695	321	3 648
wykroczenia	6 914	7 466	4 566	320	928	17	454	4	-	1 177

*) brak danych za rok 2005

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalistaNaczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 7. Apelacje co do winy i co do kary wniesione w latach 2006-2011^{*)}

Wyszczególnienie	Sądy apelacyjne		Sądy okręgowe			
	odnośnie przestępstw		odnośnie przestępstw		odnośnie wykroczeń	
	co do winy	co do kary	co do winy	co do kary	co do winy	co do kary
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 051	2 913	45 554	26 088	5 989	1 067
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	2 999	2 754	42 695	32 802	5 685	953
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 198	2 718	37 438	20 035	4 959	930
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 378	2 316	39 545	19 602	5 420	911
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 955	2 957	35 159	18 922	5 777	905
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 815	1 719	33 713	18 251	6 090	964
Łączna liczba wniesionych apelacji	4 577	2 149	36 791	21 933	6 340	1 023

^{*)} brak danych za rok 2005

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 8. Ewidencja spraw kasacyjnych w latach 2005 - 2011

Wyszczególnienie	Liczba spraw							
	przekazanych Sądowi Najwyższemu z kasacją w okresie sprawozdawczym	przesłanych z Sądu Najwyższego w okresie sprawozdawczym (wiersze 3 do 8)	w których Sąd Najwyższy					
			odrzucał kasację	oddalił kasację	uwzględnił kasację poprzez zmianę orzeczenia	uchylił orzeczenie i przekazał sprawę sądowi I lub II instancji do ponownego rozpoznania	uchylił wydane orzeczenie	załatwił w inny sposób
sądy apelacyjne	466	417	64	317	4	23	-	9
sądy okręgowe	116	1 124	-	946	6	99	3	70
sądy apelacyjne	469	470	34	372	-	52	-	12
sądy okręgowe	1 222	1 162	2	966	1	122	6	65
sądy apelacyjne	476	518	47	418	-	45	-	8
sądy okręgowe	1 213	1 281	34	1 000	6	154	5	82
sądy apelacyjne	426	401	42	290	-	63	-	6
sądy okręgowe	1 093	1 135	-	881	7	168	2	77
sądy apelacyjne	419	447	35	339	1	62	-	10
sądy okręgowe	920	936	10	732	3	130	2	59
sądy apelacyjne	419	390	39	298	-	45	1	7
sądy okręgowe	1 001	1 019	-	811	3	130	6	69
sądy apelacyjne	461	424	80	297	1	23	1	22
sądy okręgowe	860	936	8	725	6	125	6	66

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 11. Stosowanie mediacji w postępowaniu karnym w latach 2005-2011

Wyszczególnienie	Załatwienia spraw razem	Wynik postępowania medacyjnego		
		ugoda	brak ugody	inny sposób
2005				
Ogółem	4 440	2 755	1 445	240
prowadzonego przez instytucje	610	298	226	86
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 830	2 457	1219	154
2006				
Ogółem	5 052	3 062	1 721	269
prowadzonego przez instytucje	1 402	680	636	86
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 650	2 382	1085	183
2007				
Ogółem	4 178	2 753	1 220	205
prowadzonego przez instytucje	711	303	319	89
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 467	2 450	901	116
2008				
Ogółem	3 891	2 551	1 110	230
prowadzonego przez instytucje	701	311	252	138
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 190	2 240	858	92
2009				
Ogółem	3 714	2 505	993	216
prowadzonego przez instytucje	574	293	182	99
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 140	2 212	811	117
2010				
Ogółem	3 480	2 274	1 051	155
prowadzonego przez instytucje	590	242	269	79
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 890	2 032	782	76
2011				
Ogółem	3 251	2 071	1 035	145
prowadzonego przez instytucje	456	188	205	63
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 795	1 883	830	82

Opracowanie:
Robert Bieluga - gl. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 5. Ewidencja spraw z wykazu S w latach 2005-2011 (skarga na postępowanie na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. Nr 179, poz. 1843 z późn. zm.))

Wyszczególnienie	Wpłynęło	Załatwiono				Pozostało na okres następny	Ogólna kwota zasądzonych odszkodowań (PLN)
		ogółem	w tym				
			uwzględniono w całości lub części		oddalono		
			razem	w tym przez zasądzenie kwoty pieniężnej			
Ogółem w sądach apelacyjnych	1 295	1 409	261	190	419	69	523 001
w tym:							
spraw karnych	228	245	37	29	98	8	115 500
Ogółem w sądach okręgowych	3 178	3 454	726	437	1 175	242	905 003
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	657	712	149	60	305	55	126 800
Ogółem w sądach apelacyjnych	424	440	78	35	171	19	85 500
w tym:							
spraw karnych	134	131	10	6	60	11	13 500
Ogółem w sądach okręgowych	2 235	2 306	519	332	766	167	556 494
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	485	493	87	34	208	47	7 160
Ogółem w sądach apelacyjnych	628	644	75	49	223	24	116 500
w tym:							
spraw karnych	142	146	13	11	50	7	18 500
Ogółem w sądach okręgowych	2 015	1 974	467	301	699	206	598 030
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	501	495	107	49	214	53	96 300
Ogółem w sądach apelacyjnych	617	601	81	63	228	40	213 500
w tym:							
spraw karnych	175	173	15	11	73	9	30 500
Ogółem w sądach okręgowych	2 120	2 148	468	307	726	178	662 700
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	661	679	134	68	249	35	143 500
Ogółem w sądach apelacyjnych	996	965	139	126	333	71	486 700
w tym:							
spraw karnych	393	370	56	52	122	32	221 500
z tego:							
na postępowanie sądowe	306	290	33	32	97	25	91 500
na postępowanie prokuratorskie	87	80	23	20	25	7	130 000
Ogółem w sądach okręgowych	2 913	2 795	587	462	970	296	1 293 140
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	1 052	969	179	145	339	118	401 000
z tego:							
na postępowanie sądowe	742	697	154	124	245	80	332 500
na postępowanie prokuratorskie	310	272	25	21	94	38	68 500

Tablica 5. Ewidencja spraw z wykazu S w latach 2005-2011 (skarga na postępowanie na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz. U. Nr 179, poz. 1843 z późn. zm.))

Wyszczególnienie	Wpłynęło	Załatwiono				Pozostało na okres następny	Ogólna kwota zasądzonych odszkodowań (PLN)
		ogółem	w tym				
			uwzględniono w całości lub części		oddalono		
			razem	w tym przez zasądzenie kwoty pieniężnej			
Ogółem w sądach apelacyjnych	1 334	1 292	196	185	509	112	731 300
w tym:							
spraw karnych	537	536	68	64	204	33	292 000
z tego:							
na postępowanie sądowe	419	418	53	50	143	27	217 000
na postępowanie prokuratorskie	118	118	15	14	61	6	75 000
Ogółem w sądach okręgowych	3 993	3 838	817	741	1 438	450	2 263 745
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	1 651	1 583	277	262	559	185	849 100
z tego:							
na postępowanie sądowe	1 215	1 148	244	232	408	146	739 000
na postępowanie prokuratorskie	436	435	33	30	151	39	110 100
Ogółem w sądach apelacyjnych	1 708	1 685	264	253	631	135	1 024 200
w tym:							
spraw karnych	454	441	78	75	159	46	417 100
z tego:							
na postępowanie sądowe	370	360	66	64	123	37	376 500
na postępowanie prokuratorskie	84	81	12	11	36	9	40 600
Ogółem w sądach okręgowych	4 840	4 832	965	914	1 662	457	2 627 850
w tym:							
spraw karnych i wykroczeniowych	1 675	1 721	265	255	605	139	737 000
z tego:							
na postępowanie sądowe	1 202	1 242	218	211	466	106	582 000
na postępowanie prokuratorskie	473	479	47	44	139	33	155 000

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 6. Postępowania odwoławcze w sprawach karnych i wykroczeniowych w sądach powszechnych w latach 2006-2011

*)

Wyszczególnienie	Wniesione apelacje wobec osób (oskarżonych)	Liczba oskarżonych, co do których sąd								
		wydal orzeczenie w postępowaniu apelacyjnym	utrzymał w mocy zaskarżony wyrok	zaskarżony wyrok				wykonanie kary zawiesił	uchylił warunkowe zawieszenie kary	załatwił apelację w inny sposób
				zmienił i oskarżonego uniewinnił	uchylił i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania	zmienił orzeczoną karę				
						zaostrzył	złagodził			
sądy apelacyjne	4 894	4 840	2 909	29	853	140	612	93	20	184
sądy okręgowe										
przestępstwa	68 499	67 986	40 815	843	12 884	2 697	3 913	897	563	5 374
wykroczenia	6 925	6 982	4 744	315	883	27	415	3	-	595
sądy apelacyjne	4 814	4 805	2 911	24	879	150	571	75	14	181
sądy okręgowe										
przestępstwa	76 450	76 081	43 692	738	12 719	4 151	4 922	1 010	565	8 284
wykroczenia	6 656	6 659	4 605	303	835	19	363	7	-	527
sądy apelacyjne	4 274	4 224	2 536	23	838	97	546	65	9	110
sądy okręgowe										
przestępstwa	58 523	59 103	34 531	814	11 895	1 950	3 981	880	376	4 676
wykroczenia	5 910	5 803	3 881	304	780	21	361	11	-	445
sądy apelacyjne	4 522	4 288	2 427	13	966	107	551	66	2	156
sądy okręgowe										
przestępstwa	62 612	56 460	33 186	802	11 282	1 879	3 830	821	339	4 321
wykroczenia	7 300	6 016	4 005	295	809	48	371	4	-	484
sądy apelacyjne	5 211	4 886	2 858	33	1 043	105	583	73	18	173
sądy okręgowe										
przestępstwa	53 599	54 697	31 784	683	11 039	1 948	3 871	834	366	4 172
wykroczenia	6 553	6 408	4 287	304	843	15	393	1	2	563
sądy apelacyjne	5 279	5 378	3 033	42	1 198	99	734	72	14	186
sądy okręgowe										
przestępstwa	52 846	52 524	31 702	623	10 137	1 679	3 719	695	321	3 648
wykroczenia	6 914	7 466	4 566	320	928	17	454	4	-	1 177

*) brak danych za rok 2005

Opracowanie:
Robert Bietuga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 7. Apelacje co do winy i co do kary wniesione w latach 2006-2011¹⁾

Wyszczególnienie	Sądy apelacyjne		Sądy okręgowe			
	odnośnie przestępstw		odnośnie przestępstw		odnośnie wykroczeń	
	co do winy	co do kary	co do winy	co do kary	co do winy	co do kary
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 051	2 913	45 554	26 088	5 989	1 067
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	2 999	2 754	42 695	32 802	5 685	953
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 198	2 718	37 438	20 035	4 959	930
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 378	2 316	39 545	19 602	5 420	911
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 955	2 957	35 159	18 922	5 777	905
Łączna liczba wniesionych apelacji	•	•	•	•	•	•
Liczba osób co do których wniesiono apelacje	3 815	1 719	33 713	18 251	6 090	964
Łączna liczba wniesionych apelacji	4 577	2 149	36 791	21 933	6 340	1 023

¹⁾ brak danych za rok 2005

Opracowanie:
Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 8. Ewidencja spraw kasacyjnych w latach 2005 - 2011

Wyszczególnienie	Liczba spraw							
	przekazanych Sądowi Najwyższemu z kasacją w okresie sprawozdawczym	przesłanych z Sądu Najwyższego w okresie sprawozdawczym (wiersze 3 do 8)	w których Sąd Najwyższy					
			odrzucił kasację	oddalił kasację	uwzględnił kasację poprzez zmianę orzeczenia	uchylił orzeczenie i przekazał sprawę sądowi I lub II instancji do ponownego rozpoznania	uchylił wydane orzeczenie	załatwił w inny sposób
sądy apelacyjne	466	417	64	317	4	23	-	9
sądy okręgowe	116	1 124	-	946	6	99	3	70
sądy apelacyjne	469	470	34	372	-	52	-	12
sądy okręgowe	1 222	1 162	2	966	1	122	6	65
sądy apelacyjne	476	518	47	418	-	45	-	8
sądy okręgowe	1 213	1 281	34	1 000	6	154	5	82
sądy apelacyjne	426	401	42	290	-	63	-	6
sądy okręgowe	1 093	1 135	-	881	7	168	2	77
sądy apelacyjne	419	447	35	339	1	62	-	10
sądy okręgowe	920	936	10	732	3	130	2	59
sądy apelacyjne	419	390	39	298	-	45	1	7
sądy okręgowe	1 001	1 019	-	811	3	130	6	69
sądy apelacyjne	461	424	80	297	1	23	1	22
sądy okręgowe	860	936	8	725	6	125	6	66

Opracowanie:
Robert Bieługa - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 9. Prawomocnie zasądzone odszkodowania w latach 2005 - 2011 i zadośćuczynienia w latach 2009 – 2011 w trybie art. 552 k.p.k.*) w sądach okręgowych

Część I Prawomocnie zasądzone odszkodowania

Lata	Odszkodowania w trybie art. 552 k.p.k. za niesłuszne					
	skazanie - §1 i 2		zastosowanie środka zabezpieczającego - §3		tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie - §4	
	liczba osób	łączna wysokość zasądzonych odszkodowań (zł)	liczba osób	łączna wysokość zasądzonych odszkodowań (zł)	liczba osób	łączna wysokość zasądzonych odszkodowań (zł)
2005	39	681 478	-	-	261	5 085 280
2006	30	539 314	1	1 500	273	4 897 571
2007	43	1 090 450	3	21 600	252	7 224 616
2008	22	437 598	2	16 130	275	5 614 402
2009	18	359 746	1	40 000	173	2 388 775
2010	33	809 088	1	2 725	167	4 305 308
2011	19	326 824	3	3 850	204	4 225 422

Część II Prawomocnie zasądzone zadośćuczynienia

Lata	Zadośćuczynienia w trybie art. 552 k.p.k. za niesłuszne					
	skazanie - §1 i 2		zastosowanie środka zabezpieczającego - §3		tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie - §4	
	liczba osób	łączna wysokość zasądzonych zadośćuczynień (zł)	liczba osób	łączna wysokość zasądzonych zadośćuczynień (zł)	liczba osób	łączna wysokość zasądzonych zadośćuczynień (zł)
2009	6	95 516	1	1 000	100	2 381 553
2010	32	1 022 700	1	20 000	229	5 129 136
2011	19	651 697	6	26 400	312	9 276 324

*) Art. 552. § 1. Oskarżonemu, który w wyniku wznowienia postępowania lub kasacji został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę, służy od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także, jeżeli po uchyleniu skazującego orzeczenia postępowanie umorzono wskutek okoliczności, których nie uwzględniono we wcześniejszym postępowaniu.

§ 3. Prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia powstaje również w związku z zastosowaniem środka zabezpieczającego w warunkach określonych w § 1 i 2.

§ 4. Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.

Opracowanie:

Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 10. Sprawy rozpatrywane w trybie art. 335, 336, 387 i 474a kpk w sądach powszechnych w latach 2005-2011 (dotyczy przestępstw z wyłączeniem kodeksu karnego skarbowego)

Lata	Wydano orzeczenia	Podstawa prawna art.			
		335 k.p.k. (prokuratora)	336 k.p.k.(w kwestii warunkowego umorzenia)	387 k.p.k. (oskarżonego)	474a k.p.k. (oskarżonego)
sądy okręgowe					
2005	592	152	5	435	x
2006	828	382	6	426	x
2007	735	488	10	246	x
2008	1 943	1 440	4	502	x
2009	1 927	1 373	5	549	x
2010	2 327	1 773	15	544	x
2011	2 554	1 890	13	651	x
sądy rejonowe					
2005	271618	210463	10813	50342	•
2006	272 179	222 266	11 108	39 884	•
2007	248 873	184 705	10 527	48 947	•
2008	250 781	200 721	11 854	37 602	604
2009	266 305	218 675	12 326	35 117	187
2010	277 290	224 832	13 368	38 985	105
2011	281 292	224 683	15 401	41 060	148

Opracowanie:

Robert Bieluga - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki

/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 11. Stosowanie mediacji w postępowaniu karnym w latach 2005-2011

Wyszczególnienie	Załatwienia spraw razem	Wynik postępowania mediacyjnego		
		ugoda	brak ugody	inny sposób
2005				
Ogółem	4 440	2 755	1 445	240
prowadzonego przez instytucje	610	298	226	86
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 830	2 457	1219	154
2006				
Ogółem	5 052	3 062	1 721	269
prowadzonego przez instytucje	1 402	680	636	86
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 650	2 382	1085	183
2007				
Ogółem	4 178	2 753	1 220	205
prowadzonego przez instytucje	711	303	319	89
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 467	2 450	901	116
2008				
Ogółem	3 891	2 551	1 110	230
prowadzonego przez instytucje	701	311	252	138
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 190	2 240	858	92
2009				
Ogółem	3 714	2 505	993	216
prowadzonego przez instytucje	574	293	182	99
prowadzonego przez osoby godne zaufania	3 140	2 212	811	117
2010				
Ogółem	3 480	2 274	1 051	155
prowadzonego przez instytucje	590	242	269	79
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 890	2 032	782	76
2011				
Ogółem	3 251	2 071	1 035	145
prowadzonego przez instytucje	456	188	205	63
prowadzonego przez osoby godne zaufania	2 795	1 883	830	82

Opracowanie:
Robert Bieluga - gl. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Tablica 12. Środki zapobiegawcze orzeczone przez sądy rejonowe i okręgowe w latach 2005-2011

Wyszczególnienie	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	sądy	
	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe	okręgowe	rejonowe
Tymczasowe aresztowanie (co do osób)	1 975	32 574	1 864	31 338	2 228	29 637	2 865	21 701	3 199	20 933	3 211	18 770	2 901	18 337	2 901	18 337
	29	1 191	33	747	39	646	65	461	84	419	84	487	98	461	98	461
	2 301	6 757	2 481	7 321	2 952	6 332	2 000	4 798	2 144	5 324	2 313	5 630	1 762	5 867	1 762	5 867
	271	824	255	1 050	211	895	195	668	137	749	96	485	180	443	180	443
	3 833	7 635	4 000	8 055	3 520	6 941	3 340	4 809	3 480	4 580	3 126	3 965	3 203	3 774	3 203	3 774
	207	2 528	160	2 729	124	2 233	162	1 794	145	1 631	148	1 296	167	1 282	167	1 282
	432	2 035	391	2 301	296	1 826	306	1 347	409	1 377	366	1 196	383	1 159	383	1 159
	1 166	1 963	1 237	1 913	1 001	1 727	911	1 154	1 049	1 105	885	1 051	996	902	996	902
	1 165	918	1 362	918	1 306	952	1 222	429	1 194	393	1 123	362	1 068	389	1 068	389
	863	191	850	192	793	203	739	85	683	74	604	60	589	42	589	42
4 350	23 469	3 851	21 104	4 306	20 633	3 694	15 978	3 597	13 703	3 959	12 864	3 426	11 889	3 426	11 889	
1 518	18 451	1 456	16 314	1 719	15 821	1 583	12 863	1 630	10 645	1 803	10 011	1 519	9 322	1 519	9 322	
440	1 135	310	1 142	634	1 526	410	632	375	569	375	658	254	617	254	617	
2 392	3 883	2 085	3 648	1 953	3 286	1 701	2 483	1 592	2 489	1 781	2 195	1 653	1 950	1 653	1 950	
421	2 411	713	6 174	1 540	7 968	1 926	7 687	2 124	7 881	2 738	7 174	2 698	6 679	2 698	6 679	
13	29	8	25	11	21	3	32	23	51	3	66	11	60	11	60	
1	204	2	15	3	84	4	4	3	6	5	2	2	6	2	6	
1 027	6 406	1 262	12 394	2 026	16 330	2 562	13 918	2 378	14 131	2 951	15 138	3 228	14 624	3 228	14 624	
dozór Policji																
zakaz opuszczania kraju	408	1 723	613	3 234	1 411	4 403	1 661	3 399	1 656	3 278	1 754	3 177	2 000	3 177	2 000	3 018
zawieszenie w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu	236	891	371	1 590	759	1 831	805	1 113	837	822	791	734	854	734	854	646
powstrzymanie się od określonej działalności	9	63	9	99	43	93	34	124	48	130	55	81	21	107	21	107
powstrzymanie się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów	1	35	7	87	12	106	26	78	46	75	58	40	37	40	37	70
	2	1 041	3	1 615		1 471	3	1 517	1	1 722		1 995	1	1 637	1	1 637

Opracowanie:

Robert Bieługa - gł. specjalista

Naczelnik Wydziału Statystyki
/-/ Justyna Kowalczyk

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW

Artykuł 15 Ochrona dzieci będących ofiarami handlu ludźmi podczas postępowania przygotowawczego i sądowego

1. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by podczas postępowania przygotowawczego i sądowego, zgodnie z pozycją ofiar w danym systemie wymiaru sprawiedliwości, właściwe organy wyznaczyły przedstawiciela dla dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi, jeżeli, stosownie do prawa krajowego, osoby, którym przysługuje władza rodzicielska, nie mogą reprezentować dziecka ze względu na konflikt interesów między nimi a dzieckiem będącym ofiarą handlu ludźmi.

2. Państwa członkowskie, zgodnie z pozycją ofiar w danym systemie wymiaru sprawiedliwości, zapewniają dzieciom będącym ofiarami handlu ludźmi niezwłoczny dostęp do bezpłatnego doradztwa prawnego i zastępstwa prawnego, w tym w celu dochodzenia odszkodowania, chyba że ofiary dysponują wystarczającymi środkami finansowymi.

3. Bez uszczerbku dla prawa do obrony, państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by w trakcie postępowania przygotowawczego i sądowego dotyczących przestępstw, o których mowa w art. 2 i 3:

a) przesłuchania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi odbywały się bez nieuzasadnionej zwłoki po zgłoszeniu faktów właściwym organom;

b) przesłuchania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi odbywały się, w razie potrzeby, w pomieszczeniach specjalnie przeznaczonych lub przystosowanych do tego celu; PL 15.4.2011 Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 101/9

c) przesłuchania dzieci będących ofiarami handlu ludźmi prowadzone były, w razie potrzeby, przez lub z udziałem specjalistów, odpowiednio przeszkolonych do tego celu;

d) wszystkie przesłuchania dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi prowadziła, tam gdzie to możliwe i właściwe, ta sama osoba;

e) liczba przesłuchań była jak najbardziej ograniczona i by były one przeprowadzane tylko w tych przypadkach, gdy jest to absolutnie niezbędne do celów postępowania przygotowawczego i sądowego;

f) pokrzywdzonemu dziecku mógł towarzyszyć jego przedstawiciel lub, w odpowiednich przypadkach, wybrana przez nie osoba dorosła, o ile nie podjęto uzasadnionej decyzji o wykluczeniu takiej osoby.

4. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by w trakcie postępowania karnego dotyczącego przestępstw, o których mowa w art. 2 i 3, wszystkie przesłuchania dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi, lub w odpowiednich przypadkach, dziecka występującego jako świadek, mogły być utrwalane audiowizualnie i by te utrwalone audiowizualnie przesłuchania mogły zostać wykorzystane jako dowód w postępowaniu przed sądem karnym, zgodnie z regułami przewidzianymi w ich prawie krajowym.

5. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by w postępowaniu przed sądem karnym dotyczącym przestępstw, o których mowa w art. 2 i 3, możliwe było zarządzenie, że:

a) rozprawa odbędzie się bez udziału publiczności; oraz

b) przesłuchanie w sądzie dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi zostanie dokonane bez jego obecności, w szczególności dzięki wykorzystaniu odpowiednich technologii komunikacyjnych.

6. Niniejszy artykuł ma zastosowanie bez uszczerbku dla art. 12.

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW
Pkt 46 i 59 Projektu: Art. 147 § 2a Art. 185 a § 3	Art. 15 ust. 4 i ust. 5 lit. b Dyrektywy
Pkt 59 Projektu: Art. 185 a § 1 i § 4 kpk Art. 185 a § 2	Art. 15 ust. 3 lit. e Dyrektywy Art. 15 ust. 3 lit. f Dyrektywy

Dyrektywa 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW

Artykuł 20

Ochrona pokrzywdzonych dzieci podczas postępowania przygotowawczego i sądowego

1. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by podczas postępowania przygotowawczego i sądowego właściwe organy wyznaczyły – zgodnie z pozycją pokrzywdzonego w danym systemie wymiaru sprawiedliwości – specjalnego przedstawiciela dla pokrzywdzonego dziecka, jeżeli na mocy prawa krajowego osoby, którym przysługuje władza rodzicielska, nie mogą reprezentować dziecka ze względu na konflikt interesów między nimi a pokrzywdzonym dzieckiem lub jeżeli dziecko jest pozbawione opieki lub odłączone od rodziny.

2. Państwa członkowskie niezwłocznie zapewniają pokrzywdzonym dzieciom dostęp do doradztwa prawnego i zastępstwa prawnego, w tym także w celu dochodzenia odszkodowania, zgodnie z pozycją pokrzywdzonego w danym systemie wymiaru sprawiedliwości. Doradztwo prawne i zastępstwo procesowe jest bezpłatne, jeżeli pokrzywdzony nie posiada wystarczających środków finansowych.

3. Bez uszczerbku dla prawa do obrony państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by w ramach postępowań karnych dotyczących przestępstw, o których mowa w art. 3-7:

a) przesłuchania pokrzywdzonych dzieci odbywały się bez nieuzasadnionej zwłoki po zgłoszeniu faktów właściwym organom;

b) przesłuchania pokrzywdzonych dzieci odbywały się, w razie potrzeby, w pomieszczeniach specjalnie zaprojektowanych lub przystosowanych do tego celu;

c) przesłuchania pokrzywdzonych dzieci prowadzone były przez specjalistów, odpowiednio przeszkolonych do tego celu lub z ich udziałem;

d) wszystkie przesłuchania dziecka prowadziła, stosownie do sytuacji i możliwości, ta sama osoba;

e) liczba przesłuchań była jak najbardziej ograniczona i by były one przeprowadzane tylko w tych przypadkach, gdy jest to absolutnie niezbędne do celów postępowania przygotowawczego lub sądowego;

f) pokrzywdzonemu dziecku mógł towarzyszyć jego przedstawiciel prawny lub, w odpowiednich przypadkach, wybrana przez nie osoba dorosła, o ile nie podjęto odmiennej umotywowanej decyzji w odniesieniu do tej osoby.

4. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by w trakcie postępowań karnych dotyczących przestępstw, o których mowa w art. 3–7, wszystkie przesłuchania pokrzywdzonego dziecka lub, w odpowiednich przypadkach, dziecka występującego w roli świadka mogły być rejestrowane audiowizualnie i by te zarejestrowane przesłuchania mogły zostać wykorzystane jako dowód w postępowaniu sądowym przed sądem karnym, zgodnie z regułami przewidzianymi w ich prawie krajowym.

5. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia, by w postępowaniu przed sądem karnym dotyczącym przestępstw, o których mowa w art. 3–7, można było zarządzić, aby:

a) rozprawa odbyła się udziału publiczności;

b) pokrzywdzone dziecko mogło być przesłuchane w sali sądowej nie będąc tam fizycznie obecne, w szczególności dzięki wykorzystaniu odpowiednich technologii komunikacyjnych.

6. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do tego, by – jeżeli przemawia za tym dobro pokrzywdzonych dzieci i z uwzględnieniem innych nadrzędnych interesów – zapewnić ochronę ich prywatności, tożsamości i wizerunku i uniemożliwić publiczne rozpowszechnianie wszelkich informacji, które mogłyby doprowadzić do ich zidentyfikowania.

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw	Dyrektywa 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW
Pkt 46 i 59 Projektu: Art. 147 § 2a Art. 185 a § 3	Art. 20 ust. 4 i ust. 5 lit. b Dyrektywy
Pkt 59 Projektu Art. 185a § 2 kpk	Art. 20 ust. 3 lit. f Dyrektywy

Warszawa, 8 października 2012 r.

Minister
Spraw Zagranicznych
DPUE - 920 - 691 - 12/ma/ 5
dot.: RM-10-38-12 z 05.10.2012 r.

SM-1861

Pan Maciej Berek
Sekretarz Rady Ministrów

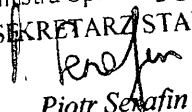
opinia o zgodności z prawem Unii Europejskiej projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny i niektórych innych ustaw wyrażona na podstawie art. 13 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 65, poz. 437 z późn. zm.) przez ministra właściwego do spraw członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej

Szanowny Panie Ministrze,

w związku z przedłożonym projektem *ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny i niektórych innych ustaw*, pozwalam sobie wyrazić następującą opinię.

Projekt jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Z poważaniem,

Z up. Ministra Spraw Zagranicznych
SEKRETARZ STANU

Piotr Serafin

Do wiadomości:

Pan Jarosław Gowin
Minister Sprawiedliwości

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia

w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych

Na podstawie art. 23a § 8 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) warunki, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego;
- 2) sposób powoływania i odwoływania instytucji i osób uprawnionych do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego;
- 3) zakres i warunki udostępniania akt sprawy instytucjom i osobom uprawnionym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego;
- 4) sposób i tryb postępowania mediacyjnego.

§ 2. 1. Do prowadzenia postępowania mediacyjnego uprawniona jest instytucja, która:

- 1) zgodnie ze swoimi zadaniami statutowymi powołana została do wykonywania zadań w zakresie mediacji, resocjalizacji, ochrony interesu społecznego, ochrony ważnego interesu indywidualnego lub ochrony wolności i praw człowieka;
- 2) posiada warunki organizacyjne i kadrowe umożliwiające przeprowadzenie postępowania mediacyjnego;
- 3) została wpisana do wykazu, o którym mowa w § 4 ust. 1.

2. Postępowanie mediacyjne w imieniu instytucji, o której mowa w ust. 1, zwanej dalej „instytucją”, prowadzi upoważniony przez nią pisemnie przedstawiciel, spełniający warunki określone w § 3 pkt 1 – 7.

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651 oraz z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 oraz Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886 i 1091.

§ 3. Postępowanie mediacyjne może również prowadzić osoba godna zaufania, która:

- 1) posiada obywatelstwo polskie;
- 2) korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich;
- 3) ukończyła 26 lat;
- 4) biegle włada językiem polskim;
- 5) nie była karana za przestępstwo umyślne;
- 6) posiada umiejętności likwidowania konfliktów oraz wystarczającą do przeprowadzania postępowania mediacyjnego wiedzę, w szczególności w zakresie psychologii, pedagogiki, socjologii, resocjalizacji lub prawa;
- 7) daje rękojmię należytego wykonywania obowiązków;
- 8) została wpisana do wykazu, o którym mowa w § 5 ust. 1.

§ 4. 1. W sądzie okręgowym prowadzi się wykaz instytucji i osób godnych zaufania, uprawnionych do przeprowadzania postępowania mediacyjnego, zwany dalej „wykazem”.

2. Wpis do wykazu następuje na wniosek, do którego dołączyć należy dokumenty potwierdzające spełnienie warunków określonych odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub w § 3 pkt 1 – 6.

§ 5. 1. Prezes sądu okręgowego wpisuje do wykazu instytucję lub osobę godną zaufania, wyrażającą gotowość przeprowadzania postępowania mediacyjnego, po stwierdzeniu spełnienia warunków określonych odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub w § 3 pkt 1 – 7. Od decyzji o odmowie wpisu przysługuje zainteresowanemu odwołanie do prezesa sądu apelacyjnego.

2. Wpis zawiera następujące dane:

- 1) nazwę instytucji lub imię i nazwisko oraz datę urodzenia osoby godnej zaufania;
- 2) adres siedziby instytucji i jej formę organizacyjną lub adres zamieszkania osoby godnej zaufania.

3. Każda zmiana danych określonych w ust. 2 podlega wpisowi do wykazu. Osoba kierująca instytucją i osoba godna zaufania mają obowiązek zawiadomić prezesa sądu okręgowego o:

- 1) każdej zmianie danych określonych w ust. 2,
 - 2) utracie warunków określonych odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub w § 3 pkt 1 – 6
- w terminie 14 dni od zaistnienia zmiany lub utraty warunku.

§ 6. 1. Prezes sądu okręgowego skreśla z wykazu instytucję lub osobę godną zaufania:

- 1) na jej wniosek;
- 2) w razie śmierci osoby godnej zaufania lub likwidacji instytucji;
- 3) w razie utraty jednego z warunków określonych odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub w § 3 pkt 1 – 7.

2. Prezes sądu okręgowego może skreślić z wykazu instytucję lub osobę godną zaufania w razie niewykonywania lub nienależytego wykonywania obowiązków związanych z prowadzeniem postępowania mediacyjnego.

3. Od decyzji o skreśleniu z wykazu zainteresowanemu przysługuje odwołanie do prezesa sądu apelacyjnego.

§ 7. 1. W postanowieniu o skierowaniu sprawy do postępowania mediacyjnego sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator lub inny uprawniony organ powołuje do

prowadzenia postępowania mediacyjnego w konkretnej sprawie instytucję lub osobę godną zaufania spośród wpisanych do wykazu.

2. W wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych potrzebą skutecznego przeprowadzenia postępowania mediacyjnego, można powołać do prowadzenia postępowania mediacyjnego w konkretnej sprawie zgłaszającą taką gotowość instytucję lub osobę godną zaufania spoza wpisanych do wykazu, jeżeli spełnia ona warunki wymienione odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub § 3 pkt 1 – 7.

§ 8. W postanowieniu, o którym mowa w § 7, należy wskazać w szczególności:

- 1) nazwę instytucji lub imię i nazwisko osoby godnej zaufania wyznaczonej do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego;
- 2) dane osobowe oskarżonego lub podejrzanego i pokrzywdzonego;
- 3) określenie czynu zarzucanego oskarżonemu lub podejrzanemu wraz z podaniem jego kwalifikacji prawnej;
- 4) zakres i sposób udostępnienia akt w danej sprawie;
- 5) termin zakończenia postępowania mediacyjnego, z uwzględnieniem art. 23a § 2 Kodeksu postępowania karnego.

§ 9. Sąd, prokurator lub inny uprawniony organ, który powołał instytucję lub osobę godną zaufania do prowadzenia postępowania mediacyjnego w konkretnej sprawie, odwołuje ją w razie:

- 1) skreślenia instytucji lub osoby godnej zaufania z wykazu;
- 2) ujawnienia okoliczności, o których mowa w art. 40 – 42 Kodeksu postępowania karnego.

§ 10. 1. Sąd, prokurator lub inny uprawniony organ, kierując sprawę do postępowania mediacyjnego, udostępnia przedstawicielowi instytucji albo osobie godnej zaufania, zwanej dalej „mediatorem”, informacje z akt sprawy jedynie w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia tego postępowania. Informacje te powinny zawierać dane osobowe pokrzywdzonego i podejrzanego lub oskarżonego, określenie czynu zarzucanego podejrzanemu lub oskarżonemu wraz z podaniem jego kwalifikacji prawnej i niezbędnych dla postępowania mediacyjnego okoliczności jego popełnienia.

2. W uzasadnionych przypadkach, na wniosek mediatora, sąd lub prokurator – jeżeli uzna to za niezbędne – może również udostępnić, z zastrzeżeniami, o których mowa w ust. 3, materiał dowodowy zawarty w aktach sprawy w części dotyczącej podejrzanego lub oskarżonego, pokrzywdzonego i przestępstwa, których postępowanie mediacyjne dotyczy.

3. Nie udostępnia się mediatorowi, zawartych w aktach sprawy, materiałów objętych tajemnicą państwową, służbową lub związaną z wykonywaniem zawodu lub funkcji, materiałów dotyczących stanu zdrowia podejrzanego lub oskarżonego, opinii o nim, danych o jego karalności oraz pozwalających na ustalenie tożsamości świadka przesłuchanego w trybie art. 184 Kodeksu postępowania karnego i takich, których ujawnienie pokrzywdzonemu mogłoby mieć wpływ na odpowiedzialność karną innych oskarżonych w tej sprawie, a nieuczestniczących w postępowaniu mediacyjnym.

4. Udostępnienie akt sprawy może nastąpić tylko w obecności upoważnionego pracownika organu prowadzącego postępowanie. W uzasadnionych przypadkach organ ten może zarządzić wydanie mediatorowi kserokopii dokumentów z akt sprawy lub zezwolić na sporządzenie odpisów w zakresie określonym w ust. 1 – 3.

§ 11. Niezwłocznie po doręczeniu postanowienia, o którym mowa w § 8, mediator:

- 1) nawiązuje kontakt z pokrzywdzonym i podejrzanym lub oskarżonym, ustalając termin i miejsce spotkania z każdym z nich;
- 2) przeprowadza z podejrzanym lub oskarżonym i pokrzywdzonym spotkania indywidualne, informując o istocie i zasadach postępowania mediacyjnego, w tym o zasadzie poufności, bezstronności i obowiązku zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych przez mediatora w związku z postępowaniem mediacyjnym oraz przysługujących im uprawnieniach;
- 3) przeprowadza spotkanie mediacyjne z udziałem podejrzanego lub oskarżonego i pokrzywdzonego;
- 4) pomaga w sformułowaniu treści ugody między podejrzanym lub oskarżonym i pokrzywdzonym oraz sprawdza wykonanie wynikających z niej zobowiązań.

§ 12. Jeżeli nie jest możliwe bezpośrednie spotkanie podejrzanego lub oskarżonego z pokrzywdzonym, mediator może prowadzić postępowanie mediacyjne w sposób pośredni, przekazując każdemu z nich informacje, propozycje i zajmowane przez drugą stronę stanowisko co do zawarcia ugody.

§ 13. 1. Po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego mediator sporządza pisemne sprawozdanie i niezwłocznie przedstawia je organowi, który skierował sprawę do takiego postępowania.

2. Sprawozdanie powinno zawierać:

- 1) sygnaturę akt sprawy;
- 2) nazwę instytucji lub imię i nazwisko osoby godnej zaufania przeprowadzającej postępowanie mediacyjne;
- 3) informacje o liczbie, terminach i miejscach spotkań indywidualnych oraz wspólnych, a także wskazanie osób biorących w nich udział;
- 4) informację o wynikach postępowania mediacyjnego;
- 5) podpis mediatora.

3. W razie zawarcia ugody stanowi ona załącznik do sprawozdania.

§ 14. Jeżeli postępowanie mediacyjne nie zostało ukończone w terminie określonym w postanowieniu, o którym mowa w § 8, mediator niezwłocznie sporządza i przedstawia organowi, który skierował sprawę na drogę postępowania mediacyjnego, sprawozdanie przedstawiające przyczyny bezskutecznego upływu terminu. Sprawozdanie takie winno spełniać w odpowiednim zakresie wymogi określone w § 13 ust. 2.

§ 15. Instytucje i osoby godne zaufania uprawnione do przeprowadzania postępowania mediacyjnego na podstawie dotychczasowych przepisów podlegają wpisowi do wykazu, pod warunkiem że odpowiadają wymogom określonym odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub w § 3 pkt 1 – 7.

§ 16. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ...

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

UZASADNIENIE

Celem niniejszej regulacji jest realizacja upoważnienia ustawowego, obligującego Ministra Sprawiedliwości do uregulowania przebiegu postępowania mediacyjnego.

Zgodnie z projektowanymi uregulowaniami, do prowadzenia postępowania mediacyjnego uprawniona będzie instytucja, która zgodnie ze swoimi zadaniami statutowymi powołana została do wykonywania zadań w zakresie mediacji, resocjalizacji, ochrony interesu społecznego, ochrony ważnego interesu indywidualnego lub ochrony wolności i praw człowieka oraz posiada warunki organizacyjne i kadrowe umożliwiające przeprowadzenie postępowania mediacyjnego. Niezbędnym warunkiem formalnym, by instytucja mogła prowadzić postępowanie mediacyjne będzie konieczność wpisania takiej instytucji do wykazu prowadzonego przy każdym sądzie rejonowym. Obok instytucji postępowanie mediacyjne będzie mogło być prowadzone przez osobę godną zaufania, która łącznie będzie musiała spełnić następujące warunki: posiadać obywatelstwo polskie, korzystać w pełni z praw cywilnych i obywatelskich, mieć ukończone 26 lat, władać biegle językiem polskim, nie być karaną za przestępstwo umyślne. Obok tych warunków osoba godna zaufania uprawniona do prowadzenia postępowań mediacyjnych winna posiadać szczególne predyspozycje, a w tym: umiejętności likwidowania konfliktów oraz wystarczającą do przeprowadzania postępowania mediacyjnego wiedzę, w szczególności w zakresie psychologii, pedagogiki, socjologii, resocjalizacji lub prawa, niezbędnym jest również by dawała ona rękojmię należytego wykonywania obowiązków. Podobnie jak w przypadku instytucji, koniecznym jest wypełnienie warunku formalnego, jakim jest rejestracja w wykazie instytucji i osób godnych zaufania prowadzonych przy każdym sądzie okręgowym.

Nadto przepisy rozporządzenia szczegółowo regulują tryb inicjowania postępowania mediacyjnego, które rozpoczyna się od wydania przez prokuratora lub sąd postanowienia o skierowaniu sprawy do takiego postępowania. Postanowienie to powinno zawierać: nazwę instytucji lub imię i nazwisko osoby godnej zaufania wyznaczonej do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego, dane osobowe oskarżonego lub podejrzanego i pokrzywdzonego, określenie czynu zarzucanego oskarżonemu lub podejrzanemu wraz z podaniem jego kwalifikacji prawnej, zakres i sposób udostępnienia akt w danej sprawie, termin zakończenia postępowania mediacyjnego, z uwzględnieniem art. 23a § 2 Kodeksu postępowania karnego.

Na potrzeby postępowania mediacyjnego sąd, prokurator lub inny uprawniony organ, kierując sprawę do postępowania mediacyjnego, udostępnia mediatorowi informacje z akt sprawy jedynie w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia tego postępowania. Informacje te powinny zawierać dane osobowe pokrzywdzonego i podejrzanego lub oskarżonego, określenie czynu zarzucanego podejrzanemu lub oskarżonemu wraz z podaniem jego kwalifikacji prawnej i niezbędnych dla postępowania mediacyjnego okoliczności jego popełnienia. W uzasadnionych przypadkach, na wniosek mediatora, sąd lub prokurator – jeżeli uzna to za niezbędne – może również udostępnić, z zastrzeżeniami, o których mowa w § 10 ust. 3, materiał dowodowy zawarty w aktach sprawy w części dotyczącej podejrzanego lub oskarżonego, pokrzywdzonego i przestępstwa, których postępowanie mediacyjne dotyczy. Po doręczeniu postanowienia o skierowaniu sprawy do postępowania mediacyjnego, mediator niezwłocznie jest zobowiązany nawiązać kontakt z pokrzywdzonym i podejrzanym lub oskarżonym, ustalając termin i miejsce spotkania z każdym z nich. Do obowiązków mediatora należy również odbycie indywidualnych spotkań z podejrzanym i pokrzywdzonym, podczas, których winien pouczyć ich o istocie mediacji i zasadach prowadzenia postępowania mediacyjnego np. o tym, iż mediacja prowadzona jest w sposób bezstronny i poufny i że mediator ma obowiązek utrzymać w bezwzględnej tajemnicy informacje, które uzyskał, w związku z postępowaniem mediacyjnym. Kolejnym krokiem może być przeprowadzenie spotkania mediacyjnego z udziałem podejrzanego lub oskarżonego i pokrzywdzonego, chyba, że bezpośrednie spotkanie nie będzie możliwe. Mediator może również służyć pomocą w sformułowaniu treści ugody między podejrzanym lub oskarżonym i pokrzywdzonym oraz sprawdza wykonanie wynikających z niej zobowiązań.

Po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego mediator sporządza pisemne sprawozdanie, które niezwłocznie przedstawia je organowi, który skierował sprawę do takiego postępowania. Sprawozdanie powinno zawierać: sygnaturę akt sprawy, nazwę instytucji lub imię i nazwisko osoby godnej zaufania przeprowadzającej postępowanie mediacyjne, informacje o liczbie, terminach i miejscach spotkań indywidualnych oraz wspólnych, a także wskazanie osób biorących w nich udział, informację o wynikach postępowania mediacyjnego oraz podpis mediatora. Zawarta ugoda stanowić będzie załącznik do sprawozdania. Jeżeli postępowanie mediacyjne nie zostało ukończone w określonym terminie, mediator niezwłocznie sporządza

i przedstawia organowi, który skierował sprawę na drogę postępowania mediacyjnego, sprawozdanie przedstawiające przyczyny bezskutecznego upływu terminu.

Prezes sądu okręgowego skreśla z wykazu instytucję lub osobę godną zaufania w przypadku, gdy złoży ona taki wniosek lub w razie likwidacji instytucji lub śmierci mediatora lub też ze względu na utratę przez nich jednego z warunków określonych odpowiednio w § 2 ust. 1 pkt 1 i 2 lub w § 3 pkt 1 – 7. W przypadku niewykonywania lub nienależytego wykonywania obowiązków związanych z prowadzeniem postępowania mediacyjnego, uprawnienie prezesa sądu do skreślenia instytucji lub osoby godnej zaufania jest fakultatywne.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

OCENA SKUTKÓW REGULACJI (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje rozporządzenie

Projektowane rozporządzenie będzie oddziaływać na wszystkich uczestników postępowania karnego, w szczególności zaś na osoby i instytucje uprawnione na mocy niniejszego rozporządzenia do prowadzenia postępowań mediacyjnych

2. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe rozporządzenia

Z uwagi na dostosowujący charakter niniejszego rozporządzenia do realiów nowelizacji procedury karnej, nie zachodzą zmiany w zakresie kompetencji organów wyznaczonych do prowadzenia postępowań mediacyjnych, a co za tym idzie niniejsze rozporządzenie nie wywoła dodatkowych skutków finansowych.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej regulacji nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

5. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie rozporządzenia nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

6. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

7. Omówienie wyników konsultacji społecznych

Projekt zostanie poddany konsultacjom z poszczególnymi jednostkami sądów i prokuratur szczebla okręgowego i apelacyjnego. Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania: Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej Radzie Prokuratury, jak również Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą skierowania do uzgodnień międzyresortowych.

8. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia projektowanego rozporządzenia nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia

**w sprawie wysokości opłaty za wydanie kopii dokumentów oraz uwierzytelnionych odpisów
z akt sprawy**

Na podstawie art. 156 § 6 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Za wydanie kopii dokumentów z akt sprawy pobiera się opłatę w wysokości 1 zł za jedną stronicę kopii.

§ 2. Za wydanie uwierzytelnionego odpisu z akt sprawy pobiera się opłatę w wysokości 6 zł za każdą stronicę.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ...

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651 oraz z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 oraz Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886 i 1091.

UZASADNIENIE

Celem niniejsze regulacji jest wypełnienie modyfikowanego upoważnienia ustawowego, w związku ze zmianami w zakresie przepisów postępowania karnego, także w zakresie wydawania odpisów i kopii z akt sprawy.

Ustalono, że opłata za sporządzenie jednej stronicy kopii dokumentu wynosić będzie 1 zł, zaś w przypadku uwierzytelnionych odpisów, opłata za wydanie jednej stronicy będzie wynosić będzie 6 zł. Kwoty te uwzględniają przeciętne koszty wykonania kserokopii dokumentów.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

OCENA SKUTKÓW REGULACJI (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje rozporządzenie

Projektowane rozporządzenie będzie oddziaływać na wszystkich uczestników postępowania karnego, zarówno ponoszących opłaty, jak również na organy prowadzące postępowanie karne, zobowiązane do pobierania opłat, w określonej wysokości.

2. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe rozporządzenia

Z uwagi na dostosowujący charakter niniejszego rozporządzenia do realiów nowelizacji procedury karnej, nie zachodzą zmiany w zakresie wysokości opłat dotychczasowych, a co za tym idzie, trudno mówić o jakichkolwiek skutkach społeczno-gospodarczych lub finansowych rozporządzenia.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie rozporządzenia spowoduje skutki finansowe dla budżetu państwa.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej regulacji nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

5. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie rozporządzenia nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

6. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

7. Omówienie wyników konsultacji społecznych

Projekt zostanie poddany konsultacjom z poszczególnymi jednostkami sądów i prokuratur szczebla okręgowego i apelacyjnego. Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania: Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej Radzie Prokuratury, jak również Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą skierowania do uzgodnień międzyresortowych.

8. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia projektowanego rozporządzenia nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

19/10/EP

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia

w sprawie wykazu zakładów leczniczych, w tym psychiatrycznych i leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania tymczasowego aresztowania stosowanego wobec osób, których stan zdrowia wymaga umieszczenia w takim zakładzie, oraz warunki zabezpieczenia tych zakładów i tryb oraz warunki umieszczenia, pobytu i leczenia tymczasowo aresztowanych w takim zakładzie,

Na podstawie art. 260 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Rozporządzenie określa warunki, które spełniać winny zakłady lecznicze, przeznaczone do wykonywania tymczasowego aresztowania, wobec osób których stan zdrowia wymaga umieszczenia w takim zakładzie.

2. Wykaz zakładów, o których mowa w ust. 1, stanowi załącznik do niniejszego rozporządzenia

§ 2. Zakładami leczniczymi, o których mowa w § 1, mogą być zakłady psychiatryczne lub zakłady leczenia odwykowego, które dysponują następującymi warunkami zabezpieczenia:

- 1) zapewniają stały nadzór nad tymczasowo aresztowanymi przebywającymi w zakładzie;
- 2) posiadają drzwi i okna wyposażone w urządzenia uniemożliwiające tymczasowo aresztowanym samowolne opuszczenie zakładu;
- 3) wyposażone są w system telewizji wewnętrznej umożliwiający obserwację drzwi wejściowych, okien zewnętrznych, sal dziennego pobytu, izolatek i korytarzy;
- 4) posiadają elektroniczny system sygnalizujący niekontrolowane otwarcie drzwi i okien;
- 5) zatrudniają personel w liczbie co najmniej dwu i półkrotnie większej niż liczba łóżek przeznaczonych do wykonywania działalności leczniczej.

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651 oraz z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 oraz Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886 i 1091.

§ 3. 1. O wykonywaniu tymczasowego aresztowania w zakładzie, o którym mowa w § 1 ust. 1, orzeka organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, z urzędu lub na wniosek dyrektora aresztu śledczego.

2. Jeżeli stan zdrowia tymczasowo aresztowanego na to pozwala, na wniosek kierownika zakładu, o którym mowa w § 1, organ do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje, niezwłocznie zarządza przeniesienie go do aresztu śledczego, odpowiedniego dla potrzeb postępowania karnego.

§ 4. Rozporządzenie wchodzi w życie ...

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

UZASADNIENIE

Celem niniejszej regulacji jest realizacja upoważnienia ustawowego, obligującego Ministra Sprawiedliwości do określenia wykazu placówek leczniczych, w tym zakładów psychiatrycznych i leczenia odwykowego, w których wykonywane byłoby tymczasowe aresztowanie, gdy stan zdrowia oskarżonego wymaga poddania go leczeniu, a jednocześnie nie zachodzą przesłanki do uchylenia tymczasowego aresztowania.

Rozporządzenie określa warunki, które winny spełniać placówki przeznaczone do wykonywania tymczasowego aresztowania oraz tryb i warunki umieszczania i pobytu i leczenia tymczasowo aresztowanego w takim zakładzie,

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

OCENA SKUTKÓW REGULACJI (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje rozporządzenie

Projektowane rozporządzenie będzie oddziaływać na wszystkich uczestników postępowania karnego.

2. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe rozporządzenia

Z uwagi na dostosowujący charakter niniejszego rozporządzenia do realiów nowelizacji procedury karnej, niniejsze rozporządzenie nie wywoła dodatkowych skutków społeczno-gospodarczych i finansowych.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej regulacji nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

5. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie rozporządzenia nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

6. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

7. Wyniki konsultacji społecznych

Projekt zostanie poddany konsultacjom z poszczególnymi jednostkami sądów i prokuratur szczebla okręgowego i apelacyjnego. Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania:

Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej Radzie Prokuratury, jak również Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą skierowania do uzgodnień międzyresortowych.

8. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia projektowanego rozporządzenia nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

18/10/EP

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia

w sprawie wzorów formularzy pouczeń podejrzanego i pokrzywdzonego

Na podstawie art. 300 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa wzory pouczeń podejrzanego i pokrzywdzonego.

§ 2. 1. Przed pierwszym przesłuchaniem podejrzanego stosuje się formularz pouczenia stanowiący załącznik nr 1 do niniejszego rozporządzenia.

2. Przed pierwszym przesłuchaniem pokrzywdzonego stosuje się formularz pouczenia stanowiący załącznik nr 2 do niniejszego rozporządzenia.

3. Formularz, o którym mowa w ust. 2, stosuje się odpowiednio przy pierwszym przesłuchaniu osób, o których mowa w art. 51 i 52 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.).

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem...

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651 oraz z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 oraz Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886 i 1091.

**Załączniki
do rozporządzenia
Ministra Sprawiedliwości
z dnia ..., (poz. ...)**

Załącznik nr 1

**Pouczenie
podejrzanego o uprawnieniach i obowiązkach**

1. Podejrzанemu przysługuje prawo do:

- składania wyjaśnień;
- odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania;
- złożenia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności (art. 142 kks);
- składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, obecności przy czynnościach dowodowych;
- korzystania z pomocy obrońcy;
- złożenia wniosku do sądu o ustanowienie obrońcy z urzędu w przypadku, gdy wykaże, iż nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.
- żądania przesłuchania go z udziałem ustanowionego obrońcy, którego niestawiennictwo nie tamuje przesłuchania (301 kpk);
- złożenia wniosku lub wyrażenia zgody na wniosek pokrzywdzonego o skierowanie sprawy do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia między nimi postępowania mediacyjnego (art. 23a § 1 kpk);
- korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim (art. 72 § 1 kpk);
- złożenia wniosku o końcowe zapoznanie z materiałami postępowania.

2. Podejrzany jest obowiązany poddać się:

- oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom nie połączonym z naruszeniem integralności ciała; wolno także w szczególności od podejrzанego pobrać odciski, fotografować go oraz okazywać w celach rozpoznawczych innym osobom (art. 74 § 2 pkt 1 kpk);
- badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem, że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu podejrzанego jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne;

w szczególności podejrzany jest obowiązany przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu (art. 74 § 2 pkt 2 kpk).

- W razie odmowy poddania się obowiązkom, o których mowa wyżej, podejrzanego zatrzymać i przymusowo doprowadzić, a także stosować wobec niej siłę fizyczną lub środki techniczne służące obezwładnieniu, w zakresie niezbędnym do wykonania danej czynności (art.74 § 3a k.p.k.)

3. Podejrzaný pozostający na wolności:

- obowiązany jest stawić się na każde wezwanie w toku postępowania karnego oraz zawiadomić organ prowadzący postępowanie o każdej zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu trwającego dłużej niż 7 dni; w razie nie usprawiedliwionego niestawiennictwa podejrzanego można zatrzymać i sprowadzić przymusowo (art. 75 § 1 i 2 kpk);
- jeżeli przebywa za granicą ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju, w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy, uważa się za doręczone (art. 138 kpk);
- jeżeli podejrzany, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem, w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone (art. 139 kpk).

Potwierdzam odbiór pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach przed pierwszym przesłuchaniem.

..... dnia

(podpis podejrzanego)

Pouczenie
pokrzywdzonego o podstawowych uprawnieniach i obowiązkach

I. Podstawowe prawa pokrzywdzonego

1. Pokrzywdzony w postępowaniu przygotowawczym jest stroną uprawnioną do działania we własnym imieniu i zgodnie z własnym interesem (art. 299 § 1 k.p.k.).
2. Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 k.p.k.).
3. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 3 k.p.k.).
4. W razie śmierci pokrzywdzonego prawa, które by mu przysługiwały, mogą wykonywać najbliższe osoby, a w wypadku ich braku lub nieujawnienia – prokurator działając z urzędu (art. 52 k.p.k.). W przypadku likwidacji lub przekształcenia osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną, prawa, które by jej przysługiwały jako pokrzywdzonemu, może wykonywać następca prawny (art. 52a k.p.k.).
5. Za pokrzywdzonego, który nie jest osobą fizyczną czynności procesowych dokonuje organ uprawniony do działania w jego imieniu (art. 51 § 1 k.p.k.). Pokrzywdzony może w toku postępowania karnego ustanowić swojego pełnomocnika (art. 87 § 1 k.p.k.).
6. Pokrzywdzony może złożyć wniosek o wyłączenie sędziego, prokuratora, innych osób prowadzących postępowanie przygotowawcze oraz innych oskarżycieli publicznych, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość, co do jego bezstronności w danej sprawie (art. 42 § 1 k.p.k., art. 47 k.p.k.).
7. Pokrzywdzony może złożyć do prokuratora (w postępowaniu przygotowawczym) lub do sądu (w postępowaniu sądowym) wniosek o wyznaczenie mu pełnomocnika z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów związanych z pełnomocnictwem bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 87 § 1 i 88 § 1 k.p.k.).
8. Pokrzywdzonemu oraz instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie przysługuje zażalenie na postanowienie o odmowie wszczęcia

śledztwa lub dochodzenia, a stronom – na postanowienie o jego umorzeniu. Uprawnionym do złożenia zażalenia przysługuje prawo przejrzenia akt (art. 306 § 1, 325a k.p.k.).

9. Osobie lub instytucji, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie przysługuje zażalenie do prokuratora nadzrędnego albo do prokuratora powołanego do nadzoru nad organem, któremu złożono zawiadomienie, jeżeli nie zostanie w ciągu 6 tygodni powiadomiona o wszczęciu albo odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia (art. 306 § 3, 325a k.p.k.).
10. W razie złożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie niektórych sprawców, obowiązek ścigania obejmuje również inne osoby, których czyny pozostają w ścisłym związku z czynem osoby wskazanej we wniosku. Przepis ten nie dotyczy najbliższych osoby składającej wniosek (art. 12 § 2 k.p.k.). Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu – do rozpoczęcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej; nie dotyczy to przestępstwa określonego w art. 197 k.k. (art. 12 § 3 k.p.k.).
11. Jeżeli pokrzywdzony nie ukończył 15 lat, czynności z jego udziałem powinny być, w miarę możliwości, przeprowadzone w obecności przedstawiciela ustawowego lub faktycznego opiekuna, chyba że dobro postępowania stoi temu na przeszkodzie (art. 171 § 3 k.p.k.).
12. W sprawach o przestępstwa określone w rozdziale XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili czynu nie ukończył 15 lat, powinno się przesłuchiwać w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub zażąda tego podejrzany, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego (art. 185a § 1 k.p.k.). W sprawach o w/w przestępstwa, małoletniego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w § 1-3, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny (art. 185a § 4 k.p.k.)
13. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia wobec pokrzywdzonego, występującego w sprawie w charakterze świadka, przemocy lub groźby bezprawnej może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości sądu lub prokuratora. W takim wypadku pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której pokrzywdzony jest zatrudniony lub na inny wskazany przez niego adres (art. 191 § 3 k.p.k.).
14. W razie okazania osoby podejrzewanej, pokrzywdzony może domagać się, aby czynność tę przeprowadzono w sposób wyłączający możliwość jego rozpoznania przez osobę rozpoznawaną (art. 173 § 2 k.p.k.).
15. Przesłuchanie pokrzywdzonego w charakterze świadka może nastąpić przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość (art. 177 § 1a k.p.k.).

16. Pokrzywdzonego, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej nie dającej się pokonać przeszkody, można przesłuchać w miejscu jego pobytu (art. 177 § 2 k.p.k.).
17. Pokrzywdzony może składać wnioski o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (art. 315 § 1, 325a k.p.k.).
18. Jeżeli czynności śledztwa lub dochodzenia nie będzie można powtórzyć na rozprawie, pokrzywdzony i jego przedstawiciel ustawowy mogą być dopuszczeni do tej czynności, chyba że w razie zwłoki, zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub zniekształcenia dowodu. Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze może także dopuścić pokrzywdzonego do udziału w innych czynnościach śledztwa lub dochodzenia (art. 316 § 1, 317, 325a k.p.k.).
19. Pokrzywdzony w toku śledztwa lub dochodzenia może zwrócić się do sądu z żądaniem przesłuchania świadka, jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie można go przesłuchać na rozprawie (art. 316 § 3 k.p.k.).
20. Organ prowadzący postępowanie przygotowawcze ma obowiązek doręczenia pokrzywdzonemu odpisu postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłych albo instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz zezwala na wzięcie udziału w przesłuchaniu biegłego i zapoznanie się z opinią, jeżeli została złożona na piśmie (art. 318 k.p.k.).
21. Pokrzywdzony uczestniczący w czynnościach podpisując protokół może zgłosić zarzuty, co do jego treści (art. 150 § 2 k.p.k.).
22. Pokrzywdzony ma prawo do sporządzenia odpisu protokołu czynności, w której uczestniczył lub miał prawo uczestniczyć, jak również dokumentu pochodzącego od niego lub sporządzonego z jego udziałem (art. 157 § 3 k.p.k.).
23. Pokrzywdzony ma prawo do złożenia wniosku o zapoznanie się z materiałami sprawy (art. 321 k.p.k.)
24. Pokrzywdzony ma prawo otrzymać na swój koszt po jednej kopii zapisu dźwięku lub obrazu utrwalonej w ten sposób czynności procesowej (art. 147 § 4 k.p.k.).
25. Pokrzywdzony, za zgodą prowadzącego postępowanie, może w toku postępowania przygotowawczego przeglądać akta i sporządzać z nich odpisy, a także złożyć zażalenie na odmowę udostępnienia akt (art. 156 § 1, 159 k.p.k.).
26. Pokrzywdzony może złożyć wniosek o wydanie odpłatnie kserokopii dokumentów z akt sprawy, a za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze może on otrzymać odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kserokopie (art. 156 § 2 i 5 k.p.k.).
27. Pokrzywdzonemu przysługuje zażalenie na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia naruszające jego prawa (art. 302 § 2 k.p.k.).

28. Pokrzywdzony może złożyć wniosek lub wyrazić zgodę na wniosek oskarżonego o skierowanie sprawy do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia między nimi postępowania mediacyjnego (art. 23a § 1 k.p.k.).
29. Pokrzywdzony może wnieść do sądu akt oskarżenia o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania. Termin do wniesienia aktu oskarżenia wynosi miesiąc od doręczenia pokrzywdzonemu zawiadomienia o postanowieniu. Akt oskarżenia powinien być sporządzony i podpisany przez pełnomocnika (art. 55 § 1 i 2 k.p.k.).
30. Pokrzywdzony po wniesieniu aktu oskarżenia przez oskarżyciela publicznego może aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego złożyć oświadczenie, że chce działać w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 53 i 54 k.p.k.) lub powoda cywilnego (art. 62 k.p.k.). Jeżeli wystąpi z powództwem cywilnym w toku postępowania przygotowawczego, może żądać jego zabezpieczenia. Na postanowienie, co do zabezpieczenia roszczenia przysługuje zażalenie do sądu (art. 69 § 2 i 3 k.p.k.).
31. W razie umorzenia lub zawieszenia postępowania przygotowawczego, w którym zgłoszone było powództwo cywilne, pokrzywdzony w terminie 30 dni od daty doręczenia postanowienia może żądać przekazania sprawy sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych (art. 69 § 4 k.p.k.).
32. Pokrzywdzony jako oskarżyciel posiłkowy, ma prawo składać wnioski dowodowe, być obecnym na całej rozprawie, zadawać pytania przesłuchiwanym osobom oraz złożyć apelację od wyroku. Jeżeli wyrok został wydany przez sąd okręgowy – apelacja musi być sporządzona i podpisana przez adwokata (art. 446 k.p.k.).
33. Jeżeli nie wytoczono powództwa cywilnego, pokrzywdzony może aż do zamknięcia przewodu sądowego złożyć wniosek o orzeczenie obowiązku naprawienia wyrządzonej szkody w całości lub części.(art. 49a k.p.k.).

II. Podstawowe obowiązki pokrzywdzonego:

1. Pokrzywdzony ma obowiązek stawić się na każde wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 177 § 1 k.p.k.). Na pokrzywdzonego, który bez usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu wydalil się z miejsca czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 3000 złotych, a ponadto zarządzić jego zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie (art. 285 § 1 i 2 k.p.k.).
2. Jeżeli karalność czynu zależy od stanu zdrowia pokrzywdzonego nie może on sprzeciwić się oględzinom i badaniom nie połączonym z zabiegiem chirurgicznym lub obserwacją w zakładzie leczniczym (art. 192 § 1 i 3 k.p.k.). W przypadku zaistnienia wątpliwości, co do stanu psychicznego pokrzywdzonego jego stanu rozwoju umysłowego, zdolności

postrzegania lub odtwarzania przez niego spostrzeżeń, sąd lub prokurator może zarządzić jego przesłuchanie z udziałem biegłego lekarza lub biegłego psychologa (art. 192 § 2 k.p.k.).

3. W celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych lub ustalenia wartości dowodowej ujawnionych śladów od pokrzywdzonego można pobrać odciski daktyloskopijne, wymaz ze śluzówki policzków, włosy, ślinę, próby pisma, zapach, wykonać fotografię osoby lub dokonać utrwalenia głosu (art. 192a § 1 k.p.k.).
4. Pokrzywdzony przebywający za granicą, ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju; w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone (art. 138 k.p.k.).
5. Jeżeli pokrzywdzony, nie podając nowego adresu, zmienia miejsce zamieszkania lub pobytu pod wskazanym przez siebie adresem, w tym w tym także z powodu pozbawienia wolności w innej sprawie pismo wysłane pod tym adresem uważa się za doręczone (art. 139 § 1 k.p.k.).

Oświadczam, że z powyższymi prawami i obowiązkami zapoznałem(-am) się i potwierdzam odbiór odpisu pouczenia.

UZASADNIENIE

Celem niniejszej regulacji jest wykonanie delegacji ustawowej zawartej w art. 300 § 3 k.p.k. zobowiązującej Ministra Sprawiedliwości do określenia wzorów pouczeń, które będą stosowane w ramach postępowania przygotowawczego przy pierwszym przesłuchaniu stron tego etapu postępowania.

W pouczeniu podejrzanego znalazły się, zgodnie z decyzją ustawodawcy, pouczenia o uprawnieniu do składania wyjaśnień, odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia, korzystania z pomocy obrońcy, w tym wystąpienia o obrońcę z urzędu w wypadku określonym w art. 78 k.p.k., końcowego zapoznania z materiałami postępowania, jak również o uprawnieniu określonym w art. 301 k.p.k. oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, 75, art. 133 § 2, art. 138 i 139 k.p.k.

W przypadku pouczenia pokrzywdzonego, w formularzu przewidziano pouczenie o posiadaniu przez niego statusu strony procesowej w postępowaniu przygotowawczym oraz o wynikających z tego uprawnieniach, w szczególności: do składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia i warunkach uczestniczenia w tych czynnościach, określonych w art. 51 i 52 i 315 – 318 k.p.k., do korzystania z pomocy pełnomocnika, do końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania, jak również o uprawnieniach określonych w art. 306 k.p.k. oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 138 i 139 k.p.k.

Wzory formularzy stanowią załącznik do niniejszego rozporządzenia.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

OCENA SKUTKÓW REGULACJI (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje rozporządzenie

Projektowane rozporządzenie będzie oddziaływać na wszystkich uczestników postępowania karnego.

2. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe rozporządzenia

Nie wywołuje skutków społeczno-gospodarczych oraz finansowych.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej regulacji nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

5. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie rozporządzenia nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

6. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

7. Omówienie wyników konsultacji społecznych

Projekt zostanie poddany konsultacjom z poszczególnymi jednostkami sądów i prokuratur szczebla rejonowego, okręgowego i apelacyjnego. Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania: Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej Radzie Prokuratury, jak również Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie

zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą skierowania do uzgodnień międzyresortowych.

8. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia projektowanego rozporządzenia nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia

**w sprawie określenia organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń
oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej
instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw
zleconych tym organom**

Na podstawie art. 325d ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Dochodzenie, obok Policji, prowadzić mogą również:

- 1) organy Inspekcji Handlowej w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzania kontroli przestępstwa określone w art. 43 ust. 1 i 2 oraz w art. 45³ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473, z późn. zm.) oraz w art. 38 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1219, z późn. zm.);
- 2) organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w sprawach o przestępstwa określone w art. 96 – 99 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz. U. z 2010 r. Nr 136, poz. 914 z późn. zm.), w art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 30 marca 2001 r. o kosmetykach (Dz. U. Nr 42, poz. 473, z późn. zm.) oraz w art. 31, 32, 33, 34 i 36 ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 63, poz. 322, z późn. zm.);
- 3) urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej w sprawach o przestępstwa z art. 77, 78 ust. 1 i art. 79 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, z późn. zm.);
- 4) Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej w sprawach o przestępstwa określone w art. 208 ust. 1 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. Nr 171, poz. 1800, z późn. zm.).

§ 2. 1. Organy uprawnione do prowadzenia dochodzeń, określone w § 1, mogą również w tym zakresie wnosić i popierać oskarżenie przed sądem pierwszej instancji.

2. Uprawnienia do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji przysługują także organom Straży Granicznej w sprawach o przestępstwa z art. 137, 264, 270, 273 i art. 275 – 277 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.), art. 147 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2011 r. Nr 264, poz. 1573 z późn. zm.) oraz art. 125 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. Nr 680).

3. Przepisy ust. 1 i 2 nie mają zastosowania, jeżeli akt oskarżenia wnosi i popiera prokurator.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ...

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651 oraz z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 oraz Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886 i 1091.

UZASADNIENIE

Celem niniejszej regulacji jest realizacja delegacji ustawowej zobowiązującej Ministra Sprawiedliwości do wskazania organów innych niż Policja do prowadzenia dochodzeń oraz uprawnionych do występowania w roli oskarżycieli publicznych w postępowaniu przed sądami. Regulacja wprowadzająca modyfikację modelu postępowania karnego, zrezygnowała z wyodrębnienia postępowania uproszczonego, jako osobnego trybu postępowania przed sądem, na rzecz jednolitego postępowania, w sprawach, w których prowadzenie rozprawy będzie konieczne. A zatem odniesienie do występowania w charakterze oskarżycieli w postępowaniu uproszczonego, jako kompetencji tych organów straciło na aktualności i koniecznym było określenie ich kompetencji poprzez wskazanie uprawnienia do prowadzenia dochodzenia. Pomimo tej zmiany, właściwość organów dotychczas uprawnionych do prowadzenia, obok Policji, postępowań przygotowawczych nie ulegnie zmianie w zakresie przedmiotowym, a zatem:

- organy Inspekcji Handlowej będą prowadzić dochodzenia w sprawach o ujawnione przez nie w czasie przeprowadzania kontroli przestępstwa określone w art. 43 ust. 1 i 2 oraz w art. 45³ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz w art. 38 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o Inspekcji Handlowej,
- organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej będą prowadzić dochodzenia w sprawach o przestępstwa określone w art. 96 – 99 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia w art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 30 marca 2001 r. o kosmetykach oraz w art. 34, 34b, 34c, 34d i 34f ustawy z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych,
- urzędy skarbowe i inspektorzy kontroli skarbowej będą prowadzić dochodzenia w sprawach o przestępstwa z art. 77, 78 ust. 1 i art. 79 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości,
- Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej w sprawach o przestępstwa określone w art. 208 ust. 1 ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne.

Te same organy będą miały uprawnienia do wnoszenia i popierania aktów oskarżenia przed sądem, a nadto uprawnienia oskarżycielskie zostały przyznane również organom Straży Granicznej w sprawach o przestępstwa z art. 137, 264, 270, 273 i art. 275 – 277 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, art. 147 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach

oraz art. 125 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

OCENA SKUTKÓW REGULACJI (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje rozporządzenie

Projektowane rozporządzenie będzie oddziaływać na wszystkich uczestników postępowania karnego, w szczególności zaś na organy uprawnione na mocy niniejszego rozporządzenia do prowadzenia dochodzeń oraz popierania oskarżenia przed sądami.

2. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe rozporządzenia

Z uwagi na dostosowujący charakter niniejszego rozporządzenia do realiów nowelizacji procedury karnej, nie zachodzą zmiany w zakresie kompetencji organów wyznaczonych do prowadzenia postępowań przygotowawczych, a co za tym idzie niniejsze rozporządzenie nie wywoła dodatkowych skutków finansowych.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej regulacji nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

5. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie rozporządzenia nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

6. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

7. Omówienie wyników konsultacji społecznych

Projekt zostanie poddany konsultacjom z poszczególnymi jednostkami sądów i prokuratur szczebla okręgowego i apelacyjnego. Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania: Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej

Radzie Prokuratury, jak również Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych oraz samorządom organów, których kompetencje niniejsze rozporządzenie określa. Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbiningowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą skierowania do uzgodnień międzyresortowych.

8. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia projektowanego rozporządzenia nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia

w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu możliwości korzystania z pomocy obrońcy i jego wyboru w postępowaniu przyspieszonym oraz organizacji dyżurów adwokackich i radców prawnych

Na podstawie art. 517j § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Dyżury adwokatów i radców prawnych organizowane w celu zapewnienia oskarżonemu możliwości korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym są pełnione przy sądach rejonowych.

§ 2. 1. Liczbę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżury przy poszczególnych sądach rejonowych ustala prezes właściwego sądu okręgowego po zasięgnięciu opinii okręgowej rady adwokackiej i okręgowej izby radców prawnych.

2. Ustalając liczbę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżur przy sądzie rejonowym, uwzględnia się:

- 1) okoliczności mogące mieć wpływ na ilość spraw rozpoznawanych w trybie przyspieszonym;
- 2) godziny urzędowania danego sądu rejonowego, o których mowa w ust. 1;
- 3) konieczność zapewnienia oskarżonemu możliwości wyboru obrońcy.

§ 3. 1. Okręgowa rada adwokacka przedstawia prezesowi właściwego sądu rejonowego i prezesowi sądu okręgowego listę adwokatów pełniących dyżur oraz informuje prezesa właściwego sądu rejonowego i prezesa sądu okręgowego o każdej zmianie danych objętych listą.

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 77, poz. 680, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 15, poz. 118, Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1009 i 1013, Nr 167, poz. 1192 i Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 20, poz. 116, Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 123, poz. 849 i Nr 128, poz. 903, z 2008 r. Nr 27, poz. 162, Nr 100, poz. 648, Nr 107, poz. 686, Nr 123, poz. 802, Nr 182, poz. 1133, Nr 208, poz. 1308, Nr 214, poz. 1344, Nr 225, poz. 1485, Nr 234, poz. 1571 i Nr 237, poz. 1651 oraz z 2009 r. Nr 8, poz. 39, Nr 20, poz. 104, Nr 27, poz. 162, Nr 28, poz. 171, Nr 68, poz. 585, Nr 85, poz. 716, Nr 127, poz. 1051, Nr 144, poz. 1178, Nr 168, poz. 1323, Nr 178, poz. 1375, Nr 190, poz. 1474 i Nr 206, poz. 1589, z 2010 r. Nr 7, poz. 46, Nr 98, poz. 626, Nr 106, poz. 669, Nr 122, poz. 826, Nr 125, poz. 842, Nr 182, poz. 1228 oraz Nr 197, poz. 1307 oraz z 2011 r. Nr 48, poz. 245 i 246, Nr 53, poz. 273, Nr 112, poz. 654, Nr 117, poz. 678, Nr 142, poz. 829, Nr 191, poz. 1135, Nr 217, poz. 1280 i Nr 240, poz. 1430, 1431 i 1438 i Nr 279, poz. 1645 oraz z 2012 r. poz. 886 i 1091.

2. Lista adwokatów, o której mowa w ust. 1, powinna zawierać następujące informacje: imię i nazwisko adwokata, adres kancelarii adwokackiej oraz numer telefonu zapewniającego stały kontakt telefoniczny z adwokatem pełniącym dyżur.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do radców prawnych.

4. Prezes właściwego sądu rejonowego tworzy listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżur w określonych terminach, uzupełnia ją o wskazanie adresu, pod którym adwokat lub radca prawny pełni dyżur, oraz numeru telefonu zapewniającego stały kontakt telefoniczny z adwokatem lub radcą prawnym i niezwłocznie podaje tę listę do wiadomości właściwemu prokuratorowi rejonowemu i właściwemu komendantowi Policji.

§ 4. 1. Adwokaci i radcy prawni pełnią dyżury w czasie godzin urzędowania właściwego sądu rejonowego ustalonych dla zapewnienia niezwłocznego rozpoznawania spraw w postępowaniu przyspieszonym.

2. Adwokaci i radcy prawni pełnią dyżur w siedzibie właściwego sądu rejonowego.

3. Na wniosek adwokata lub radcy prawnego, prezes sądu rejonowego może zezwolić na pełnienie dyżuru w innym miejscu niż siedziba sądu rejonowego, bacząc na konieczność niezwłocznego podjęcia obrony przez adwokata lub radcę prawnego w postępowaniu przyspieszonym. W przypadku pełnienia dyżuru przez adwokata lub radcę prawnego w innym miejscu niż siedziba sądu rejonowego prezes sądu rejonowego ustala z adwokatem lub radcą prawnym sposób bezpośredniego kontaktowania się pracowników sądu z adwokatem lub radcą prawnym.

§ 5. 1. Jeżeli podejrzany nie ma obrońcy, organ przesłuchujący, pouczając podejrzanego o możliwości korzystania w postępowaniu z pomocy obrońcy, udostępnia mu listę adwokatów i radców prawnych pełniących dyżur.

2. Notatkę o pouczeniu, o którym mowa w ust. 1, oraz oświadczenie podejrzanego w przedmiocie ustanowienia obrońcy albo żądania jego wyznaczenia przez sąd dołącza się do wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym.

§ 6. 1. W przypadku określonym w art. 517b § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, po przekazaniu wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym do sądu, prezes sądu rejonowego umożliwia, na żądanie oskarżonego, nawiązanie kontaktu z obrońcą.

2. W celu przygotowania się do obrony oskarżonemu oraz obrońcy zapewnia się w szczególności:

- 1) możliwość skorzystania z telefonu;
- 2) kontakt podczas nieobecności innych osób;
- 3) kontakt w zamkniętym pomieszczeniu, znajdującym się w siedzibie sądu rejonowego;
- 4) możliwość zapoznania się z materiałami postępowania.

§ 7. Rozporządzenie wchodzi w życie

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

UZASADNIENIE

Celem niniejszej regulacji jest zrealizowanie upoważnienia ustawowego, nakładającego na Ministra Sprawiedliwości obowiązek uregulowania kwestii związanych z zapewnieniem należytej realizacji prawa do obrony w postępowaniu przyśpieszonym, w tym także poprzez określenie sposobu organizacji pełnienia dyżurów przez adwokatów i radców prawnych. Niniejsza regulacja wiąże się również bezpośrednio z nadaniem radcom prawnym uprawnień do występowania w roli obrońców w sprawach o przestępstwa.

W rozporządzeniu przewidziano obowiązek przedstawiania prezesowi sądu rejonowego przez okręgową radę adwokacką listy adwokatów dyżurujących, podobny obowiązek przewidziano w przypadku okręgowych izb radców prawnych. Upřednio prezes sądu rejonowego, w porozumieniu z samorządem adwokackim i radcowskim ustala liczbę adwokatów i radców prawnych, których obecność jest niezbędna dla zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowań przyśpieszonych. Listę adwokatów i radców prawnych dyżurujących, po uzupełnieniu danych osobowych niezbędnych do szybkiego kontaktu przekazuje się właściwym prokuratorom rejonowym oraz właściwym jednostkom Policji. Na wniosek adwokata lub radcy prawnego, prezes sądu rejonowego może zezwolić na pełnienie dyżuru poza siedzibą sądu, pod warunkiem zapewnienia szybkiego kontaktu z obrońcą. Wybór obrońcy w postępowaniu przyśpieszonym następuje przez udostępnienie oskarżonemu listy adwokatów i radców prawnych dyżurujących w danym terminie.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. Nr 239, poz. 2039, z późn. zm.).

OCENA SKUTKÓW REGULACJI (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje rozporządzenie

Projektowane rozporządzenie będzie oddziaływać na wszystkich uczestników postępowania karnego, w szczególności zaś na oskarżonych i ich obrońców, zaś w przypadku sądów oraz organów samorządu radców prawnych nałożone zostaną nowe obowiązki.

2. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe rozporządzenia

Zwiększy się dostęp do pomocy prawnej dla osób, które do skorzystania z niej są uprawnione.

3. Wpływ regulacji na sektor finansów publicznych, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.

4. Wpływ regulacji na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej regulacji nie będzie miało wpływu na rynek pracy.

5. Wpływ regulacji na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Wejście w życie rozporządzenia nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

6. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanego rozporządzenia nie będzie miało wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

7. Omówienie wyników konsultacji społecznych

Projekt zostanie poddany konsultacjom z poszczególnymi jednostkami sądów i prokuratur szczebla okręgowego i apelacyjnego. Ponadto projekt zostanie przedstawiony do zaopiniowania: Sądowi Najwyższemu, Krajowej Radzie Sądownictwa, Prokuratorowi Generalnemu, Krajowej Radzie Prokuratury, jak również Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz Krajowej Radzie Radców Prawnych.

Zgodnie z wymogami ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414, z późn. zm.) projekt rozporządzenia zostanie zamieszczony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą skierowania do uzgodnień międzyresortowych.

8. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia projektowanego rozporządzenia nie jest objęta prawem Unii Europejskiej.